IUHAN SMUUL

Cartea gheţurilor

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Coperta de *D. Ionescu*

Юхан Смуул

ЛЕДОВАЯ КНИГА

Антарктический путевой дневник

Советский писатель
Москва 1959

IUHAN SMUUL

CARTEA GHEŢURILOR

Jurnal de călătorie în Antarctica

Lucrare distinsă cu Premiul Lenin pe anul 1961

EDITURA PENTRU LITERATURĂ UNIVERSALĂ
Bucureşti — 1962

Traducere de
Petre Solomon și *Igor Gherlacov*

Iuhan Smuul

În ultimii ani, dintre scriitorii din republicile naționale sovietice s-au afirmat multe nume care au căpătat o largă popularitate nu numai în țara noastră, dar și peste granițe. Printre aceștia e și remarcabilul poet, prozator și dramaturg estonian Iuhan Smuul.

Iuhan Smuul s-a născut în anul 1922 pe insula Muhu, într-un mic sat de pescari, Koguva. Părinții lui își munceau modestul lor petic de pămînt pietros și se îndeletniceau cu pescuitul.

După ce a absolvit școala elementară de șase clase în Piiri, Smuul n-a mai putut, din pricina sărăciei părinților lui, să-și continue învățătura și s-a reîntors în satul natal, unde a fost nevoit să se ocupe cu munca cîmpului și să pescuiască.

În anii Marelui Război pentru Apărarea Patriei, Smuul a lucrat pe șantierul unei uzine din Ural, a cărei producție era destinată frontului, a făcut parte din Corpul național eston al Armatei Sovietice. Aici a devenit comsomolist și apoi membru al Partidului Comunist.

Tot în timpul războiului începe și biografia literară a lui Smuul. În anul 1943 au apărut primele sale poezii,

care au atras chiar de la început atenţia cititorilor prin sinceritatea şi căldura lor sufletească. Lucrările poetice din anii războiului au fost strînse de autor într-o culegere al cărei titlu — Tinereţe aspră *(1947)* — *îi dezvăluie cu destulă claritate conţinutul.*

Cea de-a doua carte a lui Iuhan Smuul e un mare poem: Fiul furtunii *(1947). Cartea descrie soarta tipică a marinarului eston, viaţa aspră pe mare. Setea de cîştig, atît de caracteristică orînduirii burgheze, face ca vasul pe care munceşte eroul principal al poemului să piară în mare. Poemul* Fiul furtunii *e pătruns de romantismul călătoriilor pe mare, autorul împleteşte cu măiestrie în canavaua subiectului minunate peisaje marine, legende şi datine populare specifice marinarilor.*

O nouă mărturie a dezvoltării talentului lui Smuul a fost apariţia, în anul 1948, a noii sale cărţi: Brigada de tineri la Iarvesuu. *Cu spontaneitatea şi emotivitatea ce-l caracterizează pe poet, cu o adîncă pătrundere în lumea lăuntrică a omului, cu un umor de calitate, Smuul vorbeşte despre noua atitudine faţă de muncă, despre spiritul colectiv al tineretului, despre creşterea conştiinţei comuniste, despre lupta împotriva individualismului.*

Una din cele mai bune opere al lui I. Smuul este poemul Sînt comsomolist *(1953). Poetul se adresează eroului său preferat — un tînăr dintr-un sat de pescari — el descrie acest personaj în condiţiile regimului burghez şi apoi în condiţiile orînduirii sovietice, urmăreşte călirea caracterului acestui tînăr în anii grei ai Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Pentru culegerea operelor sale poetice alese, Iuhan Smuul a fost distins în anul 1952 cu titlul de laureat al Premiului Stalin. Din anul 1953, I. Smuul este preşedintele Uniunii scriitorilor din R.S.S. Estonă şi membru în Comitetul de conducere al Uniunii scriitorilor din U.R.S.S*

De o mare popularitate se bucură și lucrările în proză ale scriitorului. Dintre acestea mai cunoscute sînt povestirile intitulate Scrisori din satul Sîghedate. *Ele sînt socotite, pe bună dreptate, modele dintre cele mai strălucite de proză estonă. În aceste* Scrisori *autorul vorbește despre creșterea conștiinței oamenilor muncii din satul colhoznic, despre uriașele transformări petrecute în lumea lor sufletească.*

Cartea ghețurilor *este jurnalul de însemnări al scriitorului în timpul călătoriei sale pe cel de-al șaselea continent. Împreună cu autorul* Cărții ghețurilor, *cititorul cunoaște oameni interesanți, vizitează Capul Bunei Speranțe, așezarea* Mirnîi, *stațiunile polare, portul Adelaida din Australia de Sud, litoralul Somaliei italiene, Cairo, Port-Said etc.*

Este o relatare vie și plină de adevăr, artistică și atrăgătoare a condițiilor de viață și de muncă ale membrilor expedițiilor sovietice în Antarctica.

Noua operă a lui Iuhan Smuul este pătrunsă de patosul mîndriei pentru oamenii sovietici, pentru faptele lor eroice în numele științei și fericirii poporului, și ea poate prilejui cititorului o autentică bucurie.

Lembit Remmelgas

30 octombrie 1957,
Kaliningrad, Electromotonava „Cooperația“

Astăzi m-am mutat pe „Cooperația“.

Soția mea a plecat acum o oră.

Înainte de despărțire, am stat în cabina, plină vîrf cu bagaje, atît ale mele cît și ale tovarășului meu de drum, meteorologul Vasiukov, și nu era de loc simplu să umbli sau măcar să stai aici. Soția rămăsese cu mine vreme de o lună și jumătate (potrivit planului inițial „Cooperația“ urma să plece la 17 septembrie), astfel încît apucasem să vorbim despre tot ce trebuia să vorbim. I-am lăsat toți banii pe care nu ajunsesem să-i cheltuiesc, iar ea mi-a dat din ei cinci ruble pentru ultima halbă de bere.

Ce cuvinte își spun oamenii la despărțire? Mai toate sînt tocite, aidoma unor monede care au circulat vreme îndelungată, și totuși își mai fac datoria și își îndeplinesc rolul în limitele așa-zisei bunei-cuviințe.

Uneori, însă, se mai spune și cîte ceva nou. Bunăoară Lembit Remmelgas [1] mi-a ținut la plecare un logos cum numai din gura lui se putea auzi, și care suna cam așa:

— Ce zici de asta? Știi ce înseamnă să-ți trimiți prietenul la capătul pămîntului? Unde nu te-am trimis eu pe tine: și la dracu', și la naiba (el a mai indicat cîteva adrese, pe care nu mă voi încumeta să le citez

---

[1] *Lembit Remmelgas*, scriitor, secretar al Uniunii scriitorilor din R.S.S. Estonă (n.t.).

aici), dar la capătul pămîntului, e drept, acolo încă n-ajunsesem să te trimit!

Iar Debora mi-a spus:

— Păcat că nu cred în dumnezeu! Nici nu știu în grija cui să te las.

N-am mai stat să-i amintesc că sîntem amîndoi comuniști și atei, că chiar aici în cabină, pe măsuță, se află jumătatea primului act al noii mele piese de teatru antireligioase, intitulată *Lea*, și că ar fi și greu, și necuviincios, să scriu această piesă într-o călătorie făcută sub ocrotirea lui dumnezeu. La drept vorbind, cuvintele ei m-au mișcat, am înțeles bine tîlcul lor ascuns, dar nu i-am răspuns decît:

— Bine, bine!...

Acum ea e în drum spre casă, în trenul de Riga.

Îmi vin în minte ultimele săptămîni. De la începutul lui septembrie mă pregătesc pentru călătoria în Antarctica. Dar dacă m-ar întreba cineva cum anume m-am pregătit, aș fi nevoit să recunosc că de fapt nici nu aveam ce pregăti. Aștepți, trece un soroc după altul, iarăși aștepți, mai trece încă un termen — în asemenea împrejurări viața devine pentru mine un fel de pustiu arid. E cu neputință să te concentrezi asupra vreunui lucru: oameni, evenimente, treburi, toate trec pe lîngă tine fără să te atingă cu adevărat. Ziua de ieri e în urmă, cea de azi nu-i decît pragul celei de mîine, iar „mîine“ — în care s-a concentrat totul — acel „mîine“ îți scapă mereu și e plin de incertitudine. De scris, nu poți, de gîndit, nu vrei, și calea minimei rezistențe îți apare deodată cea mai atrăgătoare. Singurul lucru bun pe care l-am făcut în ultimele săptămîni e că am citit tot ce mi-a căzut în mînă despre Polul Nord și despre Polul Sud, și m-am îndrăgostit de Nansen.

Ultimele opt zile le-am petrecut cu soția la hotelul *Moscova* din Kaliningrad. Orașul e distrus. Ai impresia că războiul s-a sfîrșit abia ieri — el te privește aici de pe fiecare stradă.

Hotelul, însă, ocupat în întregime de membrii celei de a treia expediții antarctice complexe, adică de actualii

mei tovarăși de călătorie, mi-a lăsat o impresie foarte puternică.

Orice hotel, fiece cameră a lui, în care un administrator amabil sau ursuz instalează laolaltă oameni cu diferite profesiuni, caractere, idei și concepții, este, în felul său, o culegere de povestiri vii.

Moscova e un hotel excelent. Camere bune, bine încălzite, apă rece și caldă, curățenie desăvîrșită, în fiecare cameră telefon și radiodifuzor. Toate ar fi arătat desigur și mai bine în lipsa unui factor care a complicat totul, și anume: locatarii hotelului. Am locuit, în anii de după război, în tot felul de hoteluri, dar nicăieri nu m-am simțit atît de inutil ca aici.

Iată, după masă ne culcăm. Bătăi în ușă. Ne vedem de somn. Iar bătăi în ușă. Se aude un glas sever:

— Deschideți.

Deschidem. Soția mea stă în halat lîngă fereastră, eu îmi trag plapuma pînă la bărbie. În cameră intră o comisie alcătuită din cinci persoane. O femeie durdulie și impunătoare, îmbrăcată în negru și purtînd ochelari; se așază la masă fără a ne onora măcar cu o privire. La stînga ei se oprește o altă femeie, sfrijită, cu ochelari, îmbrăcată într-o rochie roșie. În spatele lor stau nemișcate trei fete, reprezentînd în cele ce vor urma ceva asemănător corului antic grec. Pe masă apar niște coli enorme cu tot felul de paragrafe, numere și rubrici.

Începe inventarierea.

— Paturi? întreabă femeia durdulie îmbrăcată în negru.

— Două, anunță femeia în roșu. De lemn. Cu somieră.

— Cu somieră... repetă ca un ecou cele trei fete.

— Mese de scris? întreabă grăsana.

— Una. De stejar, anunță femeia în rochie roșie.

— De stejar... repetă în cor cele trei fete.

Și mai departe tot așa.

— Perne?

— Patru, rostește femeia în roșu, cu oarecare nesiguranță, deoarece toate cele patru perne se află sub capul meu, iar pe patul celălalt n-a mai rămas nici una.

— Scriem patru? întreabă grăsana.

— Scriem patru, răspunde femeia în roșu și-mi aruncă o privire bănuitoare: oare toate cele patru perne sînt sub capul meu, nu cumva am mîncat vreuna din ele?

— Covoare?

Una din fete scoate o ruletă și începe o măsurătoare minuțioasă. Această operațiune durează destul de mult, pînă cînd, în cele din urmă, fata vestește:

— Opt metri, patruzeci și doi centimetri.

— Opt patruzeci și doi ai spus? și grăsana ridică întrebător sprîncenele. Va să zică, să scriem opt patruzeci și doi.

— Da, să scriem opt patruzeci și doi, încuviințează femeia în roșu.

Urmează apoi garniturile metalice, scaunele, carafele de apă, paharele etc. etc.

— Obiecte de artă sînt? întreabă femeia în negru.

— Sînt, răspunde cea în roșu, arătînd spre masa pe care se află o statuetă ce-l reprezintă pe mustăciosul Ceapaev călare pe cal. Un singur obiect, un Ceapaev.

— Nu interesează că-i Ceapaev. Interesează că-i unul.

Așa continuă aproape o oră. Soția mea, palidă de mînie, stă lîngă fereastră și tremură de frig. Și nici nu observă că a fost inventariată și farfuria roșie din bachelită, pe care o cumpărase chiar ea în dimineața aceleiași zile.

Apoi comisia pleacă mai departe. Multă vreme soția mea nu e în stare să scoată un cuvînt. În schimb, eu sînt în al nouălea cer. Poți să primești de la Fondul Literar două mii de ruble pentru cheltuieli de deplasare, să stai cu acești bani într-o casă de odihnă oarecare, și să nu vezi nimic. Pe cînd aici mi-a fost dat să văd fapte de viață atît de autentice, atît de complete și atît de unice, încît nu ți-ar ajunge o viață de om ca să le poți imagina.

În ultima noapte am dormit foarte prost. Zidurile hotelului sînt foarte subțiri. În camera alăturată se instalase o pereche — soț și soție, care deși n-aveau nici o legătură cu Antarctica, au făcut mai multă gălăgie decît

întreg personalul, destul de numeros, al expediției. S-a evidențiat mai ales soția. A fost unul din ultimele glasuri de femeie auzite de mine pe uscat și desigur că el îmi va răsuna în urechi pînă la ecuator. Un glas atît de remarcabil de respingător nu mai auzisem de mult. Era un glas subțire, ascuțit ca un brici, strident ca o tinichea și extrem de agresiv. La început a mai fost cum a fost. Numeroasele persoane care se strînseseră în vizită la cei doi soți au băut, au cîntat, au încercat chiar să danseze și au acoperit pînă la un moment dat glasul acestei femei. Adormisem. M-am trezit pe la ora trei noaptea, după ce petrecerea se domolise, și glasul femeii începuse să răsune solo. Se auzea foarte clar, ca și cum femeia s-ar fi aflat chiar lîngă patul meu. Aveam impresia că ne împunge cineva cu o sulă. În două ore și jumătate am devenit foarte culți, aflînd ce fel de rufărie bună se găsește în străinătate și cît de rea e la noi, cît de politicoși sînt oamenii în străinătate și cît de grosolani la noi. Am aflat cîteva adrese din Riga, unde se pot obține tricotaje „ușoare ca puful". Am mai aflat și despre niște nepoți și nepoate, deși nu mare lucru, și anume că întreg pămîntul se va prăbuși dacă nu li se va asigura un cuibușor „cald ca puful". Toată această prelegere nocturnă, ținută pe nerăsuflate, ne-a lăsat o impresie penibilă și umilitoare. Cînd, în cele din urmă, prelegerea s-a terminat, soția mea spuse:

— Morsă!

Debora e mai terestră decît mine, și de aceea nu prea a văzut multe morse. Altminteri nu s-ar fi apucat să compare acest animal atît de simpatic și inteligent cu gramofonul acela ruginit.

Îmi dau și eu seama cît de nelalocul lor sînt impresiile descrise pînă acum, dar atîta timp cît văd în jur apa uleioasă și nemișcată a portului, atîta timp cît vasul stă pe loc, ca o casă pe pămînt, ele mă stăpînesc încă, nu știu din ce pricină. De atîta așteptare mi-a amorțit și creierul, aidoma chelnerului dintr-o nuvelă a lui Moravia. Sînt sigur însă că el va începe să funcționeze o dată cu elicea „Cooperației".

Astăzi ieșim în larg.

31 octombrie 1957,
Kalinîngrad, „Cooperaţia“

N-am plecat nici ieri, şi nici astăzi. Am aflat că pe vasul nostru se montează o nouă instalaţie radar. Se pare că a fost adusă noaptea de la Riga.

Aseară, lîngă „Cooperaţia“ se mai vedea încă o macara plutitoare cu doi „Pinguini“, dar către dimineaţă ei erau deja încărcaţi pe punte. Ar fi interesant de ştiut cum se mişcă aceste „tractoare pe şenile“ în condiţiile Antarcticei. În ciuda cabinelor lor metalice, cu uşile şi ferestrele aşezate sus, ca nişte luminatoare mici, ele par uşoare. Şenilele sînt late.

Toate cele patru cale ale vasului sînt bricuite. A trece de la prova la pupa sau de la pupa la prova este, precum se vede, o îndeletnicire riscantă. Pe chepengurile de pe covertă stau „Pinguinii“, şi nu-i de fel uşor să treci peste parîmele şi scîndurile cu care sînt priponiţi. Pe chepengul celei de-a treia cale, alături de doi „Pinguini“, a fost aşezată o ladă cu patru brazi. Sînt bine ambalaţi ca să nu li se vatăme crengile, şi ţinuţi în nisip. Duceam la *Mirnîi* şi brazi de Anul nou.

Mi-am cercetat bagajele şi am încercat să le rînduiesc cumva în cabină. Rău e cînd omul e sărac. Dar şi mai rău e cînd într-o cabină strîmtă se întîlnesc doi oameni bogaţi. Şi eu şi Konstantin Vasiukov avem destul calabalîc.

Însăşi încărcarea bagajelor mele pe vas a constituit un fel de număr de circ. La început am adus două valize. Apoi a venit rîndul sacului verde din pînză de cort în care, afară de echipamentul polar pe care-l căpătasem, mai înghesuisem zece cutii de peliculă cinematografică îngustă. Sacul nu cîntărea mai puţin decît un calup mare de malţ. Mai grav a fost însă faptul că m-am împotmolit cu sacul meu pe scara strîmtă a vasului, între parîme. Nici un măgar nu s-a simţit mai prost decît m-am simţit eu pe scara „Cooperaţiei“. De sus mă priveau marinarii şi membrii expediţiei, de jos, de pe chei, muncitorii din port. Sînt unele momente cînd nu e cîtuşi de puţin măgulitor să fii centrul atenţiei. Cînd, în sfîr-

șit, sufocîndu-mă, roșu la față și furios, mi-am vîrît sacul în cabină, fără să vreau repetam cuvintele lui Felix Ormusson, eroul cărții scriitorului nostru Fridebert Tuglas :

— Poartă-ți samarul, estetule !

În cele din urmă, mi-am adus și echipamentul tehnic. Și pe cînd mărșăluiam prin portul Kaliningrad, încărcat cu tot felul de aparate, aidoma unui pom de iarnă plin cu jucării, o fată frumoasă îi spuse prietenei sale :

— Ăsta se îmbarcă pe „Cooperația". De bună seamă că e doctor în științele tehnice.

De unde să fi știut ea că pe mine mă cuprinde mai puțină groază în fața Golfului Biscaia, decît în fața utilajului tehnic, deoarece orice aparat care îmi cade în mînă își arată prostul obicei fie de a se strica de îndată, fie de a nu funcționa de loc.

Asta e.

Iar acum să trecem în revistă echipamentul.

Mi s-au dat, în aceleași condițiuni ca și membrilor expediției, următoarele obiecte :

1. O scurtă vătuită, cu glugă.
2. Pantaloni vătuiți.
3. Cizme.
4. Un pulover călduros.
5. Un veston.
6. Mănuși călduroase.
7. Ochelari de protecție împotriva zăpezii.
8. Un sac verde din pînză de cort cuprinzînd toate cele de mai sus.

Am mai luat cu mine :

1. Două costume de haine — unul de culoare deschisă și unul de culoare închisă.
2. O duzină de cămăși.
3. Rufărie.
4. Batiste.
5. O flanelă.
6. Un vindiac.
7. Zece perechi ciorapi.
8. Două perechi ciorapi de lînă în dungi, tricotați de mama.
9. Un aparat de ras.

10. O sută lame de ras.
11. O sută pachete țigări „Kazbek".
12. O sută cutii chibrituri.
13. Cinci sticle coniac.
14. Trei sticle vin.

Echipament tehnic:

1. Un aparat fotografic *Zorki.*
2. Un aparat de proiecție cu peliculă îngustă marca *Kiev* (aparținînd studioului de televiziune din Tallin).
3. Un pozometru fotografic marca *Leningrad.*
4. Un binoclu de cîmp *Binocular M 36×30* (proprietatea lui Paul Rummo-junior).
5. Cinci rolfilme.
6. 2500 metri peliculă cinematografică îngustă.
7. Trei stilouri.
8. Șase carnete de însemnări.
9. O sticlă de cerneală.
10. Două perechi ochelari.
11. Un briceag.
12. O pilă pentru unghii.
13. O trusă de rezervă cu ace, ață, nasturi și prafuri contra durerilor de cap.

Cărți:

1. Stendhal, *Roșu și negru.*
2. Joseph Conrad, *Lordul Jim.*
3. Hemingway, *Bătrînul și marea.*
4. Eugene O'Neill, *Luna insulelor Caraibe.*
5. F. Nansen, *Pe schiuri prin Groenlanda.*
6. R. E. Byrd, *Zborul spre Polul Sud.*
7. E. Shackleton, *Călătorie la Polul Sud.*
8. Prima ediție a culegerii „Țările și popoarele lumii" — *Polurile.*
9. Un dicționar ruso-estonian.

Afară de asta am mai luat cu mine poemul meu *Fiul furtunii* pe care am intenția să-l scurtez și să-l refac în timpul călătoriei pe mare, precum și începutul piesei *Lea* pe care *trebuie* neapărat s-o termin pe vas. Bine ar fi să fac treaba asta înainte de a ajunge la *Mirnîi.*

Astăzi la orele 16.00 „Cooperația“ a ieșit, în sfîrșit, în larg.

Controlul actelor a trecut foarte repede. La debarcader, vreo douăzeci de oameni care au venit să ne conducă. Unii au ochii umezi. De undeva, dintr-o cabină, se aud sunetele unui acordeon. Cei care se urcaseră pe punte și trebuiau să părăsească vasul s-au dat jos. De pe scară a fost luată parîma de susținere, dar scara încă nu a fost ridicată — pe ea trebuie să coboare pe chei Alexei Mihailovici Fișkin, de la Direcția Generală a Căilor Maritime de Nord („Glavsevmorputi“), un om minunat, pe care toți îl iubesc și care a făcut multe pentru pregătirea acestei expediții. Bărbuța lui căruntă, ochii inteligenți și blînzi de după sticlele lucioase ale ochelarilor, silueta plină și obrazul luminat parcă dinăuntru de un zîmbet vor rămîne în amintirea noastră a tuturor.

În sfîrșit, coboară și Alexei Mihailovici.

La prova pufăie un remorcher, la pupa — altul.

Foarte încet, cu pupa înainte, „Cooperația“ se depărtează de chei. Sună sirenele puternice ale remorcherelor, răsună grav basul răgușit al „Cooperației“. Corpul ei alb, puntea încărcată și chiar catargele ei dispar pentru un timp în fumul învăluitor al remorcherelor. E o vreme mohorîtă, cețoasă, lungul canal al portului Kaliningrad, cu macaralele lui plutitoare, cu vasele și geamandurile sale, se deslușește cu greu și apare neprietenos.

Vasele ancorate în port ne salută cu sirenele lor, de rămas bun. N-am mai auzit niciodată un asemenea concert. Pe puntea superioară, unde s-au adunat cîteva zeci de oameni, sunetul grav și amenințător al sirenei „Cooperației“ îți astupă urechile. Din coșurile vaselor rămase în port zboară nourași albi de aburi. Sirenele, care, aidoma glasurilor omenești, sînt de mai multe feluri — și sonore, și înfundate — alcătuiesc un cor original. Ai impresia că deslușești în el și geamătul mării, și vuietul ei, cînd potolit, cînd amenințător, și naiba știe

încă ce. Într-o zi însorită toate acestea ar suna mult mai vesel.

Ieșim în larg. Înserează. Clipesc luminile farurilor, se aprind și se sting, se aprind și se sting. Apa neagră-cenușie se face tot mai neagră. Vîntul de 6 grade.

După Baltiisk, pilotul nostru a trecut pe vasul „Academicianul Krîlov", care aștepta în larg permisul de intrare în Kaliningrad. Șalupa pilotului a apărut de undeva din întuneric, mică, arătoasă, sprintenă. Nu știu ce motor avea, însă guița întocmai ca un purcel. Poate unde amortizorul se cufunda din cînd în cînd în apă. Apoi șalupa pilotului s-a depărtat, și am urmărit multă vreme pe apa neagră reflexele jucăușe ale luminilor ei de catarg.

Din port ne petrec trei pescărușI. Aproape că nu-și mișcă aripile și totuși se țin siguri în aer, alături de „Cooperația". Îi vedem cînd se proiectează asupra lor luminile noastre, în care ei apar albi ca prima zăpadă.

„Cooperația" e supusă unui ușor tangaj.

Se dă comanda de închidere a iublourilor în cabinele de clasa a treia. De cei ce se află pentru prima dată în larg începe să se apropie răul de mare.

3 noiembrie 1957,
În larg. Pe „Cooperația"

Ce bine e să iei hotărîri înțelepte: „De mîine voi începe o viață nouă", „mă voi pune serios pe lucru, astăzi îmi menajez pentru ultima oară lenea, și gata" etc. etc. Greu e doar să aduci la îndeplinire asemenea hotărîri.

Deși personal am mai multă poftă de muncă în largul mării decît pe uscat, totuși chiar în aceste împrejurări promisiunile date ție însuți nu rămîn adesea decît niște intenții frumoase. Poate că din pricină că la începutul unei călătorii ai întotdeauna parte de impresii, întîlniri și discuții noi, încă nu te-ai deprins cu oamenii și nu te simți ca acasă. Se face simțită cu tărie cea mai mare lipsă a mea ca scriitor: insuficienta putere de concentrare, lipsa de disciplină în gîndire, incoerența boemă a ideilor.

Într-o asemenea călătorie se cuvine să ții un jurnal de însemnări, să-l ții sistematic, zi cu zi, trecînd în el tot ce este esențial și tot ce ți-ar putea fi de folos într-o viitoare lucrare. Dar ziua de ieri, a doua petrecută în largul mării, e deja pierdută. Acum e noapte. Plouă. Luminile se răsfrîng în apa care abia licărește. La nord se vede un nor negru răvășit, ca o mătură veche. Meteorologii spuneau ceva despre un ciclon și despre „frontul rece“ și au stabilit, după acest nor zdrențuit, că mîine în Marea Nordului vom nimeri în plină furtună. Vom vedea dacă perspicacitatea lor e mai mare decît a acelora de la institutul meteorologic din Tallin.

Ieri dimineață a avut loc adunarea grupei de partid a expediției. A fost ales comitetul de partid provizoriu (pînă la *Mirnîi*), s-au discutat problemele ce ne stau în față, s-a vorbit despre modul cum va fi sărbătorită aniversarea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. S-a luat hotărîrea de a se edita o gazetă de perete, o gazetă radio și un fotomontaj. Unii se cam uitau la mine — dacă nu scriu ceva pentru gazeta de perete. „O, nu, încă n-am ajuns să scriu versuri în limba rusă !“, mi-am spus eu și am plecat liniștit să mă plimb pe punte.

Vasul se legăna ușor. Ca și pînă atunci, bătea un vînt de 5—6 grade, iar pe apă începuseră să apară, albe, valuri mici, înspumate. Deși construită și ca vas de pasageri, și ca vas comercial, „Cooperația“ este totuși neîncăpătoare pentru expediția noastră. Cea mai mare parte a colectivului nostru de 160 persoane trăiesc în condițiuni extrem de modeste ; au fost așezate paturi chiar și în salonul pentru fumători, pe coridoare și în alte locuri destinate plimbărilor. În sala de cinematograf oamenii dorm de-a dreptul pe podea — acolo nu sînt paturi. Dar cei de pe vas sînt oameni umblați, rezistenți, se acomodează ușor condițiilor grele. Cei pe care am apucat să-i cunosc pînă acum sînt tovarăși foarte buni și, din fericire, nu-s atît de închiși precum par.

Am intrat în cabină ca să lucrez.

Dar năpasta se furișază pe nesimțite. Fără țipete. Poate, doar, să bată ușor în ușă.

Bate cineva în ușa cabinei. După un „da“ al meu, intră unul din cei aleși mai adineauri în comitetul de

partid, omul care a contribuit cu creierul și cu brațele lui la făurirea celor șase „Pinguini“ de pe puntea vasului nostru — Grigori Feodorovici Burhanov. Vorbim despre una, alta, despre mare și despre uscat, musafirul îmi recită apoi cîteva poezii de ale mele. Și deodată, fără nici o introducere, fără nici o legătură, mi-o trînteşte :

— Dumneata, tovarăşe Smuul, vei fi redactorul gazetei de perete.

— Care gazetă de perete ?

— A expediției.

— Nu se poate, tovarăşe Burhanov !

— Ba se poate.

— Eu nu cunosc limba rusă. Mai mult decît atît, sînt singurul om de pe acest vas care nu cunoaşte cum se cuvine limba rusă. V-aş pricinui numai încurcături...

Cunoscînd pînă la un anumit punct o limbă, poți lăsa impresia că o stăpînești. Vocabularul îți va fi alcătuit din amabilități, scuze, termeni în legătură cu jocurile de cărți, cuvinte de gratitudine și aprobare (la care aş mai avea de adăugat multe cuvinte indecente, învățate pe Atlantic), cîteva fraze și termeni literari obișnuiți, precum și denumirile unor obiecte de cel mai larg uz. Cu un asemenea bagaj de cuvinte vei putea convinge pe cineva să iasă din apă pe uscat, dar nu-l vei putea îndupleca să sară de pe uscat în apă ! În momentul de față, la începutul călătoriei, cunoștințele mele de limba rusă se prezintă întocmai astfel.

Burhanov : Dumneata cunoşti limba. E drept că nu întotdeauna o mînuieşti cu destulă pricepere și că se simte un puternic accent străin. Nu pronunți bine „l“-ul dur, și nici siflantele. Și gramatica dumitale șchioapătă niţeluş, dar nu întotdeauna. Firește că și bagajul de cuvinte putea să fie mai bogat. Într-un cuvînt, ai să faci față. Știu că-ți autorizezi singur traducerile din lucrările dumitale, le controlezi personal.

Eu : Pe dracu' ghem le autorizez !

Burhanov : Ghem sau desfăcut, nu despre asta e vorba. *(Ia în mînă culegerea poeziilor mele în limba rusă.)* Uite că scrie : „traducere autorizată“.

Într-un cuvînt, orice i-am spus, oricît l-am rugat, toate argumentele mele au fost zdrobite, ciocnindu-se de buna dispoziție a lui Grigori Feodorovici, de încrederea lui fermă în aptitudinile mele organizatorice, în cunoștințele mele de limba rusă. Și astfel am devenit redactorul gazetei de perete. Peste un sfert de ceas, mă aflam în mijlocul acelora care jucau domino sau cărți, îi opream pe punte pe membrii expediției și îi imploram cu glas tremurător:

— Nu cumva te pricepi la caricaturi? Nu cumva scrii versuri?

Iar în vremea asta, Burhanov urca și cobora scările, își vîra capul pe ușa cabinelor și saloanelor și întocmea lista membrilor colegiului redacțional. Primul număr al gazetei trebuia să apară înainte de 7 Noiembrie. În noaptea aceea am dormit prost.

Astăzi, adică în ziua de 3 noiembrie, dimineața, mi s-a înmînat lista membrilor colegiului redacțional Am hotărît să convoc o ședință, dar nu a ieșit nimic din hotărîrea asta. Toți sînt tulburați de două împrejurări. Prima este lansarea noului satelit artificial. Oamenii discută, se contrazic, se înflăcărează. Adunarea generală a expediției a trimis o telegramă de felicitări la Moscova. Se vorbește mult despre cîine, prima viețuitoare ajunsă la o asemenea altitudine, despre sputnik, despre orbita lui, despre raza orbitei lui. Unui șahist, care nu voia cu nici un preț să se recunoască învins, i s-a spus: „Ești ca un sputnik, te învîrtești într-una, dar nu arzi de loc". E și acesta un fel de a vedea!

A doua împrejurare este că ne apropiem de canalul Kiel. Pe lîngă noi trec mereu vase. Puntea superioară e ticsită de oameni. Toți fotografiază. Binoclurile sînt mult solicitate. Al meu de asemenea. Iată un instrument pe care nu l-am luat de loc în zadar.

Kiel. Pe puntea de comandă — un pilot neamț; la cîrmă — alt neamț. De ambele părți se întinde un șes drept și liniștit. În față și în urmă, nave — canalul e plin de viață. Nemții, foarte numeroși pe maluri fiindcă e duminică, fac semne cu batistele și cu mîinile. Se întunecă. Ochii obosesc privind.

4 noiembrie 1957,
Marea Nordului

Nici azi-dimineață nu s-a putut ține ședința colegiului redacțional al gazetei de perete. S-a pornit o furtună grozavă cu adevărat specifică Mării Nordului, mai exact un uragan. Din cînd în cînd, „Cooperația", care se leagănă fără-ncetare, se cutremură, ca și cum carena ei s-ar agăța sub apă de epava vreunui vas scufundat. Ai impresia că din pricina vîntului puternic valurile nu se pot ridica mai sus, furtuna le apasă crestele, le teșește. Am mai văzut și pînă acum furtuni, dar nu una ca asta. Apa se burzuluiește în sus, aerul e rece și sărat. Orizont — mă refer la orizontul obișnuit — nu mai există. Nu vezi decît apa care sare în trombe. Trombe de apă și un urlet necontenit și desperat: strigătul furtunii dezlănțuite. Starea mea generală e bună. Îmi vine să cred că sînt imun la răul de mare.

„Cooperația" navigă într-un viscol de apă impenetrabil. Deasupra provei vasului, și nu numai acolo, e un nor alb de apă. Furtuna sfîșie crestele valurilor despicate de vasul nostru și, fărîmițîndu-le, le aruncă la o înălțime mai mare decît cea a coșurilor. Viteza vîntului e de 35 m pe secundă, adică de 126 km pe oră.

Îmi iau aparatul de filmat cu peliculă îngustă și mă urc pe puntea superioară. Apa mă împroașcă și aici. Fizicianul căruia i se spune Borea, un tînăr simpatic și inimos, e mai demult acolo cu aparatul său *Kiev*. Pe cît se pare, a și reușit să fotografieze marea înfuriată. Îi cer să mă ajute. Nu vorbim, ci strigăm. Ca un operator mai experimentat ce se află, el ia aparatul, iar eu ar trebui să-l sprijin. Îl sprijin eu, dar se blochează caseta. Introducem alta — se blochează și asta. Cea de a treia și ultima casetă începe să ruleze normal. Apucîndu-ne de balustrada punții, ne mutăm mai în față ca să prindem în obiectiv prova vasului. Dacă din spate sîntem apărați împotriva vîntului, aici nu ne apără decît balustrada de fier. Și în loc să-l sprijin pe Borea în timp ce filma, eu m-am rostogolit pe punte și am căzut taman pe antena de radar. Îndată după mine a năvălit un colos de apă. Prin nu știu ce minune co-

losul s-a oprit locului, încremenind în poziția unui cal ridicat în două picioare; parcă urmărea cu mirare acest exercițiu al meu de gimnastică matinală.

Ne-am ferit grabnic din calea vîntului și ne-am apucat amîndoi să hulim casetele aparatului *Kiev*. Într-adevăr ele nu sînt reușite și fac asemenea pocinoguri chiar și specialiștilor. Mie mi-au furat 45 m de cea mai veritabilă furtună. Fără îndoială că voi mai avea necazuri cu cei 2500 m de film ai mei, mai ales la *Mirnîi*. Și apoi, nu am decît trei casete, iar în două din ele nu pot avea încredere.

De vreo două ori a apărut soarele. Deasupra valurilor s-au arătat de îndată mici curcubeie. Norii gonesc jos, chiar deasupra catargelor care se clatină. Spațiul dintre apă și cer pare mic de tot.

Am fugit de pe punte. Drept în fața noastră flutură, zdrențuită, prelata care acoperă șalupa. Sarturile i s-au întins ca niște strune de vioară, iar vîntul terfelește fără milă pavilionul.

Amarnică făptură e Marea asta a Nordului!...

Pe punte nu-i chip să rămîi multă vreme, te moaie pînă în măduva oaselor. Din cînd în cînd mă ascund în cabină și citesc din Stendhal. Furtuna continuă. Astăzi „Cooperația" pierde nu mai puțin de o sută de mile.

Nu se zărește nici un vas. Cei din porturi au fost desigur preveniți de furtună.

Foarte mulți suferă de rău de mare.

5 noiembrie, Marea Nordului

Vremea continuă să fie furtunoasă. Valuri puternice din direcția opusă. Am comunicat prin radio coordonatele noastre — ne aflăm încă în Marea Nordului. Din cauza vîntului potrivnic „Cooperația" nu înaintează decît cu patru, cinci mile pe oră. Ieri am pierdut aproape o sută de mile, astăzi vom pierde și mai multe. Căpitanul spune că vasul pierde în fiece oră o milă, două din pricina elicei. Deși viteza proiectată a vasului este de douăsprezece mile, noi nu parcurgem decît zece sau

zece mile și jumătate în condițiuni normale. Dacă anul trecut vasul a străbătut distanța pînă la *Mirnîi* în 45 zile, de data asta, după cele mai optimiste calcule, vom ajunge acolo în 50—55 zile.

În sfîrșit am ținut ședința colegiului redacțional. Lucrurile nu stau chiar așa de prost cum păreau la început, și spre dimineața zilei de 7 Noiembrie gazeta va fi gata. În colegiul redacțional au intrat oameni admirabili, cred că nici un ziar din Estonia nu se poate lăuda cu redactori atît de calificați. Ca și mine, toți ceilalți au interesul ca întreprinderea noastră să meargă bine. Vom avea chiar și versuri. Stăm prost, însă, cu pictorii. Nu-i putem găsi de loc, deși știm că există. Pe ușa unei cabine e lipită o foarte reușită și fidelă caricatură a unuia dintre conducătorii expediției. Ne-a amuzat pe toți destul de mult. Dar cine e autorul? Nu știe nimeni. Asemenea talente se pierd în anonimat!...

Puntea continuă să fie inundată de apă. Numai în partea ferită de vînt a bordului poți scăpa de un duș rece. Pe sarturile și odgoanele de la pupa, unde sînt îngrămădite tot felul de lăzi și de saci, se așază, uzi și obosiți, cormorani asurziți de furtună. După forma ciocurilor încercăm să le ghicim patria. De unde sînt? Probabil din Norvegia. Oamenii îi privesc cu compătimire. Nu li-e de fel ușor să ajungă pe vas. Mai întîi trebuie să se rotească deasupra lui de cîteva ori — furtuna abate păsările de pe linia lor de zbor. Sînt obosite, și din pricina oboselii au prins curaj. Multe păsări au pierit ieri și azi în Marea Nordului.

Tovarășul meu de cabină, Konstantin Vasiukov, își petrece toată ziua pe punte. Nu se simte bine din cauza tangajului. Este prima lui călătorie pe mare și a început cu greul. Dar, pe cît mă pricep eu în această materie, spre sfîrșitul călătoriei Vasiukov va deveni un adevărat marinar. Vasiukov are acel „ceva“ atît de necesar pentru a suporta răul de mare. De fapt cînd suferă de rău de mare omul este copleșit de apatie și scepticism: și lumea, și viața, și trecutul, și viitorul, totul îi apare în culori negre și respingător. Cred că unii critici, care n-au văzut niciodată marea cu ochii, suferă de rău de mare din leagăn pînă la mormînt. Nimic altceva nu poate

explica irascibilitatea și fierea lor. Dar Vasiukov e plămădit dintr-un alt aluat, el luptă cu succes împotriva aceleiași apatii, care-i face pe cei slabi de înger să cadă la pat și să nu se scoale pînă nu se îndreaptă vremea, pînă nu se liniștește marea și nu apare pofta de mîncare.

Vasiukov, conducătorul științific al grupului meteorologic, care-i însoțește pe cei ce urmează să rămînă iarna la *Mirnîi*, are o figură de țăran. De cîteva zile sînt în căutarea cuvîntului care l-ar caracteriza exact și nu pot să-l găsesc. Se poate spune despre el că e „O figură luminoasă". Rareori întîlnești estonieni înzestrați cu atîta sinceritate, căldură și cordialitate ca Vasiukov. Avem și noi aceste însușiri, dar nouă parcă ne e rușine de ele chiar atunci cînd alții le manifestă față de noi, și la început încercăm o jenă ascunsă. Întocmai așa s-au petrecut lucrurile între mine și Vasiukov. Caracterul lui e o carte deschisă, în viața lui, în soarta lui nu există nimic de care să-i fie rușine, bunătatea lui e bunătatea unui copil mare. Și, pe lîngă asta, e un foarte bun și de pe acum renumit meteorolog.

El duce o luptă îndelungată și deocamdată inegală cu marea furtunoasă. Deasupra patului său e o întreagă galerie de portrete. O poză de familie — soția sa Maria, socrul lui, însuși Vasiukov, și fiul său Grișa. Apoi o mică fotografie a soției. Și o fotografie mare a lui Grișenka. Despre Grișa am și aflat cam tot ce se poate ști despre un băiat de 6 ani, despre caracterul lui, despre întrebările și răspunsurile lui, despre poznele și despre spiritele lui care uluiesc pe cei mari.

În prima seară petrecută pe „Cooperația", înainte de a se culca, Vasiukov a scos din valiză fotografia lui Grișa și a privit-o îndelung. Ochii îi străluceau. Apoi a atîrnat fotografia lui Grișenka deasupra patului și a spus, adresîndu-i-se:

— Ei, Grișa, păzește somnul tatii!

Am mai discutat mult despre Grișa în seara aceea, despre faptul că pe fotografie are un aer neobișnuit de serios (e fotografiat în șubă și cu o lopățică), despre figura și ținuta lui de comandant militar. În cele din urmă am ajuns la concluzia că el aduce puțin cu un

mareșal. Și mareșalul devenit Grișa, sau Grișa devenit mareșal, a păzit somnul tatălui său. Ca să spun adevărul, în toiul nopții, fotografia a căzut de pe perete și Vasiukov, trezindu-se, l-a găsit pe Grișa sub el, cam mototolit. Totuși Grișa rămîne Grișa, un fiu bun al unui tată bun, căruia îi păzește noaptea somnul.

Fericite sînt soțiile ale căror soți seamănă cu Vasiukov !...

În privința tovarășului de cabină, am avut pur și simplu noroc.

Aseară, în timp ce Vasiukov privea îndelung fotografia soției sale Maria, eu m-am gîndit cît de mult o să-i lipsească acestui om de treabă soția și fiul său în timpul iernii lungi și grele. Dar parcă numai lui ?

6 noiembrie, Canalul Mînecii

Timp frumos, valuri slabe. La tribord, Anglia.

Plutim aproape de țărm. La ora 14.00 trcem de Dover. Maluri joase și stîncoase, pe alocuri se zărește, alb, calcarul. Foarte multe vase, îndeobște tancuri petroliere. Nu-i prea plăcut să privești cum ne depășesc multe din ele — au o viteză mai mare. Dar și noi facem azi 10 mile pe oră. Vase, vase și iar vase... Binoclul meu dispare mereu și trece cu o iuțeală fantastică de la un capăt al vasului la altul, de la un bord la altul. Avem mulți tineri care călătoresc pentru prima oară pe mare, și Canalul Mînecii le produce o impresie puternică. E într-adevăr una din cele mai importante artere comerciale. Se înțelege că vasele pot trezi interesul și, într-o anumită măsură, chiar entuziasmul celui mai apatic om. Numai nu le priviți noaptea, pe întuneric. Nu există ceva mai trist ca senzația pe care ți-o dau luminile vaselor ce pier în depărtare. Eu, unul, cunosc prea bine această senzație.

În ciuda vitezei sale de neinvidiat, „Cooperația", albă ca o lebădă, arată foarte frumoasă pe fondul celorlalte vase.

DESPRE „COOPERAȚIA“ ȘI DESPRE VAPOARE ÎN GENERAL

Ca să descrii un vas, trebuie să fii sau marinar de profesie, sau un ageamiu desăvîrșit, care să nu poată face deosebire între prova și pupa. Un marinar de profesie ar da informații precise asupra vasului, ar înșira toate piesele, ar denumi toate mașinile, ar indica toate cifrele privind suprafața și volumul tuturor încăperilor, numărul de cai putere, numărul rotațiilor elicei, greutatea etc. Un ageamiu privește vasul în port prin vălul poeziei, iar în timpul răului de mare prin prisma urii ; vasul e pentru el cînd o femeie frumoasă, cînd muma pădurii. Totul depinde de împrejurări, și într-o mare măsură, de caracterul amintirilor.

Ori de cîte ori mi se întîmplă să cobor pe scara metalică în semiîntunericul rece al calei, simt un fior în șira spinării. În fața ochilor îmi apar șase oameni care joacă „21“, văd cărțile soioase în mîinile lor tremurînde de patimă, o grămadă de bancnote mototolite pe masă : 4000 ruble — ele reprezintă „banca“ — aud răpăiala gloanțelor pe puntea metalică, strigăte de oameni și explozii de bombe. Toate acestea se petreceau în august 1941 în Golful Finic, în cala de mărfuri a unui mare vapor comercial din Letonia, pe care noi, insularii mobilizați, călătoream de la Tallin la Leningrad. Nemții ne atacau din văzduh. Avioanele zburau jos, deasupra catargelor. Iar noi — cîteva sute de oameni — ședeam pe țevile de fontă pentru canalizare cu care era încărcat vasul și ne dădeam seama că orice lovitură în plin a unei bombe de mare calibru ne va trimite de-a dreptul la fund. Cala era ca o capcană de șoareci, întrucît chiar dacă am fi avut colaci de salvare (și nu-i aveam) tot nu ne-am fi putut urca pe scara îngustă de fier, fiindcă ne-am fi călcat în picioare unul pe altul. N-aveam habar de ce se petrecea sus, nu știam că încă în primele minute ale atacului pe puntea de comandă fusese măturat totul. Cea mai mare parte dintre noi nici nu-și dădeau seama de gravitatea situației. Nu-mi dădeam seama nici eu. Și întrucît politrukul ne interzisese jocurile de noroc, eu, în tot timpul atacului,

am stat de pază lîngă scară pentru ca jucătorii să-și poată termina partida. Pentru asta mi se plătea cîte 15 ruble de fiecare „bancă", o sumă destul de mare pentru mine pe vremea aceea. Spre cinstea jucătorilor, trebuie să spun că ei nu au întrerupt jocul nici după ce chiar lîngă prova vasului a căzut o bombă, făcînd să se scuture rugina de pe pereții calei. Să fi fost pentru ei patima jocului un fel de antidot împotriva fricii? Abia cînd am ieșit din nou pe punte, după încetarea atacului, și am văzut o barcă făcută țăndări, pereții toaletei provizorii ciuruiți de gloanțe și unul din vasele caravanei noastre cuprins de flăcări, am înțeles, în sfîrșit, ce se petrecuse. Și dacă nemții ar fi repetat atacul, cred că numai mitralierele ar fi putut să ne alunge din nou în cală. Începuse să ne fie teamă de ea.

Vapoarele stîrnesc cele mai diferite impresii și gînduri. Cu tot confortul și nivelul înalt de mecanizare, traulerul de pescuit scrumbii mi se părea uneori că seamănă cu un căluț de Saaremaa, puternic și rezistent, cu spinarea scobită. „Arctica", una din cele mai mari baze plutitoare de pescuit scrumbii de la noi, pe care am cercetat-o îndelung în portul Claipeda, semăna, enormă cum era, cu o fabrică de conserve de pește, înghesuită într-o carcasă de oțel cu botul turtit. Oamenii de pe vas, minusculi ca niște gîngănii, aveau aerul unor muncitori de fabrică sau de pe un doc plutitor, izolați de lumea de dincolo de bord.

O dată, într-o noapte de iunie a anului 1955, am trecut la Skagerrak pe lîngă un portavion englez care era ancorat acolo. Lungă de peste trei sute de metri și foarte largă, puntea de decolare făcea ca partea de sus a vasului să semene cu o plăcintă. Turnul de comandă, situat la capătul cel mai depărtat în raport cu noi al acestui aerodrom plutitor, făcea ca nu numai cîmpul dreptunghiular de oțel, dar și tot vasul, să apară asimetric. Săgeata subțire a corpului vasului, ascunsă sub această plăcintă întinsă, se împlînta ca un cuțit în apă. De jur împrejurul vasului atîrnau bărci cu motor. Cenușiu și întunecos, fără nici o lumină, el își pironea privirile în beznă și ne pipăia cu ocularele lui camuflate. Noaptea, pe marea liniștită, acest colos de mare tonaj

părea inutil, dușmănos și periculos. Cu prova lui îndreptată spre răsărit, îți amintea din nou că războiul terminat în 1945 nu a fost un vis, ci o realitate, și că în apus unii își mai fac iluzii că el se va repeta. Orice vas întîlnit în larg înviorează sufletele oamenilor și-i face să se gîndească la țărmuri îndepărtate ori la ceea ce au lăsat acasă, dar trecînd la Skagerrak pe lîngă acest portavion noi am simțit suflul unei camere mortuare.

În ce privește „Cooperația", nu o cunosc încă bine și nu pot prevedea ce amintiri îmi va lăsa după această călătorie. Probabil cele mai variate — și triste și vesele, și furtunoase și liniștite. Între mine și vas există o solidaritate și o interacțiune permanentă. Acum coridoarele lungi sînt pline de liniște, de lumina calmă a becurilor înșirate în salbe; sub ele se întinde șirul ușilor și se leagănă în tact perdelele. Totul respiră liniște și intimitate familiară. Liniștea poate va dispare, dar senzația de intimitate familiară va rămîne.

Înainte de a trimite „Cooperația" în Antarctica, s-a discutat multă vreme la Direcția Generală a Căilor Maritime din Nord și la Academia de Științe dacă vasul este îndeajuns de puternic și de potrivit pentru această călătorie. Mulți s-au situat pe punctul de vedere negativ. Dar după aceea „Cooperația" a efectuat o cursă reușită în condițiile complicate și grele ale Oceanului Înghețat de Nord și discuțiile au încetat — alegerea s-a oprit asupra acestui vas.

„Cooperația" nu e un vas mare. Cu întreaga încărcătură, are o deplasare de 5560 tone. Lungimea vasului — 103 metri, lățimea — 14 metri. Vasul are două motoare Diesel marca „MA", de cîte 1400 cai putere. Viteza maximă a vasului (pe care noi încă nu am atins-o și, probabil, nici n-o vom atinge) este de 11,6 mile pe oră. În afară de încăperile destinate echipajului, „Cooperația" are 37 cabine de pasageri, în total pentru 120 locuri. Există patru cale. Două cale frigorifice pot înmagazina peste 1000 tone de alimente ușor alterabile. Comanda timonei și vinciul de ancoră sînt acționate electric. Pe vas există o bună aparatură de radiorecepție și radioemisie, girobusole, instalație de radar. Amănunt foarte important: vasul are carcasa solidă, rezistentă la presiunea

gheții. Desigur, 2800 cai putere e cam puțin pentru Oceanul Înghețat de Sud. Și „Cooperația“ nu e de fel un vas tînăr și modern, e mai degrabă de vîrstă mijlocie sau chiar bătrîior.

Vasul a fost construit în 1929 la șantierele navale din Leningrad, fiind pe atunci, prin construcția lui, unul din cele mai moderne. Între 1929 și 1937 a făcut cursa regulată pe linia Leningrad-Hâvre-Londra, transportînd pasageri și mărfuri. Urmează apoi partea cea mai pitorească și mai glorioasă a biografiei lui, care l-a scos în evidență față de alte vase: în anul 1937 „Cooperația“ a efectuat transporturi pentru Spania Republicană.

Mai tîrziu fire invizibile l-au legat puternic de Nord și de ghețuri. După zborul lui Valeri Cikalov peste Polul Nord, „Cooperația“ a adus din Franța în Uniunea Sovietică avionul lui Cikalov. În cursul zborului peste Polul Nord al lui Vladimir Kokkinaki, „Cooperația“ a servit drept radiofar. În timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei, „Cooperația“ a intrat în cadrele Flotei de Război din Nord și a servit ca bază pentru vedete torpiloare.

În anii 1947—1948 vasul s-a reîntors la viața liniștită și lipsită de peripeții a transportului de pasageri și mărfuri pe linia Leningrad-Stettin. În anii 1949—52, vasul obosit și zdrențuit a staționat la Wismar pentru reparații capitale. După aceea „Cooperația“ a efectuat pînă în 1954 curse între porturile din Marea Baltică și cele din Europa Apuseană. Din anul 1954 vasul lucrează în Arctica. După încheierea Festivalului Mondial al Tineretului de la Moscova, i-a dus în patrie pe delegații Islandei.

În anul 1956 „Cooperația“ a transportat la *Mirnîi* cea de-a doua expediție antarctică complexă. Acum, vasul se afla la cea de a doua lui călătorie spre cel de-al șaselea continent. Nu sînt prea numeroase vasele cărora să li se acorde atîta încredere.

Desigur „Cooperația“ putea să fie un vas mai impunător, mai spațios, mai puternic, putea să aibă Diesele mai noi, și o viteză mai mare. Într-un cuvînt, putea să fie mai tînăr. Dar experiența echipajului de 60 oa-

meni al vasului, experiența căpitanului, Anatoli Savelievici Ianțelevici, carcasa navei încercată în ghețuri, rotația lentă și calmă a elicei lui de 6 tone, toate acestea au și ele o valoare! Alături de un om tînăr și puternic, dar veșnic grăbit, e bine să mergi doar atîta timp cît drumul este ușor și plăcut. Îndată ce se ivesc greutăți și piedici, îl vezi că se posomorăște și-și pierde curajul. Iar vaporul nostru e un drumeț cu multă experiență, domol, răbdător și calm. Te poți bizui pe el.

Astăzi am scos gazeta de perete. A ieșit destul de bine. Cei de aici sînt oameni de înțeles. S-au găsit pînă și pictori. Cel mai mult ne-au ajutat radiotelegrafistul Boris Cernov, care a lucrat mult timp în Nord și care desenează bine (și pe lîngă asta, ca toți radiotelegrafiștii, scrie bine la mașină), experimentatul pilot polar Vsevolod Ivanovici Furdețki, aerologii Oleg Torjutkin și Vladimir Belov, precum și viitorul șef al depozitelor din *Mirnîi*, Sergheev.

Pe vapor domnește buna dispoziție specifică ajunurilor de sărbătoare. Mașinile de călcat sînt încinse, aparatele electrice de bărbierit țîrîie. Mîine va avea loc adunarea solemnă, masa festivă și un concert de amatori.

Seara am convocat activul gazetei de perete — am petrecut bine și fără zarvă. Așa se întîmplă aproape întotdeauna pe vas, cînd ești nevoit să bei, pe tăcute, o sticlă, două de coniac. Pereții dintre cabine sînt subțiri și, deși vecinii de pe aici nu sînt nici meschini, nici puși pe șicane, totuși zgomotul îi supără, mai ales cînd orele sînt înaintate. Mi-am adus aminte de noaptea de 24 iulie 1955 [1] în Atlanticul de Nord. Atunci am stat împreună cu căpitanul în cabina lui mică și am cîntat o sumedenie de cîntece frumoase, dar atît de încet că abia ne auzeam pe noi înșine. Tot astfel și aici — glasuri domoale, gîlgîitul surd al coniacului turnat în pahare, fîșîitul merelor ce se rostogoleau pe hîrtia de pe masă, ori de cîte ori izbea cîte un val. Canalul Mînecii e liniștit, vîntul favorabil, iar plescăitul mării dincolo de fereastra deschisă se aude slab de tot.

---

[1] Noaptea de 24 iulie, potrivit tradiției populare, se sărbătorește în Estonia prin focuri de rug și petreceri nocturne (n.r.).

Lumea în care am pătruns abia în seara asta, lumea cercetătorilor și călătorilor polari, copleșitoare prin singurătatea ei, prin furtunile ei de zăpadă și prin liniștea ei care, după cît se spune, se întîlnește rareori altundeva și care exercită asupra oamenilor o influență aproape fizică — această lume a apărut acum înaintea ochilor mei, de data asta nu datorită cărților lui Nansen, Byrd, Shackleton și Amundsen, ci datorită povestirilor spuse cu glas încet de niște oameni vii.

Furdețki ne-a povestit despre zborurile lui deasupra Oceanului Înghețat de Nord, despre modul cum erau aprovizionate stațiunile de cercetări *Polul Nord*. Și-a amintit și de aviatorul nostru estonian Endele Puuseppe, pe care îl cunosc și îl țin minte toți aviatorii polari. Furdețki are o figură de savant, pînă și construcția frazei lui seamănă cu a unui savant, dar el se pricepe să descrie atît de sugestiv avioanele, oceanul aerian, furtunile, avariile, aerodromurile bune și rele, încît parcă le vezi aievea. Poate voi izbuti să zbor cu el prin Antarctica. Celălalt aviator, Afonin, care, ca și Furdețki, pleacă la Polul Sud pentru prima oară, e zburător polar încă din anul 1935. El a fost cu elicopterul la *Polul Nord 4*. Într-o zi pe cînd jucam cu el domino, mi-a spus arătînd spre masă :

— Ghețarul pe care a fost stabilit *Polul Nord 4* era cît masa asta. Iar cînd l-am părăsit, era mai mic decît piatra asta.

Afonin are un zîmbet malițios, obrajii brăzdați de riduri, e scund și puternic, nici un gram de grăsime de prisos. El îmi amintește de căpitanul al cărui destin mi-a sugerat ideea poemului meu *Fiul furtunii*. În societatea noastră alcătuită din oameni relativ tineri, el pare calm ca Buddha. Doar atunci cînd începe să-și povestească aventurile, ochii lui capătă o expresie mirată. Iată cum ne-a povestit Afonin despre dispariția unui teren de aterizare în Oceanul Înghețat de Nord :

— Am găsit un ghețar bun și am amenajat un teren de aterizare. Dar a doua zi, ia-l de unde nu-i : îl luase apa. M-am dus cu elicopterul să-l caut, și am dat peste el la vreo șase kilometri. A treia zi (urmează cîteva expresii tari la adresa terenului), era deja la doi-

sprezece kilometri. Ultima oară l-am găsit la 45 km. După aceea nu l-am mai găsit. Naiba ştie unde o fi ajuns.

Şi acest „naiba ştie unde o fi ajuns“ l-a pus din nou pe gînduri — faţa lui exprima uimire.

Musafirii au plecat. Era trecut de miezul nopţii. Orologiul vasului arăta 1.00 după ora Tallinului — adică ora patru dimineaţa. Însemna că sărbătoarea a şi început. L-am trezit pe Vasiukov, care în tot timpul lungii noastre petreceri dormise ca în sînul lui Avraam, sub paza micului său Grişa. Se frecă la ochi, cercetă cabina, care arăta ca după un cataclism, şi întrebă :

— Ce-a fost aici ? Bătălia de la Poltava ?

Ne-am felicitat reciproc cu prilejul sărbătorii, ne-am amintit de patria noastră de care ne îndepărtam tot mai mult, precum şi de cei apropiaţi nouă.

„Vapoarele revoluţiei trebuie să fie curate !“ spune boţmanul din *Pieirea escadrei*. Şi m-am apucat să deretic prin cabină.

7 noiembrie, Canalul Mîneciii

Astăzi domneşte pe vas o atmosferă foarte solemnă. Ne strîngem unul altuia mîinile, ne urăm sărbători fericite. Lumea adunată la dejun în salon e la fel de bine îmbrăcată ca şi publicul de la orice premieră. Tot timpul sosesc radiograme. Le distribuie comandantul expediţiei, Golubenkov. E înconjurat mereu de o ceată de oameni nerăbdători. Deşi ştiu că mie nu-mi va sosi probabil nici o veste, astăzi totuşi mă ţin în preajma lui Golubenkov. Aici îţi dai seama ce însemnătate au măcar două vorbe de acasă.

Adunarea solemnă a expediţiei. Vorbeşte Riabinin, primul ajutor al comandantului. Se dă citire radiogramelor primite de pe „Obi“ (se găseşte cu circa 8.000 mile înaintea noastră), din *Mirnîi*, de la Direcţia Generală a Căilor Maritime din Nord, de la academicianul Bardin etc.

La ora 14.00 masa festivă. Se serveşte cîte o sticlă de votcă şi cîte o sticlă de vin de Gruzia la fiecare

patru persoane. Bem pentru patria noastră, pentru reușita expediției, pentru sănătatea „Cooperației“ și a comandantului ei. Conducătorul expediției, Alexandr Pavlovici Kibalin, ridică paharul în sănătatea celor dragi, în sănătatea soțiilor și logodnicelor noastre. Aplauze care se transformă în ovații. Toată lumea se ridică în picioare. După masă toți sînt bine dispuși.

Deși, potrivit instrucțiunilor, nu avem voie să ținem băuturi alcoolice, ceea ce punctul de radioficare al vasului ne-a comunicat în repetate rînduri, totuși apar provizii ascunse, scoase de undeva din fundul valizelor, din ungherele întunecoase de sub paturi, din sacoșe și din dulapurile din perete. Mai toți cei de aici sînt oameni tineri, sănătoși sută la sută, și nicidecum „sugaci de morcov“ cum s-a exprimat August Alle[1]. Dar toate acestea nu depășesc cadrul petrecerii sărbătorești. Lumea e aici disciplinată.

La ora 17.00 în salonul de muzică începe un concert dat de artiștii amatori din rîndurile expediției. E drept că acest tînăr colectiv, organizat abia de cîteva zile, nu a reușit să pregătească un program prea cuprinzător. Dar toate numerele au fost bine executate și au fost primite și mai bine. Am și eu cîntecele mele preferate. Pe un vas de pescuit în Atlantic se cînta de cîte zece ori pe zi *Scorușul :*

Vai, scoruș cîrlionțat,
Flori albe...

Întotdeauna l-am ascultat cu plăcere. Și aici, același *Scoruș*. Ai impresia că acest cîntec a fost creat anume pentru cei de pe nave, pentru despărțirile îndelungate, pentru dorul ascuns de casă. E trist, frumos și atinge în noi toți aproape aceleași coarde.

După concert, în salon a început dansul. Printre cei 60 membri ai echipajului sînt cu totul șapte sau opt femei — bucătărese, bufetiere, femei de serviciu. Fiind sărbătoare, li s-a dat liber. Toate sînt îmbrăcate în uniforme verzi. Bărbații se întrec în a le invita la dans

---

[1] *August Alle* (1890—1952) — eminent poet satiric estonian (n. red. ruse).

și în a le copleși cu atenții. Vasul se leagănă, puntea are din cînd în cînd o înclinație de circa zece grade, dar asta nu stinghereşte pe nimeni. Seara, cinematograf.

Într-o călătorie îndelungată pe mare observi că tinerii sau oamenii care se află pentru prima oară departe de țărm încep să-și închipuie pămîntul, patria, oarecum altfel decît le vedem pe uscat. Fața pămîntului le apare parcă mai clară, trăsăturile lui caracteristice mai pronunțate, deasupra lui planează, ca un văl auriu, duioșia pe care ne-o stîrnesc locurile natale, sentiment ce creşte mereu o dată cu timpul și cu depărtarea. Și tocmai această duioșie, această dragoste a unor oameni harnîci și aspri defineşte astăzi întreaga noastră stare sufletească. În afară de ea, se mai desprinde o trăsătură, determinată de oamenii care alcătuiesc expediția noastră, în marea lor majoritate savanți sau tehnicieni: mîndria pentru știința patriei noastre. E o mîndrie lipsită de orice dispreț fanfaron față de Apus, fără pic de „lăudăroșenie“, dar întemeiată pe convingerea fermă că știința sovietică nu are temei să se sfiască față de nimeni în lume!

Gîndurile mele rătăcesc prin orașele, drumurile, satele și strîmtorile estoniene. În minte se formează un mozaic, alcătuit din crîmpeie multicolore: din oameni, din munca lor, din grijile lor, din bucuriile și cîntecele lor, din priveliștile ținuturilor deluroase și pline de lacuri ale Estoniei de Sud, din șesurile pietroase ale Estoniei de Nord, din strîmtorile reci, de un cenușiu-metalic, din culorile aprinse de toamnă în pădurile de pe insule și insulițe. Aș fi văzut poate și mai limpede toate acestea, dacă harta ce se conturează în conștiința mea n-ar fi oarecum, denaturată, fiind acoperită de cuirasa unui vocabular poetic uzat, care banalizează, în care adesea nu găsești o autentică ură față de ceea ce trebuie să urăști, și o autentică iubire pentru ceea ce trebuie să iubești, și din care nu rareori lipsește sentimentul marii datorii față de patrie, față de țara ta și de timpul tău.

Iar din mijlocul acestei hărți imaginare mă privește ochiul alungit și albastru al lacului Vîrts. Și îmi vin în minte versurile lui Whitman:

Pămîntule! Aștepți ceva de la mine?
Spune, bătrînule, ce vrei?

Iar bătrînul răspunde:

Aștept ca fiii mei să mă transforme!

8 noiembrie 1957, Golful Biscaia

Golful Biscaia e liniștit. Undeva în fața noastră e furtună; și în spatele nostru e tot furtună. Iar „Cooperația" plutește într-o zonă de acalmie. Firește, nu trecem prin mijlocul golfului, ci pe marginea lui, retezată la apus de Oceanul Atlantic. Zi liniștită, îngîndurată, astăzi nu se lucrează. Toți stau prin cabine, în grupuri mici, alcătuite în cea mai mare parte din oameni de aceeași specialitate. Multe din aceste grupuri au și ajuns să aibă un efectiv stabil.

Ziua bate soarele, pe spinarea cenușie a Golfului Biscaia apar mari pete verzi, de culoarea ierbii. Astăzi am întîlnit pentru prima dată delfini. Erau șase. Vreme de aproape o oră s-au tot jucat la pupa, în valurile etravei; dîndu-se la fund și sărind din apă ne-au amuzat în fel și chip. Seamănă grozav cu purceii!

Pe vas poți vedea fețe, nu chiar nenorocite, ci serioase. Celor care încă nu au primit radiograme apariția comandantului Golubenkov le provoacă o anumită înviorare, dar dacă el nu se apropie de ei și nu le întinde radiograma are loc următoarea reacție: soții uitați fumează nervoși, ies din fumoar pe terasă, se întorc din nou în fumoar, pleacă apoi pentru cîtva timp pe puntea pasagerilor, de acolo se urcă pe cea de îmbarcare și în cele din urmă pe puntea superioară. Mîinile nu-i ascultă de loc, întocmai ca la actorii tineri, care joacă pentru prima oară rolul unor nenorociți. Se vede că nici eu nu arăt mai bine — n-am primit nici o radiogramă. Nu

mă apropii de Golubenkov și nu întreb nimic: el mă cunoaște și ar veni singur în cabina mea. Nu vreau să mă plîng nimănui. Unul dintre nenorociți a și încercat să se plîngă de soția lui. A fost consolat în felul următor:

— Ce-ți închipui? Cu ocazia sărbătorii soția ta a fost desigur la vreo petrecere, a dansat pînă dimineața și acum nu mai are în cap decît cavaleri. O dată își amintește de tine, și de douăsprezece ori te uită. Ce rost are să-ți faci nervi?

Cehov spune undeva că dacă omul nu înțelege de glumă, poți să-i pui cruce. Tovarășul respectiv nu a înțeles. Și, la drept vorbind, a fost consolat cam aspru. După o jumătate de ceas am ieșit pe punte. Nenorocitul stătea rezemat cu coatele de balustradă, privea Golful Biscaia și, probabil, nu vedea nimic.

În larg, trebuie să știi să rîzi de tine însuți, să te pricepi măcar din cînd în cînd să-ți birui grijile și gîndurile negre. Altminteri e foarte greu.

Lui Vasiukov i s-a adus o radiogramă, tocmai cînd se adunaseră în cabina noastră cîțiva prieteni de-ai mei și de-ai lui. Sub text era semnătura: fiii tăi. (Cel de-al doilea, mai mic, are șase luni.) Vasiukov s-a apucat să țopăie în pat, un dans nemaipomenit, exprimînd cel mai înalt grad de bucurie. Ținînd în mîna stîngă telegrama și arătînd-o tuturor, el scria în același timp răspunsul cu dreapta. Are o legătură foarte solidă cu pămîntul.

Spre seară vîntul se întețește. „Cooperația“ face temenele adînci Golfului Biscaia. Întorcîndu-mă de pe punte în cabină, am văzut cum vîntul, dînd buzna prin fereastra deschisă, citea cartea lui Nansen *Pe schiuri prin Groenlanda*. Vîntul răsfoia paginile în mare grabă, fără să scape vreuna și oprindu-se doar pentru o secundă pe planșele din hîrtie cretată.

Serile și nopțile sînt foarte întunecoase. Astăzi, luna s-a ascuns, peste tot vezi doar nori de furtună. Bubuie tunetul. Fulgerele aprinse deasupra Golfului Biscaia, deși îndepărtate, sînt orbitor de luminoase. Valurile luminate par negre ca antracitul. Doar ici, colo se văd coamele albe ale crestelor înspumate.

Am privit un fenomen original al naturii — curcubeul nocturn. A apărut la apus de tribord. E mai puțin clar decît cel de zi, totuși se vedea destul de bine pe fundalul norilor negri.

Seara, ne-am adunat la comandant cîțiva inși. El a organizat o mică recepție cu prilejul sărbătorii. Cabina căpitanului e situată mai sus decît celelalte, de aceea suferă mai mult tangajul. Cîteva farfurii s-au spart. Discuția se învîrtea în jurul „Pinguinilor". Burhanov e mare specialist în acest domeniu. Am aflat că la probele făcute pe mare, „Pinguinii" au suportat o hulă de cinci grade. Comandantul ne-a povestit multe lucruri interesante despre „Cooperația", despre expedițiile ei, și mai ales despre elicea ei. Acum vasul are elice de oțel. Potrivit teoriei, numai o elice de oțel poate rezista în condițiile Arcticei și Antarcticei. Mulți se îndoiesc totuși de acest adevăr. Vechea elice, de bronz, a „Cooperației" călătorește cu noi în cala vasului. Cu ea am fi făcut cu două mile pe oră mai mult.

Am aflat că există un întreg domeniu de specialitate consacrat elicelor.

9 noiembrie, Oceanul Atlantic

Undeva la stînga noastră e Portugalia.

Toți scriu rudelor sau prietenilor. Mîine sau poimîine urmează să ne întîlnim cu vasul-bază „Kazan". Dacă valurile vor îngădui să i se transmită corespondența, el va aduce în cîteva zile scrisorile noastre la Odesa. Scriu și eu.

În cursul zilei profesorul Markov a ținut o conferință despre Antarctica în salonul de muzică, unde s-a adunat aproape întreaga expediție. Cîteva date despre Antarctica :

Suprafața totală — 14.100.000 km pătrați de pămînt continental, la care se adaugă 930.000 km pătrați de ghețuri. Altitudine medie 2200 m. (pe alte continente este de 850 m). Această altitudine neobișnuit de mare se datorește gheții care acoperă ca o calotă con-

tinentul. Pînă în prezent, savanții n-au izbutit încă să pătrundă cu privirea sub acest acoperămînt și nu se știe bine ce se ascunde sub el [1]. Imensa grosime a gheții dă naștere unei presiuni foarte mari pe fiecare kilometru pătrat al continentului Antarctic. Gheața îl ascunde de noi. Din toate masivele de gheață, din toate resursele de gheață ale lumii, 86% dacă nu și mai mult se află în Antarctica. Cel de-al șaselea continent poate fi comparat cu o femeie îmbrăcată în crinolină. Gheața îl face mai larg și mai înalt. Polul Sud este situat la o altitudine de 2800 m.

Hărțile Antarcticei, chiar cele mai noi, sînt încă incomplete, inexacte și pline de greșeli.

Pe „Cooperația" trece din mînă în mînă cartea lui Markov : *Călători în Antarctica*. Trebuie neapărat s-o citesc și eu.

11 noiembrie, Oceanul Atlantic

Astăzi, în dreptul strîmtorii Gibraltar, ne-am întîlnit cu „Kazan". Vremea era minunată, apa albastră-albastră și orbitor de sclipitoare în razele soarelui. „Cooperația" și „Kazan" s-au salutat reciproc prin șuierături prelungi de sirenă. Distanța dintre noi era de cel mult o ancablură. Punțile ambelor vase erau înțesate de oameni — cap lîngă cap, umăr lîngă umăr. Cred că pe „Cooperația" erau cel puțin două sute de aparate fotografice. Ele țăcăneau fără încetare. „Kazan" e o navă bună. Desigur nu-i chiar ca a noastră — e totuși o bază plutitoare. De pe „Cooperația" a fost coborîtă o barcă. La rame patru marinari, la cîrmă secundul, sau după terminologia noastră, primul timonier ; el trebuie să transmită scrisorile. De la înălțimea punții barca părea un gîndăcel alb. Și ducea aproape cinci sute de scrisori, mai toate nefrancate. O sursă de venit pentru poștă.

---

[1] Cea de a treia expediție a efectuat un carotaj seismic al calotei de gheață în cursul marșului spre polul inaccesibilității relative și a lămurit principalele trăsături caracteristice ale structurii straturilor de sub gheață (n. red. ruse).

Deunăzi mă gîndeam cît de poetic și frumos ar putea fi descrisă întîlnirea a două nave în plin ocean. Astăzi nu mă mai gîndesc. Totul e frumos, totul e minunat, dar nu numai atît. Face, de pildă, să-ți imaginezi cum va călători scrisoarea prin calda Mare Mediterană, prin Poarta de Aur și prin Marea Neagră, cum va ajunge la Odesa, va trece printr-o mulțime de mîini, iar dimineața, poștașul din Tallin va suna la ușa locuinței mele și, după ce i se va deschide, va pretinde soției mele o rublă supratаxă. Iar soția mea îi va da rubla și, de bucurie, încă cinci, apoi va lua în sfîrșit scrisoarea în mîinile ei albe, o va deschide, o va citi, va începe să plîngă, va izbucni în rîs și va striga : „Ura !“ Dar toate acestea vor rămîne nescrise, deoarece am hotărît să mă ocup serios de problemele mele de operator cinematografic și, încărcîndu-mi *Kiev*-ul cu o nouă casetă, am ieșit pe punte.

Toate casetele — am încercat două de-ale mele și două ale altora — se înțepeneau.

Într-o carte oarecare am întîlnit expresia „mînie spumegîndă“. Ea caracterizează cel mai bine starea mea sufletească. Privirile compătimitoare și sfaturile prietenești, faptul că toți erau gata să-mi sară în ajutor nu-mi aduceau decît o ușurare momentană. Îmi pare rău că aparatul nu-mi aparține ! Oceanul are aici o adîncime de 2000 metri...

Barca s-a întors și a fost ridicată.

„Cooperația“ a pornit mai departe spre sud, iar „Kazan“ a virat drept spre est, în direcția strîmtorii Gibraltar. Drum bun !

În cursul zilei stația de radioficare a vasului a comunicat că diseară va avea loc deschiderea solemnă a cinematografului „Valul“, eveniment, în felul său, istoric. Începînd de azi se vor prezenta numai filme în care e multă iubire și puțin sînge.

Acest cinematograf este într-adevăr original. Aparatul de proiecție este instalat pe puntea de îmbarcare, iar ecranul este prins de catargul de la pupa. Spectatori — pretutindeni — pe spardeck, pe scări și lîngă balustrade. dar cei mai norocoși, spectatorii privilegiați, stau pe „Pinguini“ — e vorba de mecanicii și conducătorii

„Pinguinilor“, cei care de altfel nu părăsesc aceste mașini nici ziua. E drept că locurile lor sînt prea aproape de ecran, în schimb, însă, ei pot să se întindă pe pînza de cort și să doarmă la scenele plictisitoare. Iar peste toate acestea — o noapte catifelată, subtropicală, tuciurie ca negrii. Cînd se leagănă „Cooperația“ se leagănă și cerul, cu stelele lui mari și foarte luminoase. Am văzut filmul egiptean *Iubire și lacrimi*. La scenele cele mai emoționante, de pe „Pinguini“ se auzeau oftaturi slabe

12 noiembrie, Oceanul Atlantic

Oceanul este de-a dreptul neverosimil, nemaipomenit de albastru, albastru intens. Nu pot găsi un cuvînt potrivit pentru a defini această albăstreală. Cînd e soare nu poți privi oceanul fără ochelari de protecție. E prea luminos.

Se face tot mai cald. Ne apropiem de zona tropicală.

Mă frămîntă mereu gîndul că încă nu m-am apucat să scriu piesa. Și senzația că nu fac nimic, sau că lucrez prea puțin atunci cînd lucrez. Senzație stupidă, apăsătoare. Zilele trec atît de repede! Pînă la Capetown mai avem încă pe puțin douăzeci de zile. În acest răstimp trebuie să termin măcar actul al doilea, ceea ce îmi va fi desigur cam greu pe o asemenea căldură ecuatorială, care te face să transpiri. Mă hotărăsc să încep lucrul la 14 noiembrie. Nu sînt atît de neghiob ca să mă apuc de ceva serios într-o miercuri, care pe deasupra mai e și a treisprezecea zi a lunii!

13 noiembrie, Oceanul Atlantic

Toată ziua am navigat printre insulele Canare. La stînga — foarte departe, ce-i drept — se zărește relieful lor înalt, muntos. Insulele și vîrfurile munților sînt învăluite într-o perdea ușoară de ceață. Nici cele mai puternice binocluri nu te ajută. Deși sînt îndrep-

tăţit să afirm că am văzut insulele Canare, totuşi ele se zăreau vag şi nedesluşit, ca în vis. Viteza noastră e jalnică, pe „Cooperaţia“ nu funcţionează decît un singur Diesel. Facem vreo şase mile pe oră. Dacă va merge aşa şi de acum încolo, mă îndoiesc că vom ajunge la *Mirnîi* de Anul nou.

O minunată vreme caldă. De fiecare dată cînd ies pe punte mă uimeşte albastrul intens al oceanului. Este egal şi pur, ca în imaginaţia poeţilor.

Pentru noi, copiii mării cenuşii, e o poveste care trăieşte aievea. O voi privi în toate cele douăzeci de zile, cît vom trece prin zona tropicală. Vreau să-mi întipăresc pentru totdeauna în minte acest albastru. Pentru că nu se ştie cînd voi mai nimeri pe-aici.

Oceanul Indian, prin care „Cooperaţia“ va trece la întoarcere, arată probabil altfel.

Am văzut peşti zburători. Pe înserat ne-au petrecut îndelungă vreme sclipirile unui far puternic.

Am o stare proastă. Cabina îmi pare o colivie, nu am linişte nici pe punte. Mi-e penibil să mă uit în ochii tovarăşilor.

În ultimii ani, m-am învăţat să suport destul de uşor critica, dar, ca şi în trecut, mă sîcîie un sentiment chinuitor de vinovăţie din pricina cine ştie cărei greşeli aparent lipsită de importanţă — ca şi în trecut, mă descurajează orice cuvînt şi chiar orice ton lipsit de bunăvoinţă. Acest sentiment de vinovăţie mă sîcîie şi astăzi. Cu uşurinţă şi fără să mă gîndesc, am iscălit o scrisoare deschisă adresată gazetei-radio. Asemenea lucruri mi s-au mai întîmplat şi în trecut. În scrisoare se vorbea despre apă, mai exact despre apa de spălat.

Încă de cînd am trecut prin Golful Biscaia, în robinetele cabinelor noastre curge apă sărată. Din cauza ei pielea se usucă şi se întăreşte, ochii te ustură, iar părul începe să-ţi semene cu un odgon gudronat şi scămoşat. Săpunul pe care l-am luat la Kiel nu este pentru spălat cu apă sărată. La Kiel s-a produs o încurcătură şi ni s-a dat săpun care se foloseşte pentru dezinfectare. Nu face clăbuc şi are un miros neplăcut. Faptul acesta a stîrnit protestul unor membri ai expediţiei, protest care a dus în cele din urmă la redac-

tarea pomenitei scrisori. Pe autorii ei nu-i cunosc, dar scrisoarea am iscălit-o. Și mi-am dat numaidecît seama că am făcut o prostie. La prova se află un rezervor cu apă dulce: îți umpli o găleată, o duci în cabină și te speli. Nimeni nu-ți interzice asta — apa nu este limitată. S-ar fi cuvenit să cunosc regimul de apă pe vasele de cursă lungă. Și apoi, eu nu sînt decît un participant temporar la expediție, nu va trebui să iernez la *Mirnîi* sau să mă transbordez pe „Obi“ la expediția maritimă. Prin urmare, nu am nici un temei pentru a-mi exprima niște pretenții pe care și le pot permite membrii expediției. Ei mi s-au adresat, firește, pentru că figurez pe listă în calitate de corespondent al *Pravdei*.

Iar dincolo de toate acestea se ascunde dorința de a vizita Dakar-ul.

Astăzi s-a ținut adunarea generală a expediției. Prima problemă luată în discuție a fost cea a apei. O escală la Dakar, de unde nu am aduce pe bord nimic afară de apă (toate celelalte au și fost comandate la Capetown) ar costa 4000 ruble aur. Au fost multe discuții în legătură cu scrisoarea. Din cei 166 membri ai expediției, numai 37 au semnat-o. Scrisoarea cuprindea și o perlă grozavă — o frază rătăcită în textul ei la redactare, pe care a citit-o cu glas tare în auzul tuturor Gheorghi Ivanovici Golîșev, ales secretar al biroului grupei de partid, pe durata călătoriei pînă la *Mirnîi*. Ea suna cam așa:

„Prin aceasta comandamentul vasului și conducerea expediției își asumă greaua răspundere pentru viața a două sute de oameni“. Despre asemenea fraze se spune că greutatea lor în idei este peste măsură de mare.

Totul s-a rezolvat pașnic. La Dakar nu am poposit. Dar eu nu voi uita pînă la moarte acest mesaj al „celor 37“.

A doua problemă a fost vinul. Pentru navigația la tropice se prevăd cîte 300 grame vin sec de om. Pentru toți era limpede cum trebuia să se procedeze: să se scadă costul vinului din banii alocați pentru alimente (la tropice această alocație e de 16 ruble pe zi, din care nu ar rămîne astfel decît 9 ruble), sau să se cumpere vinul pe cont propriu. O cheltuială de 80—100

ruble stă în puterea oricui. Dar discuțiile s-au prelungit. S-a găsit unul care a început să demonstreze că 9 ruble îi ajung și că toți ceilalți 165 de membri ai expediției sînt niște mîncăcioși. Pornind de la aceasta (chiar așa s-a exprimat), el dorește să se instituie un control special asupra rației sale și să i se dea vinul fără plată. Această propunere i-a înveselit pe toți, care au respins-o în unanimitate, însoțind-o cu comentarii detailate, rostite cu glas tare.

Oriunde s-ar afla, ori încotro ar călători, peste tot oamenii poartă cu ei principalele trăsături ale caracterului lor, uneori lăcomia și meschinăria. Dar dacă pe „Cooperația" ar călători îngeri și zei, n-ar avea nici un sens ca eu să mă aflu aici, cu toată marea atît de albastră și cu tot soarele atît de fierbinte.

Deasupra calelor de la prova, pe niște șasiuri mari de tractor a fost amenajat un bazin de înot. S-a muncit cu spor, cu tragere de inimă, și a ieșit un bazin reușit, mic, dar adînc. S-a constatat cu acest prilej că foarte mulți lucrează cu toporul și ferăstrăul la fel de bine ca și dulgherii. Cei mai meșteri la toate sînt radiofoniștii. Numai cu mesajele mele în limba estonă nu se descurcă, ei mi le aduc uneori înapoi de la cabina radiotelegrafică : în ciuda străduințelor mele de a scrie mai citeț, am o scriere urîtă, și unele litere sînt indescifrabile.

Pe navă funcționează două cercuri de limba engleză — pentru începători și pentru cei avansați. La piesă încă n-am început să lucrez. E prea cald. Și principalul — tot nu-mi iese din minte semnătura aceea stupidă.

15 noiembrie, Oceanul Atlantic

Astăzi la ora 5,40, la meridianul 17 longitudine vestică am traversat tropicul Cancerului. Vremea continuă să fie foarte frumoasă. Bazinul e plin de oameni, toți strigă, se împing, împrospătîndu-se cu apă. „Cooperația" începe să semene din ce în ce mai mult cu un sanatoriu plutitor sau cu o casă de odihnă. Umblăm pe punte în chiloți de baie. Am puțină febră — am stat

prea mult la soare. Soarele aici e perfid. Temperatura apei în bazin e de 25—26 grade şi baia te răcoreşte doar pentru scurtă vreme. De îndată ce se usucă la soare, pielea se acoperă toată cu sare. Mi-a venit în minte o idee nostimă : cu cîtă plăcere i-ar linge un viţel pe toţi aceşti oameni care se plimbă după ce se scaldă la soare! Doar viţeilor le place atît de mult sarea!

Am văzut cîţiva delfini. Dar ne interesează mai mult peştii zburători. Ei zboară într-adevăr ca nişte păsări, şi înotătoarele lor despicate îi fac să semene cu rîndunicile. Pînă şi zborul lor seamănă cu al rîndunicilor. Peştişorii aceştia sînt foarte graţioşi şi frumoşi — în lumina soarelui sclipirile burţilor lor albe alternează cu cele ale spinărilor lor negre, într-un splendid joc de culori. Unii din ei sar din apă la o înălţime de doi metri şi parcurg distanţe de cel puţin 100 metri.

Nu am spor la lucru. În cabină e o zăpuşeală cumplită — temperatura e de 30 grade. Deschizînd uşa şi punînd în funcţiune ventilatorul, am coborît temperatura pînă la 28 grade. Dar în foarte scurt timp, ea s-a ridicat pînă la 32 grade. Pe punte, bineînţeles, e şi mai cald.

Marea e liniştită, fără valuri. Simt o uşoară ameţeală. Cu soarele ăsta trebuie să fii prevăzător. Dacă nu, cazi pe mîna medicilor, şi atunci adio bazin, adio delfini! Ei, medicii, se pricep să-ţi prescrie un regim sever, să-ţi împuie capul cu sfaturile lor în legătură cu o alimentaţie, după părerea lor, raţională, în legătură cu nocivitatea fumatului şi cu primejdia insolaţiilor. Acum cîteva zile medicul vasului mi-a declarat:

— Am să vă fac inoculări contra holerei, variolei şi ciumei. Sînt foarte folositoare.

Caut să mă ţin la o distanţă respectabilă de el.

16 noiembrie, Oceanul Atlantic

Nu-ţi vine a crede că astăzi e 16 noiembrie. Sîntem în cea mai veritabilă, constantă şi, după cît se pare, veşnică vară. Valuri nu sînt, pînă şi un tren te leagănă mai tare decît nava noastră. Uneori dispare cu desăvîrşire

noțiunea de timp și spațiu — ai impresia că te afli undeva în Estonia, în cea mai călduroasă zi de iulie. Adie un vînt ușor, iar deasupra capului cerul e fără nici un nor.

M-am obișnuit cu cabina, de parc-ar fi cabinetul meu dintotdeauna. Voi încerca desigur și eu senzația care l-a urmărit pe Joseph Conrad și pe care el a numit-o „cabinofobie", dar pînă atunci mai am de străbătut o mie de mile. Doar cînd cad pe gînduri, îmi dau seama deodată că mă aflu pe ocean, că ne apropiem de ecuator și că noaptea ne privesc stele străine. „Cooperația" merge cu o viteză bunicică, facem peste 240 mile pe zi. Funcționează amîndouă Diesele, ceea ce înseamnă 2800 cai putere ; viteza noastră este de 11 mile pe oră. E plăcut să simți sub picioare bătaia puternică a mașinilor.

Foarte mulți pești zburători. De două ori am întîlnit cîrduri de delfini. De fiecare dată erau cîteva zeci. Înoată chiar în fața provei vasului, în valurile stîrnite de etravă, sar din apă, se afundă, se întorc pe o rînă. Puntea e înțesată de spectatori, care încearcă să fotografieze cele mai reușite salturi. Pe toți ne uimește faptul că delfinii, înotînd înaintea noastră cu o viteză de 20 kilometri pe oră, se mișcă în așa fel încît dau impresia că cineva îi trage de un fir nevăzut. Ca și cum înainte de asta i-ar fi împins cineva și ar goni acum numai în virtutea inerției. Minunate făpturi ! Cîtă veselie, cîtă distracție de pe urma lor !

Locul cel mai animat de pe vas este bazinul. Aici ai toată ziua circ pe gratis. În apa sărată, adîncă pînă la piept, se desfășoară un război al tuturor contra tuturor. La cei ce se luptă poți vedea cele mai clasice „fente". Se vîră în apă unii pe alții, se gîdilă pe tălpi. Și dacă vreun spectator blajin, care-și face baia de soare pe marginea bazinului și rîde în gura mare, nu bagă bine de seamă, se poate pomeni azvîrlit pe neașteptate în apă, cu capul în jos. Doar dimineața devreme e mai puțină lume.

Astăzi a avut loc conferința candidatului în științe Golîșev despre „Cercetarea straturilor superioare ale atmosferei cu ajutorul rachetelor". O conferință inte-

resantă. După care, asupra conferențiarului au început să cadă ca grindina întrebările.

Am lucrat cîteva ore la piesa mea de teatru, am transcris începutul primului act. La tropice e totuși greu de lucrat. M-am apucat de pregătirea unui nou număr al gazetei de perete. E foarte greu să procuri materialul. Începi să duci muncă de agitație, cît se poate de serios și de sobru, iar dumnealui îți scapă de sub nas și — țușți! — în bazin. Pe urmă te mai și întreabă :

— Oare nu-i mai bine așa, Iuhan Iurievici? Cine-i prostul care s-ar apuca de scris pe o zăpușeală ca asta? Hai să privim delfinii.

Numărul următor trebuie să apară pentru „Ziua lui Neptun", adică ziua în care vom traversa ecuatorul.

18 noiembrie, Oceanul Atlantic

Astăzi ni s-a comunicat că vasul „Obi" a sosit la *Mirnîi.*

Căldură mare. Am și intrat de vreo zece ori în bazin și mă simt ca o sardea înăbușită în saramură. Toată ziua simți în gură gustul arzător de sărat al apei de mare. Oricît de ciudat ar părea, asta te apără de sete. Umiditatea aerului este foarte mare. Valizele, pantofii, pînă și mănușile din scurta vătuită sînt acoperite cu o pojghiță albă.

Am încercat din nou să lucrez la piesa de teatru. Nu merge. Pe hîrtie se formează un fel de amestec de sudoare și cerneală. La fel s-a întîmplat și ieri. Și mai am și guturai — mă apucă totdeauna în perioada cea mai călduroasă a anului, și nu atunci cînd strănută toți oamenii cumsecade. Țigările sînt jilave, mai exact ude de tot. Cînd fumezi trebuie să tragi din răsputeri, din care pricină ți se scofîlcesc obrajii ca la un distrofic.

Vinul sec, amestecat cu apă, ne reconfortează. Peste tot — pe dunetă, pe puntea de îmbarcare, lîngă bazin și chiar în bazin— se aude expresia nouă, la modă : „tonus". Cînd se spune : hai să ne ridicăm „tonusul",

înseamnă că ești invitat în cabină să bei vin. Multora nu le place vinul sec pentru că este slab și acru. Din această pricină, cei cărora le place au resurse suplimentare. Prin iublouri zboară tot timpul în apă sticle goale. Începînd de la locul unde tropicul Cancerului se încrucișează cu al șaptesprezecelea meridian vestic, drumul urmat de „Cooperația“ este marcat de sticle care plutesc pe ocean și care au avut cîndva drept conținut vinul gruzin nr. 23.

Astăzi la ora 12.00, la 10°04′ latitudine nordică și 17°09′ longitudine vestică, viteza „Cooperației“ este ca și pînă acum de 10,5—11 mile pe oră. Nu e rău de loc. Se simte în aer apropierea ecuatorului. Ceremonia botezului mării promite să fie interesantă. Pe coridor a trecut repede pe lîngă mine un ins care părea un rege Lear modern — în mantie roșie, cu o barbă lungă din burete alb, vegetal, cu coroană pe cap și ținînd în mînă cheia ecuatorului și un scut de argint. Nu știu de unde a apărut și unde a dispărut. Tainele ceremoniei care va avea loc în curînd n-au fost împărtășite decît unui număr limitat de persoane.

Prin radio se transmit tot timpul comunicări. Sau, mai exact, ordine și interdicții. Încă nu s-a comunicat vreo dispoziție care să aprobe ceva Este interzis fumatul, pe toate punțile, afară de cea de îmbarcare, afectată special pentru asta; este interzis fumatul în pat; este interzis a se arunca mucuri de țigări peste bord: vîntul le poate aduce înapoi, iar un incendiu pe vas, mai ales cînd poartă o încărcătură ca aceea a „Cooperației“, e tot ce poate fi mai periculos. Este interzis să umbli fără cămașă prin încăperile de serviciu, este interzis să mergi dezbrăcat pînă la bazin, este interzis să scoți pe punte rufăria de pat — cei ce încalcă această poruncă sînt amenințați să rămînă pînă la *Mirnîi* fără cearceafuri. Dar lupta cea mai aprigă se duce cu irezistibila tendință de a umbla dezbrăcați. Pe vas sînt doar și femei...

Am primit pentru gazeta de perete o serie de caricaturi reprezentînd evoluția vestimentară a membrilor expediției.

Prima : după plecarea din Kaliningrad, pe punte şade într-un fotoliu de paie un personaj trist. Îmbrăcat cu o scurtă vătuită, cu gluga trasă pe nas, e încălţat cu cizme îmblănite şi poartă mănuşi de blană cu un deget. Chiar şi după spinarea omului se vede că suferă de rău de mare.

A doua : în canalul Mînecii. Acelaşi personaj cu aparatul fotografic atîrnat de gît, îmbrăcat uşor, ba chiar elegant.

A treia : zona subtropicală. Aici frumuseţile corpului bărbătesc sînt şi mai vizibile — omul nu poartă decît chiloţi.

A patra : tropicele. Un om gol îşi atîrnă pe sarturi chiloţii de baie uzi. E acelaşi personaj ca în desenele precedente, dar conformaţia lui s-a schimbat. Picioarele apar deodată foarte strîmbe şi slabe, iar burta lui e ca un dovleac. Făcînd abstracţie de această neaşteptată strîmbare a picioarelor, întreaga serie a conturat cu multă precizie una din trăsăturile obişnuite ale zilelor petrecute în zona tropicală pe „Cooperaţia“. Unii oameni au suferit într-adevăr o asemenea evoluţie.

Munca ştiinţifică, atît de intensă în zona temperată, a stagnat oarecum, urmînd să prindă iar viaţă abia după trecerea tropicelor. Pe punte poţi juca o partidă de domino sau una de cărţi cu candidaţii în ştiinţe. Ei joacă amîndouă aceste jocuri cu mare pasiune, luînd în serios şi victoria, şi înfrîngerea. Observaţia asta se referă şi la mine — cîştigul îmi ridică moralul.

Seara, am avut furtună, apoi ploaie. În timp ce rula filmul, în depărtare scăpărau neîncetat fulgere orbitoare. Stele nu erau. Doar la tribord, spre vest, licărea o stea mare. Atît de aprinsă că te dureau ochii privind-o. Era Venus.

19 noiembrie, Oceanul Atlantic

La ora 12.00 coordonatele „Cooperaţiei“ au fost : 7°11′ latitudine nordică şi 15°12′ longitudine vestică. Cu aceeaşi frumoasă viteză ne apropiem de ecuator şi totodată ne abatem mult spre est.

Undeva dincolo de apa scînteietoare e Liberia. Dar pînă la Capetown tot nu vom vedea continentul african, țărmurile pe care le-a întrezărit în vis bătrînul lui Hemingway, țărmurile cu lei neastîmpărați și nisipuri scînteietoare.

Radiotelegrafiștii au primit ieri noapte o radiogramă din partea soției mele. Cu acest prilej am fost invitat în cabina radiofonică. Întreaga comunicare, inclusiv adresa, fusese scrisă în limba estonă. Trecînd prin mîinile a doi sau chiar trei radiotelegrafiști, care nu cunosc limba estonă (Tallin-Moscova-„Cooperația"), textul ieșise schimbat pe ici pe colo, dar eu am înțeles totul. La urma urmelor, dragostei puțin îi pasă de ortografie.

Radiotelegrafiștii alcătuiesc probabil colectivul cel mai bine sudat de pe „Cooperația". Aproape toți au lucrat în Nord, dincolo de Cercul Polar. Se cunosc bine unii pe alții, există între ei un gen deosebit de prietenie profesională. Boris Cernov, care a lucrat în nord unsprezece ani, are parte aici, pentru prima oară după mulți ani, de o vară fierbinte. Ceilalți la fel. Lumea a fost întoarsă spre dînșii cu acea față a ei despre care mulți dintre noi ne facem o idee extrem de romantică. În realitate ea nu este chiar atît de atrăgătoare. Radiotelegrafiștii îi cunosc bine pe aviatori. Au întreținut cîndva cu ei legături radiofonice.

Scriu aceste rînduri în salonul de muzică. Se redactează un nou număr al gazetei de perete. Bunii mei prieteni Cernov și Furdețki stau aplecați deasupra unei coli mari de hîrtie de desen și scriu titlurile. La o altă coală lucrează aerometeorologii Torjutkin și Belov. E de față și magnetologul Goncearov, unul din ajutoarele noastre de nădejde. El a și reușit să stabilească cele mai bune raporturi cu echipajul și ne procură caricaturile.

În salon a avut loc apoi repetiția generală a serbărilor neptuniene. Neptun șade într-un fotoliu, ca un rege pe tron, iar lîngă el suita lui — dracii marini (sînt deocamdată necostumați, dar la serbare vor avea probabil coapsele înfășurate în bandaje albastre). S-a stabilit că vor fi cincisprezece draci, dar amatori se găsesc mai mulți. În rolurile de draci însă nu mai e primit nimeni. De

altfel, un om ingenios a răspîndit zvonul că dracii, nefiind botezați, vor fi lipsiți de rația de vin. Acest zvon a redus considerabil afluxul de voluntari.

Printre noi se află și doctorul Schleifer, stomatologul, și Boris Galkin, cel care a compus scenariul pentru solemnitate — numai în versuri — precum și tot felul de observatori, ca și mine. Mi-e cam teamă de ziua de douăzeci și unu cînd va trebui să apar în fața majestății-sale Neptun, însoțit de draci marini și de asistenți.

20 noiembrie, Oceanul Atlantic

Zi răcoroasă. Vînt puternic în față. Peste zi a plouat. Nu o ploaie tropicală, ci una caldă, măruntă și neguroasă. Orizontul din jurul „Cooperației" s-a îngustat. Am stat pe punte în chiloți și ne-am spălat cu apă de ploaie. Spre regretul nostru, ploaia a contenit la fel de brusc precum începuse, și acum tot părul mi-e plin de săpun

La ora douăsprezece ziua, coordonatele noastre erau: 3°47′ latitudine nordică și 12°50′ longitudine vestică. Coastele Africei se îndepărtează tot mai mult, între ele și noi se întinde arcul Golfului Guineii.

Pe vas au loc, începînd de azi-dimineață, ședințe închise, la care se discută ceremonialul serbărilor neptuniene. Noi ne ocupăm în continuare de gazeta de perete. Am tot respectul față de secundul Riabinin, dar tocmai el ne creează dificultăți în munca noastră redacțională. Gazeta de perete este organul echipajului vasului și al expediției. Datorită secundului critica prietenească nu e permisă decît la adresa membrilor expediției. Despre vas n-ai voie să scapi o vorbă. Între Riabinin și colegiul redacțional a avut loc o lungă discuție aprinsă. Dedesubtul uneia din caricaturile noastre scrie: „Ora femeilor pe electromotonava «Cooperația»". Este vorba de intervalul de după-amiază, între orele două și trei, cînd bazinul e pus la dispoziția femeilor. Toți ceilalți trebuie să-l părăsească pînă la această oră. Și îl părăsesc, dar în ultima clipă. Caricatura înfățișează

apariția femeilor în costume de baie, iar pe bărbați luînd-o la goană din bazin.

Riabinin: Asta e o jignire adusă femeilor.

Furdețki: Nu văd nici un fel de jignire.

Riabinin: Compuneți un alt text, care să lămurească pe deplin conținutul caricaturii.

Belov: Să scriem: „8 Martie în miniatură".

Riabinin: Nu-i bine. Nu corespunde din punct de vedere politic.

Cernov (după un studiu amănunțit al caricaturii, către mine, cu glas scăzut): Iuhan Iurievici, în caricatură sînt zece dosuri.

Furdețki (privind pe furiș caricatura): După mine, nouă

Adevărul este că, în caricatură, sar din bazin zece persoane.

Eu (încet, la spatele lui Riabinin): Doar n-au să rămînă în bazin!

Unul din membrii colegiului redacțional: Tovarășe Riabinin, în gazetă se află zece...

Alt membru al colegiului redacțional: Ssst!

Riabinin: Ce anume spui că se află în gazeta de perete?

Unul din membrii colegiului redacțional: Bună gazetă de perete, au s-o citească zeci de oameni.

Încet-încet cădem la învoială cu Riabinin și schimbăm doar un singur cuvînt. E, în fond, un om bun și inimos, dar, ca noi toți, ține foarte mult la onoarea vasului său. De aceea apără, din răsputeri, morala.

E foarte greu să ai o funcție de răspundere, mai ales la tropice.

21 noiembrie, după trecerea ecuatorului

Astăzi la ora 16,28 am trecut ecuatorul la meridianul 10° 04′ longitudine vestică. Și acum, în noaptea tropicală neagră ca cerneala, la numai cîteva zeci de mile sud de ecuator, îmi sună în cap toate clopotele bisericilor din

Tallin și accentele grave și puternice ale tuburilor de orgă. M-au botezat, m-au distins cu diplomă și m-au logodit pentru 20.000 mile marine cu oceanul sărat, care deocamdată e cald, dar va fi de gheață în viitor. Aceste 20.000 mile le vom parcurge în cel puțin trei luni sau trei luni și jumătate.

Rămîne de văzut dacă ele vor fi ultimele mele mile. Știu că la întoarcere, în drum spre Tallin, pasiunea mea pentru călătorii se va putea preface în scrum și pulbere. Știu că pînă atunci ochii mei vor obosi să tot privească întinderea nesfîrșită a apei albastre sau cenușii, că voi fi sătul pînă peste cap de monotonia mării, că simțurile mele nu vor mai putea percepe aceste impresii destul de uniforme și vor dori altceva. Din fericire eu nu am iluzii în privința mării.

Într-adevăr, pe ocean începi uneori să iei în serios afirmația sumbră a lui Anaharsis, care a trăit cu 600 ani înaintea erei noastre: „Există trei feluri de oameni: cei care trăiesc, cei morți și cei care călătoresc pe mare". Nicăieri (afară, poate, doar de închisoare) omul nu este urmărit cu atîta stăruință de umbre ce-i sînt străine: propriile sale greșeli din trecut și infidelitatea reală sau bănuită a oamenilor.

Îți trebuie multă putere pentru ca, în zilele grele, privirea pe care o îndrepți asupra ta însuți să nu se agațe cu o patimă bolnăvicioasă de orice lucru sumbru și să nu-l scoată la suprafață, încercînd să înece tot restul sub valurile cenușii și apăsătoare. Porțile sufletului nostru care duc în noapte se zdruncină mult pe mare. Există și în mine asemenea porți. Eu știu că nici un fel de uragan nu este mai îngrozitor, decît ceea ce clocotește în noi înșine, făcînd adeseori să se clatine pînă și lucrurile sfinte în care, pe uscat, credem neclintit. Poeta estoniană Maria Under scrie:

Flutur batista și — la drum...
Speranța-n mine se revarsă:
Se rup zăgazurile-acum
Și nu mai are cale-ntoarsă.

La cîți dintre noi, în zilele triste și posomorîte, credința și speranța nu se aseamănă cu această apă care

a rupt zăgazurile? Şi, privind marea, parcă am asculta cu atenţie căderea apei, iar privirea noastră e ca a unor oameni bătrîni şi înrăiţi. Asemenea zile au fost şi vor mai fi încă. Ce să-i faci! Dacă n-ar exista muncă, sarcini, îndatoriri, dacă n-ar exista veselie, umor, ironii îndreptate împotriva ta însuţi şi împotriva oamenilor cumsecade, dacă n-ar exista năzuinţa de a cunoaşte, atunci pentru un om cu un caracter atît de slab ca al meu toate acestea ar putea fi periculoase. Avea dreptate Nansen să spună: „Omul năzuieşte spre cunoaştere şi, îndată ce se stinge în el setea de a cunoaşte, el încetează să mai fie om". Pesemne că tocmai de măsura în care plătim sau sîntem gata să plătim pentru fericire sau pentru satisfacţie depinde gradul acestor sentimente. Dar setea de fericire nu este aceeaşi la toţi oamenii. Unii plătesc pentru sentimentul de mulţumire foarte ieftin, alţii foarte scump.

Toţi cercetătorii polari, fără nici o excepţie, plătesc scump. Întreaga istorie a explorării Arcticei şi Antarcticei este istoria unor realizări plătite cu uriaşe eforturi şi suferinţe, ba uneori chiar cu moartea oamenilor. Boris Cernov, care a lucrat ca radiotelegrafist pe insula Dixon, a caracterizat astfel condiţiile de muncă şi propria lui existenţă dincolo de cercul polar: „Unsprezece ani eu nu am văzut nici un fel de viaţă".

Şi iată, acum, în cel de al doisprezecelea an, el navighează spre *Mirnîi*. Şi toţi aceşti oameni nu ascultă numai de un ordin, ci şi de altceva, mai important şi mai esenţial.

Eu, unul, am făcut trei încercări nereuşite de a ajunge în apele antarctice. În 1950 am încercat să obţin o delegaţie pe flotila de baleniere „Slava". În 1953 am mai încercat o dată. Şi, în sfîrşit, acum, în 1957, sînt în drum spre Polul Sud.

Pentru faptul că mi s-a oferit această posibilitate îi sînt foarte obligat lui Satinkov, redactorul-şef al ziarului *Pravda*.

Dar această dorinţă s-a născut mult mai devreme, în anul 1948, cînd am citit prima dată cartea lui Byrd, *Zborul spre Polul Sud*. Acum, ca şi atunci, mă interesează în primul rînd marea, viaţa de pe vas şi însuşi

vasul. De ele e legată strîns viitoarea mea carte — în orice caz acestea sînt planurile mele. Cursa noastră îmi va da o destul de bună idee despre mări şi oceane, este destul de îndelungată pentru ca în amintiri şi impresii lucrurile întîmplătoare să se reducă la minimum. Am văzut şi vom vedea Atlanticul de Nord şi de Sud, subtropicele, tropicele, „paralelele urlătoare“ cuprinse între 40—50 grade (după datele meteorologilor, acolo bîntuie cu furie, aproape de o săptămînă, furtuni puternice), Oceanul Îngheţat de Sud. La întoarcere vom vedea Oceanul Indian, Marea Roşie, Marea Mediterană şi Marea Neagră. Lungimea cursei noastre maritime va fi aproape egală cu un ocol al globului pămîntesc. Fără a pune la socoteală Marea Mediterană, vom face o buclă în jurul Africei, iar capetele acestei bucle se vor uni, pentru mine, la Tallin.

Nu cred că după această călătorie, îmi va fi din nou dor de mare. Dar va trece o jumătate de an, un an, poate un an şi jumătate şi mă voi urca iar pe puntea unui vas cu valizele mele şi îmi voi prezenta din nou actele. Iar apoi, undeva lîngă Capul Nord sau lîngă Insulele Curile, mă voi acuza ca un procuror: „Dracu' te-a trimis aici. Altceva mai bun nu puteai născoci?! Te răsuceşti ca un ţipar în tigaie!“ Şi voi jura iarăşi: de azi înainte mă voi încleşta cu toate unghiile de pămînt, voi îmbrăţişa cu amîndouă mîinile pămîntul iubit!

Iar dacă voi călca aceste jurăminte, o voi face numai pentru că pe mare poţi avea parte de zile ca aceea de azi: sărbătoreşti, minunate, de neuitat.

Ce noapte! Caldă şi atît de întunecoasă — doar cîteva stele stinghere. Nu pot găsi pentru ea alt cuvînt decît „atotcuprinzătoare“. Dincolo de bordurile „Cooperaţiei“ plescăie apa. Vasiukov doarme somnul celor fără de prihană. Iar de pe coridor se aude basul vesel, pişcat de băutură, al lui Neptun, care şi-a lepădat acum odăjdiile:

— Copiii mei!

Încă înainte de botez, la ora trei, s-a comunicat prin radio că toţi cei ce traversează pentru prima dată ecuatorul trebuie să se prezinte la orele 16.00 pe dunetă. Ceasornicele şi ochelarii vor fi lăsaţi în cabină. Apara-

tele fotografice vor fi aduse. Îmbrăcăminte de vară, elegantă.

E o vreme minunată : o briză ușoară, răcoroasă, cît se poate de plăcută, și mult soare. În fața bazinului a fost amenajată o estradă pe care vor lua loc regizorii ceremoniei și personajele sus-puse. Deasupra bazinului a fost așezat un podeț de scînduri, care se balansează. La celălalt capăt al bazinului e un butoi mare, acoperit cu tifon : în butoi este vinul hărăzit celor ce primesc botezul. Celelalte amănunte sînt greu de văzut — suporterii fotografi au ocupat locurile cele mai bune. S-au cățărat pînă și pe catargul din față și pe sarturi. Am încercat să-mi pregătesc *Kiev*-ul. Dar să nu mai vorbim despre el.

La ora patru au apărut pe punte niște mutre ciudate. Se îndreptau spre dunetă. Muzicanții, în speță hidrologul Izvekov, meteorologul Lobodin, radiotelegrafistul Sulin și aerologul Maevski, toți mîzgăliți și cu măști, au început să cînte marșul ceremonial. În fruntea tuturor pășea tartorul diavolilor, geofizicianul Gubanov, împestrițat din cap pînă-n picioare cu figuri reprezentînd toate păcatele. Purta coarne, iar fața lui avea o expresie satanică. În urma lui mărșăluia Neptun în hlamida-i împărătească, presărată cu stele, cu coroană pe cap și cu o barbă pînă la brîu, într-un cuvînt, un personaj foarte impunător. Era Ivan Moiseevici Kuznețov, unul din cei mai vechi, dacă nu chiar cel mai vechi explorator polar al nostru. În prima expediție antarctică el a fost *kaiur*, conducător de sănii trase de cîini, iar acum călătorește în calitate de mecanic. Kuznețovii, atît Ivan, cît și frații săi Feodor și Grigori, sînt bine cunoscuți printre exploratorii polari. Ei coboară dintr-o familie de băștinași ai regiunii Pomorie, care locuiesc de zeci de ani dincolo de Cercul Polar. Se vede din întreaga lui înfățișare că Ivan Kuznețov e un om foarte puternic. Are o barbă roșie rotundă, o față lată bătută de vînturi, ochi albaștri, un nas puternic și niște umeri de două ori mai lați ca ai mei. Doar părul a început să i se rărească. E foarte potrivit pentru rolul lui Neptun.

După Neptun urmează șeful protocolului, cu niște foi enorme de placaj subțioară, apoi vraciul — doctorul Schleifer, iar în urma tuturor, diavoli mai de rînd

și alți participanți la ceremonie. A fost un moment impresionant cînd toți conducătorii au luat loc pe estradă, iar dracii cu mutrele și trupurile mîzgălite s-au suit pe bordura bazinului și au început să ne arunce, tuturor celor din jur, priviri lacome, de fiare. Brațele lor mușchiuloase nu prevesteau nici un fel de îndurare.

Apoi Neptun a rostit:

Ce v-a adus la ecuator?
Sub ce drapel brăzdați oceanul?
Unde e șeful bucătar?
De ce-ntîrzie căpitanul?

Orchestra a executat apoi cîntecul căpitanului din filmul *Copiii căpitanului Grant*, și în acordurile lui a apărut, însoțit de ajutoarele sale, în ținută completă de gală, căpitanul „Cooperației", Ianțelevici, care a adresat o cuvîntare de salut împăratului mărilor, ocrotitorului vapoarelor, suveranului furtunilor și autocratului crabilor, racilor, sirenelor și celorlalte viețuitoare ale mărilor Căpitanul i-a comunicat că sîntem bucuroși de întîlnire, că navigăm spre Antarctica și că transportăm acolo tot felul de bunuri.

— Dați-ne voie, a urmat el, să trecem ecuatorul și maiestatea-sa Neptun va primi din partea cambuzierului votcă, iar din partea celorlalți cinste și respect.

În clipa aceea i s-a servit lui Neptun o cupă mare, pe care el a golit-o îndată; n-a spus nimic rău despre calitatea votcăi, însă șeful protocolului a șoptit, cu o mină extrem de nemulțumită, că cei din conducerea expediției sînt prea economi și chiar duc cu ei în Antarctica un contabil. Cu toate acestea Neptun, rostind formula corespunzătoare, a înmînat căpitanului cheia de aur a ecuatorului, lungă de peste un metru, iar căpitanul i-a prezentat lui Neptun documentele vasului. În tot acest timp dracii își roteau capetele și căutau printre noi prima lor victimă.

Deodată toți — și căpitanul, și Neptun, și dracii — s-au retras pe planul al doilea. În sunetele unei melodii triste a apărut Zîna Mării, pe care o întruchipa radiotelegrafistul Iakovlev. Purta niște pantaloni strîmți și vărgați din tricou marinăresc, care-i ajungeau pînă la

pulpe, o rochie fîlfîitoare din tifon, avea păr lung auriu, piepți de vată și șolduri bogate. Una peste alta, avea o ținută grațioasă. Mișcările mîinilor lui sugerau rugăminți și dezmierdări. Zîna încerca să apară în cea mai favorabilă lumină. Dar fața ei exprima fără nici un echivoc imoralitatea practicată în spatele lui Neptun. Obrajii Zînei Mării erau fardați cu roșu, sub ochi avea cearcăne vineții — urmare a chefurilor nocturne. Iar Neptun, de care s-a apropiat îndată ca să-l sărute, s-a tras îndărăt. Pecetea dragostei a împodobit obrazul lui Okorokov, cel de-al patrulea ajutor al căpitanului. Apoi Zîna Mării a rostit cu glas subțire o cuvîntare, a cărei idee principală era că matrozii și membrii expediției, obosiți de îndelungata călătorie pe apă, pot petrece două-trei zile la surorile ei, după care, dacă vor dori, se vor putea întoarce pe vas. Cuvîntarea a fost însoțită de un elocvent și foarte clar joc al ochilor. Orchestra a început să cînte un dans din filmul *Domnul 420*. Și Ziua Mării a început să danseze pe această melodie, mai întîi printre diavoli, apoi pe puntea aruncată deasupra bazinului. Dansul era la fel de expresiv ca și fața zînei, ca și rochia ei fîlfîitoare și pantalonii vărgați, ca și mișcările mîinilor și legănatul șoldurilor ei. Multe taine se mai ascund încă în apele oceanelor.

Au apărut apoi oamenii de știință. S-au plîns că „Cooperația“ merge uneori prea încet, că savanții au fost discreditați prin faptul că din rîndurile lor n-a fost ales nici un drac, din care pricină au ajuns prea subordonați diavolilor, că ei visează să vadă continentul de gheață, dar întrucît acesta este atît de departe, gîndurile lor s-au îndreptat asupra banilor. Reprezentanții științei au comunicat că au scris pe bordul „Cooperației“ o dizertație, și au cerut permisiunea de a o oferi majestății-sale Neptun. Neptun, reverențios, a primit dizertația, a deschis-o și a descoperit sub copertă o sticlă, înfășurată în cîlți. A gustat, a văzut că-i apă și a zvîrlit-o peste bord! Apoi medicul de curte al lui Neptun, doctorul Au-mă-doare, a început să-i examineze pe reprezentanții științei. În timpul examenului medical, s-a cîntat marșul funebru. Găsind că oamenii de știință nu sînt tocmai zdraveni, doctorul le-a prescris

o baie în bazin. În acordurile cîntecului *Kalinka* știința a zburat în bazin, cu capul în jos și picioarele în sus. Diavolii și-au îndeplinit misiunea cu toată seriozitatea; dacă-i botez, botez să fie!

Orchestra a cîntat apoi *Trei tanchiști*. Au apărut reprezentanții transporturilor. Ei au vorbit despre „Pinguini" și i-au oferit lui Neptun în dar o sticlă de ulei de uns mașini. Unul din draci, degustatorul personal al lui Neptun, l-a gustat și a făcut o mutră grozavă. Sticla — peste bord. Serviciul transporturilor — în bazin.

Orchestra a cîntat *Noi, prieteni, sîntem păsări călătoare*. Au apărut Furdețki și Afonin. În uniforme negre de gală, în cămăși albe cu cravate sobre închise, cu pantofii lustruiți. Ei s-au prezentat lui Neptun, i-au povestit despre aviatori, apoi au încercat să-i dea mită, se înțelege sub forma unei sticle. Neptun s-a simțit jignit, iar dracii harnici i-au expediat numaidecît pe aviatori în apă, așa cum erau, în ținută de paradă. Furdețki, un lungan de vreo doi metri, a făcut un salt mortal și jumătate, înainte de a cădea în apă. Deasupra bazinului au apărut pentru o clipă sandalele lui galbene. Cît despre Afonin, care față de el părea mic, dracii l-au aruncat cu atîta energie, încît bietul de el a început să se dea peste cap deasupra apei.

A răsunat din nou *Kalinka*. Toți dracii s-au pornit, în sunetele ei, să danseze; cîrpele de la șolduri le fluturau, iar ghetele lor executau niște acrobații nemaipomenite. După aceea a început botezul general. Dracii năvăleau în mulțimea de spectatori, îi apucau de mîini și de picioare, și oamenii zburau în bazin, care cu capul, care cu burta, care cu spinarea înainte. Numai cu femeile s-au purtat delicat. Eu am nimerit în mîinile unor draci destul de furioși și am fost recunoscător soartei că bazinul nostru era adînc. Nu-i glumă să zbori în sus și să cazi în apă de la o înălțime de doi metri; să te tot scuturi și să scuipi după aceea!

Mai toți ieșeam din bazin de cealaltă parte a lui, unde ne aștepta minunata Zînă a Mării, care oferea fiecărui nou botezat un polonic de vin din butoi.

Puntea avea un aspect cît se poate de amuzant. De pe zeci de oameni, mai mult sau mai puțin îmbrăcați, curgea apa, iar ei se scuturau și scuipau. Diavolii de pe „Cooperația“ își făceau datoria conștiincios. Cînd lumea s-a mai rărit, ei s-au dus să-i caute pe cei ce se ascunseseră. Soarta acestora a fost jalnică. Am văzut cum șase diavoli trăgeau după ei un fugar, care, pierzîndu-și un pantof, mergea într-un picior ; și erau și alte semne care arătau că nu-i de glumit cu diavolii.

Seara a avut loc o masă festivă, stropită cu vin. Apoi căpitanul a înmînat diplomele.

Orice operă este încununată de un sfîrșit. Iar încununarea zilei de astăzi a fost serbarea dată de Neptun și dracii săi în salonul de muzică. În viața mea n-am văzut ceva atît de sălbatic, de o veselie atît de frenetică, atît de dezlănțuită și atît de diabolică, în cea mai serioasă accepțiune a acestui cuvînt. Diavolilor și unora dintre oaspeți tartorul le-a oferit un lichid cald străveziu și cîte o felie de pîine cu un castravete și ciuperci. Băutura părea să fie spirt diluat, dar mutrele oaspeților și lacrimile din ochii lor arătau că spirtul fusese diluat doar de formă. S-au rostit toasturi, remarcabile prin conciziunea lor, prin savoarea și claritatea ideilor. Diavolii au cîntat și au executat dansuri rusești ; acordeoniștii cîntau într-un ritm tot mai îndrăcit ; mîinile dansatorilor se agitau, iar picioarele li se mișcau prea repede ca să le mai poți urmări. Salonul era plin de tineri, nici unul din ei nu putea sta locului. Și întreg acest vacarm era acoperit de glasul părintesc al lui Neptun :

— Copiii mei !

Elicea „Cooperației“ face 130 rotații pe minut, de 130 ori pe minut vasul este străbătut de un șoc ușor, dar în timpul serbării diavolilor vasul a cunoscut zguduiri mult mai puternice și mai dese.

22 noiembrie, Oceanul Atlantic

Ne-am întîlnit cu „Tovarișci“ — vasul-școală al institutului de navigație maritimă din Odesa. Pentru a se întîlni cu acest vas, „Cooperația“ s-a abătut cu cîteva

mile spre vest de curba care indică itinerariul nostru de la canalul Mînecii pînă la Capetown. „Tovarișci“ se află în cursă lungă. A trecut prin porturi indiene, prin Djakarta și Capetown. Ultima escală înainte de a se întîlni cu noi a avut-o la insula Sf. Elena. Se va întoarce acasă în februarie. Nu am expediat scrisori prin acest vas — pe cale obișnuită, de la Capetown, vor ajunge mai repede. Velele de pe catargul din față și de pe cel din mijloc ale vasului „Tovarișci“ sînt pătrate, iar cele de pe catargul din spate sînt triunghiulare. Imaginea acestor vele, care, luminate de soare, străluceau albe pe fondul albastru al oceanului, făcînd ca vasul ce înainta spre noi să pară foarte înalt, cuprindea foarte mult din visurile neîmplinite ale copilăriei mele! De altfel este prima corabie cu pînze pe care am întîlnit-o în tot timpul călătoriei. Au mai rămas puține. Și cînd întîlnești cîte una, te impresionează la fel cum ar impresiona apariția lordului Byron în salonul nostru de muzică.

Am făcut schimb de filme cinematografice. Vasele stăteau alături unul de altul și spre cer, atît de pe „Tovarișci“ cît și de pe „Cooperația“, se înălțau urale puternice. Dar iată că vîntul și valurile l-au împins pe „Tovarișci“ prea aproape de vasul nostru și elevii s-au retras de pe bompres, care se și legăna deasupra „Pinguinilor“. Cu o încetineală amenințătoare bompresul trecea de la un babord la altul, rîcîind bordajul „Cooperației“; corpurile vaselor formau un imens „T“. Cînd bompresul a atins locul cel mai înalt al dunetei au început să sară țăndări. „Tovarișci“ a pricinuit un adevărat haos la pupa vasului nostru: una din bărcile noastre de salvare are nevoie de reparații serioase. Expresia „a se lovi nas în nas“ încetează să mai fie glumeață cînd e folosită în legătură cu vapoarele. Pentru ele ea e destul de serioasă.

Intîlnirea cu „Tovarișci“ a trezit din nou în mine un gînd pe care îl nutresc pe ascuns, de multă vreme. Și anume gîndul de a scrie o piesă despre unul din personajele cele mai originale și mai expresive din istoria călătoriilor pe mare estoniene, despre Mihkel Uuetoa, acest „haiduc“ cunoscut părinților noștri sub numele de „Iînn

de pe insula Kihnu". După părerea mea, piesa va trebui să fie un spectacol cu muzică, indiferent cine o va scrie. Dar înainte de a începe s-o scriu, trebuie să fac o cît de mică plimbare pe un vas cu pînze. Cel mai nimerit pentru o asemenea plimbare ar fi „Vega", un vas-şcoală al institutului de navigaţie maritimă din Tallin. Va trebui să iau cu mine în această călătorie pe regizorul Pauso şi un decorator.

După ce ne-am despărţit de „Tovarişci", am luat direcţia sud. Seara a avut loc conferinţa lui Burhanov despre rolul transporturilor terestre în activitatea celei de-a treia expediţii. Problema aceasta e extrem de complicată. Una din problemele cele mai grele de rezolvat care se ridică în faţa constructorilor este cum să se evite scăderea puterii motoarelor la o altitudine de peste 4000 m şi încă pe un ger de 70—80 grade. Aceeaşi problemă şi-o pun şi aviatorii, mai ales în legătură cu decolarea. Noi avem la dispoziţie marea experienţă a două expediţii anterioare, dar „Pinguinii" sînt maşini noi, care merg pentru prima oară în Antarctica. Ele au ieşit din atelierele uzinelor cu puţin înainte de plecarea „Cooperaţiei", şi adevăratele lor însuşiri practice se vor vedea abia în Antarctica. „Pinguin" este creaţia a două uzine: „Kirov" din Leningrad şi cea de tractoare din Volgograd, şi după toate datele maşina a ieşit foarte reuşită. Are o cabină închisă, un foarte bun sistem de izolare termică, în ea pot trăi şi lucra cinci persoane, chiar la cele mai joase temperaturi, posibile în condiţiile naturale. „Pinguin" dispune de o busolă şi de un aparat de radioemisie. Puterea motorului e de 240 C.P., ceea ce înseamnă cîte 15 C.P. de fiecare tonă, dată fiind greutatea de 16 tone a „Pinguinului". Probabil că va mai trebui experimentată, în condiţiile Antarcticei, posibilitatea de a fi folosit ca amfibie; dar la mari altitudini şi la temperaturi foarte joase el trebuie să-şi arate calităţile cele mai bune.

După conferinţă ne-am împrăştiat în grupuri, şi conducătorii „Pinguinilor" ne-au prezentat maşinile lor.

Am scris o jumătate de pagină din piesă. E ridicol, dar nu am timp. Seara, după ce îmi termin însemnările în jurnal, „gura mi-e sfîşiată de un căscat mai larg

decît Golful Mexic". Şi adorm. Ceea ce confirmă încă o dată faptul că scriitorii estonieni ştiu să doarmă la orice latitudine.

23 noiembrie, Oceanul Atlantic

Azi am trecut prin dreptul gurii fluviului Congo. Vreme ceţoasă, răcoroasă, vînt de 5 grade. Continui să citesc cartea lui Markov. Seara am văzut filmul *Noapte de carnaval.* E într-adevăr o bună comedie cinematografică. Iar cînd sînt în larg, oamenilor le plac mai mult lucrurile vesele.

De cîteva seri îmi tot caut un loc bun pentru visionare. Astăzi l-am găsit: barca de salvare nr. 5 de la pupa. Aici suflă vîntul în voie, deasupra capului ai cerul nopţii, şi senzaţia că eşti singur. De pe barcă vezi luciul negru-mat al oceanului.

Nu pot dormi. Cineva, pe punte, cîntă cu disperare şi fals romanţe ţigăneşti, cîntecele lui Yves Montand şi *Foşnea stuful.* Cîntăreţul a luat din salonul de muzică o ghitară şi datorită acesteia concertul lui s-a transformat într-o adevărată tortură. Cei din cabina de-alături, la fel, nu s-au culcat, deşi e trecut de miezul nopţii şi deşi pe vas toată lumea se scoală la ora 7 dimineaţa. Dar nici unul dintre noi nu intervine. Tovarăşul îşi serbează ziua de naştere. Barem să cînte! Dar nu numai glasul cîntăreţului e trist. Triste sînt şi gîndurile mele.

26 noiembrie, Oceanul Atlantic

La orele 12.00 coordonatele noastre au fost — 12°44′ latitudine sudică şi 2°40′ longitudine vestică. Ne apropiem cu repeziciune de meridianul zero. Spre răsărit, la sute de mile de noi, se află Angola, colonie portugheză de pe ţărmul apusean al Africei.

După „Tovarişci" n-am mai întîlnit de loc nave, de altfel nici cu cîteva zile înainte nu mai văzusem vre-

una. Faptul se explică prin imensitatea oceanului, prin împrejurarea că noi ne-am abătut de la ruta maritimă obișnuită și prin aceea că Suezul funcționează normal. Puține vase dau ocol Capului Bunei Speranțe.

Am întîlnit un cîrd mare de delfini. Timpul e frumos. Interesant e că în nord, la aceeași latitudine, e foarte cald, pe cînd aici e deja răcoare. Adevăratul ecuator, adică zona cea mai caldă care traversează Atlanticul, se află cu mult mai la nord de ecuatorul geografic. Pînă la Capetown mai avem 7—8 zile. La sud de paralela patruzeci, bîntuie ca și mai înainte furtuni de gradul unsprezece. Vom vedea cum ne va primi marea acolo.

Astăzi e o zi fericită. Mai întîi, am primit o radiogramă de la soția mea. În al doilea rînd, am lucrat ceva mai mult la piesă și treaba a început să meargă. (Cred că între radiogramă și buna dispoziție de lucru există o legătură cît se poate de strînsă.) Cele două pagini pe care le-am scris îmi par destul de suportabile. Asta se explică, poate, prin faptul că întotdeauna cînd scriu îmi alung din minte orice îndoieli, îmi întăresc încrederea în mine însumi și în infailibilitatea hotărîrii luate. Fără asta mi-ar fi imposibil. Îndoielile, chinurile sufletești, pierderea încrederii în propriile tale aptitudini, senzația că parcă ai ucis pe cineva — toate acestea încep după ce-ai terminat lucrul. Deocamdată tot acest aparataj de inchiziție atîrnă în dulap, bine strîns cu cureaua de la pantaloni.

Vorbind cinstit, mă cam îndoiesc în privința posibilităților de a pune în scenă piesa. Și e regretabil că aceste îndoieli apar întotdeauna în clipa cînd mă apuc de lucru. E momentul cînd ia sfîrșit perioada cea mai bună, cea mai bogată în fantezie, cea mai emoționantă, în cursul căreia lucrarea nu este încă îngreuiată de povara eforturilor și obligațiilor, existînd deocamdată doar în imaginație. Lucrarea se amplifică mereu, căpătînd treptat o formă tot mai stabilă. Se conturează trăsăturile principale ale personajelor centrale. Replici disparate, dialoguri disparate marchează, ca o linie punctată pe o hartă, căile lor, frămîntările lor. Dar deocamdată creația ce nu s-a născut încă ne apare

întocmai cum îi apare pădurea de toamnă unui miop, care nu deosebește decît niște pete mari de culori diferite, ce se contopesc.

Chinul începe pentru mine abia atunci cînd trebuie să închid într-un corp, într-o formă, sufletul poeziei, al schiței, al piesei. Ceea ce am gîndit apare adesea pe hîrtie lipsit de avînt și de colorit, ca cerneala de insipid, turnat în tipare prea strîmte sau, dimpotrivă, prea largi : fie că nu încape în ele, fie că nu le umple.

Începînd o nouă lucrare încerc același sentiment ca și uneori, dimineața, după ce am visat că scriu o poezie, o poezie foarte bună, care se scrie de la sine.

Rimele cu zgomot se ciocnesc
Și cuvintele ca scuturi strălucesc...

Dar chiar cînd izbutești să apuci din vis un vers, vezi totuși că rimele nu sînt bune de nimic, că ideea este lipsită de logică și că în vis există alte legi și limite ca aievea. Se spune că poeții bolnavi de ulcer gastric visează poezii gata scrise, ireproșabile, pe care nu le rămîne decît să le aștearnă pe hîrtie a doua zi dimineața. Invidiez stilul, disciplina și erudiția acestor visători, dar, din nenorocire, am un stomac perfect sănătos, astfel încît nu-mi pot pune speranțele în vise. Și în afară de asta, mă îndoiesc că în vis se poate compune ceva mai de amploare.

Pînă acum, n-am făcut altceva decît să mă zbat, aproape zilnic, cu compoziția, ale cărei probleme mă persecutau adesea și în orele de odihnă. Judecînd după asta, ar trebui, probabil, să renunț pentru moment la genul dramatic. Dar mi s-a întîmplat rareori să las la jumătatea drumului o lucrare începută.

Nenorocirea este că eu cunosc foarte puțin scena, regulile ei, procedeele ei. Într-o piesă ca asta, care descrie un mediu de sectanți extrem de sumbru, nu se poate merge pe linia ridiculizării credincioșilor, chiar dacă ar duce la succes. Eu nu cred în dumnezeu, dar cred în divinul din om. Astăzi, înainte de a începe să lucrez la piesă, am recitit caracterizarea, scrisă de mine la începutul lui septembrie, la Tallin, a sectantei Lea Vüres, eroina principală a piesei :

„*Lea Vüres* — senină, luminoasă, simpatică, plină de omenie. Vrea, dar nu poate cîtuşi de puţin să se închidă în carapacea strîmtă a sectanţilor. La început ea acceptă şi recunoaşte *filozofia antisocială şi antiumană*, dar nu-i poate subordona «eul» său curajos, pasionat şi legat de tot ce este pămîntesc. Problema principală: *felul cum omenia, iubirea şi voinţa de a trăi răzbesc prin doctrina lipsei de voinţă, indiferenţei, fatalităţii, pasivităţii* etc. etc.“

Siutiste [1] scrie:

Soartă, pretutindeni te-am urmat pe drum,
Pînă azi rob ţie.
Binecuvîntează, însă, pana mea acum,
Cu mărinimie.

Aş fi în stare de orice jertfă, numai să-mi reuşească eroina principală. Dacă nu reuşeşte ea, eşuează totul. Ţin totuşi foarte mult la ea. Încă în fragedă tinereţe am îndrăgit un om, de la care voi lua mai mult decît de la oricine altul pentru personajul Leiei Vüres. Îmi vine greu şi mă doare să abordez probleme care pentru acest om constituie probleme de viaţă şi de moarte, şi pe care eu va trebui să le rezolv într-un mod absolut inacceptabil pentru el. Omul acesta nu a ajuns pînă acum, şi probabil nu va ajunge niciodată, acolo unde o voi aduce eu la sfîrşitul piesei pe Lea mea. Dar a scrie despre oameni în viaţă înseamnă a-i atinge şi uneori a-i jigni pe nedrept.

Seara ni s-a prezentat filmul *Cînd privighetorile cîntă*. De la o vreme nu mai putem sta pînă la sfîrşit în fiece seară — sîntem suprasaturaţi de cinema. Nici astăzi nu am rămas pînă la sfîrşit. Luna lumina, aşternînd pe apă o cărare largă albastră-argintie, care se îngusta în imediata apropiere a vasului. Nu mai văzusem niciodată luna răsturnată astfel. Semăna cu o cupă de aur mare şi turtită, atîrnată cu fundul în sus deasupra oceanului, întins ca o faţă de masă.

---

[1] *Iuhan Siutiste* (1904—1945) — unul din cei mai remarcabili poeţi estonieni (n. red. ruse).

Astăzi la ora 12.00 coordonatele noastre sînt — 15°25′ latitudine sudică și 00°52′ longitudine estică. Uneori apare soarele, deși în mod obișnuit cerul este cu mult mai mohorît deasupra emisferei sudice, decît deasupra celei nordice. De cîteva zile în șir valurile au aceeași tărie și formă. Panoul de afișaj din fumoar indică, de patru zile încoace, intensitatea valurilor: gradul 3. Oceanul poate fi superb, fascinant, tulburător, chiar foarte tulburător, și pe furtună, și în calm deplin, și în amurg. Dar cîteodată e atît de monoton, încît pustiul cel mai nepopulat ar apărea în comparație cu el o minune a variației. Pentru a înțelege acest lucru, nu ajunge o zi, nici chiar o săptămînă. Mîine se împlinesc patru săptămîni de cînd am pornit în cursă și de aceea avem motive să fim ceva mai puțin extaziați. „Cooperația“ aproape că nu este supusă tangajului, valul de 3 grade e fleac pentru ea.

Am scris la piesă. Lucrul înaintează. Cred că mîine voi termina primul act. Dar, mai ales, munca începe să aibă un ritm care la Tallin îmi lipsește într-o măsură revoltătoare. Mai exact, am prea puțină voință și prea mult orgoliu administrativ pentru a-mi forma și consolida acest ritm acolo. Dar oceanul are un ritm al lui și ți-l impune. Chiar și valul de gradul 3 are atîta consecvență, perseverență și veșnică tendință de autodepășire, încît după ce privești o oră aceste dîmburi fără creste te duci în cabină și îți spui: „Să ducem căruța mai departe!“

Seara, iar cinematograf. În acest răstimp, de cînd ne aflăm în larg, am văzut cel puțin douăzeci de filme. După vizionarea lor încerci aceeași senzație ca și după o zi de muncă încordată: s-au fumat prea multe țigări, simți un gol în cap și te eschivezi cu teamă de la orice gînd serios, care ți-ar cere vreun efort. Toate filmele se contopesc alcătuind un fel de masă cenușie compactă.

Potrivit definiției lui Stendhal există: dragoste sentimentală, dragoste rațională, dragoste pătimașă, dragoste-atracție, dragoste-afecțiune. În cinematografie

există : dragoste-atracție, dragostea care se termină prin căsătorie, dragoste care deocamdată nu se termină prin căsătorie pe ecran și afecțiunea grijulie a personajelor secundare față de eroii principali — o afecțiune care își refuză totul : pîine, dragoste și fantezie.

Adeseori, spre sfîrșitul filmului, Vasiukov mîrîie ca un urs polar.

28 noiembrie, Oceanul Atlantic

La amiază coordonatele noastre erau : 18°15′ latitudine sudică și 02°08′ longitudine estică. Ne apropiem de coastele Africei. Oceanul continuă să fie pustiu. Am văzut primul albatros. Pești zburători nu mai sînt de mult, dar mai întîlnim cîte un delfin răzleț.

În ansamblu, o zi bună. Am terminat primul act. Mîine îl transcriu pe curat. Finalul actului a ieșit foarte sumbru. Nu știu dacă e izbutit sau nu. Am o înclinație spre lucrările sumbre, deși de obicei ele nu-mi reușesc. Dar în cazul de față *am fost nevoit* s-o aduc pe Lea pînă la prăbușire, pînă în pragul sinuciderii, deoarece, altfel, „trezirea“ acestei fete plină de viață ar fi cu totul nejustificată și lipsită de logică.

Toată ziua fredonez în gînd arii din *Laudă mielului* și *Cîntarea biruinței.* Constat că le țin minte destul de bine și că sînt foarte expert în scrierile duhovnicești. Pentru a-mi crea starea de spirit corespunzătoare cînt aceste cîntece de dimineață. Norocul meu e că prietenii mei nu știu limba estonă. Un asemenea repertoriu ar produce asupra lor o impresie cît se poate de stranie .. În timpul mesei am avut o lungă discuție cu Burhanov despre atitudinea față de credință și despre ceea ce trebuie, de fapt, înțeles prin cuvîntul „credincios“. Punctul de vedere al lui Burhanov asupra acestei probleme e deosebit de interesant și uman. Nu o dată m-a pus în situații dificile, silindu-mă la un efort de gîndire.

Astăzi mi-am recitit însemnările, citate din Biblie, din cărțile de rugăciuni sectante (la citirea acestora din urmă crește totdeauna respectul meu față de Martin Luther) și din *Pelerinajele unui creștin*. E uimitor ce rai a creat fantezia omenească! În ce culori sumbre descrie ea pămîntul plin de păcate! Lumea este o vale a plîngerii, o fîntînă secătuită, pieritoare, păcătoasă, plină de boli, o anticameră a iadului, un gol amăgitor stăpînit de beznă, secetă, frig. Aici trăiesc îndeobște cerșetorii, sufletele istovite, chinuite, decăzute, păcătoșii, umiliții, oamenii de nimic. Iar deasupra tuturor acestora, bolta neagră a umilinței, a înjosirii, a degradării. Dar oricît de negre ar fi culorile în care e descrisă lumea, ea apare totuși mai reală decît raiul. Toate descrierile raiului îmi sugerează aceleași idei, la care a ajuns și Huck Finn în discuția lui cu mătușa Polly (sînt paginile cele mai strălucite ale lui Twain). Totul e cuviincios acolo, sărbătoresc, umbli îmbrăcat numai în alb, cu lăuta în mînă, și cînți. Nivelare totală: leul va avea inimă de oaie. Străzi de aur, marea din sticlă (?), zidurile din jasp, izvoare, palmieri. Critica nu va exista și nici nu va fi necesară deoarece va dispare cu totul nevoia unei puteri care să ducă societatea înainte. Din vocabular va dispare cuvîntul „rătăcire". Mahomedanii au cel puțin femei în raiul lor, pe cînd aici... Raiul creștin seamănă într-o anumită privință cu continentul antarctic. Cînd Byrd, după iernarea la banchiza Ross, l-a întrebat pe unul dintre tovarășii săi ce anume i-a lipsit cel mai mult, acesta i-a răspuns:

— Ispitele!

Raiul ca și iadul sînt roade ale creației colective. Faptul că iadul a ieșit mai reușit nu e cîtuși de puțin de mirare. În lumea antică, în evul mediu, în timpurile moderne și chiar în cele mai noi, iad a fost pe pămînt cît poftești. Iar raiul trebuia să fie creat din imaginație. Poate de aceea noi toți cunoaștem *Infernul* lui Dante, dar foarte puțini au citit *Paradisul*. Si doar e tot Dante!

Ce gînduri stranii îți poate trezi oceanul noaptea, pe o furtună de gradul 3!

Am privit, astăzi, un minunat apus de soare. Oceanul purpuriu și sclipitor arăta puternic și gigantic, în ciuda calmului său leneș. Ca un leu adormit. Soarele apune aici foarte repede. Și după ce oceanul a înghițit jumătatea de sus a soarelui, deasupra locului unde a dispărut a mai strălucit cîteva secunde cununa lui de raze verzui. O priveliște rară, de neuitat.

29 noiembrie, Oceanul Atlantic

Toată ziua, înainte și după masă, am lucrat la piesă, am transcris-o.

Poziția noastră la amiază — 21°22′ și 4°43′. Vremea ca și pînă acum, minunată. Valuri slabe. Dacă te uiți pe hartă, nu sîntem departe de coasta Africei, dar asta numai pe hartă. În limitele vizibilității, nici un vas și nici un fel de semne de apropiere a pămîntului. De peste o săptămînă se menține aceeași temperatură și vîntul suflă cu aceeași intensitate.

Ne apropiem de Capetown. Urmează să sosim acolo la 4 decembrie. În legătură cu acest eveniment pe „Cooperația" domnește o zarvă plină de însuflețire. Cu fiecare oră care trece, cresc acțiunile celor ce vorbesc englezește. În prima zi vom merge la Capul Bunei Speranțe. A doua zi, o vom petrece vizitînd orașul. Vasul a început să semene cu un fel de bursă, mereu auzi cuvîntul „valută". Cei care vin pentru a doua oară la Capetown, adică participanții la prima expediție antarctică, sînt asaltați cu întrebări despre prețuri. Am făcut și eu o recunoaștere ca să mă informez asupra prețurilor. Se spune că un whisky bun costă o liră sterlină și jumătate. Hm-hm! Vasiukov s-a exprimat lapidar în această privință:

— Rechinii imperialismului!

Seara a rulat filmul *Dacă toți tinerii din lume...* Ceva intermediar între real și ireal — așa îmi va rămîne în memorie filmul. Am mai arătat că ecranul e fixat de catargul de la pupa. Închipuiți-vă că pe acest drept-

unghi alb se leagănă un vas de pescuit cu echipajul său de doisprezece oameni și cu primejdia morții pe bord. Coordonatele lor : 68° latitudine nordică. Dar marea agitată de pe ecran se confundă aproape total cu oceanul de dincolo de prova și de bordul vasului nostru, din care pricină întinderea ecranului devine infinită. Ca și cînd acești doisprezece tineri s-ar afla pe „Cooperația“ ! Pe ecran se vorbește prin radiotelefon și în această convorbire intervin brusc semnalele Morse ale transmițătorului nostru. Acest sentiment de apropiere, de contopire cu eroii filmului nu m-a cuprins numai pe mine — toți am trăit intens ceea ce se petrecea pe ecran. E un film bun.

De aproape, catargul de la prova al „Cooperației“ pare foarte înalt și solid, mai ales noaptea. El spintecă norii luminați de lună, descrie pe ei zigzaguri și bucle, lunecă încet deasupra stelelor. Vîrful catargului pare suspendat în văzduh, asupra lui și pe antenă cade lumina semnalizatorului. Dacă baza catargului e împlîntată în punte, ca un copac în pămînt, vîrful lui se îngemănează cu norii, care apar și dispar printre sarturi, cu cerul albastru-întunecos și cu stelele luminoase. Astă-seară am observat pentru prima dată acest lucru.

30 noiembrie 1957

La ora 8 — ora meridianului Greenwich — am trecut tropicul Capricornului la 7° longitudine estică. Am ieșit din centura tropicală. Dar de la ecuator încoace n-am prea simțit căldura. Vremea e moderat răcoroasă, la fel ca în Marea Baltică, pe la mijlocul sau la sfîrșitul lui iunie.

La amiază am observat că oceanul este inundat de o lumină neobișnuit de puternică. Ieșind pe punte nu am zărit numaidecît soarele. Se afla la zenit, chiar deasupra capului. Părea că barele, catargele, „Pinguinii“, fotoliile și bărcile și-au pierdut însușirea corpurilor de a face umbră.

Am văzut cîțiva albatroși ; aripile desfăcute ale unuia din ei aveau o lungime de cel puțin un metru și

jumătate. Ei lunecă alături de vas și nu mișcă de loc din aripi. Cu un asemenea consum de energie poți străbate distanțe mari. Sînt păsări puternice.

Am pus ordine în însemnările ultimelor zile. E și aceasta o muncă. Mă voi apuca din nou de piesă după ce vom pleca din Capetown. Poate voi izbuti să termin actul al doilea înainte de furtunile de la paralela patruzeci... Nu e chip să scăpăm de ele. Ultimul act îl las pentru drumul de întoarcere, pentru Oceanul Indian. Oceanul Înghețat de sud și *Mirnîi* sînt locuri unde va trebui să privesc, să privesc și iar să privesc.

A mai fost un eveniment — tunsul. În ultima vreme această meserie cunoaște la noi o înflorire neobișnuită. Se apropie Capetown. Frizerul meu a fost Medvedev, maestru al sportului cu parașuta. Palmaresul lui numără de pe acum o mie cinci sute de sărituri. E unul din puținii care au sărit cu parașuta în regiunea Polului Nord.

Tunsoarea a fost însoțită de un schimb de păreri, care au demonstrat vastele noastre cunoștințe în acest domeniu. Box, semibox, tunsoare rotunjită, ciuf cu chică, „Bulba“ (unul din membrii expediției noastre s-a tuns chilug și numai în vîrful capului și-a lăsat un moț — asta-i tunsoarea „Bulba“), *à la* Gérard Philippe, *à la* „ridiche“ etc. etc. Unul dintre participanții la discuție a fost de părere că o ceafă alungită, cum e a mea, nu mai e la modă și că frizerul trebuie s-o mascheze. S-au propus cîteva procedee corespunzătoare, care m-au făcut să mă cutremur de spaimă pentru viața mea și pentru integritatea conținutului capului meu. Vasiukov a emis și el cîteva observații critice la adresa craniului meu, ceea ce era cu totul lipsit de logică din partea lui : propria lui ceafă are o protuberanță, mai mare decît a mea, iar măsura căciulii pe care-o poartă este 62. Vasiukov este fără îndoială cel mai căpos individ de pe „Cooperația“ și chiar de pe întreg tropicul Capricornului. Proverbul cu bîrna din ochiul tău și așchia din ochiul altuia nu și-a pierdut încă semnificația. Acum, însă, atît eu cît și Vasiukov sîntem ciumpăviți, ceea ce face ca urechile noastre să pară mai mari.

Am vizionat astăzi un film bun *Destine felurite*. Un film artistic, realist, cu un conținut bogat. După ce ni s-a urat prin radio noapte bună și s-a stins lumina pe spardeck, grupurile celor ce discutau au trecut pe coridoare. Fiecare și-a format o părere proprie despre *Destine felurite*, dar filmul le-a plăcut la toți. Unul dintre grupuri s-a oprit lîngă ușa cabinei noastre: erau radiotelegrafiștii Iakunin, Iakovlev, Cernov, Sușanski și Sergheev, șeful depozitelor. Intrucît filmul se remarcă prin realismul cu care înfățișează viața, tratarea lui psihologică nu stîrnește controverse. Dar ce locuințe grozave se arată în acest film — compozitorul ocupă un apartament imens, părinții Tatianei de asemenea, stau într-o casă la fel de luxoasă ca a lui Rockefeller! Discuția se duce în jurul acestei teme. Problema locuințelor, ca și celelalte probleme legate de viață, preocupă și aici mințile oamenilor. Burhanov și Vasiukov au nimerit într-un grup format din constructori și muncitori din transporturi. Vasiukov a și ajuns la analiza dramaturgiei lui Ostrovski, dar Burhanov își îngustează ochii a îndoială. In fumoar s-au strîns aviatorii, meteorologii și cîțiva participanți la viitoarea expediție maritimă pe „Obi" Oamenii se adună în grupuri și iar se împrăștie, umblă pe coridoare și nu se gîndesc de loc să se culce. Ce oameni admirabili!

2 decembrie, Atlantic

Pînă la Capetown mai avem mai puțin de patru sute de mile. Cu o viteză normală am fi putut sosi acolo în dimineața zilei de 4 decembrie. Probabil însă că vom ajunge în după-amiaza acelei zile. Vînt puternic de gradul 7, uneori chiar de gradul 8; valuri de gradul 6 la prova, ceea ce ne micșorează viteza.

Oceanul e frumos astăzi. Vîntul puternic învîrtejește apa, valurile izbesc și aruncă deasupra dunetei noastre stropi deși. Privit cu ochiul liber oceanul pare cenușiu-albastru, iar prin binoclu — argintiu-spălăcit

„Cooperația" este însoțită de o mulțime de albatroși. Frumoase păsări! Fără să miște din aripi, lunecă de

pe un val pe altul, dispar în golurile dintre valuri, se ridică pe crestele lor, iar uneori curentul de aer le proiectează în sus. Au aripi foarte lungi, în formă de sabie, dar ori de cîte ori i-am urmărit cu privirea, nu am văzut încă niciodată ca vreun albatros să mişte din aripi de două ori la rînd. Ei planează, zburînd contra vîntului. Astăzi e ziua albatroşilor — pentru expediţie ei sînt încă cunoştinţe noi.

3 decembrie 1957

Coordonatele la amiază — 30°08′ latitudine sudică şi 15°20′ longitudine estică. Vînt puternic, de gradul 8, valuri de gradul 6 sau 7. Cînd sînt de gradul 6, etrava începe să fie asediată de valuri; cînd e de gradul 7, vîntul se năpusteşte şi mai furios asupra vasului, iar cînd ajunge la gradul 8 se presimte furtuna. Ziua am fotografiat lîngă dunetă albatroşi. Vîntul i-a adus foarte aproape de obiectivul aparatului meu *Zorki*. Apoi valurile au început să bată mai tare, trecînd peste bord, şi m-am întors în cabină ud leoarcă, iar obiectivul aparatului s-a acoperit cu un strat de sare.

Rareori se întîmplă să auzi un vuiet atît de egal al oceanului ca astăzi. E un vuiet puternic, care pătrunde în cabine, în toate încăperile, şi a doua zi ai impresia că l-ai auzit întotdeauna şi că-l vei auzi toată viaţa. „Cooperaţia“ e supusă unui tangaj puternic. Astăzi valurile se disting printr-o însuşire deosebită: cei ce nu se ţin de ceva umblă în pas de foxtrot, indiferent dacă ştiu sau nu să danseze. De, acesta-i adevăratul ocean.

Ne aflăm de treizeci şi trei de zile în larg. Se întîmplă în viaţă ca în zilele cele mai obişnuite, cele mai cenuşii, cele mai aride să te cuprindă pe neaşteptate un sentiment sărbătoresc. Ţi-l prilejuieşte o veste plăcută sau un cuvînt bun, o reuşită în lucru sau terminarea lui, o idee inspirată sau faptul că te-ai săturat să fii grav, nişte ochi frumoşi care te-au privit sau orice altă întîmplare neaşteptată. Dar şi o baie poate

da naştere acestui sentiment. În cazul meu, buna dispoziţie se explică probabil prin faptul că vremea e furtunoasă, că astăzi e zi de baie şi că mîine vom păşi pe pămîntul tare al Africei de Sud.

Ziua de baie poartă pe vas denumirea de „campanie sanitară“. Această campanie durează douăsprezece ore — de la 8 dimineaţa pînă la 8 seara. În acest răstimp trebuie să aeriseşti şi să scuturi saltelele, păturile, pernele şi covoarele, să deretici bine cabina, să speli duşumelele, să faci ordine pe masă (din cauza mea masa este întotdeauna locul cel mai dezordonat din cabina noastră), să faci baie, să-ţi speli rufăria de corp strict necesară etc. etc. Pe un vînt de gradul 8 „campania sanitară“ devine o îndeletnicire deosebit de complicată. La chepengul al doilea valul bate peste bord şi toate se udă, puntea de promenadă fiind ferită de vînt e ticsită de saltele şi-i foarte greu să găseşti un loc şi pentru aşternutul tău. Iar cum ai găsit în sfîrşit un locşor liber, ţi se spune că această parte a punţii trebuie spălată şi te fîţîi de colo pînă colo cu salteaua în braţe, ca o femeie păcătoasă cu plodul ei nelegitim.

Dimineaţa nu am avut cîrpă, iar fără cîrpă nu poţi spăla pe jos. L-am căutat pe boţman, dar nu l-am găsit. Şi Vasiukov la fel. Dar mai ţîrziu Vasiukov a găsit pe punte un sac atîrnat de nu ştiu cine (probabil de la cărbuni), l-a ascuns sub poală şi l-a adus în cabină. Ne-am simţit oameni bogaţi. Vasiukov mi-a spus:

— Ce noroc, Iuhan! Ia te uită — un sac, un sac întreg!

Iar eu i-am răspuns cu seriozitate:

— Adevărat noroc!

Totul în lume e relativ.

Peste un sfert de oră cabina era inundată de apă, toată avuţia noastră era îngrămădită pe paturi, iar noi doi ne agitam ca şi cum ne-ar fi luat foc casa. Ne temeam să nu vină cineva după sac. Acum totul e curat — lună. Cît despre sac, l-am pus bine. Cu toată educaţia sovietică, am mai păstrat încă unele vestigii ale instinctului de proprietate.

E straşnic să stai într-o baie în care valuri de apă caldă şi dulce joacă în tactul tangajului. Săpunul face clăbuci, părul devine pufos, iar gîndurile eterice. Şi după ce te-ai îmbăiat, te-apuci să speli rufe.

Am spălat trei cămăşi, o bluză uşoară şi două perechi de ciorapi. Ce de săpun am consumat! Mai rău e că atunci cînd am întins bluza la uscat pe punte ea mi s-a părut mai murdară decît fusese înainte de a o spăla. Să sperăm că fenomenul se explică printr-un joc al luminii.

4 decembrie 1957

Ar fi interesant de ştiut dacă vom ajunge la Capetown înainte de miezul nopţii. Noaptea trecută agitaţia mării s-a transformat în furtună. „Cooperaţia" era săltată în sus, se zguduia: cînd se afunda în prăpăstiile dintre valuri părea că trupul ei de sute de tone coboară o scară şi se poticeşte la fiecare treaptă. Furtuna ne venea din faţă, vîntul de gradul 6 care bate astăzi vine tot din faţă, vasul pierde din viteză şi de aceea întîrziem.

După-amiază am zărit pentru prima oară coasta Africei. Nisip, stînci nu prea înalte, cu pete proeminente de piatră albă, munţi în formă de cupolă, un far, două-trei case. Vezi cu ochiul liber cum se înfoaie spuma la poalele stîncilor. Dar toate acestea sînt nedesluşite şi mohorîte. Cineva încearcă să ne convingă că vede femei făcînd plajă, dar lentilele binoclului te încredinţează că nu-i decît un miraj. Iată însă că pintenul ţărmului dispare după prova, iar dinspre dreapta ajung pînă la noi semnalele de salut ale unui far.

Albatroşi nu se mai văd. Aceste păsări ale largului nu zboară atît de aproape de coastă. În schimb, însă, se ţine după noi un cîrd întreg de pescăruşi obişnuiţi. Pe lîngă vas trec în goană delfini singuratici, şi chiar lîngă bord se iveşte din apă capul rotund, ca o măciulie, al unei foci. Aici focile nu se vînează şi ele sînt

îndrăznețe. Dar adevărata împărăție a focilor e încă departe, ea se află cu mult mai la sud.

După apusul soarelui s-a produs o învălmășeală și o zarvă grozavă — toți s-au îndreptat spre tribord. Cineva strigase: „Sputnikul!“, și fiecare voia să ocupe un punct de observație cît mai bun. Dar nu s-a descoperit nimic — nici sputnikul, și nici acela care-l văzuse.

Orele 23.00

În fața noastră e Capetownul. Vîlvătaia luminilor sale multicolore și sclipitoare se întinde deasupra oceanului nocturn și dezvăluie privirilor vălurele lucioase. E ciudat să vezi atît de aproape luminile acestea străine și pătratele strălucitoare ale ferestrelor de la locuințele unor oameni pe care nu-i cunoști. Claxoane de automobile, reclame luminoase și razele reflectoarelor, ca niște săgeți, deasupra mării. Vîntul aduce de pe pămînt miros de pîine.

Munții care se înalță deasupra Capetownului ne-au pus la început în încurcătură. Îi luasem drept nori de furtună, negri și grei. Dar cînd ne-am apropiat de oraș, munții păreau că s-au desprins de cer. Se înălțau ca un masiv negru, cocoșat, semănînd cu o cămilă care doarme. Iar în jurul acestui animal gigantic sclipeau, albe ca niște romanițe, luminile Capetownului.

Puntea e înțesată de oameni. „Cooperația“ aruncă ancorele. Noaptea o vom petrece în radă.

5 decembrie, Capetown

Dimineața s-a urcat pe vas pilotul. „Cooperația“ a tras la dană și s-a oprit lîngă un mare vas american, „City of York“. Portul Capetown mi-l închipuisem mult mai mare și mai însuflețit. Dar nu-i atît de mare. Pînă și macaralele par slăbuțe. Vasele vin și pleacă rar. În rada portului Tallin, vara, e mai multă mișcare.

Cel dintîi lucru pe care l-am observat în port şi pe care l-am văzut apoi şi mai limpede este delimitarea netă între albi şi populaţia de culoare. Graniţa dintre ei este graniţa dintre bogăţie şi sărăcie. Negrii cară saci. Şase negri trag un car mare încărcat cu odgoane. În general toate muncile murdare sînt făcute de negri. Dar un emigrant rus, cu un grumaz de taur, caută să explice lîngă scară membrilor expediţiei că în Uniunea Sud-Africană există şi negri burghezi. Rosteşte cuvîntul „burghez“ cu atîta veneraţie ca şi cum acesta ar putea să spele pînă la albire chiar şi pe un negru, transfigurîndu-l şi înălţîndu-l pînă la chipul sfinţilor europeni.

Soarele luminează, cerul străluceşte, vîntul e cald. De pe muntele care ziua pare altfel decît noaptea (acum el seamănă cu o masă enormă de piatră), se revarsă într-o largă cascadă o ceaţă orbitor de albă. Iar sub munte case cu ferestrele sclipind în soare şi cu acoperişurile roşii, cartiere cu străduţe neînchipuit de înguste. Albastrul adînc şi senin al oceanului pare că îmbrăţişează oraşul. Chiar lîngă bordul vasului îşi prăjeşte la soare capul negru un localnic, care se scaldă în bazinul portului.

Ni se dau bani, lire sterline. Pe chei staţionează trei autobuze, care trebuie să ne ducă la Capul Bunei Speranţe. Îmi bag în buzunar lirele, îmi atîrn de gît *Zorki* şi *Kiev*. Pornim!

Călătoria la Capul Bunei Speranţe îmi va rămîne întipărită în memorie pentru multă vreme. Acum, cînd scriu aceste rînduri, aş dori să am un răgaz scurt, măcar de cîteva zile, pentru a-mi grupa mai mult sau mai puţin sistematic ideile, impresiile, culorile şi jocurile de umbră şi lumină. Mi-ar trebui mai mult decît o singură zi pentru a reda frumuseţea, coloritul acestor doi fraţi — Oceanul Indian şi Atlantic — pentru a arăta cum mîngîie ei cu mîinile lor calde gîtul de o frumuseţe clasică al Africei, şi cum aceste mîini se întîlnesc pe fruntea ei stîncoasă, îndreptată spre Sud.

Niciodată nu am putut suferi excursiile, casele de odihnă şi alte asemenea locuri de pe urma cărora nu

mă aleg adesea decît cu o senzaţie de mare oboseală şi cu impresii superficiale, pe care le uiţi la prima ceaşcă de cafea. Cred că multe excursii sînt tot atît de superficiale şi lipsite de temei, ca şi cunoştinţele scriitorilor care-i interoghează pe viitorii şi dinainte nereuşiţii lor eroi, întocmai ca un procuror, ba uneori chiar ca un detectiv, închipuindu-şi că a descoperi firea omului e tot aşa de uşor ca a deschide un dulap de bucătărie. Desigur că şi această metodă dă ceva, dar aproape întotdeauna acest „ceva“ e mai rău decît nimic.

Călătoria la Capul Bunei Speranţe a fost o excursie de alt gen. În primul rînd, participanţii nu erau străini unii de alţii — săptămînile petrecute pe mare ne apropiaseră. În al doilea rînd, după mai bine de o lună de necontenit tangaj şi tălăzuire a oceanului, pămîntul pare mai simpatic, mai drag. Te simţi uimitor de sigur, călcînd pe pietriş, piatră sau nisip.

Dar mai presus de orice te impresionează măreţia şi frumuseţea naturii însăşi. Munţii, drumul, nisipul sclipitor de alb. Munţii aceştia nu sînt cine ştie ce înalţi şi pe alocuri pietrele lor albe sînt acoperite de iarbă. Şi totuşi ei te impresionează într-un mod neobişnuit. Tot timpul ai impresia că dintr-o clipă în alta, prin crăpătura dintre o culme luminată de soare şi un nor jos, vor apare ochii arzători şi trişti ai Demonului Continentului Negru. Mai mult decît atît, eram sigur că Demonul va avea chipul operatorului nostru cinematografic Eduard Ezov, bunul Ezov, ale cărui mîini de aur au silit, în fine, *Kievul* meu să funcţioneze (pentru multă vreme oare?).

Munţii se află la stînga noastră. La poalele lor şerpuieşte şoseaua asfaltată. E îngustă, ca toate drumurile de munte. Iar la dreapta ne însoţeşte, fără a rămîne în urmă, Oceanul Atlantic, cenuşiu şi calm. Din golfurile stîncoase mă privesc ochii lui inteligenţi şi severi, ca ai bătrînilor insulari estonieni. Te cunosc, prietene, şi aş fi dorit să-ţi povestesc cum odinioară, în vechime, doi pescari de pe insula Kihnu se întorceau acasă de la muncă din carierele de piatră ale Rigii, cum s-au oprit să înnopteze la Piarnu, cum au nimerit

la niște fete vesele și cum unul dintre ei a ajuns dimineața la concluzia că ce e bun nu trebuie să fie prea mult. Doar și tu ai acest năravː cînd ești liniștit ești prea liniștit, iar cînd începi să ne bați cu pumnii tăi cenușii, nici atunci nu cunoști măsura. Nu ai nici măsură, nici sistem, nici disciplina ce-i caracterizează pe membrii expediției, care la anumite intervale opresc autobuzele la barurile de pe șosea și verifică dacă banii primiți nu sînt falși. Nu. nu sînt falși! Pe ei poți căpăta whisky. rom, coniac, apă gazoasă. țigări și bere aproape pe gratis. Nu se poate spune că pe „Cooperația“ ar domni un regim sec, dar mulți dintre noi sînt de părere că oricîtă slăbiciune am avea pe uscat față de băuturile moleșitoare, ele nu se împacă bine cu marea. Astăzi. însă, e altceva. În baruri e un amestec cu totul babilonian. de graiuri, se aud în același timp frînturi de fraze englezești, germane și rusești. Unul dintre barmani seamănă atît de bine la față cu un istoric din Tallin pe care îl cunosc. încît încerc să-i vorbesc în estonă. El însă nu-i de loc estonian, ci olandez. așa că trecem la limba pe care o înțelege oricine. Ridic un deget și spunː „*Bier!*“ Ca să întărim prietenia, ridic apoi două degete și spunː „*Bier!*“ Ce grozav ar fi dacă istoricii noștri din Estonia s-ar înțelege la fel de bine între ei și ar obține tot atîtea rezultate!

Afară e o lumină atît de orbitoare. încît simți că te dor ochii. Te dor ochii și cînd te uiți la nisipul care sclipește la soare tot atît de aprig ca și zăpada de februarie. Iar în baruri e răcoare și semiîntuneric. Cele pe care le-am vizitat erau destinate numai albilor. Și barmanii erau tot albi. Aici, ca și aiurea, negrii nu fac decît munci grele — spală paharele, mătură pe jos, tund tufișurile din fața barului. Au o atitudine timidă și parcă se feresc să fie remarcați. Fără să știu de ce, mă pomenesc că-mi sună în urechi versurile dintr-un cîntec al minerilorː

Cincisprezece tone de cărbune zilnic,
Plin de datorii ești, iute-mbătrînești.
Pînă nu te cheamă dumnezeu, stai silnic —
Rob în mină, vită de povară ești.

Încep să înțeleg cîntecele negrilor cu reprezentările lor copilărești și concrete despre cer, despre linia ferată gratuită care duce acolo, despre ghetele, hainele și banjourile pregătite din timp pe marginea norului; despre albii, care plătesc acolo pentru toate nedreptățile săvîrșite pe pămînt.

Mergem mai departe. Înălțimea munților scade. Și deodată, cu totul pe neașteptate, la stînga noastră apare Oceanul Indian. Ai zice că de pe Oceanul Atlantic se poate arunca o piatră pînă la el. Dar nu faptul că două oceane sînt atît de aproape unul de altul e ciudat, ci faptul că un întreg continent, Continentul Negru, devine aici atît de îngust. În apropierea coastei, Oceanul Indian e mai albastru decît Atlanticul. Iar în depărtare e tot așa de rece, ca și fratele său anglo-saxon: aceeași linie de culoare cenușie-metalică îi unește cu cerul. Gata, ajunge! Noi vom mai privi, pe săturate, Oceanul Indian. Și așa prea sînt vorbăreț astăzi.

Capul Bunei Speranțe e despărțit de Continentul Negru printr-o împrejmuire înaltă. Aici e o rezervație. La șosea — o poartă. Iar în pragul acestei porți stă un veteran cu mustățile galbene ca paiul, îmbrăcat în kaki. E una cu peisajul pietros și sterp, parcă ar face parte din el. În ochii lui stinși, spălăciți, deslușești și acea strălucire a nisipului, despre care am mai vorbit, și vîrsta antică a munților, și o indiferență totală. Poate că stă aici de pe vremea războiului anglo-bur[1].

Pe șosea apar trei zebre. Coborîm din autobuze, aparatele fotografice încep să țăcăne, și *Kievul* meu imprimă și el pe peliculă trei cozi care se agită. Zebrele nu ne acordă nici o atenție. Sînt grase și placide, aidoma doamnelor durdulii de pe plaja Piarnu care nu se gîndesc decît cum să slăbească și totuși se mișcă foarte puțin. Asemănarea sporește și din pricina pijamalelor naturale ale zebrelor — adică a pieilor lor vărgate.

Capul Bunei Speranțe produce o impresie puternică. Am ajuns pînă la far. La stînga, Oceanul Indian, la

[1] Război cotropitor purtat de Anglia (1899—1902) împotriva republicilor sud-africane create de buri, unul din primele războaie imperialiste (n.r.).

dreapta, Atlanticul, iar în față acea fîșie imaginară unde se amestecă apele celor două oceane. Nici înălțimea, nici linia abruptă a stîncilor nu ne uimesc într-atît simțurile, cît imensitatea, infinitul și calmul oceanului. Nici în mijlocul oceanului nu le simți cu atîta acuitate ca aici.

O asemenea priveliște, îmbrățișarea oceanului cu continentul, ariditatea stîncilor, jerbele de spumă care sar în sus contribuie probabil la formarea poeților. Cei care cresc printre ienuperi, aluni și bolovani trec, mai devreme sau mai tîrziu, la proză.

Plecăm mai departe.

5 decembrie 1957, Capetown

Seara vasul nostru primește vizita unor reprezentanți ai expediției antarctice japoneze. Oaspeții au umplut salonul de muzică. În costume albastre cu totul identice, par foarte tineri și seamănă unul cu altul. În realitate nu sînt chiar așa tineri. Din partea noastră îi întîmpină Golîșev și profesorul Bugaev, dintre aviatori, Furdețki, dintre radiotelegrafiști, Cernov, din partea lucrătorilor din transporturi, Burhanov. Ca translator e folosit Oleg Voskresenski, timonier pe vase de cursă lungă și participant la expediția antarctică continentală. Cît despre mine, sînt, ca să zic așa, reprezentant al presei. Ne răspîndim numaidecît în grupuri, pe profesii. Furdețki, înconjurat de aviatorii japonezi, nu a izbutit să facă rost de un translator — mai toți „englezii“ noștri sînt duși în oraș. În carnetele de note încep să apară schițe înfățișînd avioane, scheme de amplasare a motoarelor, cifre reprezentînd cai putere, înălțimea de zbor și aerodromuri de gheață. Oamenii care au de-a face cu tehnica se înțeleg bine între ei. Burhanov le prezintă japonezilor „Pinguinii“. Mașinile, orice s-ar zice, sînt bune. Nici nu e nevoie de politețea japoneză ca să recunoști asta.

Nu știu ce va scrie despre această întîlnire *mister* Hikida, corespondentul ziarului *Asahi*. Dintre colegii

care s-au întîlnit aici, noi doi ne-am înțeles desigur cel mai prost. *Mister* Hikida vorbea englezește, eu rusește, astfel că și în cazul nostru degetele au fost necesare. Cuvinte izolate mai înțelegeam noi, dar întrucît vorbeam despre literatură asta nu era de ajuns.

— Dostoievski, *very good*[1]! zice *mister* Hikida și se înclină, zîmbind. Iar eu îi răspund tot cu o plecăciune, un zîmbet și un *very good.*

— Tolstoi, *very, very good!*

Altă plecăciune, alt zîmbet.

— Ehrenburg!

Același ritual.

Am stat și în cabina mea; *mister* Hikida a aprins o țigară „Kazbek" (și la început a pus-o în gură cu capătul celălalt), iar eu am gustat o țigară japoneză. Privită de la distanță această întîlnire cordială putea să pară o convorbire între doi muți. Eu i-am oferit d-lui Hikida povestirea mea umoristică *Uimitoarele aventuri ale celor de pe insula Muhu*, pe care avea să i-o rezume ceva mai tîrziu în limba engleză Voskresenski, interpretînd extrem de liber ilustrațiile. Hikida mi-a dat cartea lui de vizită și o ilustrată cu un peisaj japonez, avînd următoarea urare pe verso: „*With Best Wishes for a Merry Christmas and a Happy New Year!*"[2]

Am subliniat cuvîntul: „*Christmas*".

Mister Hikida a exclamat: „*No!*" și a început să-mi vorbească despre teologie, desigur nu despre cea europeană.

Am făcut cu oaspeții schimb de literatură științifică.

Ei au rămas pe „Cooperația" pînă noaptea tîrziu. Comandantul a organizat o gustare. Rămîne un semn de întrebare dacă oaspeții cunoșteau într-adevăr așa de prost limba rusă, pe cît ni s-a părut nouă. Mai tîrziu, destul de mulți dintre ei au înțeles cîntecele *Brodiaga* și *Stenka Razin.* La fel și unele cuvinte rusești, care de obicei nu apar în tipărituri. E îndoielnic, totuși,

---

[1] Foarte bine (în l. engl.) (n. t.).

[2] Cele mai bune urări pentru un crăciun vesel și un An nou fericit (în l. engl.) (n. r.).

că le cunoșteau sensul exact. În orice caz unul din ele a sunat în pronunția lor originală ca un cuvînt de dezmierdare.

6 decembrie 1957

O mare parte a zilei de astăzi am petrecut-o în oraș cu Oleg Voskresenski. Lirele sterline ne ardeau buzunarele, trebuia să ne descotorosim de ele. Și iată că s-au topit pur și simplu văzînd cu ochii. Mi-am adus aminte cum tatăl meu, deja bătrîn, mi se plîngea o dată : nenorocirea lui, zicea, este că oricîte portofele și-a cumpărat, oricîte a schimbat, nu a nimerit niciodată unul în care banii să rămînă. Chiar și eu am schimbat pînă acum vreo cinci portofele și toate s-au distins prin aceeași însușire. Faptul acesta e cu atît mai ciudat, cu cît, mai mult decît orice în viață, detest să umblu prin magazine. În ziua cînd trebuie să cumpăr ceva, nu mă simt în apele mele încă de dimineață. Fierb și colcăi de nemulțumire, deși îmi dau seama că e nemulțumirea fără sens a unui neputincios.

Dar Voskresenski este un om atît de simpatic, încît de data asta n-am suferit de nici un fel de febră nervoasă. Datorită faptului că el vorbea bine englezește, tratativele cu vînzătorii au fost o treabă cît se poate de simplă. În magazinele ale căror agenți ne vîrîseră în mîini prospectele încă pe vas am cumpărat puțin. Capetownul pe care l-am văzut noi este Capetownul comercial. Era cald ca vara, iar în vitrine vedeai reclame de crăciun. Vînzătorii erau deosebit de serviabili. Patronul unei prăvălii, rus de origine, se ținea scai de noi și am impresia că ocolea dinadins cele mai bune magazine. Vorbea fără încetare despre propriul său magazin, despre lirele sterline pe care le-au lăsat acolo vînătorii de balene de pe „Slava“ etc. A tot vorbit așa, pînă cînd unul din concurenții săi l-a întrebat :

— Dumneata ești sputnikul acestor domni ?

Și atunci conversația a alunecat asupra sputnikului.

Timp de o jumătate de oră însoțitorul nostru a uitat pînă și de prăvălia lui plină de calități, și și-a exprimat

cea mai autentică admirație. Lucru de înțeles. Satelitul se rotește în jurul pămîntului, iar în jurul satelitului se rotesc gîndurile oamenilor de cele mai diferite concepții, sentimentele lor de admirație sau ciudă, pasiunile lor politice și reprezentările lor despre ziua de mîine. Noi, membrii expediției, știm destul de puțin despre cel de-al doilea satelit. Abia ieri a ajuns la noi *Pravda* din 13 noiembrie și astăzi sîntem ceva mai edificați în privința lui. Uluitoare realizare! Încercăm un sentiment de adevărată mîndrie, deși nu ne pricepem să-l exprimăm cu atîta exuberanță ca cei din Capetown.

O zi e puțin pentru a-ți face o idee despre un oraș cu peste o jumătate de milion de locuitori. Mi-au rămas în minte aspectul pestriț al străzilor din Capetown, culoarea obrajilor negrilor — de la cafeniu-deschis pînă la negru — culorile țipătoare, uneori chiar neobișnuite pentru ochiul meu, ale îmbrăcămintii, răcoarea din magazine, un oarecare domn blazat stînd într-un bar cu picioarele pe masă, încălțat cu pantofi mari și galbeni, îndemînarea de scamator a chelnerilor, gustul bun al whisky-ului de Scoția. Și, bineînțeles, băutura *coca-cola*. Reclama ei, ca și sticluțele de trei *pence* umplute cu această băutură te urmăresc stăruitor. în cel mai strict sens al cuvîntului. Mi-au rămas de asemenea în minte imperialele, al căror cat de jos e destinat călătorilor albi, cel de sus fiind rezervat negrilor și altor oameni de culoare. Am văzut și barurile speciale pentru negri, care par (în orice caz de afară) sărăcăcioase și murdare.

Dar nu am avut răgazul să cunosc sufletul orașului, întreaga varietate a aspectelor sale, ritmul lui de viață. Străin am venit, străin plec.

O parte dintre noi, în special cei din Moscova, au primit aici scrisori de acasă. Cei din Leningrad nu au primit. Și Tallinul se vede că e prea departe. Nădăjduisem în adîncul sufletului că voi avea o veste. Dar nu am primit nimic. Și am închinat paharele de rom primite prin bunăvoința celor de la aprovizionarea flotei în sănătatea acelor care n-au primit scrisori. Un toast trist.

Acum sîntem din nou în larg. În fața Oceanului Înghețat de Sud, rece și pustiu. E puțin probabil că pînă la *Mirnîi* vom mai întîlni vreun vas.

8 decembrie 1957

Am trecut de paralela patruzeci sud. Toate temerile și speranțele noastre în legătură cu starea timpului s-au dovedit deopotrivă de deșarte. Oceanul este foarte calm, foarte cenușiu, foarte monoton. Avem noroc. „Obi“ a avut de îndurat aici atît de mult, încît oamenilor de pe navă nu le rămînea decît să se țină bine și să facă legăminte. Viteza noastră e bună.

Aseară am stat tîrziu cu mai mulți inși și fiecare și-a lăudat cît a putut orașul de baștină. Tallin a avut parte de mulți lauri. Am făcut schimb de impresii despre cele văzute la Capetown. Am cîntat.

9 decembrie 1957

Coordonatele noastre — 42°50′ latitudine sudică și 25°20′ longitudine estică. Oceanul e calm, viteza vîntului: 4 m pe secundă. Vremea e ceva mai răcoroasă, temperatura aerului este +9,2 grade, temperatura apei +10,7 grade. Nu ne îndreptăm direct spre *Mirnîi*, ci spre insulele Prince Edward. Ne grăbim să trecem de paralelele 40—50 ca să ajungem mai repede în apele liniștite.

10 decembrie 1957

Coordonatele la amiază — 43°53′ latitudine sudică și 28°16′ longitudine estică. E destul de rece, mai ales după căldurile de la tropice, subtropice și Capetown. Temperatura aerului +6 grade, a apei +7,2 grade. Astăzi, spre seară, am trecut de insulele Prince Edward. Nu le-am văzut, erau prea departe, la răsărit.

O zi nordică, apăsătoare. Am citit pe O'Neill, piesele lui *Untură de balenă* și *Într-o zonă periculoasă* mi-au produs o impresie puternică, dar deprimantă. In *Untură de balenă* e descrisă cu deosebită măiestrie și multă veracitate psihologică lupta dintre firea slabă a omului și monotonia mării. Dacă ai un caracter slab, această monotonie te biruie în mod inevitabil, strîngîndu-te în cleștele ei de fier.

În *Roșu și Negru* a lui Stendhal, Julien Sorel, ajuns în temniță, își evaluează astfel resursele interioare: „Ei, iată-mă coborît la douăzeci de grade sub nivelul morții..." În ce mă privește nu am nici un temei să vorbesc despre „nivelul morții" și totuși într-o călătorie lungă pe ocean omul trebuie să aibă un nivel interior, sub care nu trebuie să coboare. Iar eu am astăzi minus două grade.

Plouă amestecat cu ninsoare. Vizibilitatea — și pe mare, și în suflet — e slabă.

11 decembrie 1957

Coordonatele la amiază — 48°53′ și 31°41′. E mult mai rece decît ieri — temperatura apei +4,9 grade, a aerului +2,8 grade. Pe puntea de îmbarcare, care era pînă mai ieri locul de adunare al tuturor, e puțină lume acum, chiar cînd rulează vreun film, iar la amiază nici nu mai vorbesc. Scurtele vătuite încep să fie la mare preț. Mă uit cu nedumerire la pălăria mea cenușie atîrnată pe perete, și nu știu ce să fac — s-o zvîrl peste bord sau s-o dăruiesc la *Mirnîi* vreunui pinguin. După Anatole France, pinguinii sînt la fel de cocheți ca și oamenii, mai ales reprezentantele sexului feminin. Și n-aș avea nici un motiv să-mi pară rău după această tichie a mea, care nu-i cine știe ce comoară. În orice caz, acum ea e obiectul cel mai lipsit de sens în cabina noastră.

Acum găsești mai multă lume în fumoar. E unsprezece și jumătate noaptea și aud din cabina mea zgomotul pietrelor pe care le mută pe masă jucătorii de

domino. Cărți joacă mulți, dar domino joacă toți. Eu sînt un cartofor inveterat, destul de pătimaș și pot înțelege această slăbiciune, dar pentru prima oară observ o atitudine atît de asiduă față de domino. Azi după masă, cînd am mîncat bătaie de la niște „maeștri“ ca Golubenko și aviatorul Rîșkov, m-am supărat de-a binelea pe partenerul meu: de ce mi-a închis toți „treiarii“, cu care i-am fi putut încuia pe adversarii noștri? Din nefericire, cei care pierd sînt dați afară de îndată de la masa de joc: sînt prea mulți amatori. Mi-am amintit de Nansen, care povestește că în timpul călătoriei sale pe „Iason“, în Groenlanda, vînătorii de foci jucau cărți de dimineața pînă seara. Pe „Cooperația“ la fel: unele perechi încep să joace de dimineață. Cei care pierd își așteaptă din nou rîndul și așa o lungesc cu toții pînă seara tîrziu.

12 decembrie 1957

Avem o viteză bună. Ieri am parcurs 235 mile. Astăzi, la fel, facem cîte 10 mile pe oră. Dacă va merge așa și de acum înainte, la 23—24 decembrie vom ajunge la *Mirnîi*. Ar fi strașnic!

În cursul nopții am trecut paralela cincizeci. Începînd de azi ni se distribuie rația sporită de hrană, rația polară. Dar și pînă acum pe „Cooperația“ hrana era foarte bună.

La amiază coordonatele noastre erau: 51°54′ latitudine sudică și 35°33′ longitudine estică. Temperatura aerului: +3,5 grade, a apei +3,2 grade. Calm.

Am întîlnit primul aisberg — un salut din partea Antarcticei. A apărut la tribord și a început să crească, treptat. „Cooperația“ a trecut la o distanță de 5—6 km de el. Grozavă priveliște! Aisbergul, de un alb intens cu umbre albastre, părea o insulă plutitoare stîncoasă, cu două biserici. La fiece deplasare a noastră în raport cu el, aspectul i se schimba. Apărea cînd ca un berbec alb proaspăt spălat, care-și înclină capul

încornorat ca și cum ar fi gata să împungă, cînd ca un avion uriaș, care decolează în direcția opusă nouă.

Am zărit o mulțime de balene.

Kievul iar nu funcționează.

13 decembrie 1957

Vreme admirabilă. Viteză bună. Ți-e și drag să te uiți pe hartă : de la Capetown spațiile dintre punctele roșii, marcînd distanța parcursă zilnic, rămîn egale — cîte 240 mile sau ceva mai puțin. N-ar fi exclus să acoperim în cincizeci de zile cele 11.000 mile marine, adică 20.000 km, care despart Kaliningradul de *Mirnîi*. Poziția la amiază — 54°16′ latitudine sudică și 39°58′ longitudine estică. Temperatura aerului +3,3 grade, a apei +1,9 grade.

În cursul zilei am trecut printr-un cîrd uriaș de balene răpitoare. Cîrdul avea aproximativ 150—200 capete. (Sau, poate, balenele se numără pe cozi?) Ele nu și-au schimbat ruta de dragul „Cooperației". Sînt răpitoare cumplite, spaima focilor, pinguinilor și chiar a balenelor mari.

Balenele răpitoare nu sînt prea mari. La prima vedere le poți lua drept delfini. Spinările lor negre cu aripioare înalte apar și dispar mereu — aceste balene plutesc la fel de bine și sub apă. Privite de pe bord, nu au nimic înfricoșător în ele. Dar biologii noștri spun că în burta unui asemenea „peștișor" s-au găsit douăsprezece foci, iar o focă obișnuită cîntărește cam cît mine.

Zoologul Zenikovici, un mare specialist în balene, care călătorește cu noi la *Mirnîi*, unde se va transborda pe „Obi" pentru expediția maritimă, spune că aceste răpitoare lacome împresoară și distrug cîrduri întregi de morse, că atacă alte balene și le smulg limba din gură...

Chiar în asfințit „Cooperația" a trecut destul de aproape de un aisberg mare, ce se înălța deasupra oceanului ca o enormă căpățînă de zahăr, pe care o gospodină ar fi început să o spargă și ar fi lăsat-o

așa. Căpățîna a rămas, dar din ea s-au desprins două bucăți nu prea mari care stau alături pe masa albastră a oceanului. E adevărat că șapte zecimi din acest colos se află sub apă, dar și ceea ce se vede e de ajuns. Are un colorit uimitor de limpede — alb cu nuanțe albăstrui, iar în locurile umbrite e albastru de tot. Partea vizibilă a aisbergului, la cîțiva metri deasupra nivelului mării, e poleită de valuri cu o minuțiozitate uluitoare. Gheața are sclipirile marmorei celei mai scumpe. Totul e simplu și măreț, fără exagerări arhitecturale. Una din surorile acestui colos, acestei stînci albe, mi-a apărut ca un scrin străveziu lăcuit, din ce în ce mai îngust spre bază și sculptat în partea de sus. Mă îndoiesc că vreun rege a admirat vreodată un scrin atît de mare și alb.

Aisbergul arată altfel în fiecare latură a lui. Cînd a rămas dincolo de pupa „Cooperației", cînd pe fondul peretelui său alb s-a zugrăvit roșul pavilionului vasului nostru, muntele de gheață a început să semene cu un castel cu turnuri, donjoane, posturi de pază și un șanț de apărare nemărginit — oceanul. Toate aceste construcții sînt așezate pe o bază submarină enormă, peste care, împroșcînd stropi de apă, se rostogolesc valurile.

Iluminație de seară. Soarele care asfințește. Apa cenușie ca oțelul. Și scînteierea aisbergului care se îndepărtează și ale cărui culori sînt atît de pure și străvezii, încît inima începe să-ți bată mai repede.

15 decembrie 1957

Ieri am stat de vorbă cu comandantul. „Cooperația" va ajunge poate la *Mirnîi* chiar în ziua de 21 decembrie. Descărcarea vasului va începe numaidecît. „Cooperația" a primit instrucțiuni precise să transporte cea de a doua expediție antarctică în două grupuri. După ce va duce primul grup la Alexandria, se va întoarce de acolo la *Mirnîi* și-i va lua pe ceilalți membri ai expediției pentru a-i transporta la Kaliningrad sau

la Riga. În acest caz vasul ar rămîne la *Mirnîi* vreo zece zile. Dacă însă va reuși să ia dintr-o dată pe toți membrii celei de-a doua expediții, vom rămîne la *Mirnîi* 40—50 zile. Deocamdată e mai probabilă prima variantă — cea cu două grupuri.

Intenția mea inițială era să mă întorc îndată cu „Cooperația" la Alexandria. Dar ieri, ca și noaptea trecută și azi-dimineață, am fost stăpînit de grele îndoieli. Cum să procedez? Să parcurg 11.000 mile și să trăiesc în larg 50 zile ca să rămîn numai cîteva zile la *Mirnîi*, unde probabil că nu voi mai nimeri altădată, asta nu-i o hotărîre. Și chiar dacă este, e hotărîrea ușuratică a unui turist. Conducerea expediției este de acord ca eu să rămîn la *Mirnîi* pînă la întoarcerea „Cooperației" de la Alexandria. Plecînd cu primul grup, m-aș întoarce în Estonia în februarie, plecînd cu cel de-al doilea, aș sosi acolo la începutul lui mai. Am și ajuns la convingerea că nu-mi rămîne altceva de făcut decît să rămîn la *Mirnîi*. Scriu aceste rînduri cu inima grea și stăpînit de sentimente contradictorii. Mi s-a făcut foarte dor de Estonia, de insule, de căldura căminului, de odaia mea, care e destul de spațioasă ca să-mi îngăduie să meditez plimbîndu-mă dintr-un colț în altul și care nu se leagănă și nu se zguduie fără încetare. Doresc foarte mult să-mi văd soția. Deocamdată în mine se desfășoară o luptă istovitoare între rațiune și sentiment. Totul depinde de talgerul de balanță pe care va cădea cuvîntul: „trebuie". Este vorba de trei luni de viață în ghețurile moarte ale Antarcticei.

Care sînt argumentele contra?

1. La ce naiba să-ți sacrifici trei luni din viață pe ghețurile Antarcticei, cu care nu ai avut niciodată și nu vei avea nimic comun peste un an, doi?

2. Nu ești un om de știință și nu prea te descurci în problemele care stau în fața cercetătorilor noștri.

3. Și după aceste trei luni Antarctica va rămîne pentru tine aceeași *terra incognita*[1] ca și pînă acum.

4. Ai plecat în primul rînd cu scopul de a trăi pe un vas mare și pentru a vedea mări și oceane. Le-ai

[1] Pămînt necunoscut (în l. latină) (n. t.).

văzut și le vezi, și uneori le arunci aceeași privire cu care un deținut se uită la paznicul închisorii. Antarctica este același ocean, oceanul ghețurilor veșnice, același paznic de închisoare.

5. În Estonia te așteaptă oameni care îți sînt dragi. Acolo sînt „rădăcinile tale terestre", cum ar spune Minni Nurme. Nu se vor rupe oare, nu vor degera? Acolo e locul tău de muncă, acolo se află cafeneaua *Moscova* cu orchestra ei, cu un coniac bun și cu conversații ce se învîrtesc în jurul problemelor de cultură, a vieții particulare a cunoscuților tăi (pentru un scriitor acesta e un domeniu de cunoaștere infinit de important) și toate celelalte.

6. Nu cumva te temi că întîrzierea ta în Antarctica va fi interpretată de unii ca o dezertare de la problemele arzătoare ale vieții și ca o eschivare de la munca obștească?

7. Cel ce pleacă de bunăvoie în Antarctica, nesilit de profesia sau de studiile sale, e puțin cam țicnit (chiar dacă itinerarul ar fi de zece ori mai scurt, mulți dintre scriitorii noștri tot ar ajunge la aceeași concluzie), iar cel ce rămîne de bunăvoie acolo, deși are posibilitatea să se întoarcă, e prost de-a binelea.

8. Peste o sută de alte argumente dintre cele mai convingătoare.

Care sînt argumentele în favoarea rămînerii în Antarctica?

1. Trebuie să văd și să înțeleg ce se petrece acolo.

2. Pentru a ajunge la Alexandria nu trebuie neapărat să treci prin *Mirnîi*, sînt căi cu mult mai scurte și mai simple.

3. Sînt nouăzeci de șanse dintr-o sută că voi izbuti să zbor cu avionul deasupra continentului antarctic (în cazul cînd voi rămîne acolo) și zece șanse dintr-o sută că voi fi primit în trenul de tractoare care *va înainta adînc în interiorul continentului antarctic.*

4. La tot ce se va întîmpla acolo, vor participa oamenii cu care conviețuiesc de o lună și jumătate, dar pe care încă nu i-am văzut la treabă.

5. Zeci le oameni mai merituoși și mai buni decît mine s-au încumetat să străbată itinerarii mai grele,

fără să se gîndească în prealabil cîteva ore dacă e greu sau uşor. *Trebuie să rămîn.*

Gata. E lucru hotărît.

Încerc a nu ştiu cîta zi să încep actul al doilea al piesei. Dar n-am spor. În cap mi se învălmăşesc alte idei, în legătură cu vasele şi cu marea, gîndurile îşi schimbă direcţia şi coloritul. Azi, cu preţul unei încordări înverşunate, am izbutit să scriu o scenă.

Deasupra oceanului, ceaţă joasă şi lăptoasă. La cîteva zeci de metri nu mai există de loc vizibilitate. Am urmărit îndelung pe puntea de comandă ecranul radarului : în faţa noastră oceanul e curat — nici un aisberg. Ninge mărunt.

La amiază sirena „Cooperaţiei“ a început deodată să emită semnale scurte. Exerciţii de alarmă pentru caz de incendiu. Membrii echipajului, încinşi cu brîie de plută, au alergat pe puntea învăluită de ceaţă spre pupa la locul „incendiului“. Starea de spirit a fost însă într-adevăr alarmantă — probabil din pricina cefei.

16 decembrie 1957

Am încercat să scriu la piesă. Nu iese nimic. Într-o jumătate de zi două replici, şi nici de acelea nu sînt mulţumit. Seara voi ascunde manuscrisul tocmai în fundul valizei. Poate cîndva, în Antarctica, pe vreme de viscol, îl voi scoate din nou. Sau poate nici atunci. Îmi pare rău că nu am izbutit să termin actul al doilea încă în larg. Dar mă îndoiesc că rămînînd la Tallin aş fi putut termina piesa în acest răstimp. Îmi rămîn două acte pentru drumul de întoarcere pe ocean. Sper să scap pînă atunci de acest zbucium interior provocat de ocean, de apropierea ghefurilor şi a continentului antarctic, de suflarea rece care ne învăluie dinspre miazăzi, de la tribord. Şi la urma urmelor, pe cîte ştiu, nimeni n-a scris încă piese între şasezeci şi şaptezeci grade latitudine sudică.

Astăzi la amiază coordonatele noastre erau 61°36′ latitudine sudică şi 57°33′ longitudine estică. Ziua în-

cepe la noi cu o oră mai devreme decît la Moscova. Nopțile sînt de pe acum foarte luminoase, dar parcă altfel decît în Atlanticul de Nord. Temperatura aerului în jurul lui 0°, a apei + 0,6°.

În cartea lui Byrd am întîlnit pentru prima dată expresia „progeniturile banchizei". Astăzi e multă gheață pe ocean.

Orizontul e acoperit de conurile, cuburile și emisferele dințate ale aisbergurilor mici. Aceste movile, de toate formele posibile, pe lîngă care trecem mereu și care transformă itinerarul „Cooperației" într-o linie frîntă, par niște copii ai marilor aisberguri, iar aceștia — odrasle ale ghețarilor și ale banchizelor de gheață. „Progenitură" e într-adevăr cuvîntul corect și exact. Cu fiecare oră care trece, tot mai multă și mai multă gheață, nu gheață obișnuită, ci aisberguri răzlețe sau bucăți de aisberg. Multe dintre ele sînt scunde — de un metru sau doi — și-și trăiesc ultimele zile. La cîțiva metri în jurul lor apa e albastră-străvezie și pare caldă. Am văzut o insuliță de gheață, cu diametrul de 3—4 metri, mîncată pe dedesubt de apă. Semăna cu o ciupercă răsărită într-o pajiște albastră.

S-ar putea ca „Obi" să ne vină în întîmpinare, în cazul cînd „Cooperația" nu va reuși prin propriile ei puteri să-și facă drum printre ghețuri în apropiere de *Mirnîi*, în Marea Davis. Zile emoționante — am și pătruns în lumea ghețurilor, iar înaintea noastră se află continentul de gheață.

Trebuie să trimit cîteva scrisori în Estonia. „Cooperația" le va duce în locul meu la Alexandria, de unde membrii celei de-a doua expediții le vor duce în Uniunea Sovietică.

Dar mai mult ca orice în momentul de față mă interesează gheața, gheața de orice formă și dimensiuni.

17 decembrie 1957

Astăzi la amiază, coordonatele noastre erau 62°10′ latitudine sudică și 65°31′ longitudine estică. Timp rece, noros.

Dimineața am făcut cu Vasiukov un schimb de idei despre ceea ce vom spune soțiilor noastre, cînd ne vom întoarce acasă. Adică, ce le vom spune ca să apărem în ochii lor ca niște mari eroi, navigatori și cuceritori ai Antarcticei. Am născocit tot felul de primejdii, lupte cu balenele răpitoare și furtuni groaznice, în timpul cărora ne-am comportat eroic. Ne-am amintit cu cîte grade se înclina uneori „Cooperația" în tangaj și am sporit cifra cu 50%.

Într-o cabină strîmtă omul pare foarte mare și puternic. De aici, senzația de putere. Pesemne că din pricina acestei senzații și din pricină că acum sînt mai sănătos decît oricînd după război, simt dorința de a mă bate. În fiece dimineață între mine și Vasiukov are loc un meci de box. Cel care provoacă aceste meciuri este Vasiukov. Cînd văd că nu mai pot să-l înving în nici un fel, pun mîna pe cuțit, îndrept spre el lama cenușie de oțel și strig:

— Sînt un om cu temperament finlandez!

Asta ajută întotdeauna. Astăzi, în toiul discuției noastre, în timp ce ne povesteam întîmplările extraordinare și, purtați de aripile fanteziei, ne îmbătam cu miraculoasele isprăvi cu care voiam să luăm piuitul soțiilor noastre, a avut loc o mică neînțelegere: amîndoi am început să ne lăudăm cu puterile noastre.

Vasiukov: Și atunci eu am să-i (adică soției) povestesc cum, în loc de gimnastică, administram în fiece dimineață cîte o bătaie zdravănă președintelui Uniunii Scriitorilor Estonieni. Îl băteam pînă cînd dumnealui se băga sub pat, de nu i se mai vedeau decît tălpile.

Eu: Și nu ți-e rușine, Kostea, să minți în asemenea hal?

Vasiukov: Mare lucru! Cînd pui puțin de la tine — iese mai frumos. Mașa (adică soția lui) o să creadă orice. Și la drept vorbind, parcă ești tu altceva decît o scrumbie de Tallin?! Eu am mai multă putere.

Eu: Bine, Kostea, bine! Să știi că nu-ți fac nici un rabat, îți plătesc totul. Voi povesti soției mele cum tremurai tu de spaimă în colț, cînd eu ridicam pumnul.

Vasiukov: Naiv mai ești! Îți închipui că o să te creadă?

Eu: O să mă creadă! Și apoi ăsta-i adevărul. Dacă vrei să știi eu am să scriu asta într-o carte, care se va tipări. Să citească feciorii tăi cît a încasat tatăl lor în Oceanul Înghețat de Sud de la scrumbia din Tallin. Chiar și țipa, sărmanul.

Trecînd la amenințări din ce în ce mai înfricoșătoare, am petrecut în acest fel încă multă vreme. Rezultatul final a fost că am răsturnat toate cele în cabină, iar Vasiukov mi-a spus răsuflînd greu în patul lui:

— Coexistență pașnică! Omul trebuie să fie serios!

Eu: Serios! Uită-te cum arăți!

Vasiukov: Spune-mi, nu cumva la voi în Estonia se obișnuiește să se poarte cravata la spate?

Eu (îndreptîndu-mi cravata): Mîine la 5 dimineața ai să primești o săpuneală.

Cel mai rău din toată povestea a fost că s-a vărsat cerneala. Toată masa a fost inundată. Cerneala a pătruns și sub cristal. O oră întreagă am frecat cristalul și masa, iar apoi propriile noastre mîini și nasuri. Ne-am mai îndulcit această muncă grea cu lăudăroșeniile despre Antarctica, despre acea Antarctică pe care nici unul din noi nu o văzuse încă și pe care o născoceam amîndoi pentru soțiile noastre.

Astăzi se împlinesc 25 de ani de la înființarea Direcției Generale a Căilor Maritime de Nord. La masă s-a servit cîte un pahar de spirt diluat. Sîntem bine dispuși. Sărbătorim aniversarea într-un loc potrivit — printre aisberguri. Ideea că partea de sud, înghețată, a Oceanului Indian ar fi lipsită de viață e greșită. Aici găsești mai multă viață și varietate decît la tropice, și un peisaj mai nuanțat.

Astăzi e multă gheață. În căutarea apei libere, „Cooperația“ se strecoară printre ghețuri. Linia pe care o urmează e curbă de tot. Multe aisberguri deluroase, înalte de 10 metri și mai bine, iar în lung și în lat de cîteva sute de metri — adevărate insule plutitoare. În cele mai vechi dintre ele apa a scobit peșteri, care par niște porți de cetate din vreo povestire orientală, un fel de uși care duc spre inima de gheață. Marile aisberguri îți trezesc

sentimente contradictorii: îți dai seama de puterea și frumusețea naturii, de întinderea și adîncimea de gheață a oceanului, de propria ta micime și forță, încerci senzația de singurătate și îți este cu neputință să exprimi în cuvinte ceea ce vezi. Cînd privești aceste coline gigantice, care se contopesc în depărtare, alcătuind parcă un peisaj marin muntos, ai impresia că dintr-o clipă în alta, undeva în spatele lor, va apare năluca unui oraș alb, cu lumini, străzi, oameni.

Multe foci, unele foarte mari. Stau tolănite pe gheață și abia după ce începem să strigăm întorc spre vas capetele lor rotunde. Cască gura, se uită în sus, dar nu găsesc în noi nimic nou și interesant. Iar cînd vasul a trecut mai departe, își continuă, liniștite, somnul.

Întîlnim și balene răpitoare. Multe păsări. Ghețuri și ocean.

19 decembrie 1957

Astăzi, ca și ieri, oceanul e lin și rece. Navigăm spre est între paralelele 61 și 62, tăind meridianele cu prova, întocmai cum se taie untul cu un cuțit. În 24 ore, de ieri la amiază pînă astăzi, am parcurs distanța cuprinsă între 72°42′ și 80°19′ longitudine estică. Gheață mai puțină, întîlnim doar aisberguri izolate.

Vînt puternic de gradul 6—7, valuri de gradul 4. Temperatura aerului se menține tot timpul în jurul lui zero, temperatura apei între +0,4 și +0,6 grade. Pe punte nu e prea vesel. La orizont ceață, marea și cerul s-au contopit, vîntul rece pătrunde prin mîneci și prin deschizătura gulerului. În depărtare se văd aisberguri albe răzlețe, ca niște năluci în ceață. Cînd trecem ceva mai aproape de unele din ele, vedem cum se sparg valurile izbindu-le. Spuma albă țîșnește în sus, iar aisbergul se clatină ușor, aidoma unui vas enorm fără catarge. De la distanță, însă, aisbergurile par niște mirese cu vălul alb fluturînd în vînt, mirese foarte frumoase și foarte reci ale unor miri foarte bătrîni. Am privit îndelung un aisberg. Avea

o lungime de circa o sută metri, cu laturile abrupte și cu creștetul neted ca o masă. Pesemne că nu prea demult se desprinsese din vreo banchiză — valurile nu săpaseră încă peșteri în el. Din valurile ce se spărgeau țîșnea o spumă albă, care îl îmbrăca în dantele de gheață și-i estompa contururile ascuțite și grandioase. Mi-a venit în minte titlul culegerii de versuri a lui Valmar Adams *Sărutul zăpezii* — pustiul alb al copertei cu o gură roșie la mijloc — și mi s-a făcut frig. Cel ce tînjește atîta să sărute zăpada să poftească aici. E destulă pentru toți. Nici măcar cele două miliarde și jumătate de oameni la un loc n-ar putea topi cu sărutările lor un singur aisberg de mărime mijlocie. Și în general...

Există un cîntec vechi și frumos:

Dă-mi buzele, destramă-mi chinul
O, fii mai bună, vrăjitoare,
Și pune-ți mîinile ca neaua
Aici, pe piept, unde mă doare.

Ei, la naiba!... Am primit o radiogramă de la nevastă-mea.

Seara a avut loc o ședință deschisă de partid. S-a discutat problema descărcării vasului. „Cooperația“ va fi descărcată într-un ritm forțat — toate cele patru cale dintr-o dată. La descărcare vor lucra toți, afară de tractoriști, de echipajele „Pinguinilor“, de unii colaboratori științifici și de cîțiva membri ai expediției. Poate vom isprăvi în patru zile. Cu cît va pleca mai devreme „Cooperația“ la Alexandria, cu atît mai repede se va întoarce să-i ia pe cei ce rămîn.

Pe mine m-au repartizat în brigada meteorologilor. Brigadierul nostru e Viktor Antonovici Bugaev. Vom descărca prima cală de la prova. Acolo sînt depozitate benzina și alți carburanți lichizi. De aceea la locul nostru de descărcare se cere cea mai mare răspundere. Va trebui să ne lăsăm în cabine chibriturile și țigările. Vom lucra în două schimburi, cîte douăsprezece ore pe zi

Coordonatele la amiază : 63°17′ latitudine sudică și 90°43′ longitudine estică. Pînă la *Mirnîi* nu ne-au mai rămas nici patru sute de kilometri. În ultimele șase ore n-am parcurs decît nouăsprezece mile. În față, în spate și de o parte și de alta a vasului plutesc mari insule de gheață brăzdate de crăpături și ochiuri de apă. „Cooperația“ funcționează ca un spărgător de gheață și face treabă bună. Ți-e și drag să privești la lupta vasului cu gheața. El nu se repede în plină viteză asupra ghețarilor sau insulelor de gheață, ci se apropie cu băgare de seamă și, cățărîndu-se cu prova pe muchia lor, se înfige în gheață. Împinsă înainte, insula de gheață se rotește lent, în urma ei încep să se rotească ghețarii mai mici, iar ea însăși se dă la o parte sau se despică în două. Uneori abia ne tîrîm. Tăind ghețarii, etrava lasă pe marginile lor urme de vopsea. În această luptă gheața are avantajul că e bătrînă și rezistentă, iar avantajul vasului stă în forța lui, precum și în răbdarea, șiretenia, precauțiunea, hotărîrea și perspicacitatea comandantului. Anatoli Savelievici Ianțelevici nu se află pentru prima oară în aceste ape, și nu pentru prima oară trece printre ghețuri. El știe ce poate și ce nu poate „Cooperația“. Uneori înaintăm cu viteza cea mai redusă, alteori vasul, cutremurîndu-se tot, pornește înainte în plină viteză — simți cum împinge pieptiș ghețarul și cum acesta cedează. Ori de cîte ori începe o asemenea încleștare, toți mușchii mei se încordează, ca și cum în felul acesta aș putea ajuta vasul.

Iar cînd vasul atinge un ghețar mare se zguduie atît de vîrtos, încît pare că labele invizibile ale vreunei dihănii antarctice s-au prins cu ghearele de bordurile și de chila vasului.

Ieri ni s-a comunicat prin radio din *Mirnîi* că „Obi“ nu va veni în întîmpinarea noastră. După părerea lor „Cooperația“ va putea să treacă singură. „Obi“ se află în momentul de față la cinci kilometri și jumătate de *Mirnîi*, dar pentru a ajunge pînă la el cu tractoarele pe gheață, trebuie să străbați șaptesprezece kilometri,

ceea ce înseamnă un drum prea lung. „Obi“ își croiește drum printre ghețuri spre *Mirnîi* și parcurge cîte un kilometru pe zi. Dar cu cît va veni mai aproape „Cooperația“ de *Mirnîi*, cu atît mai repede o vom descărca. Pe făgașul deschis de „Obi“ vom putea desigur să ajungem destul de aproape de coastă.

Astăzi ne-am întîlnit pentru prima oară cu ambasadorul sovietic al continentului antarctic — avionul lui Moskalenko, care a decolat într-un zbor de recunoaștere anume pentru „Cooperația“. În cursul zborului următor avionul ne-a aruncat o hartă a ghețurilor, care a căzut pe sarturile catargului din urmă. Asta zic și eu îndemînare!

Au apărut primii pinguini — deocamdată încă mici. Stau pe sloiuri ca niște băiețandri în sacouri negre cu plastroane albe, și se uită la vas. Se nimerise printre ei și un pinguin mare — imperial, dar era prea departe.

Rareori vedem foci. O pereche dormea chiar în drumul nostru și a trebuit să le tulburăm somnul. Au început să se răsucească pe gheață sub bordul vasului nostru, cu mutra supărată a unor oameni pe care nu-i lași să doarmă. Erau foci crabivore, a căror piele este galben-cenușie sau galben-cenușiu-albă.

Am petrecut pe punte o jumătate de oră fără ochelari de protecție. Lumina e foarte puternică. Mă dor ochii.

22 decembrie 1957

Astăzi, pentru prima oară după Capetown, am reușit să punem din nou piciorul pe pămînt. Mai exact, pe gheață, însă pe o gheață care face parte din cel de-al șaselea continent. În mijlocul noianului de gheață strălucitoare se înalță aisberguri plate, monotone și asemănătoare unul cu altul. Înfățișarea lor nu are nimic din frămîntarea și instabilitatea caracteristică giganților plutitori care s-au și desprins. Iar în spatele lor se profilează, albăstrui, învăluit în lumină, scînteietor, tulburătorul continent antarctic, înmormîntat sub gheață.

Așadar acesta e continentul la care m-am gîndit atîta în ultimii ani și spre care mă atrăgea o forță neînțeleasă, tenace și inexplicabilă din punct de vedere logic — continentul care mi-a hrănit și mi-a susținut imaginația, cărțile mele și, probabil, dorința mea de a fi mai curajos și mai bun decît sînt? Dar este oare într-adevăr același continent, coincide el cu acea imagine confuză pe care mi-am făcut-o despre el pe baza unor informații fragmentare? E, desigur, același și totodată altul.

Joseph Conrad scrie:

„Fiece fir de iarbă crescut pe pămînt are o sursă proprie de forță vitală, de trăinicie; la fel și omul se ține prin rădăcinile lui de solul căruia îi datorează credință și totodată viața". Vin eu, oare, aici, în căutarea unui pămînt menit să-mi redea credința pe care mi-aș fi pierdut-o în oameni și în viață? Nu. Doar eu nu mi-am pierdut niciodată această credință. S-ar putea să mă fi adus aici acea neliniște răscolitoare, care ne caracterizează din frageda copilărie pe noi, flăcăii din satele de pe litoral, și care ne face să rătăcim prin lumea largă, nu atît, ce-i drept, în căutarea fericirii, cît în căutarea pîinii?* Și totuși, fiecare dintre noi, aidoma firului acela de iarbă, își are locul său pe pămînt, portul său liniștit, în care se întoarce totdeauna și al cărui nume sacru e imprimat pe ceafa fiecăruia dintre noi, ca și pe pupa fiecărei nave. Această inscripție se încețoșează uneori, dar apoi apare din nou limpede și chemătoare. Oricît de ciudat ar părea, dar oamenii lipsiți de un asemenea port, aparent liberi și nelegați de nimic, se agață spasmodic de vreun locșor mai liniștit, își aruncă ancorele jalnice, și chila vasului lor se acoperă repede de scoici și de mîl.

Simțul locului meu natal, al portului meu, e dezvoltat puternic la mine. Fără el, n-aș fi avut niciodată îndeajuns curaj să închid pe din afară ușa casei mele și să las dincolo de poartă cîinele care scheaună.

Mai există încă o cauză, profund personală, a acestei neliniști care mă copleșește cu regularitate: incapacitatea mea de a mă obișnui cu orașul. Locuiesc la Tallin de treisprezece ani, și încă nu am izbutit să devin

orășean ca lumea și să simt că aici și nu în altă parte e locul meu. Mai rău decît atît, văd bine că în oraș prind un soi de rugină, mă scufund în huzur, într-o lene a gîndirii, în necesitatea de a-mi justifica slăbiciunile și în acea superficialitate care, asezonată cu vorbe frumoase, poate trece drept un fel de mîncare suportabilă și comestibilă.

Desigur, e stupid să acuzi un oraș ! Mai degrabă cată să te acuzi pe tine însuți. Numai că acum acest cadril de sentimente, argumente, dovezi și presupuneri nu mă va mai atrage, nu mă va mai sili să-i cînt în strună.

Noaptea am lăsat în urmă ghețurile. Brîul de gheață prin care am trecut are o lățime de două sute de mile. Apoi, în apropiere de țărmul Antarcticei, în Marea Davis, apa era curată, și „Cooperația“ a putut înainta cu o viteză bună. Ziua am trecut pe lîngă insula Drigalski. E pe de-a-ntregul înmormîntată sub zăpadă și gheață, silueta ei plată se confundă într-atîta cu aisbergurile din spatele ei și cu norii joși, încît un ochi neavizat o poate lua fie drept un straniu munte de gheață, fie drept o îngrămădire de neguri ce se lățește în partea de jos.

— La tribord coasta Antarctidei ! s-a anunțat după masă prin radio.

Dar la început noi nu am zărit în depărtare decît niște aisberguri întinse, plate și joase, ce se înghesuiau și se acopereau unul pe altul, înălțîndu-se deasupra cîmpului scînteietor de gheață, a aceluiași cîmp pe care-l văzusem multă vreme în dreapta noastră. Abia mai tîrziu am zărit continentul antarctic, apărut nu din marea cenușie, ci dintre ghețuri albe. Deasupra acestora se ridica o stîncă golașă, pe care noi am luat-o la început drept „Obi“. La dreapta, la cîteva zeci de metri de noi, se întindea muchia unei banchize. Pe ea se vedeau, pierzîndu-se departe, urmele șenilelor — aici a avut loc prima descărcare a vasului „Obi“ (foarte complicată și anevoioasă). Pe această fîșie se plimbau, gravi, pinguini imperiali, durdulii și foarte masivi. Din loc în loc se vedeau foci.

Acum ne aflăm pe locul de unde „Obi“ a început să-și croiască drum prin gheață spre *Mirnîi*, pînă la care mai

avem deci 10—12 kilometri. Drumul urmat de „Obi“ e marcat printr-un canal larg și de loc neted, care, fiind din nou înghețat, nu poate lăsa „Cooperația“ să treacă. Vasul a înțepenit. De jur împrejur gheața orbitor de albă pe care se profilează ici, colo negrii pinguini și se înalță aisbergurile îndepărtate, iar în față *Mirnîi*, care de aici abia se zărește.

Seara, s-a lăsat pe gheață monoplanul „IAK“ cu șeful expediției, Evgheni Ivanovici Tolstikov (el a venit aici înainte, cu „Obi“) și comandantul vasului „Obi“, Man. A avut loc prima întîlnire cu conducătorul nostru. Pe baza celor citite despre el și a celor auzite de la tovarășii mei de călătorie, mi-l închipuisem pe Tolstikov ca pe un om cu părul alb, în vîrstă, cu o voce groasă de bas; el s-a dovedit însă a fi un bărbat tînăr, de statură atletică, înzestrat cu un glas destul de molcom, cald, care se pricepea să strecoare în vorbă cîte o glumă plăcută, prietenească. După această întîlnire a devenit limpede că descărcarea nu va începe nici azi, nici mîine, deoarece „Obi“, înaintînd cu greu, continuă să ne facă drum, iar a transporta la *Mirnîi* cu tractoarele cele o mie opt sute de tone ale încărcăturii vasului nostru nu-i lucru de șagă.

Peste cîteva zile urmează să plece în interiorul continentului antarctic spre stațiunea existentă — *Vostok* — și spre stațiunea care e încă în curs de amenajare — *Sovetskaia* — un tren de sănii trase de tractoare. Probabil că „Pinguinii“ nu vor intra în acest tren, care a și fost format. Pinguinii sînt încă tot pe bordul „Cooperației“ și „le crapă obrazul de rușine“.

Tolstikov ne-a povestit despre stațiunile antarctice din interiorul continentului. La *Pionerskaia* și *Oaza* condițiile de viață par mai ușoare, dar la *Vostok* și la *Komsomolskaia*, precum și la *Sovetskaia*, pe cale de a fi amenajată, condițiile sînt foarte grele și complicate, mai ales în timpul iernii antarctice. Temperatura scade pînă la 70 grade sub zero, dacă nu și mai jos, însă nenorocirea cea mai mare este lipsa oxigenului. Stațiunea *Vostok* e situată în raza polului geomagnetic, la o altitudine de 3420 metri deasupra nivelului mării, iar *Sovetskaia* — la o altitudine de 3570 metri. Presiu-

nea aerului e acolo de 450—460 milimetri. Dar deocamdată e prematur să vorbesc despre toate astea, trebuie întîi să respir eu însumi aerul acela.

Mîine va fi liniște pe „Cooperația". Vor fi trimiși cu elicopterele la *Mirnîi* cei ce urmează să plece cu trenul de tractoare, cei ce vor fi numiți la stațiunile din interiorul continentului, unii oameni de știință, cîțiva dintre membrii expediției maritime, precum și grupul de aviatori.

O seară neobișnuită: seara convențională a lungii zile polare. Soarele spînzură jos, deasupra gheții orbitor de albe, el nu apune, ci numai rareori e învăluit de nori. La nord, cerul e o îngrămădire de culori — toate culorile, afară de negru. Nu l-am mai văzut niciodată așa. Culorile, dominate de galben-auriu, portocaliu, roșu și verde-albăstrui, se confundă una cu alta, formează nuanțe și parcă ar cînta în liniștea de aici.

Nici o adiere de vînt, numai tăcerea albă, care nu mai e tulburată nici de vibrația elicei, nici de uruitul motoarelor. Pe gheață defilează spre continent procesiunile calme, ordonate și solemne ale pinguinilor. În față, pe gheața zgrunțuroasă a făgașului deschis de „Obi", doarme o focă solitară. La vest cerul e acoperit de nori albaștri-negri, încremeniți. Umbre foarte lungi.

Tăcerea e aici atît de adîncă, încît o simți cu întreaga suprafață a pielii, prin toți porii. O tăcere neobișnuită și înfiorătoare, care pare a ascunde în îmbrățișările ei de gheață nopți lungi și viscole.

23 decembrie 1957

Cînd „Cooperația" trecea de-a lungul unei muchii de banchiză, Furdețki a exclamat, arătînd spre un pinguin imperial care urmărea vasul, aplecîndu-și capul într-o parte:

— Caricatură de om!

Fața îmi arde, s-a făcut roșie de tot (mai ales nasul), parcă aș fi băut un litru întreg de spirt. Asta din cauza soarelui de aici, din cauza puternicelor raze ultraviolete

și din pricină că, împreună cu toți ceilalți, am urmărit pe gheață pinguinii, aceste caricaturi ale omului, deci și ale mele. Ei mișună în jurul vasului în cîrduri mici, de cîteva capete. Sînt niște păsări simpatice, îndrăznețe, prietenoase și, la nevoie, extrem de agresive. Se plimbă pe gheața netedă, întocmai ca niște oameni, legănîndu-se greoaie de pe un picior pe altul. Dar pe zăpada scormonită de urmele cizmelor, ele preferă să se tîrască pe burtă, ajutîndu-se cu vîrfurile aripilor. La acest fel de a umbla ele recurg îndeobște ori de cîte ori sînt sîciite de fratele lor mai mare — omul, care le silește să se retragă mai repede din fața lui. Cînd pinguinul se tîrăște astfel pe gheață cu capul în aer și sprijinindu-se cu aripile sale, își pierde asemănarea cu omul și cu pasărea. El îți amintește de povestea lui Mamin-Sibiriak în care cioara spune despre canar: „Nu, asta nu-i pasăre!“ Un pinguin care se tîrăște seamănă oarecum cu o focă, dar și mai mult cu o broască țestoasă. Numai capul ridicat, unica parte păsărească a corpului său, nu te lasă să-l iei drept mamifer sau amfibie. În apă, însă, cînd pinguinii pescuiesc în devălmășie, ei se mișcă foarte repede și sar cîteodată ca niște delfini. Sînt păsări foarte unite, foarte devotate familiei, deși la prima vedere nu poți determina gradul de rudenie dintre un pinguin și altul. Și, se înțelege, cea mai vizibilă dintre trăsăturile lor este prestanța. În fața obiectivelor aparatelor fotografice, mișcînd doar rareori din aripioare, ei stau într-o atitudine extrem de gravă, ca și cum ar aștepta ca noi, venetici din nord, să le prezentăm scrisorile de acreditare. Această gravitate este specifică și pinguinilor adelieni și celor imperiali, dar întrucît primii sînt mai mărunți, în ei încape mai puțină gravitate și de aceea își manifestă mai sincer curiozitatea.

Pinguinii imperiali sînt de două și chiar de trei ori mai înalți decît frățiorii lor și de cîteva ori mai grei. Ei sînt niște aristocrați binecrescuți și nu se bagă așa de aproape ca pinguinii mici. În rest, seamănă leit unii cu alții.

Pe cîmpia de gheață nesfîrșită și sclipitoare, trece un alai de nuntași îmbrăcați în negru. În față pășesc patru namile de pinguini imperiali. Primul dintre ei e,

se vede, lăutar: se uită din cînd în cînd înapoi să vadă dacă poporul nu a rămas în urmă. Iar în coada alaiului vin cu paşi repezi şi mărunţi opt pinguini adelieni, aidoma unor copilaşi cuminţi care au fost luaţi de cei mari la nuntă. După un răstimp, cei patru mai mari încep să meargă tîrîş — au băut se vede prea multă bere. Iar cei opt prichindei îşi continuă mersul săltat în urma lor.

(La vederea acestui tablou mi-am amintit de povestirile hazlii despre nunţile de pe insula Muhu. Cei pe care capul îngreunat şi forţa de atracţie a pămîntului îi sileau să se întindă pe burtă mergeau acasă tîrîş, arînd pămîntul cu nasul şi împingîndu-se cu cizmele potcovite, şi deşi fără busolă, ajungeau pînă la urmă acasă. Crăpăturile şi zgîrieturile de pe pietrele din Muhu, pe care oamenii de ştiinţă le-au luat drept urme ale erei glaciare, au apărut desigur în perioadele acelor nunţi, care ţineau cîte două săptămîni.)

Toată gheaţa, pînă departe de apă, e presărată cu grupuri de pinguini, aidoma unor pete albe şi negre. Cine a spus că Antarctica e lipsită de viaţă? E drept, pinguinii sînt o populaţie paşnică şi în afară de asta au un glas pe care ar fi mai înţelept din partea lor să nu-l dea în vileag.

Shackleton scrie:

„Pinguinii imperiali sînt întotdeauna maiestuoşi. De necunoscuţi ei se apropie cu un mers oarecum dispreţuitor. Oricine ar fi acela care le iese în cale, cîine sau om, ei se opresc la o distanţă respectabilă de el, iar apoi căpetenia lor păşeşte înainte şi face o plecăciune ceremonioasă, atît de adîncă, încît ciocul pinguinului aproape că atinge penele de pe piept. În această poziţie căpetenia rosteşte o lungă cuvîntare, presărată cu exclamaţii sacadate ca nişte mugete — cuvîntări deopotrivă de neînţelese le plac şi profesorilor învăţaţi care le rostesc în bărbile lor. Terminîndu-şi monologul plin de profundă înţelepciune, din politeţe, pinguinul mai stă cîteva secunde cu capul plecat, apoi şi-l ridică brusc, săltîndu-şi în sus ciocul, atît cît îi permit oasele gîtului, şi-şi aţinteşte privirea în ochii străinului ca să vadă dacă a înţeles totul. Dacă nu, întreaga procedură în-

cepe din nou, iar dacă spectatorul, din bunătate, suportă cu răbdare toate acestea, iese în față vreun alt pișicher și, dîndu-l pe orator la o parte, execută încă o dată același ritual după același tipic. E limpede că pinguinii îi consideră pe oameni rude de-ale lor — mlădițe ale aceleiași tulpini, e drept nițeluș cam urîte și cam prea mari.“

În această descriere totul este adevărat afară de un singur lucru: pinguinii imperiali nu țin cuvîntări. Se prea poate să le fi ținut în fața primei expediții, însă în fața celei de-a treia nu socotesc necesar să o facă și pesemne că la ei a trecut perioada ședințelor.

(La noi la Tallin e la fel: toate discursurile lungi se țin iarna, iar vara, oamenii fie că își bat capul gîndindu-se despre ce-o să vorbească la toamnă, fie că încearcă să înțeleagă de ce au ținut iarna atîtea discursuri. Acum aici e toiul verii.)

Așa am făcut cunoștință cu pinguinii.

Toată ziua elicopterul ba se ridica în văzduh, ba ateriza lîngă „Cooperația“. Sîntem în strînsă legătură cu *Mirnîi*. Mulți dintre noi se mută acolo.

„Cooperația“ e legată de mare printr-un canal îngust. Ieri și azi-noapte, pe acest canal au venit balenele, mai întîi două, apoi cinci. Chiar lîngă pupa răsăreau din apă niște spinări negre enorme. Balenele fornăie (în descrieri se spune „suflă“) aproape la fel ca și caii. Ar fi interesant de știut ce caută ele aici și ce găsesc.

Dar ce uimitoare e senzația pe care o încerci văzînd acești giganți în lumina razelor piezișe ale soarelui de la miezul nopții.

24 decembrie 1957

Stăm pe loc. Înaintînd încet, „Obi“ ne croiește drum cu mare greutate. Vom începe descărcarea numai pe o muchie solidă, trainică, altminteri ne-ar costa scump.

Pun ordine în ultimele mele însemnări. Vasul e parcă mort, a devenit neprimitor și lipsit de viață. Pînă și în cabine pătrunde această tăcere albă, care ar putea fi

desigur urmată pe neașteptate de șuierăturile vîntului pe sarturi și de furiile viscolului. Acum însă e o liniște de mormînt. Cabinele sînt goale, restaurantul e pustiu, doar arareori se aud pașii de pe punte. Cea mai mare parte a oamenilor sînt la *Mirnîi*.

Seara m-am întîlnit, la comandantul vasului, cu șeful celei de a doua expediții, Treșnikov, și cu colegul său Vvedenski, corespondent al *Pravdei*. Treșnikov, care s-a întors acum două zile de la *Vostok* și care a zburat ieri cu Golîșev și cu Tolstikov la polul inaccesibilității relative, e un om tînăr și robust (are peste o sută de kilograme), cu o față roșie, ca de indian. Soarele polar, pesemne și mai puternic pe cupola Antarctidei decît aici, l-a tăbăcit și pe el.

Vvedenski și-a petrecut iarna la *Mirnîi* și va pleca pe bordul „Cooperației" la Alexandria.

25 decembrie 1957

Azi-dimineață lîngă „Cooperația" a aterizat un avion mare. Am plecat cu el la *Mirnîi*. De sub aripile avionului gheața fugea înapoi, brăzdată pe alocuri de crăpături lungi. Destul de aproape de *Mirnîi* se vedea silueta neagră a vasului „Obi". Aș vrea să știu cînd vom începe totuși descărcarea?

Primul meu contact cu *Mirnîi*. Aerodromul este bun, situat în imediata apropiere a așezării. Avem multe avioane. Stațiunea *Mirnîi* s-a aciuiat printre stînci. Din zăpadă nu li se văd decît crestele, iar prin coloritul lor brun-roșcat stîncile acestea îmi amintesc de șisturile noastre estoniene. Casele cu acoperișuri plate și ferestre înalte sînt aruncate ici, colo, asemenea unor cuburi împrăștiate de mîna unui copil. De jur împrejur foarte multă zăpadă muiată, brăzdată în lung și în lat de urmele șenilelor de tractoare. Cred că la nici o latitudine, la nici o longitudine nu există o a doua așezare cu atîta aparataj tehnic ca la *Mirnîi*. Pentru început este greu chiar să-ți dai seama de cîte sînt aici.

Am vorbit cu Tolstikov. El nu are nimic împotrivă ca eu să rămîn mai mult aici. Probabil că voi fi cazat

în casa nr. 2, în care acum locuiesc Vvedenski și operatorul cinematografic. Sper că voi reuși să zbor pe sături-rate — greutatea mea relativ mică nu va fi o povară pentru nici un avion.

De la distanță casele din *Mirnîi* pot părea oricum, numai frumoase nu. Niște cutiuțe plate, care iarna dispar cu totul sub zăpadă. Dar înăuntru ele sînt foarte primitoare și pe lîngă asta remarcabil de călduroase. Pe duşumea și pe pereți — covoare. Și-i chiar destul de ciudat să vezi într-o odaie, care se află pe continentul antarctic, un șifonier de tipul cel mai obișnuit, un divan de lemn, un pat nichelat și o etajeră-birou. Cîtă deosebire între toate acestea și tot ceea ce am citit noi despre primele expediții la Polul Sud, pentru care greutatea și volumul obiectelor constituiau una din cele mai complicate probleme!

Vvedenski m-a primit ca un Rotschild. Pachetul care-i fusese expediat din Leningrad prin „Cooperația" conținea atît roadele faste cît și cele nefaste ale civilizației, prin nefaste înțelegînd lichidele. Coniacul semăna cu cerul estival al Antarcticei — fără nici o steluță — adică marca „Erevan". Vvedenski avea o admirabilă slănină sărată, albă ca zăpada, înghețată, cu fărîme lucioase de sare. Dar asta încă nu e cel mai important. Mult mai important e că slănina era locală: porcul a fost adus în fragedă tinerețe cu vaporul la *Mirnîi*, el a crescut pe cel de-al șaselea continent și s-a săvîrșit din viață aici, sub cuțitul nemilos al exploratorilor polari, dar în timpul scurtei sale vieți a străbătut totuși un drum pe care nu l-a visat niciodată vreun purcel. Cînd un om înfulecă o slănină atît de extraordinară, în el se trezește, vrînd-nevrînd, poetul. După ce am plecat de la Vvedenski, zăpada mi s-a părut și mai albă, cărarea — mai îngustă, iar așezarea caselor și mai dezordonată. Avioanele verzi aveau de două ori mai multe elice decît dimineața, iar fuzelajele lor aveau niște reflexe aurii. Am început să cînt încetișor:

Aș porni cu vîntul de la miazănoapte
În ținutul viscolelor și al gheții veșnice...

Şi în ochi mi s-au ivit lacrimi de duioşie.

Voi amîna deocamdată descrierea staţiunii *Mirnîi:* astăzi ea mi-a părut ca o aşezare de-a dreptul paradisiacă. În cursul zilei de azi, de pe „Cooperaţia“ au fost ridicate cu avioanele treizeci de tone de încărcătură. Înaintăm cîte puţin spre *Mirnîi* pe făgaşul deschis de „Obi“, şi gheaţa ne înconjoară acum din toate părţile.

26 decembrie 1957

Azi dimineaţă trenul de sănii trase de tractoare a plecat din *Mirnîi* spre interiorul continentului antarctic, spre *Komsomolskaia*, spre *Vostok* şi spre *Sovetskaia*, în curs de amenajare.

Stau pe vas. Mă simt foarte prost, am senzaţia că atîrn într-un fel de vid. Parcă ne-am afla în Antarctica şi parcă nu. „Obi“ continuă să ne croiască drum, iar eu, ca şi alţi oameni de teapa mea, fără legături trainice cu vreun detaşament ştiinţific şi fără vreo misiune precisă, mă simt de prisos. La *Mirnîi* toţi au de lucru pînă peste cap şi nu-ţi vine să te învîrteşti printre picioarele lor. Bătrînii, adică membrii celei de-a doua expediţii, predau novicilor, adică membrilor celei de-a treia expediţii, obiectele şi echipamentul, le comunică date ştiinţifice. Toate acestea sînt noi, neobişnuite, şi se referă nu atît la *Mirnîi*, cît la condiţiile de viaţă şi la clima în staţiunile antarctice din interiorul continentului. A mă limita să aud numai vorbe — asta m-ar putea mulţumi la Tallin, nu şi aici, în apropierea staţiunilor polare, pe care aş dori să le văd cu ochii mei. Pentru asta e nevoie de răbdare, trebuie să ştii să aştepţi, iar eu am luat cu mine din Tallin prea puţine asemenea calităţi.

Pe „Cooperaţia“ e linişte. De două ori pe zi această linişte e tulburată de un elicopter care aterizează şi care aruncă pe pereţii cabinei umbrele imenselor palete ale elicei orizontale. Acum liniştea e duşmanul pe care-l urăsc cel mai mult. E ca o piază rea invizibilă, care-şi vîră labele reci prin fereastra cabinei şi mă strînge de

gît. E o tăcere sonoră, ca un fluviu alb al timpului, iar fundul acestui fluviu e lunecos. M-ar interesa să știu ce simt alții?

Soarele polar și-a făcut datoria. Pielea de pe față mi se cojește, buzele îmi sînt umflate.

27 decembrie 1957

„Obi" s-a apropiat astăzi de noi, venind pe canalul pe care l-a croit cu greu pentru sine și pentru „Cooperația". Aplecat la tribord, el sparge gheața cu totul altfel decît vasul nostru. Parc-ar împinge, cu toată greutatea corpului său, gheața, care se umflă ușor sub bordurile lui negre. „Obi" deschide o pîrtie destul de îngustă pe care plutesc lin în urma lui cioburi de gheață. Ce forță! Etrava lui nu e ca aceea a vasului nostru, ea atîrnă deasupra gheții ca o cornișă.

Cînd „Obi" a ajuns aproape de „Cooperația", s-a dezlănțuit viscolul. După vremea liniștită și însorită, care a ținut de la 22 decembrie, am văzut o cu totul altă față a Antarcticei, nu cea de zile mari, ci fața ei obișnuită. Încă aseară, dar mai ales azi-dimineață, se putea observa cum pinguinii părăsesc muchia banchizei și se îndreaptă în șiruri lungi spre continent. Cerul s-a acoperit de nori, contururile aisbergurilor s-au șters, vizibilitatea s-a micșorat, lumina a încetat să mai rănească ochiul.

S-a dezlănțuit un viscol de gradul 8—9. „Obi" staționează la pupa noastră; coșul lui gros și catargurile sale scurte, care se văd printre sarturi, par niște acareturi ale „Cooperației". Punțile sînt măturate de vîrtejuri. Viscolul are proprietatea de a face vasul mai mic și catargele mai joase: sub rafalele deosebit de puternice vîrfurile lor se contopesc cu cerul, care a devenit extrem de apropiat și care a încetat, de fapt, să mai existe. Corpul alb al „Cooperației" e una cu viscolul, cu valurile lui albe, care uneori acoperă aproape în întregime silueta neagră a lui „Obi", lăsînd să se vadă numai coșul sau catargurile galbene, prova etajată sau

pupa rotundă şi masivă. Cerul se uneşte cu cîmpul de gheaţă, vizibilitatea nu e mai mare de 10—12 metri şi ai impresia că nivelul gheţii la bordurile „Cooperaţiei“ urcă în salturi, urcă mereu.

Ar fi o nenorocire dacă gheaţa s-ar pune în mişcare: ea ar închide canalul, şi „Obi“ ar fi nevoit să ne croiască din nou drum. Cu toţii aşteptăm nerăbdători clipa cînd vom putea descărca „Cooperaţia“ ca să plece spre Alexandria.

Pe un asemenea viscol e bine să ai un acoperiş deasupra capului, să vezi puţină lumină pătrunzînd prin iubloul acoperit de zăpadă, să poţi dormi într-un pat şi să ai lîngă tine un prieten, care îţi dă cu convingere epitetul de dobitoc, dacă, în legătură cu viscolul venit pe neaşteptate, te-ai încumeta să spui cîteva cuvinte despre meteorologie, această ştiinţă a ştiinţelor, şi ai face propunerea ca după ce gheaţa se va pune în mişcare şi ne va închide drumul misiunea de a-l deschide din nou să nu fie încredinţată vasului „Obi“, ci personalului meteorologic al expediţiei.

29 decembrie 1957

Sîntem ca într-un ulcior cu lapte. Nici o vizibilitate. Dacă nu mă înşel, Pervomaiski [1] îşi începe astfel una din poeziile sale: „*Zăpada zboară şi tot zboară...*“ Zăpada zboară, acoperă puntea pasagerilor, „Pinguinii“, bărcile, îşi aruncă perdeaua albă asupra vasului „Obi“, se contopeşte cu gheaţa şi cu cerul, şi lumea devine mică, înghesuită, învăluită în albeaţa ei calmă şi densă. Asta mai poate dura încă vreo cîteva zile. Am scos din sertar piesa. Nu mi-a mers. Ea cere mult spaţiu şi o vreme şi mai rea.

Totuşi din zidul alb s-a desprins azi o expresie, care mă obseda de mult. Ea m-a urmărit pas cu pas, la pupa, pe marginea dunetei, pe puntea mobilă, pe coverta în-

[1] *Pervomaiski L. S.* (născut 1908) — scriitor sovietic ucrainean. Începe să publice din 1924; lucrările din prima perioadă a creaţiei sale oglindesc mai ales eroismul Comsomolului în timpul războiului civil şi în primii ani ai construcţiei socialiste (n. r.).

zăpezită și a venit după mine în cabină. O uitasem, și iată că acum mi-a răsărit din nou în minte, a venit iar la mine, și nu ca un prieten. Este expresia *prag al sensibilității* — un termen medical.

Toamna anului 1956 a fost extrem de grea pentru mine și soția mea. Doi tineri, foarte apropiați nouă, pe punctul de a absolvi școala, s-au îmbolnăvit de paralizie infantilă, într-o formă atît de gravă, încît vreme de cîteva săptămîni am luat fiecare bătaie în ușă drept bătaia mîinii osoase a morții, și la fiecare țîrîit al telefonului ni se strîngea inima. În acea perioadă am avut deseori de-a face cu medicii.

Într-o zi stăteam cu doctorul Moissar la cafeneaua *Moscova* și vorbeam despre starea bolnavilor. Unul din ei suferea foarte mult. Calm, compătimitor și în același timp cumpănit ca un jurist, doctorul Moissar mi-a spus după ce s-a gîndit puțin:

— Da, el are un prag al sensibilității scăzut.

Era, poate, expresia unui egoism crud, sau a unei lipse de delicateță față de omul a cărui viață era menținută cu baloane de oxigen în spitalul de boli infecțioase din Tallin, eu însă m-am cutremurat și, uitînd totul, m-am simțit deodată împuns de invidie pentru această invenție lexicală: „prag al sensibilității". O invidie nu mai puțin puternică decît gelozia față de femeie. În mine s-a trezit brusc acel instinct de proprietate al scriitorului care, găsind o expresie nouă, capabilă să cuprindă o întreagă problemă, ba chiar și o serie întreagă de probleme, încearcă s-o păstreze numai pentru sine, pînă cînd va putea s-o restituie cititorului, aruncînd-o ca pe o sondă în fîntîna întunecoasă a simțurilor și destinelor omenești, lărgindu-i și lămurindu-i semnificația. Atunci expresia va fi acoperită de schelele șubrede ale evenimentelor, conflictelor, prăbușirilor morale, fericirii și nefericirii, atunci ea va fi legată chiar de liniile cele mai secundare ale subiectului. Și toate aceste schele nu se vor putea menține decît datorită ei.

În literatura noastră nu am întîlnit expresia „prag al sensibilității". Și, totuși, tot ce s-a scris din vremuri imemoriale este nemijlocit legat de această noțiune. „Pragul sensibilității" fiecăruia dintre noi este, poate,

una din cele mai importante probleme în viață și în literatură. Căci de el depinde într-o considerabilă măsură atitudinea noastră activă sau pasivă față de lumea înconjurătoare.

„Prag al sensibilității" — iată o expresie grea de o sută de tone, bună pentru vocabularul oricărui scriitor, indiferent de stilul lui și de gama de culori de care dispune limba lui. Această expresie e pe deplin aplicabilă nu numai în medicină, ci și în viața socială, fiind unul din cei mai de seamă sfetnici și îndrumători ai celor ce se ocupă de problemele sociale, ai oamenilor de stat. Fiecare dintre noi are un astfel de prag, dar nivelul lui poate fi diferit — la egoiștii și carieriștii fără inimă el atinge limita extremă.

Consider că un scriitor poate avea o mie de lipsuri de tot felul și asta încă nu-l va împiedica să fie scriitor. Dar dacă îi lipsește talentul și dacă are un prag de sensibilitate înalt, soarta lui e deznădăjduită. Mi s-a întîmplat, desigur, să aud cum lipsa de talent și obezitatea creierului erau atribuite uneori foarte abil și convingător realismului socialist, care ar pune bețe în roate bietului scriitor. Acest cunoscut cîntec e acompaniat de obicei de următoarea argumentație: Stendhal a comparat romanul cu o oglindă plimbată pe drumurile mari. Ea reflectă cînd albastrul cerului, cînd băltoacele murdare. (Și Stendhal a spus într-adevăr asta.) Și mai departe: de ce voi, poleitorilor, profanilor, lingăilor, cățeilor orbi etc. etc. cereți ca ochii mei, oglinda sufletului meu, să reflecte și albastrul cerului, dacă mie, neînțelesul și persecutatul, îmi plac numai băltoacele murdare. Urmează apoi reflecții despre libertatea de creație, despre teama de a ne critica lipsurile societății noastre, și aidoma unor bubuituri de tun, răsună mărețele nume ale lui Gogol și Șcedrin, în timp ce adversarului i se dă la cap cu *Baia* lui Maiakovski. Dar ajunge să te dezmeticești, pentru a-ți da numaidecît seama că pămîntul, oamenii sînt aceiași, că pîinea cea de toate zilele trebuie să o cîștigi, ca și înainte, prin muncă, și că deasupra capului tău e același albastru al cerului, iar pe drum mai sînt destule băltoace murdare. Îți dai seama totodată că ai discutat cu un om care își cîștigă

pîinea zilnică prin filtrarea nămolului și că, dacă s-ar întîmpla minunea și printr-un decret atotputernic ar fi desființate dintr-o dată toate curțile dosnice, murdare, din viața și din sufletele oamenilor, nenorocitul cu pricina ar rămîne fără pîine și fără onorariu, deoarece baza de creație de sub picioarele lui s-ar preface în pulbere. Și cu oricîtă dibăcic s-ar ascunde un asemenea tovarăș după barba lui Marx, vezi totuși că el consideră lipsurile noastre drept un mijloc de existență și că pragul lui de sensibilitate a devenit primejdios de înalt.

Noi, scriitorii, trebuie să avem un prag de sensibilitate scăzut față de tot ceea ce doare sau provoacă durere în jurul nostru. Dacă durerile oamenilor ne frămîntă, străbat pînă la noi fără opreliști, devin o parte din noi înșine, ne rîcîie sufletul, atunci e bine. În felul acesta îmbătrînim ce e drept mai repede, încărunțim mai devreme, viața noastră nu cunoaște adevărata tihnă, dar a trăi altfel nu are nici un sens. La urma urmelor, povara pe care și-o asumă oamenii cu un prag de sensibilitate scăzut, care e și crucea dar și bogăția noastră, această povară, prin gravitatea, forța vitală, complexitatea și uneori prin dificultățile ei insurmontabile, nu-ți permite niciodată să cobori pînă la înduioșarea dulceagă, pînă la compătimirea lacrimogenă, care dă naștere bănuielii că scriitorul vrea să-și primească laurii (și uneori nu degeaba) nu pentru că a știut să analizeze cauzele fenomenului, ci pentru că a trăit, a frămîntat bine consecințele lui, storcînd din ele toată vlaga sentimentală și oferindu-le cititorului într-o formă prelucrată.

Literatura care stoarce lacrimi e cea mai proastă literatură.

Nekrasov scrie:

...Prieten drag,
Să nu deplîngi durerea omenească,
Să nu citești broșuri umanitare,
Să nu pui cuie care să-l rănească
Pe țîncul care în caleașcă-ți sare.

Nivelul pragului nostru de sensibilitate nu depinde de stăruința cu care *ne îmbătăm* de priveliștea dureri-

lor din jur, ea depinde de altceva. Dacă „eul“ nostru scriitoricesc, în interesul liniştii sufleteşti, e străpuns sau nu de cuie : iată ce este important.

S-ar cuveni să scriu o nuvelă intitulată *Pragul sensibilităţii.*

30 decembrie 1957

O zi minunată. „Obi“ staţionează alături şi „Pinguinii“ de pe „Cooperaţia“ sînt transbordaţi pe puntea lui. Mîine poate vom începe descărcarea. Sînt sătul pînă peste cap de inactivitate.

31 decembrie 1957

Astăzi au fost lansate de pe „Obi“ două rachete meteorologice, care au zburat pînă la o înălţime de optzeci kilometri. A fost o privelişte grozavă : după bubuitul exploziei, racheta arătoasă, zveltă, cu o coadă de flacără roşiatică, s-a desprins destul de încet de prova vasului. Luînd viteză, ea s-a îndreptat spre nori şi a dispărut îndărătul lor. Cred că foarte puţini oameni au marcat Anul nou prin focuri de artificii atît de neobişnuite.

Pe „Cooperaţia“ domneşte o stare de spirit specifică ajunului de sărbătoare, absolut la fel ca în preziua sărbătorilor pe uscat, cunoscută şi familiară. Ne plimbăm, fumăm, schimbăm gînduri despre ceea ce se petrece acum pe Pămîntul Mare şi aceste gînduri au o nuanţă imperceptibilă de tristeţe. Printre noi se află mulţi membri ai celei de-a doua expediţii, care n-au mai fost acasă de peste un an. Bradul de Anul nou, deşi s-a scuturat şi şi-a pierdut multe crengi, ne mai aminteşte totuşi de pădure, de pădurea estonă cu muşchi, cu tulpini zvelte, cu mesteceni albi, cu lăstăriş tînăr. Aici, unde la cîţiva metri de „Cooperaţia“ ies din gheaţă stîncile golaşe şi brun-roşcate ale insulei Haswell, populate doar de

păsări mici, de pinguini și de focele ce se răsucesc pe aceste stînci deasupra cărora n-a zburat niciodată vreun fluture pestriț și pe care n-a crescut nicicînd vreun fir de iarbă, aici, unde în văzul tău doarme în zăbunul său de gheață continentul antarctic, brădulețul acesta care se scutură de ace îți trezește o cu totul altă impresie — una simbolică.

1 ianuarie 1958

Anul nou a venit aici cu patru ore mai devreme decît la Tallin; în rest, însă, nu s-a deosebit de orice alt An nou. Am stat pînă dimineața împreună și am cîntat. Din salonul de muzică se auzea o armonică — acolo se dansa. Cei de pe „Obi" au venit la noi, iar noi ne-am dus pe „Obi".

O zi minunată, însorită.

Să vedem ce-mi va aduce anul 1958. Aștept de la el mai mult decît mi-a dat anul care s-a dus, cam sterp de altfel. Numai ultimele două luni ale lui le-am trăit mai intens și în mod creator, pe bordul „Cooperației". Sper că aceste două luni vor lăsa urme în munca mea viitoare. Anul 1958 va trebui să fie mai bun, măcar pentru că-l va umple Antarctica, iar apoi amintirea ei. După un timp impresiile vor învia cu o nouă putere, iar amintirile vor da năvală, stăruitoare și tiranice.

2 ianuarie 1958

Azi am început descărcarea. Grozav de plăcut e să te apuci iar de munca fizică, după o pauză îndelungată. De bordul „Cooperației" se apropie tractoare cu sănii, macaralele vasului lucrează, iar brigada noastră meteorologică, sub conducerea minunatului ei șef, profesorul Bugaev, rostogolește butoaiele în cala nr. 1.

Dar după masă munca s-a întrerupt pe neașteptate. De la „Obi" și pînă la „Cooperația" a apărut, înaintînd

pe gheață, o crăpătură prelungă. Și cum se tot apropia, tractorul cu sănii a plecat urgent de la cel de-al patrulea sabord. Apoi din crăpătura mare s-a desprins o ramură mai mică, despicînd gheața aproape de noi, chiar sub prova „Cooperației". Tractoarele au plecat. Astăzi nu se mai poate lucra.

Am fost invitat să iau parte la serata organizată de membrii expediției trenului de tractoare. Acest tren a parcurs un drum greu și periculos, lung de patru mii kilometri, de la *Mirnîi* pînă la stațiunea *Vostok* și înapoi.

3 ianuarie 1958

Seara de ieri s-a desfășurat cu însuflețire, într-o atmosferă caldă, de neuitat. Membrii expediției, niște oameni modești și pașnici, îmbrăcați în haine de piele îmblănite, au săvîrșit o adevărată faptă de eroism colectiv. La drept vorbind, încă nu-s în stare să apreciez întreaga dificultate și întreaga semnificație a expediției lor ; voi putea s-o fac abia după ce voi parcurge eu însumi, măcar în avion, drumul străbătut de ei.

Am făcut cunoștință cu compatriotul meu Zinovi Mihailovici Teplinski. E un fost tanchist, acum mecanic-tractorist, în care calitate a luat parte la expediție. Teplinski a locuit cinci ani pe Saaremaa. Am discutat îndelung cu el despre insule, despre drumurile de acolo, despre pești, despre natură, despre berea de Saaremaa, și am uitat cu desăvîrșire ce departe e de aici pînă la mine acasă. Doar din cînd în cînd ne exprimăm amîndoi mirarea : „Ca să vezi, unde ne-am întîlnit !"

Am început din nou descărcarea. Gheața s-a mai întărit parcă, vom vedea cît o să țină. Lucrez ca și mai înainte în cală. Bine ar fi dac-am avea mai multe tractoare și sănii, și dacă drumul ar fi mai scurt ! Pînă la *Mirnîi* sînt patru-cinci kilometri în linie dreaptă, dar tractoarele sînt nevoite să facă aproape douăzeci de kilometri pe gheață. Un singur drum le ia cinci-șase ore.

În istorica zi de 4 ianuarie, pe continentul antarctic a debarcat un reprezentant al poporului eston și al literaturii estone. Pentru prima oară apare în această regiune un estonian și pentru a doua oară — un insular. (Primul insular sosit aici a fost baronul Bellinghausen de pe moșia Pilguse.) El a biruit într-o sanie metalică cei douăzeci de kilometri de gheață, care despart „Cooperația“ de *Mirnîi.* Așezat pe o bobină de cablu, avea în spate o servietă galbenă cu lucrări neterminate, la picioare un sac din pînză de cort, cu pantaloni vătuiți, cărți, peliculă de film și alte comori, iar în dreapta avea o valiză neagră, elegantă, plină cu rufe curate. Buzele îi crăpaseră, pielea de pe față i se cojise, nasul degerat îi era roșu. În pieptul său se înghesuiau curajul, hotărîrea, dorința implacabilă de a subjuga cel de-al șaselea continent și alte sentimente puternice. Ori de cîte ori țîșneau șiroaie de apă verzuie de sub șenilele tractorului, care trăgea sania, sufletul i se cutremura. El se temea, și nu fără temei, că Marea Davis ar putea înghiți tractorul, pe tractorist, sania și pe dînsul personal. A ajuns totuși cu bine la *Mirnîi* și și-a adus lucrurile în cabina presei, situată în casa nr. 2, pe strada Lenin, unde a constatat că nu se poate dormi pe patul hărăzit lui, acesta fiind repartizat provizoriu unei alte persoane. Și cum era rebegit de frig, această împrejurare l-a cam întristat. Atunci el a fost trimis în schimbul de noapte să descarce săniile de tractor sosite de pe „Cooperația“.

Dacă l-aș fi rugat pe Vasiukov să relateze mutarea mea pe „Cooperația“ la *Mirnîi*, el ar fi descris-o chiar în acest stil, care redă destul de exact situația.

Pînă dimineața am descărcat de pe sănii benzină și motorină. La ora patru a început să viscolească, s-a pornit un vînt puternic și pătrunzător. Mănușile din pînză de cort s-au udat. Pe viscol, tovarășii mei care rostogoleau butoaiele aveau o înfățișare destul de ciudată. Îmbrăcați în scurte vătuite, cu glugile trase peste ochi, ei semănau cu niște călugări capucini vorbind o rusească presărată cu o mulțime de cuvintele, pentru care papa de la Roma nu i-ar fi lăudat în nici un caz; ba, pentru

a-şi răscumpăra păcatul, ei ar fi trebuit să cheltuiască mult bănet pe indulgenţe. Butoaiele fiind grele scăpam cîte o vorbuliţă tare ori de cîte ori le aşezam în picioare, pentru a-mi consolida slabele puteri. Orice-aţi spune, asta totuşi ajută !

Sub unul din tractoare s-a spart gheaţa. Şenilele lui ieşeau afară într-un unghi ciudat. Alte cinci tractoare l-au tras de acolo. Tractoristul n-a păţit nimic.

Dimineaţa nu am avut unde să mă culc. Şeful depozitelor din *Mirnîi*, Sergheev, m-a invitat în camera lui. Pentru prima oară în viaţă m-am vîrît într-un sac de dormit. Minunată şi practică invenţie ! Trăgînd fermoarul pînă la bărbie, m-am simţit ca un pui de urs. Poate că în somn am scos răgete. În orice caz am dormit bine ! Dormind, am pierdut masa şi m-am trezit abia la ora patru.

Mă duc din nou să lucrez în schimbul de noapte.

6 ianuarie 1958

De la nouă seara pînă la nouă dimineaţa am lucrat la descărcare. Jumătate din brigada noastră a lucrat în afara oraşelului, descărcînd pe zăpadă butoaie cu carburanţi. Cealaltă jumătate a lucrat la *Mirnîi.* La început am dus la depozit cîteva sute de lăzi cu ceapă, usturoi, mere şi portocale. Au urmat lăzi cu medicamente, cu aparatură pentru geofizicieni şi pentru staţiunile de cercetări, şi lăzi cu hîrtie fotografică — o marfă foarte deficitară şi preţioasă pe aceste meleaguri. A descărca lăzi e cu totul altceva decît a rostogoli butoaie. Ele au dimensiuni şi greutăţi diferite, se nimeresc printre ele şi matahale de cîteva sute de kilograme şi cutii de zece kilograme. Mai toate poartă inscripţia ameninţătoare : „Sticlă ! A nu se răsturna !“ A descărca asemenea lăzi dintr-o sanie e o treabă sîcîitoare. În scurtele pauze ne ducem la cantină — pentru schimbul de noapte masa se serveşte în permanenţă.

În ultima dimineaţă ne-a revenit cea mai complicată muncă, necesitînd foarte multă răbdare. A trebuit să descărcăm dintr-o sanie o ladă lungă, în greutate de

peste două tone. Pentru hamalii care au macarale o asemenea greutate nu este cîtuși de puțin neobișnuită. Dar în lada noastră era împachetată o stațiune automată destinată pentru *Vostok*, mi se pare pentru măsurarea radiațiilor cosmice. Această aparatură fină și complicată nu trebuia să fie înclinată mai mult de 15 grade. De aceea, operațiunile erau supravegheate de Kolomieț, unul din cei mai tineri savanți și membri ai expediției, care va trebui să aibă grijă de această stațiune și la *Vostok*. Kolomieț alerga în jurul nostru și în jurul lăzii — cojocul de blană i se descheiase la piept, iar mîinile lui goale se înroșiseră de ger — și ne implora cu glas jalnic :

— Mai ușor, tovarăși ! Nu o înclinați mai mult, dragi tovarăși ! Acum, împingeți un pic. Uite că s-a mișcat, s-a urnit. Bravo, băieți, lua-v-ar dracul... Mai ușor, dragi tovarăși, mai ușor... Și mai ușor... Stop !!!

El vorbea cu noi pe tonul rugător și alintător folosit de obicei față de copiii care duc un vas de cristal pe care l-ar putea scăpa în orice clipă din mîini, dacă n-ar fi reținuți de vorba serioasă și prevăzătoare a unui adult. Și deși printre noi se aflau oameni care, ca vîrstă, puteau să-i fie părinți lui Kolomieț, totuși laudele lui „bravo, băieți“ și „dragi tovarăși“ ne măguleau și erau pentru noi un neobișnuit factor de disciplină. Lada cea lungă nu s-a aplecat niciodată mai mult de 10 grade. Și cînd, în cele din urmă, a ajuns pe zăpadă, Kolomieț ne-a strîns tuturor mîna cu putere, ceea ce nu se prea obișnuiește în Antarctica, dar în cazul de față era un gest cît se poate de potrivit. O asemenea strîngere de mînă n-o uiți ușor, ea îți va încălzi multă vreme sufletul. Făcea să te uiți la fața radioasă a lui Kolomieț : rotundă ca de copil, fără nici un rid, cu niște ochi căprui strălucitori. Totul în el spunea : „Sînt foarte tînăr, foarte bun și port o foarte mare răspundere“. Așa pășea în jurul stațiunii sale, cu cojocul descheiat la piept, cu mîinile mari și roșii aidoma unor clești de rac.

Cum va fi încărcată această namilă în avion și cum va fi transportată la *Vostok*, fără să se încline vreodată mai mult de 15 grade, rămîne pentru mine ceva cu totul de neînțeles, dar Kolomieț va avea grijă de asta.

„Bravo băieți! Dragi tovarăși!“
Uite așa!

Azi-dimineață brigada a primit spirt — aproximativ cîte o sută de grame de fiecare. În zonele polare, atît la nord cît și la sud, se obișnuiește să se dilueze spirtul în raport cu gradul paralelei. Latitudinea pe care ne aflăm fiind de 66°30′, înseamnă că trebuie să bem spirt de 66—67 grade. Trebuie să spun că după douăsprezece ore de muncă în aerul extrem de rece, spirtul are un efect bun, te pătrunde pînă la tălpi, pînă la unghii, se învîrte în spirală în jurul buricului și în cap simți o ușoară amețeală — pe scurt băutura asta intră în relații extrem de intime cu organismul omului.

Pat încă nu am. În cabina presei dorm cei din *Komsomolskaia*, dar tot aici lucrează și șeful transporturilor terestre ale celei de-a doua expediții, și țăcănesc mașinile de scris. Mi-am găsit un adăpost provizoriu la vechii mei prieteni — radiotelegrafiștii Iakunin și Iakovlev. Camera lor are vedere la mare, spre rada stîncoasă din *Mirnîi* și spre insula Haswell. S-ar părea că într-adevăr vine vara: fîșia neagră de apă curată se apropie pe zi ce trece mai mult. Poate că în cîteva zile Marea Davis se va curăța de gheață. De n-ar fi aceste stînci golașe, aceste tractoare care înaintează tîrîș pe gheață, această fîșie de apă marină, aproape neagră, în depărtare, aceste aisberguri zgrunțuroase, albe și enorme, vederea din fereastra camerei radiotelegrafiștilor ar fi absolut la fel cu aceea care se deschide din fereastra mea, primăvara, spre golful Tallin.

După război am hoinărit destulă vreme. În parte, pentru că la Tallin nu prea am spor la muncă. Din tot ce am scris în ultimii ani, timpului petrecut la Tallin nu-i revine mai mult decît o cincime. Deprinderea nu mă leagă prea mult de vreun loc de muncă permanent, de o anumită masă ori de anumite tapete, de cercul primitor de lumină al unei lămpi de birou și de liniștea necesară lucrului. În camera radiotelegrafiștilor m-am simțit ca acasă chiar din primele minute; fără îndoială, de vină

e vederea spre mare și faptul că radiotelegrafiștii sînt niște tovarăși foarte buni.

Cît voi mai sta la *Mirnîi*, voi profita fără nici o sfială de ospitalitatea lui Iakunin și Iakovlev.

7 ianuarie 1958

Prima, a patra și, probabil, a treia cală a „Cooperației" au și fost golite. În cala a doua mai sînt încă o sută patruzeci de tone de încărcătură. Speram că isprăvim astăzi cu ele, dar descărcarea a fost întreruptă. Viteza vîntului în larg e de 14 metri pe secundă, muchia de gheață e subțire și nesigură, limita apei curate se apropie mereu. Crăpăturile s-au înmulțit. Dacă am continua descărcarea, am risca să ni se scufunde vreun tractor. Poate vom isprăvi descărcarea mîine dacă vremea se va ameliora și dacă se va stabili printr-o recunoaștere că traseul e sigur.

Încă nu s-au reglementat de loc zborurile. La *Oază* se menține vremea rea, și parte din noul colectiv al celor ce urmează să ierneze acolo se mai află aici. Coloana de tractoare a ajuns la *Pionerskaia*, lăsînd în urma ei patru sute de kilometri dintre cei mai grei. Nici la *Pionerskaia* vremea nu este favorabilă pentru zbor. Două avioane au plecat la *Vostok*, iar eu intenționez să mă duc pentru început la o stațiune mai apropiată, la *Oază* sau *Pionerskaia*. A pleca de la *Mirnîi* direct la *Vostok* ar fi pentru mine o trecere prea bruscă.

Am început să mă familiarizez cu *Mirnîi*. De departe casele lui par mici și joase: risipite printre nămeți de aceeași înălțime, ele formează un singur tot, o singură suprafață cu zăpada. La o înălțime ceva mai mare sînt situate doar stațiunea de radio, casa radiotelegrafiștilor, uzina electrică, atelierul de reparații și antenele de radio; toate sînt așezate pe o stîncă.

În ușa uzinei electrice stă Neptun-Kuznețov cu barba lui roșcată; expresia lui: „Copiii mei!" sună și la *Mirnîi* la fel de sinceră, iar oamenii îi spun și aici tată. Mi-a arătat gospodăria lui. Uzina electrică e puternică;

are trei agregate, cu o putere totală de șapte sute kilowați, care funcționează cu carburant de Diesel. Pentru *Mirnîi* aceasta este o putere arhisuficientă și nu suferim de lipsa energiei electrice. Uzina este așezată pe piatră, simți cum se cutremură sub picioare dușumeaua metalică, auzi vuietul puternic și ritmic al generatoarelor, pe care nu-i atît de simplu să-l acoperi cu strigăte, și îți dai seama că omul sovietic n-a venit aici pentru o singură zi.

Serviciul meteorologic, condus de Viktor Antonovici Bugaev, s-a instalat într-o casă unde lucrează meteorologul Kostea Vasiukov, mîndru ca nimeni altul, unde muncesc sub conducerea lui Belov aerologii, și unde trăiesc și muncesc americanii din localitate — *mister* Cartright și *mister* Rubin; în această casă, în care meteorologii nu s-au priceput în nici una din ultimele zile să combine o vreme acceptabilă de zbor, nu găsești nici dușumea de fier, nici vuiet de generatoare, ci doar niște mici aparate ingenioase și hărți sinoptice pe care sînt marcate centrele cicloanelor și liniile lor de deplasare. Aici se pun întrebări destul de ciudate.

Bugaev îl întreabă de pildă pe Vasiukov:

— Unde o să gonești ciclonul ăsta?

Iar Vasiukov, măsurînd pe hartă mișcarea ciclonului, răspunde pe un ton cît se poate de serios, ca și cum ciclonul ar fi un cîine bun de înhămat la sanie:

— Pe continent.

În toiul discuției asupra deplasării ciclonului am auzit o frază neobișnuită. Șeful grupului meteorologic al expediției precedente, cunoscutul meteorolog sovietic Kriciak, a spus:

— Nu poți fi un bun meteorolog, dacă n-ai fantezie.

Naiba știe, poate că în această știință există într-adevăr poezie!

Casa meteorologilor se află ceva mai la o parte de celelalte case și e ușor de găsit. Pe acoperișul ei e prinsă o foaie mare de placaj, pe care sînt desenate două stele de cinema, goale. Una din ele, cu cosițe lungi și negre, simbolizează vîntul de apus, iar cealaltă, cu cîrlionții blonzi — vîntul de răsărit. Amîndouă sînt apetisante, cu sînii rotunzi și frumoși etc. Fiecare meteorolog care

se duce să efectueze observații își îndreaptă privirea, în primul rînd, asupra lor. În ce măsură influențează ele asupra condițiilor meteorologice din *Mirnîi* nu știu.

Parcă omul știe sub ce stea s-a născut? Nici Vasiukov, de a cărui educație m-am ocupat cu atîta rîvnă pe „Cooperația", nici Bugaev, savant și om serios, nu bănuiseră că vor trebui cîndva să locuiască sub niște stele de cinema goale.

9 ianuarie 1958

In sfîrșit, „Cooperația" a fost golită.

Ea staționează alături de „Obi" printre ghețuri, în rada stației *Mirnîi*, și pare mult mai înaltă după descărcare. Pe bordul ei se și află toți cei o sută treizeci de membri ai celei de-a doua expediții, care se întorc în patrie cu prima cursă. Stațiunea *Mirnîi* e pustie, tăcută și astăzi își justifică pentru prima oară denumirea [1]. Tot mai rar ai prilejul să vezi fețe necunoscute — acum predomină aici tovarășii mei de drum de pe „Cooperația".

Azi-noapte am făcut prima călătorie scurtă pe gheața continentală a Antarcticei. Am plecat cu trei „Pinguini", dintre care doi trăgeau sănii încărcate cu carne spre primul depozit, situat la douăzeci kilometri sud de *Mirnîi*, pe drumul care duce la *Komsomolskaia*, *Pionerskaia* și *Vostok*. În afară de conducătorii tractoarelor și de radiotelegrafiști, au plecat cu noi Treșnikov, inginerul-șef al expediției Parfenov și șeful transporturilor terestre Burhanov. Eu am călătorit în ultima mașină, în „Pinguinul" nr. 1, condus de Stanislav Romakin, și avînd ca radiotelegrafist pe Ilia Jurenko.

Iată-ne înaintînd spre sud-vest, la dreapta se mai vede Marea Davis, cu spinarea ei albă de gheață, îndreptată spre continent, și cu apa întunecată în depărtare. Apoi drumul cotește spre sud. Gheața se ridică tot mai mult deasupra nivelului mării, înălțîndu-se treptat și fără grabă în valuri abia perceptibile. E netedă și egală, fără

[1] *Mirnîi* — pașnic (în l. rusă) (n. t.).

ochiuri de apă. Nu vezi decît zăpada albă, făgașele late și albăstrii ale săniilor din față și înseși aceste sánii, cu un munte de carne pe ele. Și cerul albastru, scăldat în lumina calmă a soarelui ce se ascunde dincolo de cupola Antarctidei. Singura ființă vie e un mic albatros al zăpezilor, care seamănă cu rîndunica noastră și care se rotește jos deasupra „Pinguinului". Radiotelegrafiștii spun că aceste păsărele se întîlnesc pe continent la cincizeci de kilometri de coastă. Tare aș vrea să știu ce anume le atrage acolo, unde nu-s nici țînțari, nici gîngănii, într-un cuvînt, nimic afară de aerul rece, geros, gheață și cer. Dacă la *Mirnîi* temperatura e de —1 grad, cu zece kilometri mai încolo ea scade pînă la —15 grade. Vîntul s-a întețit și e mai rece, pe gheața de culoarea oțelului se tălăzuiesc valurile joase și paralele ale viscolului.

„Pinguinii" sînt încăpători. În partea din față se află un tablou cu tot felul de aparate de măsurat, o bancă joasă pentru conducător, un aparat de radioemisiune și unul de recepție. În caroserie, unde podeaua e mai înaltă, se află o masă și cîteva scaune, îmbrăcate în mușama verde. În partea din spate a „Pinguinului", jos, e așezat motorul. Deasupra lui o nișă, în care se poate dormi și în care încape încărcătura cea mai voluminoasă.

Într-un „Pinguin" ai o vizibilitate slabă, mai rea decît în orice altă mașină care circulă pe gheață. Doar fereastra dreptunghiulară din fața conducătorului e ceva mai mare și ferită de îngheț. Dintre ferestrele înalte de pe ambele părți laterale, numai cele din dreapta nu înghează. Ferestrele portierelor laterale înghează și ele. Conducătorul nu vede ce se întîmplă cu sania remorcată — fereastra din spate e prea departe de el și prea sus, și de obicei îngheață la rîndu-i. E una din lipsurile „Pinguinului".

Cu zăpada de aici și cu lipsa de drumuri, 240 cai putere nu reprezintă mare lucru. Noi, cei din urmă, vedeam că „Pinguinii" din față trag anevoie săniile lor. Se înțelege că fără sănii și pe o gheață mai mult sau mai puțin acceptabilă, un „Pinguin" parcurge relativ ușor douăzeci de kilometri pe oră, dacă nu și mai mult. Asta nu-i rău. Deocamdată mașinile sînt abia în rodaj și mai

au de trecut principalele probe în ceea ce privește învingerea ghețurilor continentale.

Cei doi „Pinguini“ din față și-au adus cu bine încărcătura la kilometrul douăzeci. Noi nu am ajuns pînă acolo. La vreo 12 kilometri de *Mirnîi* motorul a refuzat să mai meargă. Radiotelegrafistul nostru a luat legătura cu *Mirnîi*, apoi cu ceilalți doi „Pinguini“ pentru a se sfătui cu conducătorii acestora. După aceea motorul a început din nou să funcționeze și am mai parcurs cam un kilometru, însă deodată amestecul rezistent la îngheț a început să fiarbă, nișa de deasupra motorului s-a umplut cu aburi și de data asta ne-am oprit de-a binelea. Romakin s-a apucat să repare mașina, iar eu și cu radiotelegrafistul ne-am culcat pe scaune să mai dormim. Ultimele imagini pe care le-am văzut înainte de a adormi au fost cerul albastru, întrezărit prin ferestruica rotundă din tavan, și radiofonistul care-și scotea de pe cap casca de izolație acustică.

Ne-am transbordat pe un „Pinguin“ care se întorcea de la kilometrul douăzeci. Lîngă *Mirnîi*, pe pîrtia zgrunțuroasă bătătorită de tractoare, el gonea cu viteză maximă. Te scutura așa de tare, încît nici prin gînd nu-ți trecea să mai dormi.

10 ianuarie 1958

Astăzi la amiază „Obi“ și „Cooperația“ au părăsit rada portului *Mirnîi*. Mai puternic, „Obi“ a luat-o înainte, pe vechiul canal, iar „Cooperația“ l-a urmat la o oarecare distanță. Sirenele lor de rămas bun de-abia s-au auzit la *Mirnîi*. Corpul alb al „Cooperației“ acoperea celălalt vas, apoi amîndouă au format o singură pată difuză și, după cîtva timp, nu s-au mai văzut.

Credeam că voi rămîne la *Mirnîi* două luni, dar astăzi am aflat că pentru Antarctica dispun de un timp mult mai scurt — doar aproximativ o lună. „Cooperația“ îi va transporta pe membrii celei de-a doua expediții nu la Alexandria, ci la Port-Louis, pe insula Sf. Mauriciu. Cu o viteză normală, ea va ajunge acolo în două săptă-

mîni şi ceva şi va putea fi înapoi pe la 20 februarie. Oricît mi-ar fi de plăcut să mă întorc acasă cu o lună, sau chiar cu o lună şi jumătate mai devreme, această împrejurare mă îngrijorează totuşi. Calendarul s-a micşorat dintr-o dată şi acum posibilităţile mele de a merge în interiorul Antarctidei, de a zbura pe săturate deasupra ei, vor depinde mai ales de starea timpului. Capriciile climei pot face ca această lună să fie extrem de scurtă, deşi în ianuarie şi februarie aici este, de obicei, cea mai frumoasă vreme de zbor. În zilele trecute aş fi putut zbura, dar nu m-am grăbit, deoarece îmi făceam socoteala că voi rămîne aici pînă la jumătatea lui martie. Mai este o cauză — nu am deocamdată echipamentul necesar. La *Vostok* e acum o temperatură de —40 grade, iar la *Pionerskaia*, între —30 şi —40 grade. Probabil că astăzi mi se vor da haine călduroase.

Am asistat la lansarea unei radiosonde şi la urmărirea traiectoriei ei cu ajutorul radarului. O treabă foarte simplă şi în acelaşi timp foarte complicată. Insuficienţa cunoştinţelor şi lipsa mea de pregătire în diferite domenii ale ştiinţei se fac considerabil simţite la fiecare pas. Dacă va fi să iau parte şi la expediţia următoare, va trebui să mă documentez măcar fugitiv asupra problemelor ştiinţifice prevăzute în programul ei.

La *Mirnîi* ştiinţa trece pe planul al doilea doar în două locuri. Primul dintre ele e cantina sau sala de mese denumită şi restaurantul „Pinguin". Aici sînt prezentate o dată la două zile filme de cinema, şi tot aici se ţin, ceva mai rar, adunările generale şi consfătuirile de producţie ale unor grupuri de cercetători. Dar esenţialul este că aici sîntem hrăniţi foarte abundent şi foarte bine. Porţii nu există — fiecare mănîncă ce vrea şi cît vrea. N-aş fi crezut niciodată că eu, cu greutatea mea de şaizeci şi cinci de kilograme, aş putea da gata atîta hrană — cel puţin de trei ori mai mult ca acasă. Dat fiind că aici faci mişcare pe ger, respirînd un aer foarte curat şi umblînd adesea pînă la genunchi în zăpadă, capeţi o poftă de mîncare atît de grozavă, încît înainte de masă ţi se pare întotdeauna că ai fi în stare să înfuleci la felul doi un întreg berbec fript. Începi să-l înţelegi pe mîncăciosul din romanul scriitorului finlandez Ale-

xis Kivi, care înainte de praznicul nunții sale a săpat în pămînt o groapă pentru propriu-i burdihan, ca să-i fie mai comodă siesta.

Odată, în copilărie, am urmărit cu teamă și respect un mîncău la o nuntă. După ce s-a ghiftuit, din burta lui a fost scos la clinica din Kuresaar aproape un pud de obleți, ba și alți pești pe deasupra. Această cantitate mi s-a părut fantastică atunci. Dar aici, în visele mele de dinaintea mesei, eu înfulec mult mai mult — din fericire numai în vis.

La început mă uitam sfios în toate părțile să văd dacă ceilalți nu mă vor lua drept mîncău. Dar mi-a fost de ajuns să mă văd la masă lîngă un mecanic și un tractorist înalt de șapte picioare și greu de o sută de kilograme, și lîngă doi flăcăi din grupul de construcții — toți patru în deplinătatea puterilor lor și nefumători — ca să înțeleg : munca și condițiile de aici îl silesc pe om să mănînce bine și mult. De altfel la stațiunile din interiorul continentului, unde bucătari sînt medicii, spre sfîrșitul iernii polare oamenii suferă de lipsă de apetit. Același lucru se petrece desigur și la *Mirnîi*, cînd noaptea nesfîrșită și vremea rea îi închid pe oameni între patru pereți și-i lipsesc aproape cu desăvîrșire de posibilitatea de a face mișcare.

Se servește mîncare bună și variată. Avem destul din toate — și carne, și unt, și lapte praf, și zahăr, și fructe. Și deși stăm la mese acoperite cu mușama roasă și mîncăm și felul întîi și felul doi în aceeași farfurie, deși vesela noastră e simplă și trainică ca la armată, spre onoarea bucătarilor din *Mirnîi* trebuie să spun : oamenii aceștia își cunosc și își iubesc munca. Și îmi pun capul zălog că orice bucătar al unei expediții arctice sau antarctice va putea întotdeauna salva situația oricărui restaurant ajuns în stare de faliment pe Pămîntul Mare. Doar la o cantină dietetică nu se vor pricepe : în țara dinților tari și a stomacurilor sănătoase ei n-au avut prilejul să-și frămînte creierii pentru a născoci meniuri curative.

La cantină cel mai interesant e să vii seara. Mai toți oamenii și-au terminat lucrul, primul schimb al radiotelegrafiștilor a predat căștile celui de-al doilea, nimeni

nu se grăbește nicăieri. În tinda întunecată și plină de zăpadă se îngrămădesc pe cuier cojoace și căciuli pe care, se înțelege, le schimbăm adesea din greșeală. Eu am ajuns acum, probabil, la cea de-a patra căciulă. Dar nimeni nu dă atenție unor astfel de fleacuri.

Aici, la mesele lungi, stau laolaltă meteorologia, aerologia, glaciologia, aviația, detașamentul construcțiilor, serviciul transporturilor și serviciul de radiocomunicații. Cînd intri, cel dintîi lucru pe care-l vezi încă de la ușă sînt zecile de capete tinere, tunse ostășește — cu părul negru, castaniu sau blond, foarte puține cu un început de încărunțire sau cărunte de tot. Deosebești cine e profesor, cine candidat în științe, ale cui foste plete au încadrat aureola titlului de doctor sau gloria unui dulgher destoinic.

Temele de discuție sînt obișnuite și comune tuturor oamenilor, aici se prețuiește mai ales vorba veselă și cu miez. Peste tot, vuiet, viață, mișcare, jucătorii de domino ciocănesc pietrele, iar cei ce fac coadă la masa lor le cer acelora care pierd să elibereze mai grabnic locul. Iată și un întîrziat — e Vasiukov, cu căciula lui roasă din piele de cerb, care l-a servit cinci ani în Iakuția și îl servește și acum, deoarece pentru capul lui mare încă nu s-a putut confecționa o căciulă nouă. El se așază și începe, ca de obicei, adresîndu-mi-se, să terfelească științele umaniste și să ridice în slavă meteorologia și matematica superioară.

Pe podea se unesc cercurile de lumină gălbuie, proiectate de lămpile din tavan; sala răcoroasă cu tavanul întunecos pare imensă și misterioasă. Seara, o fîșie de lumină puternică, țîșnind din ușa bucătăriei, taie în două, ca un cuțit, semiîntunericul din sala de mese, proiectînd uneori pe pereți capete tuciurii ca de negri.

În această gălăgioasă, primitoare și prietenoasă casă, totul pare deja cunoscut și văzut cîndva. Dar unde anume? Probabil în reproducerile după tablourile lui Rembrandt.

— Uite, ție, Iurievici, îmi spune Vasiukov, nu-ți place matematica superioară. Și pe vreme rea, afurisești meteorologia. Și doar numai în știință găsești adevărata

poezie. Știi cine-i cel mai mare poet al secolului douăzeci?

— Așa, deodată, nu pot spune.

— Albert Einstein, rostește Vasiukov, și are dreptate.

Cel de-al doilea loc unde știința trece pe planul al doilea este crescătoria de cîini de pe malul mării. La *Mirnîi* sînt acum patruzeci de cîini, adică patru atelaje cu cîini siberieni. Parte din ei s-au născut aici, parte iernează de mult — din perioada primei expediții. Am izbutit să vizitez de cîteva ori țarcul de cîini împreună cu *kaiurul* lor, Viktor Vedeșin.

De altfel, în țarc trăiesc numai cățelele cu căței și cățelandri, în timp ce cîinii adulți stau afară, la lanț. Lanțurile lor sînt prinse de stîlpi înfipți în gheață.

Vedeșin, care și-a sărbătorit aici a douăzecișiuna aniversare, e de fel de lîngă Tula. De cîini a început să se ocupe în armată. Acești patrupezi inteligenți îl iubesc. Îndată ce la orizontul lor apare silueta masivă a lui Vedeșin, cîinii încep să scheaune nerăbdători, să tragă de lanțuri și să se ridice pe labele dinapoi, privindu-și cu încredere stăpînul.

Ei se poartă prietenește și cu mine, probabil din pricină că vin cu Vedeșin. Parcă nu-mi vine să mă plec în fața proverbului estonian: „Cîine cu cîine se înțelege lesne".

Animale simpatice, puternice și inteligente. Și cu personalitate. Iată-l bunăoară pe dulăul Vesiolîi, un cîine de tracțiune, frumos la înfățișare și cu o mutră cum n-am mai văzut la nici un cîine. Vezi în ea și vioiciune, și obrăznicie, și șiretenie, și bunătate, și o ironie tristă. Urechile țuguiate, botul ascuțit încadrat de favoriți, cu o bărbiță rotundă — toate acestea fac ca dulăul să semene cu un bătrîn marinar, care iese cam afumat dintr-o cîrciumă și caută o societate plăcută.

Și Sokol e un dulău bun, deși mult mai serios, mai apatic și cam îngîmfat.

Dar mai mult decît toți îmi place Aisberg, o cățea tînără de nouă luni. Are spinarea neagră, iar pieptul și labele din față albe. Îi lipsește deocamdată forța masivă a bătrînilor cîini de tracțiune — e tînără pînă-n vîrful cozii.

Fiecare din cei patruzeci de cîini își are fizionomia sa, caracterul său, punctul său de vedere asupra lumii exterioare și asupra fraților și surorilor care stau alături în lanț.

Numai într-o singură împrejurare toți ajung să semene unul cu altul și încep să se poarte la fel, iar în ochii lor se aprinde aceeași tristețe.

...Pe gheața marină, chiar sub ei, merge legănîndu-se un independent și lipsit de griji pinguin adelian. Toți cîinii amuțesc și rămîn o clipă la pîndă — apoi se tîrăsc pînă la marginea banchizei, atît de aproape de el pe cît le permit lanțurile. Ajunși acolo, încremenesc: numai vîrful cozii li se mișcă, iar ochii lor urmăresc fascinați curajoasa pasăre. Observîndu-i, pinguinul se oprește, începe să-i cerceteze cu curiozitate, apoi se apropie de ei la cîțiva pași, și atunci din pieptul fiecărui cîine, tulburat și înfiorat de atîta așteptare, iese un sunet gutural, asemănător cu bîzîitul unui tăun: „Hai, vino mai aproape!“ În privirea oricăruia dintre ei poți citi versul lui Iakov Liiva:

Locul tău, drăguțule, e în burta asta...

Dar instinctul care-l avertizează pe pinguin de apropierea primejdiei se dovedește a fi mai puternic decît curiozitatea. Și el se îndepărtează, calm. Cîinii oftează și se întorc la locurile lor.

Această scenă se repetă de cîteva ori pe zi. Cîinii nu-și pierd speranța. Pentru a le-o păstra, unii pinguini mai curajoși și-au jertfit chiar viața.

Cîinii au aici puțin de lucru. În munca de cercetare a Antarcticei, atelajul cu cîini reprezintă ziua de ieri. Am auzit că majoritatea cîinilor vor fi, probabil, omorîți înainte de căderea nopții polare. Se înțelege de la sine că nu este economic și nici rațional să cari pe o distanță de douăzeci de mii kilometri hrană pentru niște cîini care n-au ce face. Și în afară de asta, ei mănîncă mult.

Dacă va fi într-adevăr așa, am să-l cer pe Aisberg și am să-l duc la Tallin.

11 ianuarie 1958

Astăzi am zburat o mie trei sute de kilometri deasupra Antarcticei, deasupra acestui continent care e mai mort decît un mort — de la *Mirnîi* pînă la staţiunea intermediară *Vostok-1* şi retur.

Aseară speram că voi ajunge pînă la *Vostok*, unde avionul urma să lase cu paraşuta o încărcătură şi să se întoarcă fără a ateriza. În legătură cu asta m-am dus la Nikolai Petrovici Sergheev, şeful depozitelor, şi ca urmare echipamentul mi-a fost parte schimbat, parte completat. În primul rînd a trebuit să schimb pantalonii vătuiţi. În cei pe care i-am luat, fără să-i probez, de la depozitul din Kaliningrad ar fi intrat, afară de mine, o jumătate din Antarctica. Am primit alţi pantaloni în schimb. Am căpătat şi o pereche de cizme de piele de cîine, foarte călduroase, uşoare şi comode. Am primit de asemenea o căciulă din blană pestriţă de cîine, căptuşită cu blană de oaie albă, şi nişte mănuşi din piele de miel, învelite într-o pînză impermeabilă.

Dacă aş fi avut un caracter la fel de puternic ca echipamentul acesta, te pomeneşti că ieşea şi din mine un explorator.

Am plecat din *Mirnîi* la 9.10 cu avionul „L I-2". Comandantul navei este o veche cunoştinţă de-a mea de pe „Cooperaţia": aviatorul polar Nikolai Alexeevici Şkolnikov, probabil cel mai tînăr dintre comandanţii navigaţi ai expediţiei. E tînăr de tot şi viguros şi are ceva din mutismul lumii aspre în care ne aflăm acum. Rareori am întîlnit oameni cu o fire atît de puţin sîcîitoare şi atît de sinceră.

Avionul descrie un cerc deasupra Mării Davis. Sub noi, insula Haswell — o îngrămădire de stînci cafenii şi zgrunţuroase risipite printre gheţuri. În mijlocul ei se zăreşte un mic tău albastru de gheaţă topită. Gheaţa începe să crape, fîşia de apă curată se apropie de mal şi în gheaţa riverană au apărut fisuri mari. Aisbergurile desprinse din masivul abrupt al banchizei, toate pline de crăpături şi de cute, stau încă liniştite în mijlocul ghe-

ții șubrede, dar după șanțurile de pe banchiză poți ghici că în curînd le vor sosi întăriri de pe continent.

Se reliefează clar drumul pe care „Obi“ și „Cooperația“ s-au apropiat de *Mirnîi.*

Zburăm deasupra continentului antarctic. Egal și cu un calm impresionant relieful lui se înalță mereu. Nu se mai vede decît cerul albastru intens, rece și senin de deasupra avionului, norii fibroși aurii ce plutesc peste linia joasă a orizontului, și continentul antarctic de sub noi, orbitor de alb, fără nici o pată, nesfîrșit, rece și lipsit de viață. Gheața compactă nu e însuflețită decît de nămeții de zăpadă vălurită, care aruncă umbre scurte. Viteza avionului — 180—190 kilometri pe oră. Nici un fel de goluri de aer. Luăm mereu înălțime, dar pămîntul se apropie de noi, tot mai repede, și îl vedem din ce în ce mai bine. Altimetrul indică două mii opt sute de metri, dar care e distanța pînă la gheața de sub noi? Luminozitatea e aici amăgitoare, ochiul te înșală în Antarctica, dar mi se pare că pînă la gheață e mai puțin de cinci sute de metri.

Pe reșoul cu gaze se încălzește ceainicul umplut cu zăpadă — în curînd vom avea ceai.

10.45. Zburăm la o înălțime de trei kilometri deasupra nivelului mării, temperatura aerului e de minus 28 grade. Gheața de jos se tot apropie de noi, sîntem la trei sute de metri de acest cojoc alb al pămîntului.

11.45. Altitudinea e de trei mii două sute metri, iar gheața e și mai aproape — la 50—100 metri. Îndreptîndu-ne încoace am lăsat la stînga țara lui Wilhelm II, iar la dreapta țara reginei Mary, acum însă zburăm mereu deasupra unui pămînt fără nume. Orizontul a devenit mohorît, zăpada nu te mai oprește ca mai înainte. Înaintăm parcă tîrîș chiar deasupra gheții; s-ar părea că avionul nu are destulă putere ca să scape de neplăcuta ei vecinătate. Fără să vrei te gîndești cît de adînc e înmormîntat pămîntul sub această gheață — oare cu ce o fi acoperit, cu piatră, cu stînci sau cu granit? Ce se ascunde oare în măruntaiele lui și de cînd durează acest somn de gheață? La urma urmelor o singură sen-

zație rămîne clară — senzația enormei geutăți cu care masa de gheață apasă pe fiecare centimetru pătrat al acestui sol.

12.00. Avionul trece razant deasupra unei înălțimi netede, a cărei apropiere ne dă iluzia că avem o viteză prea mare. Dedesubt aceeași zăpadă ușor vălurită, care aici, pe acest podiș, pare mai puțin abundentă. Altitudinea : 3260 metri.

Din nou luăm înălțime. Acum sîntem la 3350 metri, dar continentul ne ajunge din urmă și se vede aproape sub aripile avionului.

12.15. Zburăm deasupra unui tren de tractoare. Trenul rămîne în dreapta noastră. Are opt tractoare puternice cu șenile, fiecare cu cîte două sănii la remorcă ; înaintează în direcția *Vostok-1.* Din avion, datorită diferenței de viteză, ai impresia că trenul stă pe loc. Pe nesfîrșita față de masă a zăpezii el pare minuscul de tot și nu seamănă cîtuși de puțin cu un tren. Tractoarele nu merg unul în urma altuia, ci fie alături, fie la mare distanță unul de călălalt. Parcă ar fi împrăștiate pe zăpadă. Acolo, jos, se înfăptuiește într-adevăr ceva măreț, care cere curaj, abnegație, stăpînire de sine și disciplină de fier, acolo ajutorul reciproc nu e dictat de politețe, ci de legea vieții. Frigul, gerul, lipsa de oxigen, care îngreunează orice efort fizic, drumul nesfîrșit în adîncul continentului, spre stațiunea în curs de amenajare *Sovetskaia* — toate acestea alcătuiesc o epopee eroică a gheții scrisă de oamenii noștri.

Mă gîndesc cu amărăciune că huliganii, care răstoarnă masele în baruri și pălmuiesc fete la seratele dansante, se bucură de publicitate în presă, iar foiletoniștii irosesc destule ironii pe socoteala lor. Și cîte un dobitoc beat e în culmea bucuriei că a ajuns să fie dat la ziar.

Despre majoritatea acelora care acum, în dreapta noastră, își croiesc drum pe pagina albă a Antarcticei, pe pămîntul mort și neștiut de nimeni, ai cărui munți nu au încă nume, și despre ale cărui vînturi, temperatură, structură geologică și glaciologică etc. nu există

încă date precise, care rămîne o pată albă pe harta Antarcticei, despre mai toți acești oameni nu scrie nimeni. Văd în asta și propria mea datorie, de care trebuie să mă achit chiar în viitorul cel mai apropiat.

12.30. Am aterizat la stațiunea polară *Vostok-1*. Coordonatele ei sînt 72°08′ latitudine sudică și 96°35′ longitudine estică, iar altitudinea deasupra nivelului mării: 3150 metri. Aviatorii descarcă butoaie cu carburanți pentru trenul de tractoare care se îndreaptă încoace.

Pînă de curînd a ființat aici o stațiune continentală, amenajată ca un punct de tranzit în drumul trenului de tractoare spre stațiunea existentă acum, *Vostok*. Trenul de tractoare a ajuns aici la 18 martie 1957, înainte de căderea nopții polare. La 30 martie meteorologii și-au început observațiile potrivit unui program redus pe care la 11 aprilie l-au extins pînă la volumul normal. *Vostok-1* a funcționat pînă la 30 noiembrie 1957, apoi s-a mutat la stațiunea *Vostok*, situată în raza polului geomagnetic.

La *Vostok-1* nu-i nici țipenie de om. Acum servește ca stațiune intermediară, mai exact, ca depozit în drumul de la *Mirnîi* spre sud, spre *Komsomolskaia*, spre *Vostok* și spre stațiunea în curs de amenajare *Sovetskaia*. Există aici un aerodrom și butoaie cu carburanți. Nu se poate spune că *Vostok-1* îți lasă o impresie plăcută. Gerul de —25 grade, viscolul și vîntul pătrunzător se fac simțite, chiar prin îmbrăcămintea vătuită. Zăpada de sub picioare e aspră și scîrțîie ca nisipul. Încerc să fotografiez ceva cu *Kiev*-ul meu, dar acest fermecător aparat funcționează la —30 grade numai în instrucțiunile de la „modul de întrebuințare".

Îndată decolăm din nou cît n-au apucat să se răcească motoarele. Se văd bine urmele șenilelor și săniilor — serpentinele lor se întind pe o distanță de zeci de kilometri. Pesemne că aici e puțină zăpadă proaspătă, de vreme ce urmele nu sînt troienite așa de repede.

Sub noi *Pionerskaia* — o mică stațiune pierdută printre ghețuri și munți de zăpadă. O antenă înaltă de radio. Și un steag mare de un roșu-aprins, pe care vîntul îl umflă și îl desfășoară în toată lățimea lui.

Nu-mi pot închipui un steag care să arate mai frumos şi mai vesel în mijlocul gheţii şi al zăpezii.

La două sute kilometri de *Mirnîi*, luăm masa în avion. Nu mi-a reuşit niciodată descrierea meselor, caracterizarea mîncărurilor, elogierea serviciului. Pe o măsuţă mică, deasupra căreia tremură pe un tablou acele indicatoarelor de viteză şi de altitudine, stă o tigaie de mărime mijlocie. În jurul tigăii, patru persoane — care pe o ladă, care pe o valiză, fiecare posedînd o furculiţă şi o poftă de mîncare proprie. În tigaie sfîrîie cartofi cu slănină rumenită, tăiată în felii tot aşa de mari ca la noi în Estonia, la ţară. Ceva mai bun nu există.

De la *Mirnîi* pînă la *Vostok-1* şi retur sînt o mie trei sute kilometri. Zborul a durat şapte ore.

Am văzut pentru prima dată faţa Antarcticei Centrale. E mare, rece, necruţătoare, lipsită de viaţă, monotonă şi, deşi te înspăimîntă, e totuşi frumoasă.

12 ianuarie 1958, Komsomolskaia

La orele 9.00 dimineaţa m-am urcat din nou în „LI-2“ pentru a merge la *Komsomolskaia*. Ne aşteaptă aproape nouă sute kilometri de zbor anevoios.

Echipajul avionului mi-e cunoscut încă de pe „Cooperaţia“. Comandant e Viktor Grigoriev, pilot-secund e Ivanov, radiotelegrafist e Cernov (dar nu Boris), timonier e Grigori Baidala (bielorus), mecanic de bord e Alexeev. Mai călătoreşte cu noi, din partea grupului de aviaţie, inginerul de exploatare Konstantin Gheniuk. În avion au fost încărcate tot felul de aparate şi produse pentru trenul de tractoare, care urmează să ajungă peste cîteva zile la *Komsomolskaia*. Decolăm fără întîrziere. În cabină te simţi ca acasă, atît de plăcută e ambianţa. Partea de la coada avionului, în care se află încărcătura, e despărţită printr-o perdea din pînză de cort, iar noi, care avem locuri deasupra aripilor, ne simţim ca într-o cămăruţă. Reşoul cu gaze a şi fost aprins. Iar Gheniuk — un om cu o faţă prelungă, veselă şi ironică, năpădită de barbă (omul acesta nu părăseşte aerodromul de

dimineață pînă noaptea tîrziu) — ține într-o mînă un cuțit lung de 12 țoli, iar în cealaltă — o găină congelată. Seamănă cu un tîlhar la drumul mare, deși acum e obsedat de un singur gînd : cum să prepare cît mai bine o supă de găină.

Zburăm pe același mare traseu aerian al Antarcticei, din care am biruit ieri două porțiuni — de la *Mirnîi* la *Pionerskaia* și de la *Pionerskaia* la *Vostok-1*. De la *Vostok-1* traseul se îndreaptă spre *Komsomolskaia*, iar de acolo, abătîndu-se puțin spre răsărit, ajunge la *Vostok*. Jos e aceeași gheață continentală uniformă și în necontenit urcuș, aceeași zăpadă : nici o pată, cît de mică, pe care să se poată odihni ochiul. Avionul urcă din nou paralel cu povîrnișul lin al continentului antarctic, acul altimetrului se ridică încet : 1000, 1500, 2000, 2300, 2500, 3000, 3400. Îmi vine în minte o frază potrivită, pe care am auzit-o de la cineva : „După aceea *Foker*-ul și-a înfipt ghearele în povîrniș și, urlînd, s-a tîrît în sus“. Gheața e într-adevăr atît de aproape, încît ai impresia că avionul urcă o culme netedă, cu ajutorul unor gheare invizibile.

11.15. Ne aflăm din nou deasupra stațiunii *Pionerskaia*. Timonierul nostru, Baidala, mi-a explicat răbdător mecanismul busolei solare. Acest aparat simplu și practic e folosit de multă vreme de aviatorii polari. Totuși va trebui să mă ocup încă o dată de el la *Mirnîi* ; după un urcuș de trei mii de metri, cunoștințele mele de limbă rusă devin foarte slabe, bagajul meu de cuvinte se reduce considerabil și abia mă descurc în ce privește problemele tehnice.

Trenul de tractoare a ajuns la *Vostok-1*. Mașinile cu sănii erau îngrămădite în locul unde aseară noi descărcasem butoaiele — și se alimentau cu carburanți. Continuarea zborului nu se deosebea cu nimic de începutul lui, afară doar de faptul că înălțimea creștea încet, tot timpul. Gheață, gheață, gheață, iar deasupra ei umbra avionului nostru și vîrtejurile de zăpadă spulberată. La trei mii de metri altitudine îți vine greu să vorbești, dar la trei mii șase sute metri simți că ți-e greu să respiri. Ne apropiem de *Komsomolskaia*.

La 13.00 aterizăm.

Principalul e să descărcăm cît mai repede avionul. Pe un tractor cu şenile au venit să ne întîmpine şeful staţiunii, Fokin, meteorologul Ivanov şi tractoristul mecanic Morozov. În timp ce noi scoatem lăzile, membrii echipajului rostogolesc butoaiele pînă sub aripile avionului — altfel, cu rezerva lui de carburant, „LI-2“ n-ar mai putea ajunge înapoi.

La descărcare altitudinea se face considerabil simţită — ai impresia că ţi-ai lăsat la *Mirnîi* două treimi din forţele tale. Dai jos o ladă, apoi te aşezi pe zăpadă să răsufli. Baloanele de oxigen, în greutate de optzeci de kilograme, pe care doi oameni le purtau cu uşurinţă pe „Cooperaţia“, sînt parcă de trei ori mai grele aici. De aceea e foarte important să-ţi economiseşti mişcările, să-ţi utilizezi raţional puterile. La *Komsomolskaia* aerul e rece, nu are nici miros, nici gust, e ca apa distilată. Te odihneşti, încerci să respiri mai adînc, dar tot simţi că n-ai destul aer.

Voi rămîne pînă dimineaţa aici — avionul a plecat înapoi. Încărcăm lăzile pe tractor, ne urcăm şi noi şi pornim spre staţiunea *Komsomolskaia*. Staţiunea dispune de două tractoare pe şenile, prevăzute cu case-cutii, în care pot locui pînă la zece oameni. Staţiunea însăşi e instalată într-o casă demontabilă de mărime mijlocie, cu patru încăperi. O tindă spaţioasă serveşte drept depozit şi sală de cinematograf. Aici atîrnă pe pereţi haine vătuite şi mănuşi îmblănite, pe poliţe se văd alimente, îmbrăcăminte, rufărie de pat, cărţi etc. etc. Uşa din stînga dă spre bucătărie şi sala de mese. Acolo sînt reşourile — unul electric şi unul cu gaze, un rezervor mare pentru zăpadă, cazane de aramă, cratiţe, lăzi cu cartofi, o masă mare de sufragerie, trei paturi de scînduri. Cea de-a doua uşă a tindei dă în sala de maşini, unde se găsesc două motoare Diesel. Unul din ele funcţionează — el furnizează curent electric pentru staţiunea de radio, pentru bucătărie, pentru iluminat şi pentru încărcarea acumulatoarelor. Cel de-al doilea e de rezervă. Dar inima staţiunii *Komsomolskaia* se află acolo unde sînt instalate staţia de radiorecepţie şi cea de emisie, într-o încăpere ticsită de tot felul de aparate

necesare observațiunilor meteorologice. Aici, întoreînd doar un buton, poți afla viteza și direcția vîntului, temperatura aerului etc. În aceeași încăpere locuiesc și toți cei ce vor ierna la *Komsomolskaia.*

După un obicei vechi, probabil gazetăresc, îl întreb pe fiecare dintre ei unde s-a născut, ce vîrstă are, profesiunea, dacă e pentru prima dată în Antarctica, de cînd s-a făcut explorator polar. Cam la atîta se rezumă toate întrebările. Oamenii în cizme îmblănite și în scurtă de blană se simt, evident, într-o situație neplăcută, dar mie mi-e de-a dreptul penibil. Nu merita să mă deplasez pînă la *Mirnîi* și să zbor peste o mie kilometri în interiorul Antarcticei numai pentru a obține niște informații, pe care le-aș fi putut căpăta, cu același succes și în aceleași proporții, la Moscova, la Direcția Generală a Căilor Maritime de Nord. Noi, însă, suportăm, firește, cu stoicism acest ritual chinuitor, inevitabil în profesiunea de ziarist — pe cît se vede, și ei și eu sîntem obișnuiți cu el.

Așadar, să facem cunoștință.

Șeful stațiunii, Mihail Alexeevici Fokin, de fel din Kaluga, pare să aibă treizeci-treizeci și cinci de ani (am uitat să-l întreb de anul nașterii), de profesiune radiotehnician, lucrează în regiunile polare din anul 1947. Mai tîrziu, la masă, am aflat că e căsătorit — soția lui își serbează azi treizeci de ani de la naștere. Fokin are o figură prietenoasă, ochii luminoși, e de statură mijlocie. Aidoma tuturor celor de aici, e tuns numărul zero.

Meteorologul Igor Alexeevici Ivanov s-a născut în 1931, a absolvit școala tehnică arctică din Leningrad; a lucrat patru ani la stațiunea polară de la capul Sterling, și ultimii doi ani la capul Celiuskin. După studii e și meteorolog și radiotelegrafist. Un tînăr slab, cu mustăcioară neagră și ochi căprui.

Radiotelegrafistul Pavel Vasilievici Sorokin a lucrat în Arctica, atît pe vase, cît și în stațiuni, vreme de unsprezece ani. (În genere mulți dintre radiotelegrafiștii celei de-a treia expediții au un stagiu de zece-unsprezece ani de muncă în Arctica.) Sorokin e un om nu prea înalt, bine legat, cu o față rotundă și niște ochi veseli și și-

reți. Răspunde în cimilituri, nu direct. În loc să-și povestească biografia, a scos o fotografie a fiului său.

— Ce părere ai?

— Minunat!

— Mai uită-te!

Mă uit. Pe fotografie, un țînc care plînge.

— Exemplar de soi, nu? Și Sorokin s-a lovit peste pieptu-i lat. Înțelegi?

— Înțeleg, Pavel Vasilievici.

Komsomolskaia nu are nici bucătar, nici medic. Nu știu cine îndeplinește aici funcția de medic, dar bucătar e Sorokin. Și gătește excelent. Deși atît eu cît și tractoristul care a venit cu mine și care va trebui să plece de-aici cu trenul de tractoare, în locul unui tovarăș al său care s-a îmbolnăvit, suferim de carența oxigenului și amîndoi avem dureri de cap și gîturile uscate, Sorokin ne silește totuși să mîncăm. Are pentru asta o metodă proprie. El ne explică, foarte convins, că acela care mănîncă puțin e un om rău, neserios și lipsit de respect pentru munca bucătarului — și cînd spune aceasta ochii lui expresivi devin melancolici. Se pricepe să facă reclamă mîncărurilor sale, deși chiar și fără reclamă e limpede că aici se mănîncă bine și pe săturate.

Cel de-al patrulea personaj care iernează aici este motoristul, tractoristul-mecanic Alexandr Ivanovici Morozov. Un bărbat plin, cu o față rotundă, care roșește ușor, și cu un glas domol de copil.

Iată tot ce știu deocamdată despre primii oameni din expediție care vor ierna la *Komsomolskaia*.

Sorokin vorbește la radiotelefon:

— *Vostok! Vostok!* Aici *Komsomolskaia!* Eu sînt *Komsomolskaia!* Mă auzi bine? Trec la recepție.

„Eu sînt *Komsomolskaia*". Coordonatele acestui extrem de misterios „eu" sînt: 74°05′ latitudine sudică și 92°29′ longitudine estică. Altitudinea stațiunii *Komsomolskaia* e de 3420 metri deasupra nivelului mării. Acum, în timpul verii antarctice, temperatura oscilează între 20 și 40 grade sub zero. Astăzi la prînz a fost un ger de—29 grade. Presiunea aerului se menținea la 470 milimetri. Iarna trecută n-a fost aici nici un om. Tem-

peratura cea mai joasă, indicată de termometrul lăsat în staţiune, a fost de —74 grade şi jumătate.

La celelalte staţiuni, mai ales la *Pionerskaia*, suflă un vînt neobişnuit de puternic. Dar la *Komsomolskaia*, deşi staţiunea e situată la o înălţime mare, e relativ calm. Se poate afirma că viteza maximă a vîntului este de douăzeci metri pe secundă. Nu se ştie la ce adîncime se află aici pămîntul [1].

Mă doare capul. Îmi vîjîie urechile. Gura mi-e uscată. Respir întretăiat, ca peştii pe nisip. N-am destul oxigen.

13 ianuarie 1958, Komsomolskaia

Încă de la Kaliningrad, pe „Cooperaţia“ s-au purtat multe discuţii în legătură cu staţiunile continentale antarctice. Şi chiar cînd nu se pomenea de *Mirnîi* sau de *Oaza*, carenţa de oxigen era totdeauna amintită. Se vorbea despre oxigen ca despre un lucru nu mai puţin necesar decît pîinea şi somnul, dar care, fiind deficitar, îţi aminteşte tot timpul de existenţa sa.

Noaptea de astăzi a fost, atît fiziceşte cît şi sufleteşte, cea mai grea noapte din viaţa mea.

Ieri două avioane au lăsat aici butoaie cu benzină. Le-am transportat cu tractoarele într-un anumit loc. Lipsa de oxigen şi marea altitudine s-au făcut simţite tot timpul cu acest prilej. Ridici în picioare un butoi şi te şi sufoci. Inima îţi bate repede-repede, fiece efort te oboseşte. După aceea mi-am adunat toate rămăşiţele de voinţă şi am scris însemnările, vreme de două ore.

Am plecat împreună cu tractoristul să dormim în autoşenileţă. Ni s-au dat saci de dormit din piei de ren, ne-am vîrît în saci şi i-am legat strîns la gît. M-am scufundat într-un fel de toropeală delirantă şi istovitoare. Şi m-am trezit tocmai cînd tovarăşul meu începuse să vomite. Deşi a mîncat puţin ieri, vărsăturile l-au chinuit multă vreme.

---

[1] În timpul marşului de sănii pe şenile spre polul inaccesibilităţii relative s-a stabilit prin metoda sondajului seismic că la *Komsomolskaia* grosimea calotei de gheaţă este de 3 370 metri (n. red. ruse).

Mă simțeam întocmai ca în toiul unei febre mari și chinuitoare. Gura, uscată de tot, mi-era amară. Pulsul îmi bătea cu înverșunare. Uneori mi se părea că am ceva grav cu inima. Și o migrenă cum nu mai avusesem niciodată — puternică, ascuțită, pătrunzătoare — mi-a cuprins tot capul, de la frunte pînă la ceafă. Din cînd în cînd îmi zvîcneau tîmplele, parcă mă lovea cineva cu toporul. În creier mi se învîrtejeau crîmpeie de gînduri sumbre și amintiri morbide, printre care se strecura uneori, ca un șobolan, o nedumerire veninoasă :

— Ce naiba cauți aici ?

Tovarășul care dormea în sacul său la un metru de mine gemea încet și repeta un nume de femeie. Am încercat să adorm la loc, dar insomnia era mult mai ușoară decît acest somn, mai exact acest simulacru de somn, istovitor, galben-cenușiu, care nu întrerupe nici pentru o clipă funcționarea creierului și care ți-apasă pieptul, ca vata. Vrei să respiri mai adînc, și chiar o faci, dar e ca și cum ai bea dintr-o cană goală — setea nu-ți trece. Te răsucești, încerci să fugi încotrova, dar sacul de dormit te leagă de mîini și de picioare. Te cufunzi în mlaștina tulbure a somnului, unde dai peste o sumedenie de fețe batjocoritoare, de mutre strîmbe, și unde versuri din *Florile răului* stau laolaltă cu înecații de pe vasele scufundate. Și ți se întind niște mîini să te ajute, dar nu ajung pînă la tine. Această mlaștină tulbure te ține zdravăn, nu te lasă să scapi, să ieși la suprafață, deși tot timpul îți dai seama limpede că ai fi salvat dacă te-ai trezi.

3420 metri !

Așa a trecut aici prima noapte, lungă cît un an și luminată puternic, fără încetare, de soarele înalt.

A doua zi dimineață, pe cînd mă bărbieream, din oglindă mă privea o față străină. Pielea arsă de soare lăsa să se întrevadă pămîntiul nesănătos al obrazului, ridurile erau adînci și pronunțate, ochii — chinuiți, gălbejiți. Acesta eram eu. M-am privit îndelung, iar mintea mi-o sfredelea o frază pe care o întîlnisem în nu știu ce carte, și care nu se potrivea de loc împrejurării :

„Sînt un om bătrîn, și plec acasă, plec acasă...“

Am rostit-o cu glas tare. Și mi-am dat numaidecît seama că aici, la gerul acesta de patruzeci de grade, s-a tîrît după mine vechiul meu dușman — sentimentalismul. Acest dușman stătea la spatele meu și-mi pretindea să nu mă împotrivesc durerii de cap, încă foarte puternică, ci să mă vîr în sacul de dormit, să-mi acopăr fața cu pielea de ren și să încep să urlu.

În loc de asta, am început să mă bărbieresc.

Trebuie să mă obișnuiesc, să mă aclimatizez cît mai repede aici.

Lipsa de oxigen nu-i lucru de șagă.

Astăzi ar fi trebuit să plec înapoi, dar la *Komsomolskaia* nu a poposit nici un avion.

Scriu aceste rînduri în încăperea unde locuiesc cei ce iernează în stațiune și unde sînt așezate aparatele. După ora de la *Mirnîi* acum este 4 dimineața, iar după ora Moscovei — 12 noaptea. Aici oamenii trăiesc după ora Moscovei, deși ne aflăm pe același meridian cu *Mirnîi*. La început ți se pare neobișnuit să fii chemat să bei ceai la ora trei noaptea.

E uimitor cît de repede te obișnuiești! Desigur trebuie să fac un mare efort pentru a-mi continua însemnările, dar am început să mă simt bine, cu totul normal. N-a mai rămas decît o ușoară durere de cap, dar o să treacă și asta, sau mă voi deprinde cu ea. Trebuie să-ți drămuiești mișcările și să fii prudent ca să nu-ți irosești de pomană forțele.

Astăzi au venit două avioane „IL-12". Fără să aterizeze, au aruncat doar butoaie cu carburanți. Interesantă priveliște. Jos, la circa zece metri de pămînt, trece în goană un avion mare, argintiu, care aruncă niște butoaie verzi. Butoaiele stîrnesc un nor de zăpadă aidoma unei jerbe de scîntei, saltă de vreo două ori pe gheață, apoi rămîn locului. Izbitura e desigur foarte puternică, posibilitatea ca butoiul să se spargă e destul de mare, dar piloții Perov și Rîjkov care transportă acești carburanți sînt niște maeștri în felul lor. Din paisprezece butoaie — încărcătura unui avion — adesea rămîn toate întregi, uneori se sparge cîte un butoi, foarte rar, două.

Iarăși am îngrămădit butoaiele în același loc. Le-am legat cu un odgon prins de tractor și le-am tîrît pe zăpada ce se învîrtejea în jurul lor. Tractorul poate lua dintr-o dată între șapte și nouă butoaie. În pauze stăm tăcuți pentru că mersul, vorbirea și orice mișcare te obosesc. Cîte un butoi în cădere se îngroapă în zăpadă și, pentru a-l prinde în laț, trebuie mai întîi să-l rostogolești sau să-l ridici în picioare. E o muncă grea, care te înăbușă.

Lipsa de oxigen se face totuși mai puțin simțită. Ieri nici nu-mi venea să fumez, iar astăzi am fumat zece țigări. De fapt ar trebui să mă las de fumat — un obicei dezgustător. La o asemenea altitudine, deosebit de dezgustător.

14 ianuarie 1958, Komsomolskaia

„Aici stau eu și nu pot altfel!“

Aceste cuvinte istorice ale lui Martin Luther, rostite de el în reichstagul imperial [1] de la Worms, le-am repetat astăzi la intrarea în „Reședința Guvernului“ din *Komsomolskaia*, după ce Fokin mi-a comunicat că avioanele ne vor arunca astăzi carburanți fără însă ca vreunul din ele să aterizeze. Ce să-i faci? „Aici stau eu...“ Și locul nu-i rău.

Am dormit buștean, fără să mă trezesc. Noaptea precedentă a fost pur și simplu un coșmar oribil. Tovarășul meu suferă ca și mai înainte, are o migrenă puternică, nu mănîncă nimic. Dar parcă și el se simte ceva-ceva mai bine.

Ni s-au aruncat iar butoaie cu carburanți, și noi le-am adunat din nou la un loc. Zilele acestea trebuie să sosească trenul de tractoare, care se află acum undeva între *Vostok-l* și *Komsomolskaia*.

Încep să mă simt ca acasă. Colectivul de aici e tînăr și vesel, toți sînt tovarăși buni. Multă vreme îmi vor

---

[1] În evul mediu și mai tîrziu, unul din organele puterii centrale în așa-zisul „Sfîntul imperiu roman de națiune germană“, care hotăra de obicei problemele păcii și ale războiului, problemele financiare, actele legislative etc. A încetat să existe în 1806 o dată cu lichidarea așa-numitului „Sfîntul imperiu roman de națiune germană“ (n. r.).

rămîne în amintire orele petrecute în sala de mese din *Komsomolskaia*.

Stăm în jurul mesei mari : Fokin, Morozov, Ivanov, tractoristul și eu. Mîncăm și sporovăim. La capătul mesei stă în picioare, îmbrăcat în bluza lui albă, Pavlik Sorokin, cu un cuțit de bucătărie în mînă. Vorbește aidoma secretarului adunării judecătorilor de pace din *Sirena* lui Cehov. Gătește grozav, iar reclama pe care o face bucatelor gătite nu e mai prejos de gustul lor.

— Mănîncă omul și prinde puteri. Sorokin ridică degetul mare al mîinii stîngi. Bea omul și prinde curaj. Sorokin ridică degetul mare al mîinii drepte.

El face într-una reclamă unei băuturi poreclită „*Coca-cola din Komsomolskaia*“. În capul lui Sorokin se nasc neîncetat planuri, realiste și utopice, în legătură cu posibilitatea de a face iernarea la *Komsomolskaia* mai plăcută și mai economicoasă în privința consumului de energie. În acest timp ceilalți joacă rolul publicului. Sorokin ne ține o conferință asupra modului cum trebuie să trăim în lumea gheților. Mie îmi revine o mustruluială pentru slăbiciunea mea, altora pentru altceva. Sorokin ne freacă și ne educă. În bucătărie e cald, te simți ca acasă. Ascult povestiri captivante despre iernările în Nord — Sorokin, se înțelege, mai asezonează aceste istorioare cu cîte o variantă de-a lui. Aici au loc discuții despre tehnică, despre literatură, despre cele mai importante probleme ale vieții și în amintire reînvie figuri îndepărtate, ale căror trăsături începuseră să se șteargă : trecutul mai îndepărtat parcă se apropie. Uiți că dincolo de pereți e pustiul înzăpezit, rece și viforos, că sute de kilometri de jur împrejur nu e țipenie de om, că în timpul nopții polare, la o sută de metri de această bucătărie, viscolul poate ucide un om, că afară atingerea unui obiect metalic îți arde mîna. Uiți și de faptul că acești oameni vor trebui să petreacă aici greaua noapte polară, nu vezi în ei decît niște flăcăi tineri, sănătoși, cărora le place umorul și cîte un cuvînt mai piperat, oameni pe care viața îi interesează și pentru care pustiul antarctic este locul lor obișnuit de muncă.

— Pe Pămîntul Mare n-am avut destul loc, glumesc ei.

Iar noaptea, cînd stai culcat în sacul de dormit și citești la lumina rece a soarelui din miez de noapte pe Sherlock Holmes, cînd la căpătîiul tău pufăie o sobiță de fier, în care ard cărbuni și benzină, cînd dincolo de pereți urlă vîntul pătrunzător, sufletul parcă ți se luminează și se înveselește deodată și-ți spui cu recunoștință :

„Va trece un an, doi, și va veni odată acea zi tristă cînd nu vei avea spor la lucru, cînd sufletul îți va fi posomorît și mîhnit. Și atunci în fața ochilor îți va apărea deodată bucătăria stațiunii *Komsomolskaia* cu paturile ei de scînduri, cu cratițele ei de aramă, cu cafetiera aburindă, cu lumina ei odihnitoare și cu acești patru tineri adunați în jurul mesei. Vei vedea zîmbetul îngîndurat al lui Fokin, îl vei vedea pe Morozov, acest uriaș cu glas de copil și cu mîinile unsuroase, căruia casa asta i se pare prea mică ; vei vedea fața tînără a lui Ivanov și, în sfîrșit, îl vei vedea pe Sorokin, care, stînd în picioare lîngă masă, agită cuțitul și întreabă dacă-i adevărat că seamănă cu Yves Montand. Și satisfacția ce i se citește pe față după ce i se răspunde că e mai degrabă scund și îndesat ca Napoleon."

Știu că-i voi vedea altfel decît acum, și totuși ei vor rămîne pentru mine aceiași oameni puternici, pierduți printre zăpezile albe, și îmi vor porunci în virtutea aceluiași drept, care-l face pe un scriitor să se supună *rezervelor sale interne :*

— Nu crîcni ! Datoria-i datorie !

15 ianuarie 1958, Komsomolskaia

Astăzi a aterizat la noi avionul lui Grigoriev. Aș fi putut să plec la *Mirnîi*, dar m-am hotărît să mai stau aici vreo două zile. Mă simt pe deplin normal. Obișnuința cu altitudinea și cu lipsa de oxigen îmi va mai folosi, dat fiind că la *Vostok* sînt aceleași condiții ca și aici. Dar esențialul este că mîine-poimîine va sosi trenul de tractoare și trebuie neapărat să văd cum arată.

De data asta a rămas aici și inginerul de aviație Gheniuk, pentru a evalua rezervele de carburanți acumulate. Afară de asta va trebui, probabil, să se amenajeze din nou aerodromul ca să poată ateriza aici nu numai avioanele „LI-2“, ci și „IL-12“. Atunci *Komsomolskaia* ar deveni o stațiune intermediară între *Mirnîi* și *Sovetskaia*. De aici ar decola avioane cu încărcătură pentru convoaiele de tractoare, care se îndreaptă de la *Komsomolskaia* spre *Sovetskaia*. Între altele, presa străină scrie că amenajarea stațiunii *Sovetskaia* în imediata apropiere a polului inaccesibilității relative e sortită de pe acum eșecului, deoarece trenul de tractoare nu poate birui ultima etapă grea a drumului și că deci în cazul de față am avea de-a face cu o nouă utopie sovietică.

Fiecare muncă își are poezia ei, satisfacțiile ei, clipele sale de răgaz. Fokin, Gheniuk, Ivanov și Morozov au plecat să strîngă butoaiele, iar eu am rămas în bucătărie să-i ajut lui Sorokin. Am curățat cartofi de rezervă, căci în curînd s-ar putea să sosească trenul de tractoare și să vină cu avionul șefii din *Mirnîi*.

Minunată muncă! Cartoful sud-african e prelung, neted și are o coajă fină, iar cuțitul e ascuțit. Cîte un cartof iese de sub cuțit atît de curat, frumos și șlefuit, încît după ce l-ai curățat, îl admiri îndelung ca pe o strofă reușită. Căldură, lumină, nici un fel de efort fizic, nici un fel de foame de oxigen. Vorbind despre problemele internaționale, am curățat un cazan întreg.

Sorokin m-a întrebat:

— Vrei să scrii o carte despre noi?

Eu: Vreau.

Sorokin (înviorîndu-se): Iuhan Iurievici, nu-i așa că e mai ușor să scrii despre ceea ce-i mai departe de tine? Uite, dacă ai scrie despre ceva din Estonia ai lua-o peste ceafă, nu-i așa?

Eu: Nu pricep...

Sorokin: Ei, atunci cînd scrii despre greșeli și despre ceea ce nu e bun, nu o iei peste ceafă?

Eu: O iau, cînd greșesc. De-aia am ceafă.

Sorokin: Așa e. Scrie despre Antarctica. O temă liniștită. Și nici un risc. Scrie ce fel de viață ducem. *(De-*

getul mare de la mîna dreaptă se ridică.) Zăpadă, ger, lipsă de oxigen. Noaptea polară fără sfîrșit, fără capăt, temperatura care scade pînă la optzeci de grade. Atunci nu mai poți respira așa de ușor ca acum, îți îngheață plămînii. E o temă frumoasă *(și ridică degetul mare de la mîna stîngă)*, liniștită, veselă ! Nu-i așa ?

M-am uitat la Sorokin, care ținea într-o mînă un cartof pe jumătate curățat, iar în cealaltă cuțitul. Ochii îi străluceau. Era profund convins că tema antarctică e o temă frumoasă și veselă, și asta îl însufleția tot mai mult. Mi-am amintit de glumele lui, de umorul său multilateral, de priceperea lui de a găsi o latură comică în fiecare lucru grav și mi-am zis : „Ce ar fi dacă aș scrie într-adevăr o nuvelă cu titlul *Bravul soldat Șveik în Antarctica*, împrumutîndu-i lui Șveik trăsăturile lui Sorokin, căldura lui, șiretenia lui blajină, forța lui interioară ? Să mă ia naiba ! O temă frumoasă, o temă veselă !“

16 ianuarie 1958, Komsomolskaia

E o zi liniștită. Viscolește ușor. Ne pregătim să întîmpinăm trenul de tractoare. S-ar putea să sosească la *Komsomolskaia* în prima jumătate a zilei de mîine. Trenul înaintează încet din pricina zăpezii.

În timpul cinei Sorokin m-a întrebat :

— Iuhan Iurievici, mai vedem o dată „Annuşka“ ?

— Care „Annuşka“ ?

— Aia de ieri.

Acum am priceput. Este vorba de filmul italian *Visuri spulberate*. Va să zică, după masă vom vedea cum Anna Zaccheo, această frumusețe, devine o jucărie a soartei și a unui nemernic. Filmul rulează pentru a treia oară în cinci zile.

Komsomolskaia are aparat de cinema și o sală bună, dacă ții seama de faptul că nu sînt decît patru spectatori. Există trei filme : *Primăvara pe strada Zarecinaia*, *Visuri spulberate* și încă unul, pe care nu-l vizionează nimeni și al cărui titlu îmi scapă.

Așadar, hai să vizionăm „Annuşka“. Morozov sau Fokin va fi operator de cinema, iar Gheniuk, Sorokin și

eu — spectatori. Pentru ca în sală să nu fie lumină, vom acoperi ferestrele cu saci. În tactul respirației domoale deasupra capului fiecăruia vor apărea nouraşi albi — aerul expirat se răcește. Sîntem încălțați cu cizme de blană, purtăm cojoace şi căciuli de blană. Şi iată că pe ecran apare Anna Zaccheo cu umerii ei plini dezgoliți. Privindu-ne cu ochii ei minunați, ne face cunoştință cu familia ei, apoi se duce la piață şi se întîlneşte cu Andrea. Ceva mai tîrziu o vedem aproape în costumul Evei. La paralela 74, pe gheața eternă, înaltă de trei kilometri şi jumătate, pe un ger de treizeci şi patru de grade, priveliştea toridului litoral italian produce o impresie oarecum stranie: nu-ți vine a crede că aşa ceva există, şi în acelaşi timp parcă ți se face mai cald. Trebuie să spun că în sala noastră nu vei auzi niciodată acel nechezat cu două înțelesuri, care spintecă adesea liniştea sălilor de cinematograf din Tallin în timpul unui anumit gen de scene. Ne cuprinde pe toți o milă grozavă față de Anna Zaccheo, această fată bună şi fermecătoare, ne pare rău că soarta e atît de ingrată cu ea, că Andrea o loveşte peste obraz, că ea nu-şi găseşte pînă la sfîrşitul filmului fericirea mult aşteptată.

În răstimpuri auzim cum se trîntește uşa de la intrare: e Ivanov care se duce la aparatele lui. Atunci tinda casei noastre e năpădită brusc de lumina puternică, orbitoare: fața nenorocită, plînsă, a Annei dispare de pe ecran, ochii ei trişti sînt şterşi de strălucirea zăpezii şi a soarelui, cărora parcă le-ar fi milă de această fată, şi doar glasul ei se mai aude.

După terminarea filmului stăm tăcuți şi fumăm.

— Da-a... mormăie Gheniuk.

— Da-a... zice Fokin.

— Da-a... zic şi eu.

— Agentul ăsta de publicitate e un ticălos! exclamă Sorokin. Un mare ticălos!

— Dar Andrea se va întoarce la ea? întreabă uriaşul Morozov, cu glasul lui de copil.

— Unde să se ducă? Sigur că se va întoarce! îl consolăm noi.

Să ne ierte soțiile noastre, dar se pare că noi toți ne-am îndrăgostit un pic de Anna Zaccheo.

Astăzi a sosit trenul de tractoare. Am ieșit cîțiva kilometri în întîmpinarea lui. La început se vedea doar ca un punct negru pe cearșaful alb al zăpezii, apoi punctul a crescut, s-a desfăcut în cîteva pete, și în cele din urmă ochiul a început să distingă tractorul-comandant cu drapelul roșu și cu o antenă înaltă de radio.

Coloana se întindea destul de mult — pe o porțiune de circa doi sau trei kilometri. În primul grup, în fruntea căruia se află tractorul-comandant, erau cinci mașini. După ce i-am dat salutul cu zece rachete, ne-am apropiat de ei și ne-am oprit. Din cabinele roșii ale tractoarelor, din căsuțele amenajate pe sănii, au început să se scurgă o sumedenie de oameni. Printre ei erau mulți pe care nu-i cunoșteam, veniți cu „Obi". Iar unii dintre ei iernaseră aici împreună cu cea de a doua expediție. Dar am văzut și de-ai mei, adică oameni de pe „Cooperația". Ne îmbrățișăm. Aprindem țigări. În aerul curat și geros, răsună puternic saluturile noastre, însoțite uneori de cîte un cuvîntel mai tare, foarte potrivit de altfel. Starea noastră de spirit e solemnă, dar sîntem și preocupați în același timp.

— Am așteptat *Komsomolskaia* ca pe o sărbătoare! spun noii-veniți.

— Grea zăpadă am avut.

— Se rupeau cablurile.

— Unele sănii sînt supraîncărcate al naibii!

În acest spirit se desfășoară întîlnirea.

Ne așezăm în jurul cabinei pe un tractor care trage două perechi de sănii — primele cu butoaie de carburanți, iar celelalte purtînd o casă. Încărcătura e foarte grea, și de aceea tractorul nostru e legat printr-un cablu de sania tractorului dinainte, a cărui încărcătură e mai ușoară. În locurile grele el ne ajută să ne urnim. Mergem încet, cu viteza întîi. Răscolind zăpada, ne depășește tractorul din *Komsomolskaia* care n-are încărcătură. Iar noi abia ne tîrîm. E greu de mers pe zăpadă adîncă, iar motoarele tractoarelor care înaintează paralel sînt în plină tensiune. Deodată tractorul-comandant, care, tot opintindu-se, s-a ridicat cu partea din față, se

opreşte. S-a rupt cablul. Conducătorii celorlalte tractoare frînează şi se grăbesc în ajutorul tovarăşului. Cîteva minute mai tîrziu ne punem din nou în mişcare.

Un radiotelegrafist mi-a povestit următoarea întîmplare. Luînd parte la o expediţie geologică, el a rămas o dată singur-singurel cu emiţătorul său în taigaua siberiană, la patru sute de kilometri de cea mai apropiată aşezare omenească. Emiţătorul s-a defectat şi a încetat să mai funcţioneze. Radiotelegrafistul a îndesat ceva merinde în rucsac, şi-a pus schiurile şi a pornit la un drum de peste patru sute de kilometri să-şi repare piesa care se defectase. Străbătînd taigaua înzăpezită, i-au degerat degetele şi nasul, s-a prăbuşit într-un rîu şi era gata să se înece sau să degere. În cele din urmă a ajuns la destinaţie şi a dat piesa la reparat.

— Şi ştii, băieţii aveau acolo spirt... Şi o sobă fierbinte... Ce mulţumit am fost!

— Te-ai odihnit cum trebuie?

— M-am odihnit, cum nu! Se afla acolo un corespondent al unui ziar regional. Ei, şi m-a luat în primire! Cine sînt, ce sînt şi de unde sînt. Şi-l interesa foarte mult ce am simţit cînd am căzut sub gheaţă. „Mi-a fost frig“, i-am zis. Iar el mie: „Nu, nu despre asta te întreb!“ Atunci i-am spus: „Grozav de frig mi-a fost“. Abia mai tîrziu, cînd i-am citit articolul, m-am dumirit ce voise de la mine. M-a descris ca pe un erou aşa de grozav, încît nici nu-ţi venea a crede. Iar despre chestia aia, cum m-am prăbuşit eu sub gheaţă, a povestit aşa de frumos că-ţi dădeau lacrimile. Eu, însă, ştiu că atunci m-am făcut foc că mi se udase tutunul.

— Şi mai departe?

— Mai departe? Se uita gazetarul ăsta la mine ca la o icoană. A rămas, că nu era avion. Şi mi-a stricat tot cheful. Îţi dai seama: spirt aveam, soba era încinsă, băieţii — nişte băieţi buni, de-ai mei. Şi trebuia să bem noaptea, pe tăcute, să ne ascundem de gazetarul ăla. Ziua dormeam pe sobă şi tremuram — dacă se întoarce?! Mi-a stricat tot cheful.

— Şi mai departe?

— Mai departe? Ei, mi-au reparat piesa şi am plecat înapoi.

La un mic banchet pe care l-am organizat la *Komsomolskaia* în tinda casei (încăpea numai o masă destul de mare), mi-am amintit amănunțit această poveste. Oamenii care ședeau alături de mine înfruntaseră o mie de kilometri dintr-un drum cum nu se poate mai greu. Fețele lor erau roșii de vînt și de soare — unele năpădite de barbă, altele proaspăt bărbierite. În mîini țineau niște pahare mari de spirt subțiat cu apă. Oamenii aceștia se luptaseră cu viscolele înfiorătoare, cu vîntul pătrunzător, cu gerul, cu zăpada adîncă și rea! Se întîmplau și accidente. Ceea ce-i aștepta de acum înainte nu era de fel mai ușor. De aici pînă la *Vostok* sînt 550 kilometri; e adevărat că tractoarele noastre au străbătut o dată acest drum. Dar cei ce se îndreaptă spre *Sovetskaia* au de înfruntat 600 kilometri de drum necunoscut, pe un platou de gheață înalt de 3500—3700 metri. Fiecare sută de metri de ascensiune poate aduce aici surprize chiar neplăcute, se înțelege. Și oricare din cei de față știe asta. O știe și Babarîkin, șeful stațiunii *Sovetskaia* în curs de organizare, un tînăr de statură gigantică, îmbrăcat într-o salopetă verde. O știe și Nikolaev, șeful convoiului de tractoare, o știe orice tractorist, radiotelegrafist, mecanic și fiecare din cei ce vor ierna în stațiunea în curs de amenajare.

Cu toate acestea discuțiile se poartă în jurul altor teme. În conversația lor intră desigur și viscolele, sînt pomenite și accidentele, și celelalte peripeții ale drumului, dar toate capătă aici o nuanță veselă. Un tovarăș din conducere, responsabil cu aprovizionarea pe calea aerului a trenului de tractoare, e ocărît cît se poate de dur. Bine că el nu aude epitetele colorate și precise care sînt azvîrlite de la această masă asupra capului său tuns chilug. Au fost lansate cu parașuta niște ouă degerate. (Cu acest prilej, de la celălalt capăt al mesei pornesc cîteva observații.) Un avion a lansat pește rînced, portocale degerate etc. etc. De altfel, se vede că s-au cam plictisit cu toții să-l tot ocărască pe amintitul tovarăș și conversația devine tot mai veselă, se spun anecdote, se povestesc întîmplări hazlii de pe drum, cum s-a jucat o festă unuia, cum a fost tras pe sfoară altul. Cu o sticlă de spirt într-o mînă și cu cafetiera într-alta Pa-

vlik Sorokin aleargă în jurul mesei, face reclamă preparatelor sale, își laudă *Komsomolskaia*, apoi și celelalte stațiuni, ca să nu pară prost crescut. Toasturile sînt scurte și clare. Cum se spune în evanghelie: „Să-ți fie vorba scurtă și răspicată". Și pentru că veni vorba de evanghelie, la capătul mesei la care stau eu e de-a binelea *Cina cea de taină*. Fețele tinere încadrate de bărbi stufoase au ceva apostolic. Dar nu cred că Isus Hristos ar fi pogorît pe pămînt, dacă discipolii săi s-ar fi dovedit asemenea mireni lipsiți de orice urmă de sfințenie.

După masă Nikolaev s-a dus la radiotelegrafist și a intrat în tratative îndelungi cu *Mirnîi*. Oamenii au nevoie de odihnă. Utilajul tehnic necesită reparații profilactice. Trebuiesc amenajate depozite atît pe drumul spre *Mirnîi*, cît și pe drumul spre *Vostok*. Așa că, poate, va trebui să rămînă vreo cinci zile la *Komsomolskaia*. Să rezolve problema carburanților și celelalte treburi cotidiane ale trenului de tractoare.

Mîine vine aici cu avionul Evgheni Ivanovici Tolstikov. Atunci toate aceste probleme vor fi puse la punct mai în amănunt.

Toți cei din trenul de tractoare își petrec seara la stațiune. La început rulează filmul *Primăvara pe strada Zarecinaia*, apoi „Annușka".

18 ianuarie 1958, Mirnîi

Astăzi au venit cu avionul la *Komsomolskaia* Tolstikov și Parfenov, inginerul-șef al expediției. Au început de îndată o consfătuire cu Babarîkin, Nikolaev și Fokin. Au discutat despre itinerarul convoiului, despre problemele legate de aprovizionare, reparații și depozite. La *Sovetskaia* vor fi trimise poate mai multe tractoare decît s-a presupus la început. În acest caz ele ar avea o încărcătură mai ușoară, ceea ce ar fi un mare avantaj pe un traseu pe care nu-l cunoaște nimeni bine.

Discuția se poartă destul de tăios. Aici nu se fac schimburi de amabilități diplomatice. Babarîkin a formulat mustrări destul de grave în legătură cu aprovi-

zionarea și în legătură cu faptul că a găsit la *Komsomolskaia* mai puțini carburanți decît fusese prevăzut. El i-a caracterizat cît se poate de caustic pe unii tovarăși. Tolstikov și Parfenov și-au însușit o parte din criticile aduse, pe celelalte socotindu-le pretenții exagerate ale lui Babarîkin. Unele lipsuri au și fost lichidate. În clipa cînd eu am părăsit consfătuirea, se discuta despre o tonă de cartofi pe care Babarîkin o cerea și pe care Tolstikov refuza să i-o dea, pentru că Babarîkin nu are unde-i ține pînă la organizarea stațiunii. Caracterul concret al problemelor litigioase, interesul destul de temenic manifestat de ambele părți — care nu-și pierdeau timpul cu discutarea unor fleacuri de felul perdelușelor înflorate, ci se gîndeau la o cît mai bună organizare a stațiunii — toate acestea îți dădeau convingerea că într-o lună, cel mult o lună și un sfert, stațiunea *Sovetskaia* se va deschide. Plecînd din încăperea în care se afla întreaga aparatură și trăiau toți cei ce iernau în *Komsomolskaia* am aruncat o ultimă privire celor cinci bărbați, care ședeau învăluiți în fumul vioriu de tutun și discutau cu înflăcărare despre cartofi.

Mi-am luat rămas bun de la Fokin, Sorokin și Ivanov. Poate că voi mai trece în zbor deasupra stațiunii *Komsomolskaia*, dar să aterizez nu cred că voi avea prilejul.

Această mică stațiune cocoțată pe culmea rece a Antarcticei a devenit pentru mine, datorită oamenilor ei, atît de familiară, atît de apropiată, atît de intimă și atît de dragă, încît aș fi vrut să le mulțumesc din inimă gazdelor, dar mi s-a pus un nod în gît și n-am găsit destule cuvinte rusești. În tinda rece, m-am îmbrățișat cu noii mei prieteni. Din răsuflarea noastră s-a format deasupra capetelor un nor alb. Stăteam și ne băteam pe spinare cu mîinile vîrîte în niște mănuși enorme. Apoi am alergat la avion, ale cărui motoare vuiau deja. Acolo stătea, lîngă tractorul său, Senea Morozov. Are într-adevăr mîini de potcovar — cînd mi-a dat o palmă umărul meu s-a lăsat cu o jumătate de metru. După ce-am schimbat cîteva cuvinte de rămas bun, m-am urcat în avion. Motoarele au început să lucreze cu toată puterea, scara metalică a fost trasă înăuntru. Giganticele schiuri au pornit repede pe pista de decolare înzăpezită, și avi-

onul greoi s-a desprins de pămînt. Prin fereastra înghețată am văzut căsuța stațiunii, tractoarele, săniile cu cabine de locuit — tot trenul care încercuia ca un inel depozitul de carburanți, drapelul roșu pe un stîlp înalt și un om îngropat pînă la genunchi în zăpada stîrnită de viforință. Probabil că era Ivanov.

Poate că-mi va fi dor de Antarctica, e foarte posibil.

M-am întors la *Mirnîi* cu avionul lui Perov. La început, vizibilitatea a fost proastă, vremea noroasă — parcă zburam în lapte. Dar mai aproape de coastă vizibilitatea a devenit foarte bună. Veșmîntul de zăpadă de sub noi nu mai era atît de monoton și o dată cu înfățișarea își schimba și desenele de pe el. Cutare loc aducea cu o poieniță, presărată cu mînătărci albe: vîntul scamator forma movilițe simetrice de zăpadă, care aruncau umbre și semănau perfect cu niște mînătărci.

La 2000 de metri altitudine s-a deschis în fața noastră imensa, impresionanta și originala panoramă a Antarcticei. Pînă la mare mai erau 90 kilometri, dar părea că e aproape de tot. Am zărit apa mării, aisbergurile albe și chiar crăpăturile gheții. De asemenea am văzut pentru prima oară ghețarul de litoral al lui Shackleton — masivul de gheață care la răsărit de *Mirnîi* pătrunde ca un promontoriu în Marea Davis și se oprește abrupt deasupra apei formînd o banchiză albă ca zăpada. Se vedea deslușit și insula Drigalski, aidoma unei prăjituri mari înfoiată în partea de sus, sau aidoma unui cozonac pudrat din belșug cu zahăr și așezat pe apă ca pe o tavă neagră. Vedeam cum lîngă coastă gheața continentală era brăzdată de crăpături adînci ale căror contururi marcau formele și dimensiunile viitoarelor aisberguri. Marea Davis părea mai liberă de ghețuri, dar în rada stațiunii *Mirnîi* gheața mai rezista, deși sfîrtecată de ochiuri de apă și mai puțin solidă ca acum o săptămînă.

La aproximativ 30 kilometri de *Mirnîi* am zburat deasupra a doi „Pinguini". Mergeau cu o viteză destul de bună în direcția *Pionerskaia*. Fiecare dintre ei trăgea o sanie, dar cu o încărcătură mică. Tractoarele pe care le-am văzut la *Komsomolskaia* par mult mai puternice.

Mirnîi ne-a primit cu aerul catifelat, cald și aromat de care se bucură din belșug. Deși e zăpadă multă și afînată (a și început să se topească), nu-i de loc obositor să umbli aici, în comparație cu *Komsomolskaia*. Te simți ca acasă.

Da, ca acasă. Am lipsit o săptămînă întreagă.

Unul din colegii mei de cameră, un intelectual ireproșabil de politicos și binecrescut, care în timpul călătoriei pe ocean suferea la cel mai mic tangaj nu numai de rău de mare, ci și de rușine față de ceilalți, a renunțat la expediția maritimă pe „Obi“ din pricina spaimei de mare, iar la *Mirnîi* nu face altceva decît să măsoare pe hartă, cu lacrimi în ochi, distanța pînă la Port-Louis (unde a plecat „Cooperația“) și să calculeze exact cîtă diurnă va primi pentru șederea sa la *Mirnîi*. La mine se uită ca la un prost, deoarece am venit aici pe socoteala mea și din proprie voință. Iar sufletul lui e atît de delicat, încît te poți aștepta oricînd să-l vezi dimineața că sărută mîna vreunui tovarăș. Acest simpatic vecin s-a instalat în așa fel, încît nu mai am nici un colțișor de masă la care să lucrez și nici scaun pe care să șed. Slavă domnului că am măcar patul.

Îi place să vorbească despre actori de cinema și despre scriitori — la Moscova are, fără îndoială, cunoștințe nemaipomenit de alese. Dar cînd eu, nevrînd să-l deranjez, încerc s-o șterg încetișor pe ușă cu blocnotesul subsuoară, el întrerupe vorba despre nu știu ce actriță, a cărei viață intimă e o carte deschisă pentru el, și, cu un zîmbet dulceag, îmi amintește că mîine e rîndul meu să fac curat în cameră.

În căutarea unei mese libere, mă îndrept spre radiotelegrafiști. Și în drum spre stația de radio mă apucă un dor de *Komsomolskaia*, de oamenii ei, de bucătărie, de serile de acolo, de curățatul cartofilor, de atmosfera aceea liberă, nesilită, de munca într-adevăr tovărășească în care e puțin oxigen, dar multă omenie.

Iar vecinul meu, această lumînare care se stinge, acest tînăr cu glas sfios de femeie, care se plînge că ceaiul miroase a pinguini și care acum, probabil, își calculează diurna și se miră că, datorită vicisitudinilor vieții, a trebuit să călătorească pentru ea pînă la *Mirnîi*, deși

poștașul i-ar fi putut aduce aceleași miișoare direct la pat — acest vecin al meu rămîne pentru mine enigma cea mai indescifrabilă a Antarcticei.

20 ianuarie 1958

Ieri am dormit toată ziua. Precum se vede *Komsomolskaia* m-a obosit. Azi e greu de umblat prin *Mirnîi*. Viscol. Toată localitatea e îngropată sub valurile viscolului, care a năvălit de pe continent. La trei pași nu se vede aproape nimic. Se poate umbla doar într-o rînă sau chiar în patru labe. Ușile sînt blocate. Dincolo de ziduri nu mai conteneşte cîntecul jalnic și amenințător al viscolului. Avioanele nu zboară. Și doar nu-i decît o viforniță de vară. Ce se petrece aici în timpul nopții polare, cînd viteza vîntului atinge 50 de metri pe secundă ?

Dar trebuie să vezi măcar un asemenea viscol ca să înțelegi pe deplin ultimele pagini ale jurnalului lui Scott [1], scrise pe vreme de viscol, la vreo douăzeci de kilometri de cel mai apropiat depozit de alimente. În fața lor era furtuna de zăpadă și moartea, iar în urma lor marșul, probabil cel mai tragic din istoria descoperirilor antarctice. Răsfoiesc jurnalul lui Scott :

„*Marți, 16 ianuarie 1912.* S-au adeverit temerile noastre cele mai groaznice, sau aproape cele mai groaznice. Dimineața am pornit cu curaj și am parcurs șapte mile și jumătate. Observațiile de la amiază ne-au indicat 89°42' latitudine sudică. După dejun am pornit mai departe la drum în cea mai veselă dispoziție, știind că mîine ne vom atinge ținta. Am mai mers aproape două ore, cînd deodată Bowers, cu ochii lui ageri, a zărit un obiect pe care la început l-a luat drept un stîlp. S-a tulburat, dar și-a spus că trebuie să fie un val de zăpadă.

---

[1] Referire la cea de-a doua expediție antarctică întreprinsă de exploratorul englez Robert Scott (1868—1912), în cursul căreia el reușește să atingă Polul Sud și își pierde viața împreună cu însoțitorii săi la întoarcere (n. r.).

După o jumătate de oră am putut vedea punctul negru din fața noastră și curînd ne-am convins că el nu putea fi un crîmpei din peisajul zăpezilor. Cînd ne-am apropiat mai mult, acest punct s-a dovedit a fi un steag negru, legat de tălpicile unei sănii. În imediata lui apropiere se vedeau rămășițele unei tabere, schiuri, care duceau în ambele direcții, precum și urmele clare ale unor labe de cîini, foarte mulți cîini. Totul era cît se poate de limpede : norvegienii ne-o luaseră înainte. Ei au ajuns primii la pol. Groaznică dezamăgire ! Mă doare inima pentru credincioșii mei tovarăși.

Toate visurile noastre s-au spulberat. Întoarcerea va fi tristă...

...Dumnezeule mare ! Ce locuri sinistre ! Cum am putea înțelege că pentru toate strădaniile noastre nu sîntem răsplătiți nici măcar cu conștiința că am ajuns aici primii ! Desigur, e foarte important că am ajuns aici.

Miercuri, 21 martie. Al șaizecilea popas de la pol. Luni spre seară am ajuns pînă la 11 mile de depozit. Ieri am stat toată ziua culcați din pricina viscolului dezlănțuit. Ultima speranță : Wilson și Bowers vor pleca astăzi spre depozit după combustibil.

Joi, 22 și vineri, 23 martie. Viscolul nu se potolește. Wilson și Bowers n-au putut merge. Ultima șansă e pentru mîine. Combustibil nu mai avem, hrană ne-a mai rămas doar pentru o masă sau două. Pesemne că sfîrșitul e aproape. Am hotărît să așteptăm deznodămîntul firesc. Vom porni spre depozit cu sau fără lucruri și vom muri pe drum.

Joi, 29 martie. Din ziua de 21 bîntuie necontenit furtuna dinspre WSW și SW. La 20 am mai avut combustibil ca să ne facem cîte două cești de ceai fiecare, și hrană rece pentru două zile. În fiecare zi eram gata să pornim — pînă la depozit nu sînt decît 11 mile — dar e cu neputință să ieși din cort, deoarece vîntul te doboară și zăpada te orbește. Nu cred că am mai putea nădăjdui ceva. Vom rezista pînă la capăt. Se înțelege că puterile noastre slăbesc mereu și sfîrșitul nu mai poate fi departe.

Îmi pare rău, dar nu cred că voi mai fi în stare să scriu.

R. Scott."

Ultima însemnare: „Pentru dumnezeu, nu lăsați familiile noastre fără ajutor".

Toate acestea sînt citite, cunoscute. Dar una e să citești cartea lui Scott la Tallin, într-o odaie retrasă și liniștită, și altceva e aici, după ce abia-abia ți-ai găsit ușa venind de afară, unde bîntuie viscolul. Viscolul bîntuie aici nu dincolo de rîndurile cărții, ci dincolo de zidurile casei.

21 ianuarie 1958

„Cooperația" se întoarce destul de repede. Cu o zi în urmă ea a ieșit din zona unei furtuni puternice de gradul 11. Străbate zilnic 240—250 mile, și în una din zile a parcurs chiar 267 mile. E mai mult ca sigur că va sosi la *Mirnîi* la 12—13 februarie.

Încă n-am izbutit să ajung la *Vostok*. Avioanele nu circulă. Și apoi Tolstikov e tot la *Komsomolskaia*, iar fără aprobarea lui nu voi reuși să zbor.

22 ianuarie 1958

Astăzi *Mirnîi* e trist. Noaptea a fost adus din *Komsomolskaia* corpul lui Nikolai Alexeevici Ciugunov, un tînăr inginer aerolog. E al patrulea explorator polar sovietic care piere în Antarctica. În timpul primei expediții a murit tractoristul Hmara, care se prăbușise cu tractorul sub gheața oceanului. În timpul celei de-a doua expediții un sloi care s-a desprins din banchiză a omorît doi elevi de pe „Lena". Ciugunov e cea de-a patra victimă.

El s-a intoxicat cu gaze la *Komsomolskaia* pe cînd gătea pentru membrii trenului de tractoare. Nu au reușit să-l salveze.

Nu l-am cunoscut pe Ciugunov, deoarece a venit aici pe „Obi", dar sînt sigur că la *Komsomolskaia* ne-am întîlnit și probail am și vorbit, poate chiar am stat unul lîngă altul la cinema. Tovarășii lui de drum spun că a fost un tovarăș bun, un om minunat.

Dimineața, înainte de a fi aflat de moartea lui Ciugunov, citisem nuvela lui Caldwell, *Flori de cîmp*. S-ar putea să mi se pară abia acum, dar aveam impresia că undeva pe aproape dă tîrcoale moartea. Într-adevăr poți să scrii o carte și să folosești cu acest prilej un milion de cuvinte, fiecare din ele fiind un adevăr, dar e peste puterile omului să scrie la timpul trecut: „Am murit". Numai altcineva poate să scrie: „El a murit". Ciugunov a murit. Probabil că mîine va zbura cu avionul la *Komsomolskaia* un alt inginer-aerolog ca să-l înlocuiască. Viața nu se oprește în loc, ea merge înainte, iar trenul de tractoare va porni mai departe, însă de data asta fără Ciugunov. A fost un om tînăr, se căsătorise chiar în ajunul plecării sale spre Antarctica. Peste vreo două zile îl vom înmormînta la *Mirnîi*, pe țărmul Mării Davis.

Și totuși urma lui va rămîne înscrisă pe pagina albă a Antarcticei.

24 ianuarie 1958

Vînt foarte puternic, mai precis furtună. În sud, la *Pionerskaia*, *Komsomolskaia*, *Vostok* — vreme frumoasă. Și la *Oaza* e tot vreme frumoasă, însă deasupra stațiunii *Mirnîi* urlă și șuieră furtuna. Furtuna asta are în ea ceva apropiat sufletului meu, cu toate că plecarea mea la *Oaza* se amînă din pricina ei. Mîine-poimîine vor pleca acolo ultimele trei avioane, după care comunicația cu *Oaza* se va întrerupe pentru mult timp, adică pînă la întoarcerea elicopterului de acolo. Gîrbovit de vînt, mă duc de cîteva ori pe zi la aviatori și îi întreb dacă nu se îmbunătățește vremea și dacă nu zburăm. Dar vremea nu-și revine.

Da, există ceva care mă leagă de furtuna de astăzi. Venind la noi dinspre sud-est, ea a reușit în sfîrșit să pună în mișcare gheața pe Marea Davis, mai exact, în rada *Mirnîi*. Acolo unde ieri nu era decît o crăpătură îngustă — vizibilă doar din avion — se vede, acum, neagră printre muchiile gheții albe, fîșia de apă limpede, care se lărgește mereu. Am privit de atîtea ori topirea gheții pe mare, îngrămădirea ghețurilor la țărm! Dar aici totul este altfel, mișcarea ghețurilor e înceată și calmă, aisbergurile masive, ca de fontă, sînt îndărătnice și, privindu-le cu ochiul liber, ai impresia că nici nu s-au urnit din loc. Și totuși gheața s-a pus în mișcare, ceea ce înseamnă că a venit vara, deși apa care apare din cînd în cînd sub perdeaua vînzolită a furtunii e înghețată bocnă, întocmai ca în strîmtorile mici ale Estoniei, de la jumătatea lui noiembrie pînă la sfîrșitul lui decembrie.

U-hu! U-huu! U-huuu! plînge furtuna deasupra stațiunii *Mirnîi*. Pe spinarea elicopterului, se cutremură paletele elicei de zbor, pe platforma meteorologică vuiesc cablurile întinse, rafalele furtunii aruncă păsările care încotro, lăzile goale se mișcă dintr-un loc într-altul. Dar aici, chiar în bătaia furtunii, totul este acum impregnat de suflul așezării omenești. Dacă ai mai arunca în bătaia vîntului cîteva frunze de toamnă și niște tulpini de stuf, iar pe acoperiș ai pune o cioară care să croncăne, cu aripile desfăcute, ai avea întreg tabloul zilelor urîte ale lui octombrie într-un sat din Estonia. Doar la *Mirnîi* marea este altfel, mai furioasă și mai rece, de o forță neobișnuită, cu prăpastiile ei albe de gheață, cu aisbergurile-i turtite plutind pe apa întunecată.

Astăzi la ora 9 seara a avut loc înmormîntarea lui Ciugunov.

Ne-am adunat pe terenul din fața stației meteorologice. Oamenii îmbrăcați în haine vătuite, cu glugile trase peste căciuli, mergeau încovoiați contra vîntului. Mergeau ca și cum ar fi purtat pe umerii lor toată gheața Antarcticei și toată greutatea morții. Sicriul învelit în pînză roșie a fost așezat pe o sanie de tractor,

Din garda de onoare făceau parte tovarăşii lui Ciugunov, meteorologi şi aerologi. Furtuna smulgea de pe ei hainele vătuite şi glugile.

Au vorbit Bugaev, Tolstikov şi Treşnikov. Oamenii aceştia curajoşi ştiu ce înseamnă primejdia şi pentru ce merită să rişti. Dacă le-aş transcrie cuvînt cu cuvînt, discursurile lor ar părea reci. Dar moartea este întotdeauna apăsătoare, iar în micul nostru colectiv e de trei ori mai grea. Şi este grea mai ales pentru cei asupra cărora apasă o mare răspundere.

Sicriul cu corpul neînsufleţit al lui Ciugunov a fost adus la o morenă, aproape de *Mirnîi*. L-am îngropat provizoriu acolo, pînă cînd gheaţa se va consolida din nou în Marea Davis. Atunci, sicriul va fi mutat pe una din insuliţele din rada *Mirnîi*, unde dorm doi tovarăşi ai defunctului, care au murit sub sfărîmăturile unei banchize.

Ultimul salut a fost dat cu arme de vînătoare, dar s-a auzit slab din pricina urletelor vîntului.

Îmi amintesc de titlul cărţii Anei Seghers: *Morţii rămîn tineri*. Gîndul morţii m-a urmărit şi mai tîrziu, cînd mă aflam deja în odaia lui Iakunin şi Iakovlev. Sper că e încă foarte departe de mine. Dar poate să fie şi aproape, la o distanţă de două, trei zile. Iar dacă i-am adus vreodată unui om cîteva zile sau măcar cîteva ceasuri de fericire adevărată, dacă i-am întins mîna într-un moment greu pentru el, atunci, drept răsplată, în ultima clipă a vieţii mele sufletul să-mi fie mai luminos decît astăzi.

Furtuna plînge deasupra staţiunii *Mirnîi*.

25 ianuarie 1958

În Antarctica trebuie să ai răbdare. Acest mare continent cere multă răbdare. Pleci undeva cu avionul pentru o zi, dar vremea se strică şi iată că rămîi acolo o săptămînă sau chiar o lună dacă n-ai noroc, şi oricît te-ai zbate, oricîţi nervi ţi-ai face, nu realizezi nimic. Distanţele de aici, lungi de sute de kilometri, nu le

poți străbate pe jos, iar înjurăturile nu te încălzesc și nici nu te răcoresc.

Avionul „LI-2“ a fost încărcat și pregătit să decoleze spre *Oază* încă de dimineață, dar vîntul puternic nu mai contenește. Trece ora dejunului, ceasurile se deapănă unul după altul întocmai ca firele unui fus și iată că vine ora prînzului.

La ora 14.15, avionul decolează totuși. Piloții sînt Rîjkov și Grigoriev. Pasageri — trei: șeful grupului glaciologic Zakiev, medicul stației *Mirnîi* Lifliandski, care pleacă la *Oaza* să vadă un radiotelegrafist bolnav, și eu. Traiectoria noastră urmează o linie aproape dreaptă, spre est, spre longitudinea estică 100°.

Vîntul de sud, încă foarte puternic, începe să hărțuiască avionul chiar de la *Mirnîi*. La dreapta noastră se întinde Țara reginei Mary, la stînga și în față, sub noi, e Marea Davis. E plină de aisberguri și ghețari albi desprinși de pe țărm, între care se văd, întunecoase, fîșii întinse de apă limpede. Vizibilitatea e bună, se deosebește clar curbura gheții continentale, cînd întreagă, cînd zdrențuită.

Zburăm deasupra ghețarului Elena, situat ceva mai la est de *Mirnîi*. Aisbergurile strîmbe, pline de cute și crăpături, îngrămădite pe alocuri, sau răsfirate alteori la întîmplare, alcătuiesc un haos monstruos, de neînchipuit. Cîtă forță, cîtă masivitate! Iar obîrșia acestor aisberguri, care se văd clar din avion și care seamănă cu niște gigantice bacuri albe plutind pe o mare estivală, este ghețarul Elena, scăldat de sus pînă jos de razele soarelui orbitor de puternic. De ce primesc oare denumiri feminine niște locuri atît de sălbatice, atît de frumoase în sălbăticia și puterea lor?

Ghețarul Elena rămîne în urmă. Acum sub noi este gheața mării albă și calmă, la stînga oceanul cu aisbergurile și cu albăstreala lui întunecoasă și rece, iar la dreapta banchiza abruptă a gheții continentale și cupola netedă a Antarcticei, pe care se reazămă norii. Jos, pe muchia de gheață, umblă focile, foarte numeroase aici. Am numărat douăzeci și două de foci într-unul din cîrduri.

Gheţarul Rosco. Arată mai cuminte decît gheţarul Elena, deşi pe hartă pare mai întins şi mai sălbatic. Gheţarul Elena mi s-a părut atît de puternic şi aş putea spune atît de activ probabil din pricină că am trecut deasupra unui cap al lui care intră în mare.

În dreapta, ca şi pînă acum, continentul — Ţara reginei Mary, dar din cîmpul vizual a şi dispărut apa limpede de la miazănoapte; dedesubt se întinde un imens şi uniform cîmp alb de gheaţă. Jos, e gheţarul de litoral, adică plutitor, al lui Shackleton — unul din cei mai mari gheţari din întreaga Antarctidă. Mi l-am închipuit cu totul altfel, mai zbuciumat, mai haotic şi mai viu, mult mai brăzdat de crăpături. Nimic din toate acestea. Nici măcar insula Masson, care se găseşte în mijlocul acestui gheţar, la o sută cincizeci de kilometri de *Mirnîi*, nu poate da viaţă pustiului alb. E într-adevăr mare şi se înalţă ca o cocoaşă imensă, dar şi pămîntul ei este înmormîntat cu totul sub gheaţă şi zăpadă. Ai impresia că nici nu este o insulă, ci un troian de zăpadă de proporţii gigantice. Noi nu-i vedem partea umbrită, ceea ce-i sporeşte şi mai mult asemănarea cu un troian.

15.30. Din loc în loc, la dreapta, se zăresc ca nişte protuberanţe ale gheţii continentale un şir de stînci negre şi golaşe. În această împărăţie moartă, unde singurele manifestări ale vieţii sînt mişcările gheţurilor, jocul vîntului cu zăpada şi strălucirea soarelui, stîncile astea întunecoase, cu capetele rotunde ca nişte foci, par oarecum vii şi prietenoase.

Zburăm deasupra gheţarilor lui Denmann şi Scott. Iar după aceea, în faţa noastră apare oaza Banguer. Undeva, în mijlocul ei, se află staţiunea noastră *Oaza*, dar noi nu o vedem. Oaza Banguer este înconjurată de gheţari, printre care se înalţă, ca într-un peisaj fantastic sau de pe lună, conurile cafenii ale unor stînci scunde. De sus, această privelişte apare sălbatică, neînsufleţită, posomorîtă şi tristă — o fi ea oază, dar nu are mai multă viaţă decît un gheţar.

Peste cîteva minute, însă, oaza Banguer a şi dispărut din cîmpul nostru vizual. Nu am putut ateriza.

Bîntuia o furtună de 25 metri pe secundă. Ne zgîlțîia așa de vîrtos, încît întreaga oază a devenit pentru noi o pată uniformă, de culoare cafenie.

Am fost nevoiți să ne întoarcem. Mîine zburăm din nou.

Astăzi „Cooperația" a sosit la Port-Louis.

26 ianuarie 1958

Dimineața am plecat din nou la aerodrom ca să zburăm spre *Oaza*. Bătea un vînt puternic, ale cărui rafale făceau să se cutremure avionul. Am stat, am fumat, am așteptat. Dar nu s-a schimbat nimic. După cum ni s-a comunicat prin radio, elicopterul care plecase din *Oaza* spre aerodromul situat la 25 km. de stațiune s-a întors, deoarece fusese zguduit prea tare deasupra stîncilor. De la aerodrom nu poți ajunge la *Oaza* decît cu elicopterul, iar dacă acesta nu va fi trimis să ne ia nu are nici un rost să mai plecăm. Drumul e greu și periculos, brăzdat tot de crăpături. Ceva mai tîrziu ni s-a comunicat că în timpul aterizării s-a rupt una din paletele elicei de zbor a elicopterului.

La *Mirnîi* se află de cîteva zile Pavlik Sorokin din *Komsomolskaia*. L-am întîlnit de cîteva ori în sala de mese, iar astăzi l-am văzut din nou. Pavel a slăbit și s-a făcut mai palid, i-a mai trecut și veselia, iar ochii i-au devenit serioși.

Am stat de vorbă cu el. L-am întrebat ce are. La început s-a posomorît la față, apoi a izbucnit într-un rîs vesel și sincer și, cu o expresie de adîncă nedumerire, mi-a spus trista-i poveste.

Sorokin a venit cu avionul la *Mirnîi* îndeosebi pentru a lua medicamente și a fost cazat la medicii noștri Lifliandski și Schleifer, care sînt niște glumeți fără pereche. Cu aerul cel mai nevinovat, mai binevoitor și mai compătimitor din lume ăștia sînt în stare să te ducă de nas în așa fel, încît te faci apoi de rîsul întregii expediții.

Schleifer e un om trupeș, rotofei și îndesat, cu un început de burtă și cu o față serioasă și senină ca a unui Iehova dormind. Ochii lui căprui, cu pleoapele mari și grele, par să te privească nepăsători, cu un fel de apatie. De naționalitate evreu, după studii este medic dentist, iar ca specialitate medic al expedițiilor polare, ceea ce înseamnă că trebuie să aibă cunoștințe care să depășească cu mult limitele strîmte ale stomatologiei (și care le și depășesc în realitate).

Masivul Lifliandski e mai tînăr ca el. Acest chirurg, care a lucrat opt ani în Nordul Îndepărtat, pare un naiv cu ochi de visător. Dar aparența e înșelătoare. În spitalul și în „bucătăria latină" de aici se pun la cale glumele și farsele cele mai veninoase.

Iată un exemplu.

La Schleifer și Lifliandski se prezintă un specialist tînăr care a absolvit de curînd universitatea și care nimerește pentru prima oară în condițiile polare. El trebuie să plece cu avionul într-o stațiune îndepărtată. Fără nici un motiv, tînărul e îngrijorat de starea sănătății sale. După ce-i dau cîteva sfaturi serioase, medicii îi recomandă să-și ia cu el un încălzitor care se folosește pe timp de ger pentru o parte foarte gingașă a trupului. Nu știu care anume dintre medici a adăugat că există două tipuri de asemenea încălzitoare: unele simple, de lînă, pentru membrii de rînd ai expediției, iar altele ceva mai complicate, pentru cei din conducere. Acestea din urmă sînt alcătuite dintr-o blană de cîine și un termofor electric. Medicii i-au recomandat stăruitor să ceară un încălzitor dintre cele destinate conducerii, întrucît în fața morții, a legii, a bucătarului și a gerului toți oamenii sînt egali. Cred că s-au rostit cu acest prilej cuvinte mari despre egalitatea în drepturi și despre democrație.

Se înțelege că nu există nici încălzitoare de lînă, nici încălzitoare de blană. Dar tînărul s-a prins, și a scris o cerere lungă, pe care locțiitorul șefului expediției, însărcinat cu problemele administrative, a pus rezoluția laconică: „Se respinge!" Totuși Tolstikov, nepricepînd la început despre ce este vorba, a spus:

— Dacă într-adevăr există asemenea minuni ale tehnicii de ce nu ni se dau?

Această poveste continuă să circule din om în om, desăvîrșindu-se și completîndu-se zi de zi cu noi amănunte; ea a intrat de pe-acum în cronica orală din *Mirnîi*.

Dar să revenim la Sorokin. Medicii i-au jucat următoarea festă. Întîi l-au cazat în aceeași cameră cu Tihomirov, medicul celei de-a doua expediții, un tînăr în aparență rece și posomorît. În înțelegere cu Lifliandski și Schleifer, Tihomirov s-a prefăcut că-i nebun, însă nu furios, ci liniștit. El l-a atras pe Sorokin, pe care cei doi prieteni îl preveniseră că s-ar putea să aibă neplăceri, într-un complot împotriva medicilor: sub ochii lui Pavel, a aruncat pe fereastră niște tablete, conjurîndu-l să nu pomenească nimic despre asta. Apoi, arătîndu-i lui Pavel o ladă mare de carton vîrîtă sub pat, i-a spus, referindu-se la conținutul ei:

— „Cooperația" — buf!

Asta însemna că vasul va sări în aer.

Sorokin l-a luat drept nebun. „Nebunul liniștit", Tihomirov, l-a convins pe deplin că așa stau lucrurile prin mania lui de a se împodobi. Serile, cînd nici Schleifer, nici Lifliandski nu erau prin preajmă, el își lega capul cu un prosop întocmai ca un tîlhar corsican, își atîrna de gît o portocală legată cu o sfoară și-și prindea de piept, cu un ac de siguranță, un șesar de cupă. Apoi, în această ținută, împopoțonat și posomorît, începea să umble prin spitalul întunecos și pustiu, sădind groaza în sufletul lui Sorokin. Iar a doua zi dimineața, fără a-l slăbi din ochi, îi spunea lui Pavel:

— M-am gîndit toată noaptea dacă să-ți mușc sau nu o ureche. Am hotărît să nu ți-o mușc, deocamdată îmi placi. Vom trăi și vom vedea.

Speriat, Sorokin s-a dus să se plîngă de această pacoste unui prieten al său, șeful grupului de constructori Kunin. Acesta nu i-a putut fi de nici un ajutor lui Pavel, decît că i-a dat un rașpel ca să se apere cu el. Pavel s-a mai chinuit încă două nopți, dormind cu rașpelul lîngă el, pentru orice eventualitate.

Iar acum se miră și el:

— Ce m-au mai dus! Chestia cu prosopul treacă-meargă. Hapurile aruncate pe fereastră, la fel. Că a vrut să-mi muște urechea — iar nu-i cine știe ce grozăvie: un mare pictor și-a tăiat singur o ureche ca să pară mai interesant. Dar chestia cu portocala și cu șesarul de cupă — care-i nebunul căruia să-i vină în minte așa ceva? Nu-i nici un fel de logică în asta, iar eu am crezut. Iurievici, zău, am crezut! Și adăugă cu regret: Îmi pare rău că trebuie să plec. Am și ticluit pentru doctorii ăștia o farsă genială.

Orice s-ar spune asemenea farse fac viața de aici mai ușoară și mai veselă, îndeosebi cînd nu ești tu însuți obiectul lor și cînd urechile tale nu sînt amenințate de nici un pericol.

La *Vostok* a sosit acea parte a trenului de tractoare care trebuia să ducă provizii acolo. A parcurs destul de repede distanța de la *Komsomolskaia* pînă la *Vostok*. Tractoare au fost mai multe ca de obicei, și fiecare din ele a dus o încărcătură mai mică. Trenul staționează la *Komsomolskaia* și așteaptă întoarcerea tractoarelor de la *Vostok*. Apoi va începe drumul greu spre *Sovetskaia*.

27 ianuarie 1958

O zi minunată, caldă, în ciuda viscolului. Nu circulă nici un fel de avioane. Vîntul urlă necontenit. Deschid toate ușile — aici nimeni nu le încuie — și în fiecare casă găsesc cunoscuți. În casa mea din Tallin sînt nouă apartamente mici, dar eu nu cunosc decît pe unul din locatarii lor, iar despre vecinii mei de la același etaj sau despre cei ce locuiesc cu un etaj mai jos nu știu absolut nimic. Aici însă cunoști mulți oameni cu care ai conviețuit chiar și puțină vreme, pe vas sau la *Mirnîi*, și care s-au instalat de curînd în apartamente vecine: la *Oaza*, pe meridianul estic 100, la *Pionerskaia*, pe paralela 69, la *Komsomolskaia*, pe paralela 74, la *Vostok*, pe paralela 78. Îi cunoști chiar și pe cei a căror locuință de iarnă din *Sovetskaia* nu este încă gata.

Marea îi leagă pe oameni, fie că o doresc sau nu, de zece ori mai vîrtos decît pămîntul, iar viața polară, mai ales în stațiunile mici, îi leagă și mai trainic decît marea.

Dar pe toți acești oameni, cu caractere atît de diferite, cu atitudini felurite față de viață și cu o atitudine ceva mai asemănătoare deși diferențiată față de muncă, pe toți acești oameni care au o ținută a lor proprie, și care trec cu pași proprii prin viață, eu nu i-am văzut cum trebuie, sau sînt încă prea aproape de mine pentru a-i descrie, a-i înfățișa și a-i analiza mai minuțios. Antarctica, continentul marilor distanțe, îmi cere parcă să zugrăvesc lumea de aici din perspectiva unui răstimp mai îndelungat, după trecerea căruia voi uita ceea ce la început mi s-a părut esențial, ceea ce a constituit pentru mine un eveniment de primă însemnătate, dar apoi a dispărut, lăsînd doar ceea ce este mai semnificativ pentru oameni, ceea ce le aparține fără îndoială numai lor, ceea ce îi reliefează în mijlocul unui mare colectiv și în același timp îi leagă de acest colectiv.

Uneori te simți mișcat cînd auzi cum se vorbește despre tine într-o cuvîntare publică. „S-a născut într-un sat de pescari, după absolvirea școlii elementare nu și-a putut continua studiile din lipsă de mijloace, s-a ocupat cu pescuitul, a fost plugar.“ Într-adevăr e mișcător! Dar faptul că nu am putut merge la școală, că am învățat așa de puțin și fără nici o metodă, că nu am studii politehnice, și din această pricină nu pricep tehnica modernă a cercetărilor științifice, nu este cîtuși de puțin mișcător, ci pur și simplu jalnic. Astăzi am fost în casa geofizicienilor, unde Goncearov și Safronov s-au străduit, cu răbdare și cît se poate mai simplu și mai pe înțeles, să-mi explice construcția aparatelor destinate cercetării radiațiilor cosmice, magnetismului terestru, măsurătorilor seismice etc. Am plecat de la ei cu simțămîntul că sînt un incult capabil să citească cifrele de pe o scală, dar incapabil să priceapă sensul lor. După aceea am stat o jumătate de oră la cîini, pentru că oricît de poetic ți-ar fi sufletul, oricît de sus ți s-ar ridica în stratosferă sentimentele, dacă

n-ai o cultură și o înțelegere temeinică a tehnicii, în Antarctica nu ești bun decît să tragi la sanie.

Tehnica, tehnica și iar tehnica — de la cea mai complicată pînă la cea mai simplă. Aparate în liniștea încăperilor. Aparate așezate pe zăpadă, care înregistrează și transmit mai departe comunicări. Zile și nopți în șir vuiește centrala electrică, uruie tractoarele pe șenile, „Pinguinii“ și buldozerele. Zile și nopți în șir stau lîngă aparate radiotelegrafiștii cu căștile pe cap și țin legătura cu întreaga lume. Noaptea trecută radiotelegrafistul Vladimir Susșanski a vorbit cu un radioamator din Tallin. Depărtarea încetează să mai fie depărtare.

Dar tot aici, pitulată discret îndărătul depozitelor, se află o clădire în care tehnica e rustică în cel mai înalt grad. Este vorba de crescătoria de porci. Spre deosebire de toate crescătoriile de porci din istorie, în tinda ei locuiesc patru pinguini. Iar înăuntru, despărțituri curate în care sînt porci grași, roz-albi, de vîrste diferite. De după spinarea unei scroafe își scot nasul șase purcei negri tărcați, sub șase luni.

28 ianuarie 1958

Vînt puternic, furtuna bîntuie mereu. Vara, la *Mirnîi* nu scapi fără haine vătuite, ciorapi de lînă și rufărie călduroasă. Avionul a plecat astăzi la *Oaza* și chiar a aterizat acolo, dar nu avea nici un sens să merg cu el. De la aerodrom (unde avionul și-a lăsat încărcătura) nu poți ajunge pe jos pînă la stațiune. Iar spre *Vostok*, unde visez să mă duc, nu zboară de asemeni de multă vreme avioanele; pînă și cele destinate stațiunii de acolo stau încă la *Mirnîi*. Antarctica îți cere răbdare. Am zburat aici 4.000 km și se prea poate să rămîn la atît. „Cooperația“ urmează să plece în curînd în patrie și de fiecare zbor e legat riscul de a te împotmoli undeva și de a rămîne aici toată iarna.

Ce diferiți sînt oamenii! Azi-dimineață un membru provizoriu al celei de-a treia expediții, cu care am

venit împreună aici și cu care o să plec înapoi, a avut o lungă discuție cu șeful depozitelor, Șakirov. De vreo două zile omul își face planul să ierneze aici, ba chiar se gîndește și la un post. Unde să se aciuiască — la meteorologi, la glaciologi, la geofizicieni sau în vreun alt grup? Prin profesia lui ar putea intra oriunde: nici unul din grupuri nu ar avea nimic de pierdut, dar nici de cîștigat din asta. Dorința de a rămîne iarna aici se explică printr-un amănunt cît se poate de simplu: diurna. Iar azi-dimineață el a fost atît de imprudent, încît a început să vorbească despre modalitatea de a o obține. Iată această modalitate: dumnealui stă comod în cameră și începe să traducă din limba engleză, fiindcă, în calitate de membru al expediției, îi va fi mai ușor decît altora să-și publice traducerile la Moscova. Mai mult decît atît: există un mic roman franțuzesc senzațional, un „bestseller“ pe cîte am înțeles, foarte pornografic. Pentru traducerea lui e nevoie de o lună de zile. Dumnealui l-ar traduce însă nu pentru tipărire, ci pur și simplu pentru sine și pentru uzul prietenilor săi. Pentru asta i-ar trebui o lună de zile, în cursul căreia ar urma să i se plătească diurna antarctică.

Ascultîndu-l, Șakirov se burzuluia din ce în ce mai mult.

— Mii! exclamă el în cele din urmă.

— Care mii? întrebă iritat visătorul, rotunjindu-și ochii mari, de o frumusețe feminină.

— Mii de ruble va trebui să plătească statul pentru traducerea acestui bordel de uz personal, îi răspunse Șakirov.

Șocat de această expresie grosolană, visătorul începu să spună ceva despre neutralitatea politică a literaturii, adăugînd că un om cult, chiar și în Antarctica, nu trebuie să-și piardă interesul pentru cultură, mai ales pentru cea franceză, și că o dată ajuns în Antarctica trebuie să fie plătit la fel ca un cercetător polar.

Șakirov s-a aprins ca un fitil. Recurgînd uneori la expresii nu chiar pur literare, el i-a explicat că un milion e alcătuit din ruble și că statul nu alocă fonduri pentru expediții în scopul de a-i încuraja pe vînătorii de ruble ușoare. Și i-a arătat cum trebuie să se mun-

ceească în Antarctica, ce încurcături se pot ivi aici, chiar la *Mirnîi*, din pricina viscolului, care atinge uneori 35 pînă la 50 metri pe secundă ; apoi, cu aceeași consecvență și furie, s-a năpustit asupra acelora care vor să trăiască aici, în mijlocul ghețurilor, cu mănuși de mătase. Ca un economist priceput în calcule, el a transformat meschinăria și iresponsabilitatea unor asemenea oameni în ruble pe care ar trebui să le plătească statul, transformînd apoi aceste ruble în apartamente în care ar putea locui muncitori. Și revenea mereu la traducerea romanului franțuzesc, la traducerea „acestui bordel". Iar cel atacat, plecîndu-și tot mai mult capul, nu făcea decît să repete cu o voce de muribund :

— Eu am dreptul la acești bani.

Șakirov n-a lăsat piatră pe piatră din acest „drept". Rareori mi s-a întîmplat să aud cuvîntări atît de înflăcărate, atît de perfecte în argumentarea lor, atît de devotate statului și atît de patriotice, în sensul cel mai serios al cuvîntului, ca această cuvîntare sinceră rostită de Șakirov în cabina presei. De altfel, Șakirov trece aici drept un om din cale-afară de impulsiv, dar și foarte muncitor. Pe cei care nu sînt de acord cu el îi consideră dușmani, adică adversari ai vederilor lui despre îndatoririle oamenilor, despre simțul datoriei față de țara și poporul său. Asemenea oameni ar face mai bine să se țină departe de el.

Există o expresie, suprasaturată de conținut micburghez, pentru a caracteriza nesimțirea, indiferența, josnicia, tendința de a-și face drum cu coatele : „patriotismul salariului personal". Evident că Șakirov nu cunoaște această expresie, totuși el i-a explicat o zi întreagă adversarului său că tocmai acest soi de patriotism îl caracterizează.

După masă „apostolul primitoarei Antarctici" a declarat că nu crede că va rămîne aici peste iarnă. Aici, spunea el, dai de oameni grosolani de la care poți auzi lucruri neplăcute, și apoi s-ar putea să fie o iarnă grea ; ar risca să i se dea o muncă în afara specialității lui etc. etc.

După masă, șeful grupului meteorologic al celei de-a doua expediții, Kriciak, a ținut un referat asupra climei

Antarcticei, sprijinindu-se pe datele culese de cea de-a doua expediție. Acest imens răcitor care este Antarctica joacă un rol foarte mare în determinarea climei emisferei sudice. Antenele ei de gheață se întind departe în nord, suflarea ei atinge regiuni îndepărtate ale oceanului. În jurul ei se învîrtesc ciclonii și anticiclonii, care doar arareori năvălesc de pe oceane pe continent. Antarctica pare înconjurată de o gigantică și dezordonată linie de front pe care se duce lupta între masele de aer cald și cele de aer rece.

Dar harta climaterică a Antarcticei nu este completă, stațiunile continentale sînt situate departe una de alta, nu există încă informații meteorologice sau aerologice asupra unor spații imense, ceea ce lasă mult loc pentru discuții, ipoteze și fantezii științifice. În Antarctica sînt deocamdată multe lucruri nedescoperite și nedezlegate.

Se spune că peste o zi-două va sosi la *Mirnîi* un spărgător de gheață american

30 ianuarie 1958

Ieri dimineață a sosit la *Mirnîi* spărgătorul de gheață „Barton Island" din flota militară americană. Pe la 7 dimineața ne-a trezit din somn un uruit de motoare străine care nu semăna de loc cu uruitul avioanelor și elicopterelor noastre. Două mici elicoptere americane, care s-au ridicat de pe puntea posterioară a vasului „Barton Island", s-au rotit deasupra localității *Mirnîi* și au aterizat pe aerodromul nostru. În loc de roți au niște pontoane cilindrice care permit aparatului să se lase și pe apă, și pe gheață.

După o jumătate de oră *Mirnîi* s-a umplut de americani — aparatele lor de filmat și fotografice țăcăneau de zor, și se legau din senin cunoștințe noi.

În rada liberă de gheață din *Mirnîi*, lîngă muchia banchizei acum nesigură, staționa vasul „Barton Island". Corpul cenușiu al acestui spărgător de gheață

militar nu-i prea mare. Vasul are un motor foarte puternic. Afară de asta el poate să răzbească prin gheţuri destul de grele şi să dezvolte viteze mari. Informaţiile noastre despre locul unde se afla „Barton Island“ alaltăieri şi sosirea lui în cursul zilei de ieri confirmă că spărgătorul de gheaţă a străbătut într-un timp scurt o distanţă mare.

Principalul contingent al expediţiei antarctice americane, care va ierna în staţiunile continentale, este alcătuit din militari. Cheltuielile expediţiei le suportă Ministerul de Război. În legătură cu această împrejurare este de presupus că şi programul cercetărilor lor are un caracter militar, spre deosebire de programele ştiinţifice ale expediţiilor australiană, engleză, franceză şi a noastră. Pe bordul lui „Barton Island“ se află de asemenea aproape numai militari.

La *Mirnîi* a debarcat întîi *mister* Harold Catcham, avînd gradul de căpitan şi ocupînd funcţia de locţiitor al comandantului grupului operativ numărul 43 al flotei militare maritime (baza acesteia se află în Antarctica), apoi căpitanul vasului „Barton Island“, Branningham, secundul Reynolds, care este primul ofiţer al echipajului, locotenentul Beyby, ofiţer din serviciul de informaţii al vasului „Barton Island“, şi în fine colaboratorii ştiinţifici: James A. Sheer, conducătorul ştiinţific al Staţiunii antarctice de cercetări *Ader* din anul 1956 pînă în 1957, gravimetristul expediţiei antarctice americane James Sparkman, oceanograful Star, colaborator al Direcţiei Hidrologice a Statelor Unite, Richard L. Chapell, colaborator al staţiunii *Little America*, medicii *mister* Elliot şi *mister* Morvine şi bineînţeles corespondenţii: din partea agenţiei *Associated Press*, *mister* Taylor, şi din partea ziarului *New York Times*, *mister* Becker. În afară de aceştia, ofiţeri inferiori, matrozi şi membri ai expediţiei antarctice americane.

Americanii se simt la *Mirnîi* ca acasă. Cercetătorii lor ştiinţifici manifestă un mare interes faţă de lucrările colegilor lor sovietici, faţă de aparatura ştiinţifică, faţă de *Mirnîi* şi faţă de staţiunile noastre continentale. Glaciologul se îndreaptă către glaciolog, iar

meteorologul către meteorolog. Ceilalți leagă și ei convorbiri prietenești și relații economice cu totul normale. Chiar după o jumătate de oră a trebuit să fug în camera mea după țigări „Kazbek“ : erau foarte cerute. S-au pus în circulație o mulțime de țigări americane de toate sorturile. Dar un interes deosebit au stîrnit printre americani căciulile noastre, din care pricină unii dintre noi nu au nici astăzi ce pune pe cap.

Trebuie să spun că americanii sînt oameni neobișnuit de mobili. Ai impresia că la *Mirnîi* au venit vreo două sute de oameni și nu douăzeci. Îi vezi pretutindeni — pe fiecare troian de zăpadă, pe fiecare stîncă, lîngă fiecare casă. Deschid toate ușile și, dacă izbutesc să dea peste vreun membru al expediției care știe englezește, conversația se leagă în această limbă, iar dacă un asemenea om nu există se descurcă și fără el. *Mister* Taylor, un om în vîrstă, cam obosit, cu o privire apatică, se cațără destul de sprinten pe stîncile cafenii. Aparatul lui fotografic țăcăne mereu, iar în carnetul de note o pagină după alta se umple cu însemnări. *Mister* Becker, corespondentul ziarului *New York Times*, un om volubil și veșnic zîmbitor în ciuda părului său care a început să încărunțească, a și reușit să stea de vorbă cu toți și despre toate, afară de politică.

Am intrat și la meteorologi împreună cu oaspeții. Americanii și-au ațintit privirile întîi de toate asupra stelelor de cinema de pe acoperiș, le-au fotografiat și au dat o înaltă apreciere acestei opere a unui pictor necunoscut.

Unul dintre americani, care era lîngă mine, a emis brusc un prelung și uimit „o-o-o !“, s-a trîntit pe spate în zăpadă și, îndreptînd grabnic obiectivul aparatului de filmat asupra acoperișului, a început să filmeze.

Toți cei care-i însoțeam pe americani am rămas de asemenea înmărmuriți pentru o clipă. Pe acoperiș, alături de stelele de cinema goale, apăruse deodată cel mai veritabil Pan, absolut la fel cum ni-l închipuim din mitologie. Era mic de stat și bine legat, tuns pînă la piele și înnegrit de soare. Îmbrăcat doar în chiloți, își holba cu nedumerire și teamă ochii albaștri și blînzi

spre numeroasele obiective. Iar îngenuncheatele frumuseți de placaj de lîngă el și-au lăsat pudic în jos capetele pictate. În spatele lor, ca fundal, un cer rece și posomorît, de plumb, Marea Davis plină de ghețuri, aisberguri, stîncile goale și zăpezile albe.

Pan s-a dovedit a fi Semion Gaigherov, colaboratorul științific-șef al detașamentului meteorologic. Explicația era foarte simplă. Pe acoperișul stațiunii meteorologice fusese amenajat din două foi de placaj un adăpost pentru teodolit. Bătrînul spartan Gaigherov s-a gîndit că, ferindu-se de vînt în spatele acestor foi de placaj, poate să facă băi de soare și în Antarctica. Ora lui de cură solară luase sfîrșit tocmai în clipa apariției americanilor. Această neobișnuită coincidență a stîrnit o oarecare senzație și a creat oaspeților noștri o foarte bună dispoziție.

Americanilor li s-a dat posibilitatea să asiste la lansarea unei radiosonde, iar ei i-au urmărit îndelung zborul. Apoi Bugaev i-a tratat cu șampanie. Toți erau veseli, și încă doi oameni și-au pierdut căciulile. Suvenir!

Am fost transportați într-o barcă cam ciudată pe „Barton Island", care staționa doar la cîțiva metri de țărm. Ca formă semăna cu o albie de oțel ușoară, dar cu o capacitate de încărcare foarte mare. Pupa și etrava erau boante, ca și cum ar fi fost tăiate. Această barcă este foarte practică la navigarea printre ghețuri.

Pe „Barton Island" ne-a fost prezentat un film american pe ecran lat. Culori foarte clare. Foarte multe numere de revistă. Dar conținutul...

Spărgătorul de gheață a plecat seara tîrziu. Eu l-am părăsit plecînd cu ultima barcă. Iar în drum spre casă mi s-a întîmplat ceva stupid — mergînd pe zăpadă aparent solidă m-am prăbușit pînă la piept în gheață. Apa era foarte rece, ea a pătruns îndată în cizme și mi-a muiat hainele.

Scriu aceste rînduri stînd în genunchi lîngă pat. Mă doare spinarea și la fiece mișcare necalculată simt parcă o împunsătură de cuțit.

Radiculită.

Asta îmi mai lipsea!

31 ianuarie 1958

Mi se pare că filologul nostru Videmann a fost primul care a tălmăcit cuvîntul „intelectual“ pe limba poporului. După definiția lui, intelectual este „cel ce muncește cu fundul...“ Exact și precis. E bine dacă ai cap, dar cînd spinarea și fundul ți-s cuprinse de o durere ascuțită, uneori de-a dreptul insuportabilă, începi să-ți dai seama deosebit de palpabil de interdependența tuturor lucrurilor și de adevărul că starea fundului influențează adesea într-un mod foarte simțitor asupra procesului de gîndire, ba chiar îl întrerupe de-a binelea.

3 februarie 1958

În seara zilei de 31 ianuarie, în rada *Mirnîi* a intrat vasul „Thala Dan“ al expediției antarctice australiene. El a apărut la nord cu totul pe neașteptate — noi îl așteptam abia în dimineața zilei de 1 februarie. Iată-l plutind fără grabă pe apa neagră, contururile corpului său roșu se văd deslușit pe fondul aisbergurilor îndepărtate, iar puntea lui de la pupa, vopsită în alb și galben, se înalță deasupra lor și lunecă parcă detașată peste norii grei și întunecoși ai orizontului nordic. „Thala Dan“, închiriat Australiei de către danezi, a fost lansat abia acum o jumătate de an și navighează încă și sub pavilion danez, și sub pavilion australian. Frumoasă navă — corpul ei roșu-alb, avionul roșu de pe bord, fanioanele de pe catarge — toate acestea produc o impresie plăcută, vasul arată tînăr și pare mic și ușor de la distanță.

Cercetînd prin binoclu vasul „Thala Dan“, observ pentru prima oară crepusculul, care devine pe zi ce trece mai compact. De cîtăva vreme, la noi la *Mirnîi* o oră sau două e întuneric, iar prin ferestrele mici ale caselor se uită bezna albăstruie și agitată. Lunga noapte polară se furișează încet spre noi pe cearșaful alb al Antarcticei, aducîndu-ne aminte de existența și

de apropierea ei. La miazănoapte cerul este învăluit de nori de toamnă. Unul din ei, care și-a lăsat pieptul greoi peste aisberguri, îmi amintește prin contururile lui o ilustrație a lui Doré, înfățișîndu-l pe Samson cu poarta orașului Gaza pe umeri. Norul acesta de un albastru-închis, plutind deasupra aisbergurilor, aduce cu pămîntul cufundat în beznă, iar partea din mijloc, care se îngustează în jos ca o cupă și se întinde mult spre apus, seamănă leit cu Samson. Sus, imensa îngrămădire de cețuri cenușii, de o formă aproape pătrată, îți amintește de poarta orașului pe care o duce Samson.

Sînt o sută de zile de cînd am plecat de acasă. Cînd am plecat era toamnă. Și abia acum toamna m-a ajuns din urmă.

„Thala Dan“ a intrat cu prova în gheața de la țărm și a lăsat o scară. Pe aceeași gheață își aruncase și ancorele. De pe vas au coborît australieni și danezi. (Expediția are personal australian, iar echipajul vasului e danez.) I-am primit cu căldură. Spre deosebire de „Barton Island“, care s-a mărginit să ne comunice lapidar că se îndreaptă spre *Mirnîi*, expediția australiană ne-a trimis o foarte politicoasă radiogramă cu rugămintea de a-i permite vizitarea observatorului antarctic sovietic. Caracterul prietenesc și serios al înțelegerii reciproce dintre savanții australieni și ai noștri e ilustrat și de împrejurarea că Philip Low, conducătorul expediției australiene, un om slab, palid, cu o barbă de olandez, vizitează *Mirnîi* pentru a doua oară. Întîia oară a venit aici cu avionul, în timpul primei noastre expediții. De cercetătorii sovietici îl leagă strîns comunitatea de interese științifice. *Mister* Low e unul din remarcabilii cercetători australieni ai Antarcticei.

Primul contact. Australienii și danezii coboară pe scară, rîd, dezvelindu-și dinții strălucitori, ne strîng mîinile. La *Mirnîi* e iar multă lume și forfotă. Radiotelegrafiștii oaspeților au și ajuns la stațiunea de radio din *Mirnîi* și se miră de capacitatea ei. În camera comună a radiotelegrafiștilor, în care sînt împrăștiate pe masă manuscrisele mele, intră un australian și un danez. Danezul are niște mustăți țepoase, roșii ca focul, ochii îi sînt de un albastru-intens și fața pistruiată,

cum sînt îndeobște obrajii la nord de paralela cincizeci. E înalt de peste șase picioare. Și visează să facă schimb de căciulă cu mine. Australianul e un om nu prea înalt, cu o față rotundă și cu burticică. Amîndoi oaspeții sînt oameni veseli și vor să sporovăiască.

— Vorbiți englezește? mă întreabă el.

— Nu.

— *No?*

— *Haroso!* spune danezul și scoate din buzunarele sale încăpătoare două pachete de țigări și patru borcane de conserve. Borcanele conțin bere daneză foarte gustoasă. Ședem, vorbim, lucrăm și cu limba, și cu degetele și, oricît de ciudat ar părea, ne înțelegem perfect.

— *Aerowhisky?* întreb eu și mă lovesc peste gît cu degetul arătător — e un gest care înseamnă același lucru în toate graiurile.

Oaspeții nu obiectează. Mica rezervă a lui Viktor Iakunin e pusă la bătaie. Camera se umple de oameni — și de-ai noștri și oaspeți. Discuția devine generală. *Mirnîi* le place noilor-veniți: stațiunea de radio e bună, casele la fel, radiotelegrafiștii sînt colegii și prietenii lor. Aici nu e o bază militară, pe „Pinguini“ nu se află mitraliere și nu au văzut nici un submarin sovietic. După un scurt răgaz toți se îndreaptă spre meteorologi, spre laboratorul de fotografii aeriene. Oaspeții intră în cabinele mașinilor, cercetează avionul nostru „IL-12“. Contactul profesional a fost stabilit.

Decurge bine și masa comună. Toastează *mister* Low și Trești nikov. Amîndoi vorbesc despre necesitatea contactelor dintre savanți în munca de cercetare a Antarcticei, și urează reciproc fiecărei expediții cele mai mari succese. La masă se află și căpitanul vasului „Thala Dan“, Kay Hindberg. Are figura bărbătească a unui bătrîn marinar, ochii îi clipesc vesel. Uniforma îi vine ireproșabil. Îi place aici.

Savanții se află și ei printre noi.

Cîntăm împreună, facem schimb de adrese, discutăm probleme de știință, vorbim despre colaborarea științifică dintre cercetătorii polari.

Seara au venit în sala de mese mulți oaspeți de pe „Thala Dan“. Băieți foarte buni! Am legat relații deosebit de bune cu radiotelegrafiștii lor. Au stat pînă tîrziu la stația de recepție și au ascultat emisiunile Moscovei și ale postului *Little America*.

Vasul „Thala Dan“ a plecat ieri după-amiază.

Astăzi am fost împreună cu seismologii la cîțiva kilometri de *Mirnîi*. Au încercat aparate de măsurat grosimea gheții. Acum, cînd gerul nu e prea puternic, fixarea diferitelor cabluri nu e un lucru greu, dar la treizeci de grade sub zero și pe vînt puternic probabil că e o îndeletnicire chinuitoare.

Astăzi trenul de tractoare a plecat din *Komsomolskaia* spre *Sovetskaia*.

„Cooperația“ se afla ieri la 38°27′ latitudine sudică.

4 februarie 1958

Trenul de tractoare a ajuns la o sută de kilometri de *Komsomolskaia*. Totul decurge normal.

6 februarie 1958

Senzațiile mele de acum pot fi caracterizate printr-un singur cuvînt — așteptare. „Cooperația“ se îndreaptă cu o viteză bună spre *Mirnîi*, membrii celei de-a doua expediții își împachetează lucrurile și predau echipamentul, iar eu, un explorator polar vădit neexperimentat și inutil, îmi amintesc de o sută de ori pe zi de draga mea.

Orice s-ar spune, femeile sînt puterea întunericului care pesemne, fără să-și dea și ele seama cum, ne influențează, nu ne lasă să ne îndreptăm gîndul spre Allah, adică spre munca noastră.

Văd zilnic oameni noi, îi văd muncind și încep să pricep mai bine sensul cuvintelor: „expediție antarctică complexă“. Meteorologii stau aplecați asupra hărților lor, seismologii și glaciologii studiază caracterul și

grosimea gheții, aerofotografii lucrează în laboratoarele lor întunecoase și în cabinele avioanelor. Ceva mai la o parte de așezare, pe stînca stației de radio acoperită de zăpadă, muncesc mecanicii de aviație. Oamenii aceștia pe lîngă care trecem adesea fără să-i observăm, și ale căror nume sînt umbrite de gloria aviatorilor, desfășoară o muncă grea și plină de răspundere care cere mîini de aur și mare experiență. Fără munca lor nici un avion nu s-ar putea ridica de pe gheața Antarcticei, și chiar de pe orice alt teren. Pentru a-l studia mai mult sau mai puțin temeinic pe fiecare dintre oamenii din *Mirnîi* ar fi trebuit să rămîn aici peste iarnă. Dar pentru asta îmi lipsesc și posibilitățile, și hotărîrea. Sînt mulțumit chiar și cu ceea ce Antarctica mi-a dat — acum voi avea la ce să mă gîndesc.

Marea e foarte, foarte frumoasă. Liniștită, întunecoasă, cu diamantele orbitoare ale aisbergurilor.

Azi-dimineață trenul de tractoare se afla la o sută cincizeci de kilometri de *Komsomolskaia*.

8 februarie 1958

După micul dejun s-a auzit deodată alarma de incendiu. Bubuiturile ei surde răsunau deasupra zăpezilor din *Mirnîi* ca niște strigăte de ajutor.

Fie de la un muc de țigară, fie de la un chibrit aruncat din nebăgare de seamă sau de la vreo scînteie rătăcită dintr-un horn, s-au aprins niște lăzi goale de lîngă uzina electrică și o sumedenie de scînduri, bîrne și cîrpe de șters. Flacăra a izbucnit cu putere, ajungînd pînă la resturile de carburanți, și cînd am alergat acolo, focul se și prelinsese pe postamentul de bîrne al uzinei, iar pereții ei îmbrăcați în tablă începuseră să fumege. Au intrat în funcțiune toate furtunurile, toate stingătoarele și gălețile care s-au găsit în *Mirnîi*. Oamenii nu și-au cruțat forțele, și peste o jumătate de oră i-au venit de hac focului. Ne-am tulburat grozav. Ce s-ar fi întîmplat dacă ardea uzina electrică, mai ales în timpul nopții polare, cînd gheața curmă orice legă-

tură a stației cu patria? Există, desigur, destul combustibil, destui carburanți, dar totuși... Suflul prăpădului a trecut atît de aproape de noi, încît oamenii simt și acum un fior de gheață pe șira spinării.

10 februarie 1958

„Cooperația“ urmează să sosească mîine. Ea a parcurs distanța de la Port-Louis pînă-n Antarctica destul de repede pentru un vas atît de vechi. Vara emisferei sudice a îmblînzit fața aspră a mării de aici, vînturile și-au pierdut sălbăticia, care te îngheață și care peste o lună sau două se va dezlănțui din nou cu toată puterea.

Dar iarna, adică toamna antarctică, se apropie. Nopțile au devenit întunecoase, iar luna plină care seamănă cu un cap de țipar (din pricina strălucirii zăpezii luna pare aici galbenă și plină de funingine, iar contururile craterelor ei negre) luminează sumbru și fantomatic creasta lină a Antarcticei. Din cînd în cînd cei patruzeci de cîini din *Mirnîi* încep să urle la lună, ridicîndu-și boturile.

Peste cîmpuri troienite
Luna tristă luminează...

Lipsește doar copacul de lîngă poartă, care să-și aștearnă umbra asupra drumului...

Lumina revărsată de lună asupra Mării Davis este fărîmițată în țăndări de valurile joase, încît ai impresia că apa e presărată peste tot cu frunze. Insula Haswell și stîncile cafenii și golașe din rada *Mirnîi* par noaptea niște forturi crenelate amenințătoare.

Mi-am împachetat lucrurile. Mă gîndesc cu melancolie: ce bine ar fi dacă și în creier ar exista ceva asemănător unei valize sau unui sac de voiaj, în care lucrurile să stea separat — aici rufăria curată, colo cea murdară, aici hărțile maritime, colo clișeele, aici cărțile, iar colo fotografiile! În amintirile și-n impresiile mele, în aprecierile mele asupra oamenilor, în stabilirea situației lor în colectiv, în tot ce am văzut și am auzit

sau, după cum mi se pare, am ghicit în cele cincizeci de zile, trăite pe continentul antarctic, domnește o mare dezordine, o mare încîlceală. Parcă aș fi împrăștiat aceste nemaivăzute bogății într-o încăpere uriașă. Doar oameni izolați, grupuri izolate au apucat să ocupe în acest haos un loc precis ori mai mult sau mai puțin statornic.

Îmi dau seama cît de îndatorat am rămas față de meteorologii Vasiukov și Bugaev, față de oamenii aceș-tia la care sinceritatea și blîndețea tipic rusească se îmbină în chip fericit cu tactul și care-și duc cu atîta dragoste munca. Un grup compact și cu totul aparte îl formează radiotelegrafiștii. Puțini oameni îmi sînt atît de apropiați ca Boris Cernov, Slava Iakovlev, Viktor Iakunin, Vladimir Sușanski. Am locuit o sută de zile unul alături de altul, și în tot acest timp nu am făcut niciodată schimb de complimente, ci dimpotrivă, ne-am adresat unul altuia destule cuvinte tari. Dar dacă va mai fi să trăiesc vreodată în Extremul Nord sau să fac o lungă călătorie pe mare, aș dori ca alături de mine să fie ei, sau oameni de talia lor. Iar în centrul tuturor, aparte, se află stațiunea *Komsomolskaia*, cu cei patru oameni care iernează acolo și de care m-am legat foarte mult. Un punct minuscul pe gheață, locul unde am trăit zilele cele mai grele și cele mai pline de miez din viața mea. Sînt încredințat că asemenea zile pot transforma lumea lăuntrică a unui om, curățind-o de orice gunoaie și podidind-o cu puritatea zăpezilor — doar de-aș avea destule puteri omenești spre a o păstra!

12 februarie 1958, „Cooperația"

Ieri, 11 februarie, „Cooperația" a sosit la *Mirnîi* și și-a aruncat ancorele speciale pentru gheață în același loc unde acostase „Thala Dan". S-a lipit cu prova de banchiza de gheață. Iar noi ne urcam pe vas și coboram de pe el pe o scară obișnuită — la fel ca într-un port adevărat.

Am urmărit sosirea „Cooperației", am văzut-o cum se apropie pe apa întunecoasă a Mării Davis, cum corpul

ei alb se contopește cu aisbergurile, devenind parcă o părticică din ele, și mi-am dat seama cît de mic pare vasul printre acești giganți scînteietori. Stăteam pe o stîncă mare și neagră, pe colina Komsomolskaia, aceeași pe care sînt situate stațiunea de radiorecepție, uzina electrică și atelierul — și aproape că nu vorbeam. Pentru că am îndrăgit această bucățică de pămînt înghețat, răscolită de șenilele tractoarelor, am îndrăgit-o fiecare în felul său: unii s-au legat de ea ca de locul lor de muncă, alții ca de un post înaintat în lupta pentru dezlegarea tainelor Antarcticei. N-aș putea lămuri cum am îndrăgit eu această bucățică de pămînt. În tot cazul nu ca pe o femeie, nu ca pe o rudă și nici măcar ca pe o „insulă a mea", ca pe un loc al meu sub soare, ci, de pildă, așa cum am îndrăgit unele locuri din Muhu — cele mai sălbatice, cele mai neumblate, cele mai pustii.

Încă înainte de sosirea „Cooperației" îmi luasem rămas bun de la tovarășii mei din *Mirnîi*. Am trecut pe la meteorologi, pe la aerofotografi, apoi pe la radiotelegrafiști. Am reușit să facem rost prin nu știu ce minune de două sticle de vin, am avut și puțin spirt. Eram foarte emoționat și uneori simțeam că-mi dau lacrimile. Chiar dacă era înduioșarea unui om ușor ametit de băutură, ea avea totuși o bază reală, adevărată și trainică — profunda recunoștință față de tovarășii mei.

Pe colina Komsomolskaia, în fața stațiunii de radio, a avut loc mitingul de bun rămas. Urcîndu-se pe un dîmb, Tolstikov a rostit cuvîntarea de despărțire. În cuvinte simple și calde el a exprimat recunoștința cuvenită membrilor celei de-a doua expediții pentru munca lor de cercetare a Antarcticei, muncă fără de care celei de-a treia expediții i-ar fi greu să izbîndească. El ne-a urat călătorie plăcută și întoarcere cu bine acasă.

Mi-am dus lucrurile pe „Cooperația". Între timp radiotelegrafiștii cartaseră scrisorile sosiste din patrie. Știam că voi primi o scrisoare și am dat fuga la radiotelegrafiști. Toți au primit scrisori, numai eu — nu. Am întrebat de vreo zece ori, am cercetat eu însumi toate plicurile cu numele adresanților, care încep cu litera „S", apoi cu litera „Ș", dar nu am găsit scrisoa-

rea. Încălțat cu cizmele de blană stăteam în bătaia vîntului pe colina Komsomolskaia, dar în suflet simțeam un gol rece, o durere ascuțită amestecată cu jignire — nesuferiții tovarăși de drum ai tuturor oamenilor dați uitării. Nu știam ce să mai fac: să strig în gura mare, sau să las totul baltă.

În clipa aceea se apropie de mine Iakunin:

— Nu ai primit? a întrebat el.

— Nu.

— Am să mă mai uit o dată.

— Bine.

N-am primit scrisoare. Și simțeam că stînca aceea neagră, plină de crăpături și rece mă apasă.

„Cooperația“ staționa lîngă banchiză. Cei ce plecau, în cea mai mare parte membri ai celei de-a doua expediții, se și urcaseră pe vas. Scara a fost ridicată. Membrii celei de-a treia expediții stăteau pe banchiză, iar uralele lor puternice se ciocneau în văzduh cu acelea ale oamenilor de pe vas. Continentul alb a rămas dincolo de pupa „Cooperației“, care se întorcea încet, oamenii de pe banchiză s-au contopit, devenind o singură fîșie dințată, iar vasul, șerpuind agale printre aisberguri, a luat direcția nord. Din cînd în cînd bordurile lui se loveau de ghețari, corpul i se cutremura ușor, iar mie mi se părea că gheața, zgîndărind fierul, îmi zgîndărea și conștiința.

Marea Davis s-a schimbat: a devenit limpede ca în timpul verii.

Scrisoarea soției mele mi-a fost înmînată abia azi — cu șaisprezece ore mai tîrziu decît tuturor celorlalți. Încă pe vas un tovarăș o luase pentru a mi-o înmîna „solemn“ ca unui scriitor, ca unui activist social tînăr, dar merituos. De n-ar fi fost respectul față de disciplina de pe vas și față de părul cărunt al acestui om, de n-aș fi știut că nu a suferit niciodată de un exces de inteligență și tact, și că a fost sincer și binevoitor în felul său, probabil că l-aș fi bătut. Pentru ceasurile pe care le-am trăit datorită lui aș fi putut ajunge să-l urăsc chiar și pe cel mai bun dintre oameni.

13 februarie 1958

Navigăm pe meridianul așezării *Mirnîi* direct spre nord. Cursul este 360. Oceanul Înghețat și partea de sud a celui Indian sînt calme. În fața noastră — o stradă albastră. Asemănarea cu strada se datorește faptului că aisbergurile se întind la nesfîrșit de-a lungul ambelor borduri, ca și cum cineva le-ar fi rînduit de la sud la nord. Aisberguri de toate formele și mărimile — vezi aici și șesuri, și dealuri, și turnuri, și munți, și cupole. Poate că unele din ele își au obîrșia în ghețarul Elena, deasupra căruia am zburat o dată cu avionul. Toată ziua mă uit la ele așa cum te uiți la niște cunoștințe bune, înainte de a te despărți de ele pentru totdeauna. Vreau să-mi întipăresc în minte puritatea lor luminoasă și rece, forța lor, capetele lor albe ca zăpada, pentru ca o dată cu trecerea anilor toate acestea să se transforme în rînduri și strofe. Valurile șlefuiesc neîncetat aisbergurile, sapă în ele peșteri și treptat le distrug, așa cum face timpul cu viața omului.

Cine nu a văzut oceanul nu și-l poate închipui nici în vis așa de frumos cum îl văd eu acum.

Viteza „Cooperației" e redusă. Navigăm tot timpul numai cu un Diesel și facem cîte șase-șapte noduri. Pe hartă înaintarea noastră nici nu poate fi observată. Ne aflăm aproximativ la paralela 60—61.

14 februarie 1958

„Cooperația" își urmează cursul drept spre nord. Încă nu știu încotro mergem — în Australia ca să luăm încărcătură de la Melbourne sau direct acasă, ocolind Capul Bunei Speranțe. Pe mine, bineînțeles, mă atrage mai mult varianta australiană. Dar pe unii membri ai expediției aceasta nu prea îi încîntă. Ei n-au mai fost în patrie de cincisprezece luni și toate gîndurile lor sînt legate de casă. Iar o escală în Australia ar lungi călătoria cu o lună întreagă. Trebuie să spun că și pe mine mă cam trec fiori cînd mă uit pe hartă și văd cît de

uriașă este distanța pînă acasă. Peste o jumătate din ocolul globului pămîntesc. Dar va fi desigur foarte plăcut să călătorim la întoarcere prin Canalul Suez și Marea Mediterană, în cazul cînd va fi preferată varianta australiană.

Oceanul continuă să fie liniștit. „Cooperația“ se leagănă ușor.

Încă nu-i cunosc bine pe tovarășii mei de călătorie. La *Mirnîi* am avut puțin contact cu cea de-a doua expediție și deocamdată nu știu cine este cutare sau cutare, de unde e, ce muncă are. Mă interesează însă extrem de mult amintirile lor, experiența lor, concluziile la care au ajuns, întrucît toți au iernat în Antarctica. Sper că în cursul acestei lungi călătorii ne vom cunoaște reciproc.

Colegul meu de cabină este Vladimir Mihailovici Kunin, care se întoarce din a treia călătorie pe continentul de gheață. Ne-am cunoscut la *Mirnîi*, unde Kunin locuia în casa radiotelegrafiștilor. E inginer, un om foarte instruit, vesel, delicat, ager, un tovarăș cum nu se poate mai bun. Sînt sigur că ne vom împrieteni.

La ora 10—11 seara (ora vasului), pe cer a apărut aurora polară. În Antarctica nu am văzut-o niciodată, deoarece cît am stat acolo nici n-am avut parte de nopți adevărate. Niște șerpi luminoși se unduiesc încet pe orizontul sudic, își schimbă forma și poziția, iar norii din fața lor par niște munți întunecați. Drept în fața vasului șerpuiește o enormă spirală luminoasă, a cărei strălucire rece a risipit întunecimea nopții și a înghițit licărul stelelor.

Iar la tribord, pe fondul luminos al aurorei polare, s-a reliefat clar un nor. Prin contururile lui, mi-a amintit de ienupărul țepos din Muhu, în spatele căruia arde noaptea un foc de pădure. Și iată că aici, lîngă Crucea Sudului, între paralelele 58° și 59° sud, pe puntea șubredă a „Cooperației“, sub sarturile ei printre care am văzut cum se nasc și mor fazele lunii și sub care am cercetat harta siderală a emisferei sudice, sub aceste sarturi ale căror contururi tremură acum în lumina flăcărilor, mi-am adus din nou aminte de vacanțele de vară petrecute împreună cu soția mea la Saaremaa, de focu-

rile pe care le aprindeam pe insula Muhu, în satul meu natal. Aproape în fiece seară şedeam lîngă buturugile aprinse, uneori cu prietenii noştri, alteori cu pescarii, dar cel mai adesea singuri. Îndrăgisem într-atîta aceste plimbări, încît plecam şi aprindeam ruguri chiar şi în serile ploioase. Iar siluetele ienuperilor se zăreau la fel de clar cum se vede acum acest nor întunecos pe fondul văpăilor aurorei.

Aş mînca obleţi uscaţi, fierţi în acelaşi ceaun cu cartofii şi prăjiţi apoi în untură. Aş dori să aprind focul printre ienuperi pe pămîntul tare şi pietros, sub cerul albastru-cenuşiu şi cald.

Şi aş dori firește ca lîngă acest foc să fim doi.

Pentru o singură seară am dorinţe mai mult decît suficiente.

15 februarie 1958

Navigăm pe acelaşi curs 360. Încă nu s-a stabilit dacă plecăm sau nu în Australia. Nu cunoaştem nici primul port de escală şi deci nici itinerarul, şi asta mă face nervos.

Spre seară oceanul s-a posomorît. Vîntul s-a înteţit, valurile se ridică tot mai sus cu fiecare oră care trece. Pe cer nori joşi, orizontul e acoperit de ceaţă. Plouă.

16 februarie 1958

Dimineaţa a fost trecut pe hartă noul curs : 60. Ne îndreptăm spre nord-est, adică spre Australia. Straşnic ! Primul port încă nu-l cunoaştem, probabil însă că va fi Melbourne.

În sfîrşit am scos iarăşi piesa din fundul valizei. Fie ca soarta să se îndure de cei ce trebuie să scrie pe o asemenea vreme ! O furtună de gradul 7—8, care încă nu s-a înteţit prea tare. „Cooperaţia“ se apleacă uneori atît de mult, încît de pe masă cade jos totul — ţigări, manuscrise, cărţi. Scaunul îţi fuge nu ştiu în-

cotro, iar tu trebuie să te sprijini cu pieptul de marginea mesei. Nu pot să scriu, deși mă simt cît se poate de bine și am mare poftă de lucru.

Viteza „Cooperației“ e de 10—11 noduri. Ne ajută curenții și în parte vîntul. Funcționează amîndouă Diesele.

19 februarie 1958

Coordonatele noastre la amiază — 47°50′ latitudine sudică și 108°39′ longitudine estică. Ne apropiem de Australia, făcînd cîte 230—240 mile pe zi. Viteza de 10 noduri. Dar primul port încă nu-l cunoaștem. Astăzi oceanul e calm. Nici nu-ți vine a crede că aceasta e centura de furtuni cuprinsă către paralelele 40—50 despre care am auzit atîtea. Leul doarme cu ghearele ascunse.

Ieri am împlinit 36 de ani. Și oceanul a făcut tot posibilul pentru ca în această zi să pot medita în liniște. De cu noapte însă a devenit furtunos, iar azi-dimineață vasul a început să fie zgîlțîit de puternice valuri de bord. A început să plouă, orizontul s-a înnegurat, cercul de apă întunecat, ușor vălurit, s-a micșorat. Dinspre nordul neguros veneau valuri mari, fioroase și reci. Puntea era tot timpul inundată. Cea mai mare înclinare a vasului a fost de 28 grade. De cîteva ori totul a zburat de pe masă jos. Pe asemenea valuri nu poți scrie, este mai presus de orice posibilități fizice să te ții cu înverșunare de masă și totodată să și gîndești. Stai lungit pe pat, citești, meditezi, în timp ce afară domnesc urletele și vuietul oceanului. Iar prin minte îți trec mereu gînduri și triste, și vesele, și visătoare, și serioase.

Dimineața, Kunin m-a felicitat cu prilejul zilei de naștere, apoi a adăugat:

— Se spune că din șapte în șapte ani, caracterul omului se schimbă. Asta înseamnă că trebuie să se schimbe și al dumitale. Ar fi interesant de știut în ce direcție?

Da, ar fi interesant de știut. Mă întreb care-o fi lipsa mea cea mai de seamă? Care anume din slăbiciunile caracterului meu îmi căşunează mai multe încurcături? A devenit la noi un semn de bună-cuviință să vorbești cît mai puțin despre modul în care scrii, despre ceea ce simți cu acest prilej, despre rezervele interne de observații, despre laboratorul de creație. Deși știu că păcătuiesc împotriva bunei-cuviințe, voi întredeschide totuși ușa care dă în laboratorul meu de creație, în cămările unde se păstrează rezervele mele interne. Ce se găsește acolo?

Amintiri foarte puternice din copilărie, atît de puternice încît nu au pălit cu trecerea vremii. Am încercat de cîteva ori să descriu cum, într-o dimineață limpede și luminoasă de aprilie, se topesc, susurînd, țurțurii subțiri și străvezii formați în timpul nopții, cum doarme vîntul, cît de tînără și fremătătoare e păduricea din preajmă, cît de răsunător cîntă într-o asemenea dimineață corul cocoșilor din sat. Dar n-am reușit. Simt și aud foarte clar toate acestea, dar deși ele sînt luminoase și limpezi ca cristalul, deși sufletul copilului le-a îndrăgit atît de mult, a le exprima e peste puterile mele. Îmi amintesc bine de o anumită stare de pace sufletească, de sentimentul de tulburare și plictiseală, de senzația că timpul s-a oprit în loc — într-un cuvînt tot ce încercam noi, copiii, acasă, în timpul rugăciunilor de duminică dimineața, deși cîntecele bisericești ne plăceau realmente și deși dumnezeul tatălui meu era întîi de toate bun, înțelept și milostiv.

Însuși tatăl meu era așa. Nu mi-l amintesc altfel decît cărunt. De obicei părul lui lung răzbea puțin pe frunte de sub șapca-i de piele. Era înalt de șase picioare, slab și ușor adus de spate. Purta o barbă rotundă de căpitan de vas comercial, avea un nas acvilin, niște ochi pătrunzători de culoarea mării într-o zi cețoasă, un glas subțire, care se auzea de departe, și un suflet bun. Noi, copiii, eram mulți și ne vînzoleam fără încetare pe pardoseala de piatră a casei noastre țărănești; dar nici unul dintre noi nu a fost bătut vreodată. Eram pedepsiți cu vorba. Tatei îi spuneam „tată“, iar mamei „mamă“, și nu cunoșteam nici o alintare fățar-

nică de felul lui „dragă“, „drăguță“, „scumpule“, „tăticule“, „mămico“. „Bun băiat“, „bună fată“ — asta era pentru noi cea mai mare laudă și, întrucît o auzeam destul de rar, ea ne aducea bucurie pentru toată ziua. Ne temeam de tata și îl respectam. Și uneori, cînd ne făceam de cap prea din cale-afară, ajungea să ne spună: „Să știți că vă pun ienupăr în pantaloni!“, și ordinea se restabilea de îndată. De altfel o dată el a aplicat această pedeapsă băiatului surorii mele vitrege. Îmi amintesc cum stătea lîngă sobă și din pantaloni îi ieșea o rămurică de ienupăr, cum își înghițea lacrimile și se temea să facă vreo mișcare. Era o pedeapsă umană — nu te durea și totuși erai nevoit să stai locului. În genere însă tata ne dădea foarte multă libertate, el socotea că-i în firea copiilor să facă gălăgie, să strige, să se îmbrîncească unul pe altul și să rupă multă îmbrăcăminte.

Aveam cinci ani cînd, într-o zi de februarie, tata a plecat la Leisi, la iarmaroc. Încă înainte de asta el îmi făgăduise să mă ia și pe mine și, amintindu-mi de făgăduiala lui, am început să-i cer să și-o îndeplinească. Afară însă era viscol, și cînd am aflat că tata nu mă ia, m-am agățat de el și am început să miorlăi și să urlu cît mă ținea gura. Numai că lacrimile nu-mi curgeau și îmi amintesc și acum cît eram de necăjit și de mînios. Dar tata m-a consolat:

— Urlă, fiule, astăzi încă mai ai voie. Căci am să-ți aduc de la iarmaroc o huruitoare care-o să ne urle după pofta inimii.

Am stat toată ziua la fereastră, privind viscolul de afară și așteptînd să se întoarcă tata cu huruitoarea. Și mă străduiam să-mi închipui cum va arăta: va fi desigur din aramă, cu roți și cu un coș, din care se aude glasul.

Tata s-a întors abia seara tîrziu. În timp ce mama îi curăța zăpada de pe cojoc, eu mă tot învîrteam în jurul lui și căutam să văd unde se află acea mașină glăsuitoare. Era ascunsă în sînul tatei: un cilindru de tablă, lung de un picior. Tata și-a scos tacticos cojocul și abia după aceea mi-am primit eu „mașina“. Era o simplă cutie de tablă, foarte obișnuită pe vremea aceea,

în care huruiau niște bomboane, ca la o jumătate de kilogram. Dar și acum îmi aduc aminte cît de fericit am fost în seara aceea. Ce poză frumoasă avea pe capac! Și apoi, cutia! N-are a face că nu urla, doar mă descurcasem eu și pînă atunci cu propriul meu glăscior.

Tata avea un dar deosebit: el știa să cultive în noi dragostea de muncă. La vîrsta de zece ani știam să dreg hamurile, la treisprezece să semăn, la paisprezece aram ca un om mare și întotdeauna munca mi s-a părut interesantă. Dragostea pentru educație, menținerea interesului față de muncă, aceste calități eu le consider și astăzi rare și deosebit de prețioase.

Tata a început de la lucruri mărunte; mi-a dat o jumătate de kilogram de cuie de un țol și mi-a îngăduit să le bat în perete. După aceea a început să mă ia cu el la potcovărie ca să-i trag foalele. Pe nesimțite fierul a devenit pentru mine ceva viu și interesant. Datorită tatălui meu am socotit interesantă și ocupația atît de simplă a smolirii frînghiilor. Toată această pedagogie poate să pară simplistă, dar ea cere răbdare. A ara bine nu-i chiar așa de ușor, iar cînd dorești să înveți treaba asta te prinde fără să vrei. Pînă și dragostea mea pentru cărți o datorez într-o anumită măsură tatălui meu: vrînd să facă din mine un pescar și un țăran, el socotea lectura un viciu dăunător și inutil, dar ceea ce este oprit e cu atît mai atrăgător și mai plăcut.

Îmi amintesc de priveliștea topirii ghețurilor în strîmtoare — o zi sfîntă pentru satele pescărești. Îmi amintesc de toți nașii mei de la care am primit cunoașterea (destul de bună pe cîte cred) a limbii estone și mîndria specifică lor de a face parte din breasla pescarilor. În genere nașii, caracterele lor independente, povestirile lor despre lumea largă și despre mări, expresiile lor ocupă un raft întreg în laboratorul meu de creație. Îmi pare rău că ei îmbătrînesc și ne părăsesc unul după altul. Pentru mine moartea fiecăruia dintre ei înseamnă moartea unui dascăl.

M-ar interesa să știu cît timp dăinuie în amintire jignirile suferite în tinerețe și în special acelea la care am ajuns de mult să ne gîndim cu un zîmbet amuzat. La vîrsta de optsprezece ani eu eram încă foarte mă-

runt de statură și totuși, la fel ca și cei de o vîrstă cu mine, tînjeam să joc cu fetele din sat. Ele însă, fiind trupeșe și înalte, mă priveau de sus și nu aveau de loc chef să joace cu un cavaler atît de mărunțel. (Despre statura acestor fete oricine își poate face o idee din următorul fapt: un prieten al meu, marinar, mi-a povestit că a jucat o dată pe insula Saaremaa cu o lungană atît de înaltă, încît în timpul valsului n-o putea cuprinde de talie, ci numai de genunchi!) La jocurile din sat cîte o fată mai delicată și mai bună la suflet se uita și la mine, dar mai toate umblau cu nasul pe sus și cu capul ridicat, așa încît eu nu puteam să văd bine decît forma bărbiei lor. Unele aveau bărbia fină și rotundă. Din ele, probabil, au ieșit soții bune. Altele însă aveau bărbia proeminentă ca o carenă de stejar. Acestea deveneau soții autoritare și clonțoase, dintre cele care sparg farfurii și care trec cu timpul în categoria celor mai periculoși și mai crunți inchizitori — în categoria soacrelor rele. Trufia și înfumurarea acestor viitoare soacre erau foarte jignitoare.

Copilăria, frageda tinerețe, serile molcome de vară, gerurile iernii, priveliștile minunate ale naturii de pe insulă, pescuitul, semănăturile, secerișul, treierișul, potcovăria cu bubuiturile ei și cu bocănitul baroaselor și ciocanelor, prima iubire și chinurile sufletești legate de ea — toate acestea constituie partea cea mai substanțială a rezervelor mele lăuntrice, dar deocamdată e peste puterile mele să împletesc din aceste fire deosebite o țesătură unică și completă.

Mulți dintre noi, și eu printre ei, am purtat mantaua militară cenușie la vîrsta care trece drept cea mai fericită — adică între nouăsprezece și douăzeci și trei de ani. Războiul a smuls din viața noastră o bună bucată de bucurii, o bună bucată de tinerețe, ne-a smuls aproape o mie cinci sute de zile și nopți în cursul cărora omul face de obicei o mulțime de prostii nevinovate, este fericit sau nefericit, dar în același timp se formează. În schimb, însă, războiul ne-a servit o lecție serioasă. ne-a dăruit din plin cu amintiri grele pentru care, ce-i drept, a trebuit să plătim prea scump. În acești ani, noi

am văzut sufletul omului, am văzut „eul“ lui, mai dezgolit decît oricînd înainte sau după.

Trebuie să spun că în relativ puțini ani generația noastră a văzut și a trăit multe, mai multe decît apucă să trăiască, de pildă, fiece suedez în întreaga lui viață de durată medie, scutită de ororile războiului.

Totuși să revenim la începutul cugetărilor mele, la „schimbarea caracterului“. Întreg acest material, toate aceste impresii și amintiri zac vraiște în laboratorul meu de creație. Vorbind cinstit, o singură împrejurare — și anume lipsa de voință și slabul meu spirit de disciplină — mă împiedică să scot din ele, definitiv, ceea ce e mai esențial, mai colorat și mai caracteristic. Pentru că e foarte greu să scrii, iar eu pur și simplu mă eschivez, ca de obicei, de la munca grea, căutînd pretexte s-o amîn dacă nu pe veci, măcar pentru un timp. În oraș găsești din belșug asemenea pretexte, dar în largul mării ele cad din fericire și rămîi față-n față cu propria ta lene. E curios că într-un răstimp de trei luni și jumătate petrecute în Antarctica și pe ocean am reușit să fac și să gîndesc mai mult decît izbutesc să realizez în oraș vreme de un an. Și cu toate acestea mă urmărește necontenit sentimentul că scriu puțin și că uneori nu merit nici măcar să mi se servească masa în sufrageria vasului.

Balzac, poate cel mai muncitor și cel mai ambițios dintre genii, scrie în *Muza din provincie:*

„E drept, creierul nu ascultă decît de propriile sale legi; el nu recunoaște nici pretențiile vieții, nici poruncile onoarei; o lucrare foarte bună nu se creează pentru că îți moare soția, pentru că trebuie să plătești o datorie rușinoasă sau să-ți hrănești copiii, cu toate acestea nu există talente mari fără voință mare. Aceste două forțe gemene sînt necesare pentru construirea imensului edificiu al gloriei. Oamenii aleși își mențin întotdeauna creierul în stare activă, așa cum cavalerii vremurilor își țineau pregătite armele. Ei își domesticesc lenea, renunțînd la plăcerile tulburătoare, și chiar cînd cedează necesității de a le avea o fac numai pe măsura puterilor lor. Așa au fost toți oamenii care și-au amuzat, instruit sau călăuzit epoca. Voința poate și trebuie să fie un

temei de mîndrie cu mult mai mare decît talentul. Dacă talentul e o predispoziție naturală cultivată, atunci o voință fermă este biruința repurtată în fiecare clipă asupra instinctelor, asupra tentațiilor pe care ea le înfrînează și le domină, asupra capriciilor și îngrădirilor pe care ea le înfrînge, asupra dificultăților de tot felul pe care ea le învinge eroic."

Eu nu sînt un nebun care se consideră geniu și nu-mi închipui că am realizat cine știe ce mare lucru ca „să-mi amuz, instruiesc sau călăuzesc epoca". Mă socot în rînd cu mulți alți confrați ai mei, un simplu muncitor rutier, care deschide drumul marilor talente ce vor veni după noi. E și aceasta o muncă de onoare, și la urma urmelor cineva trebuie s-o facă. Dar și această muncă cere o disciplină și o voință destul de mare, iar dacă se va produce într-adevăr o minune și caracterul meu se va schimba astăzi, aș dori ca aceste două elemente ale lui să sporească simțitor.

Luați cunoștință, prieteni, de acest toast al „noului născut", rostit de el la o latitudine sudică a oceanului Indian, pe electromotonava „Cooperația", zgîlțîită cu înverșunare.

Ieri a sosit la Odesa vasul „Rossia" care a adus din Alexandria în patrie o parte din membrii celei de-a doua expediții.

21 februarie 1958

În sfîrșit ne-a devenit cunoscut primul port — Adelaida. Cu actuala viteză, de 240 mile în douăzeci și patru de ore, dacă nu și mai mare, trebuie să ajungem acolo în seara zilei de 25 februarie sau în dimineața zilei următoare. Mă întreb cum o fi arătînd această „*terra incognita Australia*" a lui James Cook, care acum este o parte independentă a lumii și ai cărei primi locuitori albi au fost criminalii de drept comun expulzați din Anglia.

Oceanul e din nou liniștit și posomorît. O bucată gigantică de monotonie desăvîrșită! Am senzația că

paralelele 40—50 ne-au înșelat, ascunzîndu-și adevărata lor față : „Cooperația“ a sărit a doua oară peste ele ca un fluture deasupra unui ucigaș adormit. Oceanul, această mare covată cu pereții de ceață și de nori, se leagănă ușor, ca și cum asupra lui ar sufla pe nări un taur beat. Nu știu de ce îmi vin în minte versurile lui Bagrițki din *Contrabandiștii* :

Vai, vele grecești,
Vai, Marea Neagră!
Vai, Marea Neagră,
Hoț lîngă hoț!

Dar aici nu vezi nici vele grecești, nici contrabandiști ! De la *Mirnîi* n-am întîlnit nici un vas. Această tăcere statornică, această lipsă de viață a oceanului (pînă și albatroși sînt puțini) au un efect apăsător. Și totuși îmi dau seama că bombăneala mea e nedreaptă. Oceanul ne răsfață. Urletele și înverșunarea furtunilor de aici nu sînt de natură să pricinuiască mari bucurii.

Astăzi am primit o radiogramă de la Tolstikov : la 16 februarie, deasupra stațiunii *Sovetskaia* a fost înălțat drapelul U.R.S.S. Coordonatele exacte ale stațiunii sînt : 78°24′ latitudine sudică și 87°35′ longitudine estică.

22 februarie 1958

„Cooperația“ merge cu aceeași viteză ca și pînă acum, la zece noduri și jumătate. Oceanul e liniștit.

23 februarie 1958

Dispoziție solemnă, duminicală. Cu cît se apropie seara, cu atît e mai sărbătorească. Astăzi e a patruzecea aniversare a Armatei Sovietice. Și distanța pînă la pămînt e din ce în ce mai mică.

De altfel la amiază această dispoziție duminicală mi-a pierit pentru cîtva timp. A trebuit să calc rufele spălate

ieri. Muncă neînchipuit de penibilă și generatoare de furii. E drept că la început nu faci altceva decît să miști fierul electric, care scoate aburi. Apoi însă ajungi la cămășile de zi, la cele pentru concertul de seară și pentru Australia. Firește, vasul se leagănă. Îți așterni pătura pe una din măsuțele restaurantului, apuci fierul de călcat încins și te pui pe treabă. Spatele cămășii, pe care ai putea să nici nu-l calci, avînd în vedere că tot rămîne sub haină, iese foarte neted și frumos. Dar după aceea vin mînecile, pieptul, manșetele, gulerul, într-un cuvînt tot ce au născocit oamenii care nici acasă, nici în largul mării, nu au fost nevoiți să-și calce singuri rufele. Și aici începe ceva de neînțeles : cu cît calci mai mult, cu atît descoperi pe cămașa care părea destul de curată locuri prost spălate. Netezești bine una din poale și iată că pe cealaltă apar cute, dar cel mai rău e cu gulerul și cu pieptul. Rău. Miroase a cîrpă arsă și a abur, ca într-o spălătorie. Cei ce-și așteaptă rîndul la fier se enervează, îți dau sfaturi și te aduc într-o stare de zăpăceală furibundă. Te întrebi unde e dreptatea ? Poetului nostru Paul Rummo, care și-a petrecut vara cu soția la băi la Laulasmaa, o vacă i-a mîncat cămașa pe care desigur că nu și-o spălase și nici nu și-o călcase singur. Așa încît el nu numai că a scăpat de cămașă, dar a cîștigat și o temă pentru poezie. În Antarctica, însă, nu există vaci și nici vreun alt soi de viețuitoare care să mănînce cămăși. Așa că nu aveam de unde aștepta ajutor. Sfîrșitul a fost că am spălat din nou cămășile pe care abia le călcasem. Acum ele sînt întinse la uscat în cabină și de fiecare dată cînd intru sau ies mă lovește peste nas o mînecă udă.

Astăzi am trecut printr-un cîrd mare de delfini. Erau probabil cîteva sute și săreau din apă și la stînga, și la dreapta. Numai în fața vasului nu cutezau să se joace.

Ziua s-a terminat cum nu se poate mai bine. În salonul de muzică, a dat un concert ansamblul artistic al celei de-a doua expediții, organizat la *Mirnîi* și botezat „Țurțurele“. Conducătorul ansamblului este Oskar Kriciak, un om talentat și multilateral. În treacăt fie spus, el poate fi văzut în fiece zi pe punte în tovărășia a doi

pinguini pe care speră să-i treacă vii peste ecuator și să-i ducă la Grădina zoologică din Moscova.

Dar să revenim la concert. La început ansamblul a executat un program de cîntece ale Armatei Sovietice de pe vremea războiului civil și a Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Melodii cunoscute, care au devenit pentru noi atît de apropiate și dragi în anii războiului și care mai au încă mult de trăit. Ele ne stîrnesc multe amintiri și reînvie în suflet starea de spirit, sentimentele unice din anii războiului. Simți în ele și fumul orașelor distruse, și urletul bombardierelor în picaj, și oboseala grozavă a ostașului, și fulgii de zăpadă de pe mantaua tovarășului care mărșăluiește înaintea ta, și multe altele.

„Unde sînteți voi acum, camarazi de regiment?“ Ei sînt aici.

Programul de cîntece s-a terminat. În fața microfonului apar doi crainici — Semion Gaigherov și Serghei Lopatin. Amîndoi sînt grași, Gaigherov mai mult decît Lopatin, care e tînăr. Gaigherov este un renumit aerolog, iar Lopatin e seismolog. Limbile lor care nu-s cîtuși de puțin limbi de privighetoare, ci mai degrabă ascuțite ca niște ace, se pun vîrtos în mișcare. Expresia fețelor lor e serioasă, științifică, iar felul lor de a vorbi este întocmai ca în schița *Despre regi și verze* de O'Henry: vorbesc despre una, despre alta, parcă în treacăt, și, printre altele, dau caracterizări unor tovarăși care par la început mieroase, dar devin apoi acre ca oțetul. Cei doi crainici rîd și de ei înșiși, ceea ce le dă dreptul să-i înțepe și pe ceilalți. Uimitoare pereche! Ce fericire, îmi spun eu, să ai asemenea oameni în timpul lungii și monotonei nopți polare, cînd o ironie suculentă, veselă și lipsită de răutate are prețul aurului!

Bucătarul-șef al celei de-a doua expediții, Zagorski, un tînăr cu o față impunătoare și cu un glas frumos, cîntă *Vals antarctic* — muzica de Kriciak, textul de Anatoli Vvedenski. E un cîntec despre zăpada care se ridică în vîrtej deasupra stîncilor din *Mirnîi*, despre geruri, despre dorul de casă, despre prietenie, despre aisbergurile albe și despre luminile care cad în noaptea polară pe țărmul Pravdei. *Vals antarctic* și *Aisbergul alb*

ale lui Kriciak sînt lucrări de talent, și în timp ce Zagorski le cîntă în salonul de muzică domnește o liniște plină de respect. Cei ce au iernat în Antarctica sau au stat acolo, măcar la fel de puțin ca și mine, vor duce cu ei acasă, afară de cunoștințe, experiență și amintiri, și cîntecele lui Oskar Grigorievici Kriciak. Și dacă li se va întîmpla să se întîlnească la Tallin, Leningrad sau Moscova, probabil că în primul rînd își vor aminti nu de ipoteza lui Kriciak asupra mișcării ciclonilor în Antarctica, ci de-al său *Vals antarctic*.

24 februarie 1958

Ne apropiem repede de Australia de Sud.

Văd ochii tăi — și e cu neputință
Chiar să-ți închipui ochi așa de-albaștri.

Oceanul de astăzi mi-a adus aminte de acest distih dintr-o poezie a Silvei Kaputikian. Apa lui minunată de un albastru-închis, curată și ușor încrețită, doarme sub razele soarelui care vin dinspre nord. Liniște, cald. Aș vrea să scriu versuri.

Dar, stăpînindu-mă, eu calc
cu pasul greu,
chiar pe gîtlejul cîntecului meu. [1]

Poate că peste cîtva timp ziua de astăzi se va preface în poezie. Albatroșii lunecă jos de tot deasupra oceanului, iar în urma lor aleargă, albă și fluturîndă, imaginea lor ogîndită în apă. La cîteva mile de noi, perpendicular pe linia noastră de navigație, se vede un vas — primul de cînd călătorim în Antarctică. E un petrolier mare și cenușiu. Se vede că vine din Melbourne.

Seara, după ce s-a lăsat întunericul, pe cerul sumbru deasupra continentului australian plutea secera grea și subțire a lunii nerușinat de galbenă, ca o bucată de

[1] Vers din poemul „În gura mare" de V. Maiakovski, în romînește de Cicerone Theodorescu (n. r.).

pustiu, de brînză sau de unt. O asemenea lună este posibilă și admisibilă doar în emisfera sudică. Cum îți mai răscolește sufletul! Uiți că ai și trăit o jumătate din viață și te simți un tinerel de douăzeci de ani, drept care îți spui: munca e pentru cei mai bătrîni, iar pentru noi...

25 februarie 1958

— Pămînt!

Cu această exclamație solemnă m-a trezit Kunin astăzi la ora 6 dimineața.

Cerul din fața provei vasului era învăpăiat de lumina veselă a soarelui care răsărea, iar la tribord, poate doar la un kilometru de noi, se înălța din apa albastră insula Kangaroo — un amestec uniform de monocrom de nisipuri sterpe și ierburi cafenii. Insula Kangaroo, care are o lungime de 80 mile și o lățime de 25 mile, ne-a însoțit toată ziua la tribord, cînd îndepărtîndu-se, cînd apropiindu-se. Ochii nu deosebeau pe ea nimic viu, nici o priveliște care să-i bucure. Doar nisip, iarbă arsă și iar nisip, și în afară de asta un țărm foarte abrupt, care colorează în galben pînă și apa din apropierea lui. În lumina soarelui care prinsese să se înalțe, insula semăna cu carapacea unei broaște țestoase adormite. Nu se vedea pe ea decît o singură construcție — radiofarul. Ceva mai departe de țărm, la o distanță de cîteva mile unul de altul, ardeau focuri. Deasupra pămîntului pîrjolit se ridicau coloane viorii de fum gros — jos ele se întindeau pe cîte o milă. Ce ardea acolo — pădure sau iarbă? Probabil iarbă. Și totuși ce bine ne părea să vedem de pe vas pămîntul acesta, pe care-l puteam privi ore întregi! Căci iarbă și nisip sterp văzusem ultima dată în Africa de Sud, în urmă cu optzeci de zile.

Seara am intrat în strîmtoarea Investigator. Am început să întîlnim mai multe vapoare. În față, răsărea

din mare, înălțîndu-se încet, Australia, galbenă, cu creneluri de munți în depărtare. Se lăsa o seară caldă.

„Cooperația“ și-a aruncat ancorele în golful Sf. Vincențiu. Noaptea o vom petrece aici.

26 februarie 1958

Șalupa pilotului a venit dis-de-dimineață. Din ea s-au urcat pe bord pilotul, vameșii și medicii portului. Pilotul s-a dus spre pasarelă. Iar medicii s-au ocupat de noi. Treceam prin fața lor cu mîinile întinse, tălmaciul striga numele fiecăruia dintre noi, după care urma un zîmbet și un „*very good*“.

Portul Adelaida este așezat la gura unui fluviu. „Cooperația“ mergea cu viteză redusă printre cheiuri. În dreapta, pe malul sudic al fluviului, se întindeau chiar deasupra apei desișuri de mangrove. Am întîlnit bărci pescărești, cîteva vapoare și, pitite în golfulețe, o mulțime de iahturi și mici ambarcațiuni cu motor, deși sportul velelor este considerat aici ca o distracție accesibilă doar celor bogați.

Adelaida e un port mare. La cheiul betonat, unde se văd multe antrepozite joase, staționează vapoare mari, transoceanice, cu o deplasare de 7.000, 10.000 și 12.000 tone. Pavilioane și embleme de firme ale Australiei, Angliei, Americii, Japoniei, R. F. Germane, Danemarcei, Suediei ș.a.m.d. Deasupra continentului străin, un calm deplin, căldură și o ceață zăpușitoare, în plină toamnă.

Remorcherele duc „Cooperația“ chiar în inima portului. La aceeași dană cu noi staționează un mare vas american, „Devon“, și un vas japonez (parcă-i zice „Maru“) cu o deplasare de 10.000 tone.

Apariția unui vas sovietic, încă a unuia care are pe bord o expediție antarctică, face ca pe toate punțile să se îngrămădească o mulțime de spectatori. Pe chei apar muncitori din port, vameși în uniforme negre și sobre, și cîțiva polițiști. Privirea ni-e atrasă brusc de cunoscuta reclamă pentru „Coca-cola“ pe caroseria roșie a unui automobil. În port vedem un șir de magazii lungi;

șinele de decovil sclipesc în soare. După două săptămîni de viață în aerul curat și sărat al oceanului, simțim din nou miros de praf și cereale.

În port se adună lume. Vasele sovietice intră rareori în porturile australiene și de aceea sosirea fiecărui vas sub pavilion roșu e aici un eveniment. Îndată ce am așezat scara, primul care s-a urcat pe vas a fost profesorul Glessner cu soția. Acest eminent savant în domeniul petrolului a venit să lucreze în țara noastră înainte de cel de-al doilea război mondial, la invitația guvernului sovietic. A învățat destul de bine limba rusă și s-a căsătorit cu o tînără balerină din Moscova. E în relații bune cu exploratorii noștri polari, dintre care pe mulți îi cunoaște personal, deoarece atît „Obi", cît și „Lena" trecuseră încă în 1956 prin portul Adelaida. Iar cînd ziariștii fac cerc în jurul conducătorului celei de-a doua expediții, Treșnikov, Glessner le spune :

— Aveți grijă să nu clevetiți peste măsură ! (De altfel aici tonul presei în legătură cu noi este corect.)

În acest timp, însă, în port are loc o mișcare ciudată, ba chiar captivantă din punct de vedere psihologic și nelipsită de un oarecare dramatism. În umbra silozurilor stau familii întregi — cu și fără copii — iar de la un grup la altul trec siluete singuratice. Majoritatea covîrșitoare a acestor oameni vorbesc rusește cu glas scăzut. De după clădirea unui depozit apar automobile „Holden" (marcă de automobil australiană) uzate, foarte vechi sau cu totul rablagite, fabricate probabil îndată după primul război mondial, și pe care nu le mai poți vedea nici în cimitirele de automobile, necum în vreun oraș portuar. Unele din ele se opresc, mai toate însă trec pe lîngă „Cooperația" cît se poate de încet. Prin ferestrele lor se uită febril la vasul nostru chipuri serioase de adulți și mutrișoare curioase de copii. Curînd după ce „Cooperația" a acostat, cheiul s-a transformat într-o adevărată șosea, deși nu era amenajat ca loc de circulație. Mașinile ocolesc silozurile și apar din nou după trei-patru minute. Ele trec încet-încet pe lîngă vas, ochii oamenilor dinlăuntru cercetează cu tot mai multă îndrăzneală iublourile vasului și se uită piezîș la acei dintre noi care se află pe punte. După această scurtă recunoaștere,

mașinile se opresc, oamenii coboară din ele și, înșirîndu-se lîngă zidul clădirii antrepozitelor, se uită îndelung și nehotărîți la scara „Cooperației", pe care se vede că n-au destul curaj să se urce.

Sînt emigranți ruși. Colonia lor din Adelaida numără aproape 20.000 de oameni.

Alexei Tolstoi i-a poreclit pe o parte din emigranții ruși stabiliți după revoluție la Paris: „oameni care își cer scuze". Urmărind ceea ce se petrece în port lîngă scara „Cooperației", îți vine în minte această poreclă. Emigranții, în cele mai multe cazuri familii — soț și soție sau soț, soție și copii — se apropie de scara vasului, șovăie un timp stingheriți înainte de a pune piciorul pe ea, în cele din urmă urcă încet (în vreme ce copiii se țin tare de frînghie), ajung pînă la ultima treaptă, și aici tatăl familiei, de regulă, întreabă:

— Scuzați, vă rog, se poate vizita vasul?

În toată călătoria mea în Antarctica nu am auzit de atîtea ori cuvîntul „scuzați", cît l-am auzit aici, pe scara și pe coridoarele „Cooperației". Și cîte conținea acest „scuzați", ce nuanțe variate căpăta el pe buzele acestor oameni! O singură frază: „Scuzați, vă rog, se poate vizita vasul?"

Curiozitate? Desigur că era și asta. Dar nu numai atît. Mai era și altceva la mijloc și anume: „Scuzați-ne, sîntem mințiți de atîția ani, încît vrem să știm dacă acesta este într-adevăr un vapor sau pur și simplu propagandă", „Scuzați-ne, dar în ochii voștri noi nu sîntem, desigur, decît niște trădători de patrie", „Scuzați-ne, dar noi vrem să auzim ceva despre patria noastră de odinioară, de la voi și nu de la ziariștii emigranți", „Scuzați-ne, dar ne este dor de țara noastră". Scuzați-ne, scuzați-ne, scuzați-ne. Simți în asta o tristețe, și o întrebare, și dorința de a vedea niște oameni plecați de curînd reîntorcîndu-se în acea țară care, cu toate distrugerile pricinuite de război, a renăscut din nou, după ce ei, emigranții, siliți sau de bunăvoie, au părăsit-o — în țara a cărei imensă și mereu crescîndă autoritate, a cărei putere și ale cărei succese nu cutează să le tăgăduiască nici măcar ziarele burgheze australiene, în țara cu care guvernul australian a rupt relațiile diplomatice

după nerușinata și, chiar din punctul de vedere al lumii capitaliste, prost ticluita, iar acum definitiv și pe deplin demascata „afacere Petrov“.

Seara nu te mai poți mișca pe „Cooperația“. Peste tot mulțimi de oameni — și australieni, și emigranți ruși. Ei au umplut culoarele, punțile și salonul de muzică, au intrat în toate cabinele, beau ceai și mănîncă în restaurantul nostru, cercetează tablourile, cîntă la pian, dansează — într-un cuvînt se simt ca acasă. Cei veniți mai tîrziu nu-și mai prezintă la infinit scuzele. Copiilor de șase luni, de un an și doi le e somn și plîng, unii dintre ei au și fost culcați pe paturile din cabine, pe scaunele din salonul de muzică, iar alții dorm în brațele mamelor.

O seară plină de contradicții bizare.

Te uiți pe scara vasului pe care urcă necontenit oameni necunoscuți și te gîndești cîte contradicții se ascund în acești „pelerini“ destul de bine îmbrăcați, pe ale căror chipuri rusești se vede întipărită emoția, cît de mult spirit dostoievskian și cîtă șubrezenie vecină cu prăbușirea exprimă ele. Și-ți dai seama de ce un procent atît de mare de clienți ai ospiciilor din Australia este alcătuit din emigranți. Îți dai seama totodată și de faptul că a obține în rate case și mașini nu-i o fericire chiar atît de mare.

Pe punte rulează un film despre Antarctica, despre prima expediție sovietică. Lume extrem de multă ; pe puntea a treia sînt atîția oameni încît n-ai unde să arunci un măr, punțile de ambarcațiune și de promenadă sînt ticsite pînă la refuz, iar o parte din spectatori vizionează filmul prin ferestrele întunecoase ale restaurantului. Liniște de mormînt. Peste două sute de oameni stau pe chei — pe vas nu mai e loc.

Luminile vasului și cele ale portului cad pe scară, lemnul lăcuit are reflexe întunecate, alămurile sclipesc, odgoanele cenușii-argintii tremură în întuneric. Iar pe scară urcă încet un bătrîn îmbrăcat într-un costum mototolit. Pălăria lui plină de pete are o culoare neprecisă, iar bastonul său cu mînerul îndoit ciocănește cu zgomot pe trepte. Ajungînd în dreptul matrozului de cart, el îl

privește ca și cum ar spera să vadă trăsături cunoscute și îi spune :

— Eu sînt rus.

— Aici sînt mulți ruși, îi răspunde matrozul de cart.

— Scuzați, pot vizita vasul? Scuzați, nu deranjez?

Dintre poeții emigranți estonieni din tînăra generație cel mai talentat, cel mai original și în același timp cel mai dușmănos față de tot ce este sovietic mi se pare a fi Kalia Lepik. El are un stil propriu, o fizionomie și o ură proprie. Un poet lipsit de har n-ar fi imaginat niciodată titlul pe care l-a dat el culegerii sale de versuri editată în Suedia : *„Cu mîna-ntinsă pe la uși"*.

27 februarie 1958, Adelaida

Tovarășul meu de cabină Kunin nu seamănă de loc cu globul pămîntesc. E de statură mijlocie sau poate ceva mai mic, are un cap cărunt cu un început de chelie, vorbește cu glas domol și nu înjură niciodată și, chiar dacă înjură, o face extraordinar de măsurat și expresiv. E un inginer cu reputație, autor al cîtorva volume mari, se bucură de prestigiu printre constructori și deține prin cumul funcția de botman secund pe „Cooperația". Atunci cînd vasul a trebuit să fie pregătit în largul oceanului pentru a primi o încărcătură de cereale, el a stat zile întregi în cale cu grupul său de constructori. Cunoaște vasul cum își cunoaște cele cinci degete și a văzut mai multe mări și oceane decît un marinar. Deși e trecut de cincizeci de ani, Kunin e desigur omul cel mai dinamic de pe „Cooperația". El părăsește cabina dimineața, la prînz îi vezi pentru o clipă capul cărunt în restaurant, iar în cabină se întoarce în jurul orei 11 noaptea. În Australia, însă, chiar și după miezul nopții. Are niște mîini de aur, știe să facă o mulțime de lucruri, și simple și complicate, din lemn sau din metal, nu poate trăi fără să muncească : pictează bine, știe să cînte la mandolină și la pian, e un bun cunoscător al artelor și vorbește curgător englezește.

Si deși, repet, nu seamănă cu globul pămîntesc, totuși dimineața, cînd coboram scara ca să ieșim pe chei,

un glumeț care stătea cu coatele sprijinite de balustradă ne-a strigat:

— Iată-l și pe Kunin cu satelitul său!

Satelitul eram eu. Sînt pe deplin satisfăcut de această funcție a mea. Kunin a mai fost în Adelaida în anul 1956 pe vasul „Lena", cunoaște orașul și știe ce merită să vezi în el. Mai mult decît atît, are printre australieni destui cunoscuți de nădejde. E bine să te învîrtești ca un satelit în jurul lui Vladimir Mihailovici.

Plecăm în oraș. De altfel sînt două orașe — Adelaida și Port-Adelaida, acesta din urmă fiind un oraș pur portuar, cu firme și magazine comerciale proprii, cu administrație municipală și cu primar propriu. Aici se află și una din cele mai mari secții ale uzinei de automobile „Holden". Din Port-Adelaida pînă la Adelaida sînt aproape 15 mile. Autobuzul — care circulă aici pe partea stîngă — trece pe lîngă antrepozite imense și stații de mașini; partea carosabilă a șoselei este împărțită în două printr-o zonă verde bine întreținută, cu palmieri, cedri și niște arbori australieni pe care nu-i cunosc, cu flori și iarbă deasă, compactă ca un covor. Încă din drum îți dai seama că cea mai mare parte a Adelaidei, ca și a oricărui alt oraș australian, o ocupă casele individuale. Materialele de construcție diferă — fie cărămidă roșie, fie piatră albă, fie blocuri de un galben-pal. Altminteri casele sînt extrem de asemănătoare, au ferestre mari, jaluzele trase și cîte un balcon cu acoperișul în formă de cort. Soarele e foarte puternic pe-aici și de aceea umbra e la mare preț.

Centrul Adelaidei seamănă cu toate centrele orașelor apusene. Case mari, cu multe etaje, cu magazine la parter, bănci, birouri, clădiri guvernamentale, nesfîrșite reclame, hoteluri, baruri și o sumedenie de mașini. Ca urmare a politicii locale a „Australiei albe", care împiedică imigrarea negrilor, japonezilor, indienilor și malaiezilor (excepție se face numai pentru studenții care urmează universitățile australiene și care au dreptul să practice aici după obținerea diplomei, bineînțeles cu aprobare specială), Adelaida este un oraș „alb": figuri europene, modă europeană. De orașele apusene pe care le cunosc îl deosebesc poate doar două particularități:

abundența de automobile de tip vechi și belșugul de pistrui. N-am mai văzut niciodată un oraș atît de pistruiat. Pistruii fac amuzante și simpatice fețele puștilor vînzători de ziare, care-și strigă marfa cu țipetele lor stridente, ei ne privesc din decolteul adînc al doamnelor cu talia subțire, apar ca un cer înstelat, vesel și purpuriu pe încheietura unei mîini grațioase acoperită de o mănușă albă. Iar fetițele cu rochițe albe care aleargă pe stradă seamănă cu niște ouă pestrițe de graur. Mulți, foarte mulți pistrui. Încolo e un oraș ca toate orașele.

Adelaida este centrul industrial și administrativ al statului Australia de Sud. Are 480.000 de locuitori. Între altele aici nu există un teatru permanent și nici orchestră simfonică proprie. Gusturile artistice ale omului mijlociu, necesitățile lui de hrană spirituală trebuie să fie satisfăcute și, pe cît se vede, sînt satisfăcute de cinematografe. Dacă, însă, fie din Melbourne, fie din Sidney vine aici vreo trupă sau vreun cîntăreț, biletele depășesc posibilitățile de plată ale spectatorului de rînd. Avînd un buget calculat pînă la ultimul *penny*, e foarte greu să scoți din buzunar 50 de șilingi, adică două lire australiene și jumătate.

Cea mai mare parte a zilei de astăzi noi — adică eu și Kunin — am petrecut-o la Galeria națională de artă a Australiei de Sud. În acest muzeu foarte spațios pictorilor australieni li s-a rezervat o singură sală. E drept că unele lucrări ale lor sînt expuse alături de tablourile englezilor, francezilor și olandezilor. Judecînd după prima impresie, aici predomină englezii. Foarte interesante mi s-au părut lucrările lui Albert Nametgire. cunoscut peisagist australian. Munți nu prea înalți, copaci prăfuiți cu frunzișul uscat, deșert, semideșert. Privim mult timp pînza englezoaicei Laura Knight. Nu știu dacă e sau nu un peisaj australian, dar mi s-a părut prea însorit ca să fie englez. Pe primul plan doi cai, ceva mai departe — o pereche de îndrăgostiți și doi măgari. În spate, munți. Și ai impresia că această pînză iradiază necontenit în sală, asupra privitorilor și asupra celorlalte tablouri, o strălucire aurie de soare, calmă și plină de bucurie.

Care să fie cauza?

În primele săli peisaje realiste și portrete. Regii și reginele au aici ca și pretutindeni cunoscutele figuri încremenite și pline de importanță, încadrate de gulere plisate. Dar iată-ne ajunși în imperiul artei contemporane. Triunghiuri, romburi, cuburi, rețele de linii. Nu sînt un cunoscător al artelor plastice, dar cred că, abstracție făcînd de pînzele în care cu toată bunăvoința nimeni nu va înțelege nimic, se poate găsi și aici ce vedea și la ce cugeta. Cercurile, cuburile și dreptunghiurile lui Alan Reynolds, cu tot caracterul lor aparent asimetric, formează, în ansamblu, un tablou frumos, liniștit și — îndrăznesc să spun — artistic. Tonuri domoale albastru-cenușii și argintii, nimic țipător și, în ciuda dezordinei, o oarecare simetrie interioară. Privești și îți spui: în odaia din casa ta unde primești de obicei musafirii nu se poate expune o asemenea pînză, dar într-un loc mai ferit de ce n-ai pune-o?

Cu sentimente ciudate și contradictorii am plecat din fața unei picturi a lui Roy de Maistre. La prima privire fugară nu descoperi nimic afară de un haos infernal. Aceleași cuburi și aceleași linii drepte de diferite culori ce se încrucișează sub unghiuri, iar în centrul pînzei ceva care-ți amintește de gîtul unei viori. Iar dedesubtul acestui amestec de culori titlul: „Hristos cu crucea, împiedicîndu-se". Rămîi perplex. Judecînd după nume, de Maistre poate fi un pictor catolic, și-a ales un subiect evanghelic, dar tratarea acestui subiect devine un rebus datorită gîtului de vioară. Te uiți din nou, cu atenție, și te simți aidoma unui copil care, descifrînd litere izolate, încearcă pentru prima oară să citească un cuvînt. Se conturează limpede crucea grea, sub care îl vezi apoi pe Hristos care s-a împiedicat. Fața nu i se vede — în cădere, Hristos și-a întors-o spre pămîntul plin de pă-
cate — îi vezi mantia cu falduri largi și tălpile goale cu degetele strînse puțin, cum e firesc să fie în clipa căderii. Privești îndelung această cruce, această spinare încovoiată și aceste picioare care seamănă foarte puțin cu picioarele fiului rătăcitor al lui Rembrandt, dar care îți amintesc totuși, nu știu prin ce anume, de tălpile lui crăpate, surprinse de un ochi genial. Mai tîrziu ne-am

întors de cîteva ori la această pictură și de fiecare dată am găsit în ea ceva nou.

Sînt departe de a mă alia cu acei adversari ai realismului socialist care reduc întreaga artă plastică sovietică la același numitor al „realismului fotografic". Dar nu se poate contesta că în ultimii ani am văzut în expoziții foarte multe picturi care se aseamănă și se completează una pe alta, și care în cel mai bun caz reprezintă fixarea palidă a vreunui moment oprit în loc al vieții noastre impetuoase. În aceste lucrări nu vezi nimic nici din ceea ce a fost ieri, nici din ceea ce va fi mîine. Ele sînt atît de descriptive, încît ne scutesc pe deplin de orice necesitate de a gîndi. Dar după părerea mea efectul cu adevărat artistic al unei bune picturi, ca și al unei bune literaturi, începe în clipa cînd, plecînd din fața pînzei sau punînd cartea deoparte, ne gîndim la ceea ce ele au exprimat. Absența acestei întrebări, incapacitatea lucrării de a o stîrni este un semn de sărăcie. Cine este Grigori Melehov — un bandit, un ucigaș sau un erou tragic, nefericit? A fost oare Axinia doar o femeie stricată, sau un suflet iubitor de felul Cleopatrei? Despre aceste lucruri se discută și la ele se gîndesc zilnic mii de oameni. Dar la multe picturi noi nu ne gîndim și nici nu discutăm în contradictoriu asupra lor. Păsatul de griș e păsat de griș — o mîncare hrănitoare și searbădă.

În galeria de artă din Adelaida există o pînză a lui Jack Smith *Cămașa albă și tabla de șah*. O tablă de șah cu pătrățele roșii, spetezele a două scaune simple. iar deasupra lor atîrnă pe frînghie o cămașă albă, spălată. Altceva nimic. Culori pure și vesele, iar spetezele scaunelor par desenate de un copil. Și totuși privești această pictură, iar mai tîrziu, pe stradă, te întrebi curios: ce fel de om este cel care locuiește în această cameră, cum trăiește el, cine e, ce gîndește? Cine i-a spălat cămașa — soția, iubita sau el însuși? Probabil el însuși. Și iarăși vezi în fața ochilor tabla ieftină, spetezele scaunelor simple, cămașa simplă și chiar pe posesorul lor. Dacă e australian, unde lucrează? La „Holden"? Nu, la „Holden" se cîștigă destul de bine, deci și-ar fi cumpărat scaune mai bune. Poate că e un simplu muncitor portuar sau rutier și cîștigă 14 lire pe săptă-

mînă. E tînăr şi-i place să-şi pună, seara, haine curate şi s-o ducă pe fata pe care o iubeşte la cinematograf, pe scurt omul acesta abia începe să-şi organizeze viaţa. Şi deodată tabla de şah, scaunele şi cămaşa trec în umbră, iar în faţă apare însuşi omul.

Pînze, pînze, şi iar pînze. Un portret de femeie aduce ca manieră de a picta cu lucrările pictorului estonian Nikolai Triika. Mi-a rămas în minte tabloul intitulat *Reflexele nopţii* al lui J. Harrington-Smith, o lucrare inspirată. O fereastră deschisă, luna şi umbrele serii, care se întretaie pe un fond cenuşiu-cafeniu. Ai impresia că ai aruncat o privire în întunecimea nopţii, dincolo de care, undeva lîngă Crucea Sudului, doarme deşertul care începe să se răcească. Dar cînd anume ţi-ai aruncat această privire — în vis sau aievea — n-ai cum să ştii.

În una din sălile din fund este expus următorul tablou: pe malul mării, între două pietre cenuşii, stă un tînăr cu pronunţate trăsături scandinave, cu o faţă de copil, îmbrăcat într-o flanelă cenuşie şi cu pantaloni scurţi albaştri-cenuşii. În fund — marea imensă. Această pînză semnată Molly Stephens îţi aminteşte parţial de Picasso din „perioada albastră". Şi totuşi are multe elemente care ne sînt apropiate! Am văzut eu însumi destui viitori marinari sau pescari asemănători cu acesta, dacă nu chiar la fel, pe fondul cenuşiu al stîncilor şi al mării! În Australia, însă, priveliştea asta te solicită în cu totul alt mod — te îndeamnă să-i spui în limba estonă acestui flăcăiaş zugrăvit în culori de ulei:

— Noroc, frăţioare!

Dar pe lîngă majoritatea pînzelor expuse în sălile de pictură contemporană treci cu nedumerire şi nu poţi înţelege ce au ele comun cu arta. Multe lucrări nu au titlu şi de altfel li s-ar potrivi orice titlu sau nu li s-ar potrivi nici unul. Haos, amestec de pete, linii şi liniuţe colorate, culori ţipătoare, mîzgăleală. Iar ceea ce poţi înţelege nu-i cu mult mai bun: în lumina lunii, pe fondul unor stînci mohorîte, nişte corpuri goale, disproporţionate, roşii sau verzi. Aşa arată *Compoziţia* lui Justin O'Brien. Ori cîte un craniu descărnat al vreunei vieţuitoare preistorice, pe fondul unor ruine în crepuscul. Moarte, moarte, moarte, cultul morţii. Aşa se

prezintă pînza lui Sidney Nolan *Lîngă Birdsville*. Într-un cuvînt, chiar dacă din acest haos de culori ai putea stoarce vreo idee, ea e întotdeauna legată de moarte sau clamează triumfător: „totul e zadarnic“, „totul e fără sens“.

Artei indigene îi este rezervată în galeria din Adelaida doar o singură sală mică. Avînd în vedere politica „Australiei albe“, faptul este desigur pe deplin explicabil. Mai mult: ca toți cuceritorii care se respectă, europenii australieni au început și ei prin a extermina populația băștinașă. Din ea au mai rămas astăzi 74.000 oameni și pe nici unul dintre ei nu-l vei vedea în orașe. Ei locuiesc în rezervații și lucrează ca ciobani la fermierii albi. Dar judecînd chiar și după obiectele expuse în această sală mică, îți poți da seama că a fost un popor cu înclinații artistice foarte dezvoltate. Băștinașii pictau pe scoarță de copac. Ei zugrăveau cu osebire ceea ce era mai important în societatea lor, în stadiul de dezvoltare al epocii de piatră: animale, hrană, vînat. Vezi aici și raci de mare, și păsări, și canguri, și șopîrle, și pești, și scene de vînătoare, și oameni șezînd. Și toate acestea într-o asemenea perspectivă, ca și cum pictorul și-ar privi de sus obiectivele

Cînd am ieșit din galeria de artă, am văzut că sîntem așteptați de o veche cunoștință a lui Kunin, doctorul Posen. E un medic cu vază de la Universitatea din Adelaida. Kunin l-a cunoscut în 1956, cînd a venit aici pe bordul vasului „Lena“. Mai tîrziu, în 1957, soția lui Posen, și ea medic neuropatolog, a fost la Moscova, la Festivalul Mondial al Tineretului, și a făcut o vizită familiei Kunin.

Doctorul Posen e un om tînăr, foarte volubil, cu ochii căprui și slab ca mai toți australienii. Poartă o cămașă albă, simplă și o cravată fără desene — în general australienii se îmbracă simplu. Vorbește repede, iar cînd îl ascultă pe interlocutorul său îl privește atent, cu capul ușor aplecat într-o parte.

Tratativele noastre în legătură cu programul pentru restul zilei au fost scurte. Noi doream să vedem orașul și după un minut ne și aflam în „Holden“-ul doc-

torului Posen. Despre centrul orașului am mai vorbit. Mergem întîi de toate la marginea orașului, în cartierul caselor individuale, acolo unde locuiește crema societății din Adelaida. Da, astea sînt într-adevăr case: frumoase, comode, spațioase; e limpede de asemenea că aici fiecare grădină este îngrijită de mîinile unui grădinar priceput! Astfel de case costă între 10.000—15.000 lire și sînt puține la număr: ele n-au fost cumpărate în rate și nici în decurs de mai mulți ani. Aici vezi puțini oameni, puține mașini, puține magazine. Populația pe acest teritoriu nu este numeroasă, de aceea și circulația e redusă.

Pe aici trece foarte precis marcată granița care-i desparte pe oameni — graniță determinată de salariul lor săptămînal, de valoarea pe care-o au în ochii opiniei publice, de prețul lor în lire. O casă de rang mijlociu nu se poate aciui printre cele de rang înalt. Deosebirea dintre salariile săptămînale mai mari și cele mai mici se manifestă nu atît în îmbrăcămintea oamenilor, cît în marca mașinilor lor, în calitatea caselor lor și în cartierul unde sînt situate acestea din urmă. Casele de categorie mijlocie, în valoare de aproximativ 5000 lire, sînt mai mici; din pricina prețului ridicat al terenurilor, grădinile din jurul lor sînt mai simple și mai modeste, deși vedem și aici aceleași balcoane cu umbrar, aceleași jaluzele și aceeași profuziune de flori admirabile. Din pătura mijlocie fac parte funcționarii cu salarii bune, proprietarii micilor magazine, medicii etc.

Se spune că la cel de-al doilea război mondial au participat direct sau indirect aproape zece milioane de „Smith"-i. Am vizitat locuința unui Smith: cîștigă 18 lire pe săptămînă, are soție și trei copii mici (familiile din Australia mai ales cele ale muncitorilor au mulți copii). Casa lui Smith valorează 3.500 lire. Deși această sumă a și fost plătită în cea mai mare parte, proprietarul va trebui totuși să renunțe timp de încă zece ani la un sfert din cîștigul său. Pentru cumpărarea casei se acordă un împrumut de 2.000 lire, pe care însă trebuie să-l restitui cu o dobîndă destul de mare, de 5,25% pe an. În schimb, casa e comodă, are o bucătărie spațioasă, un dormitor, o cameră de oaspeți, o cameră pentru copii

și încă o încăpere. Multă lumină. În general în Australia se construiește bine. Și apoi, în această țară, în care ziarele scriu despre cea mai mică ninsoare ca despre un eveniment, problema încălzitului nici nu se pune, de fapt.

Familia Smith are un răcitor, o mașină de spălat rufe, o mașină de cusut electrică și o mașină de gătit cu gaze. Răcitorul și mașina de cusut au fost cumpărate în rate. Pe lîngă casă e o grădiniță — cîțiva metri pătrați de nisip galben, doi pomișori cu frunzișul lucios, și un coteț de păsări într-un colț. Gospodina ne arată totul. E o femeie trupeșă, cu niște ochi albaștri, blînzi, și, cum e și firesc, în jurul ei roiesc fără încetare copiii. Cea mai veselă încăpere a casei este cea a copiilor. Ce-au mai avut de îndurat păpușile, ursuleții de pluș și mașinile lor! O păpușă n-are cap, alta n-are picioare, iar bondocelul cel mai mic îmi pune pe genunchi o mașină turtită și fără roți. Al doilea, prichindel ceva mai mare, îmi aduce un ursuleț căruia nu i-a mai rămas decît o singură lăbuță din față, iar pielea de pluș i s-a ros de tot. Prichindeii bolborosesc ceva despre păpușile, ursuleții și mașinile lor, dar din englezeasca lor molcomă și melodioasă eu nu pot desluși decît că toate păpușile din odaia lor sînt bune, ca și toți ursuleții și toate mașinile. Minunată familie! Ospitalieră și simplă, vădind un deosebit interes pentru călătoria noastră și pentru Antarctica. Am stat apoi în camera de oaspeți la un pahar de *sherry*.

E limpede că în năzuințele oamenilor, mai ales în năzuințele muncitorilor, cu toate deosebirile de concepții și credință sînt atîtea lucruri comune, identice, sănătoase și de importanță vitală, încît dacă acestea ar fi puse laolaltă ar deveni — și devin de fapt de pe acum — o forță uriașă ce acționează armonios și pe care noi o numim glasul popoarelor. Această expresie tradusă în graiul de toate zilele înseamnă o comunitate de interese și preocupări: slujba, pîinea zilnică, problema locuințelor, șomajul, asigurarea muncii, educația copiilor, interesul față de alte țări și teama de război.

Părăsim familia Smith. Trecem peste un pod. Pe parapetul lui de beton scrie cu litere de un metru:

Doctorul Posen comentează:

— Pentru scrierea unor asemenea lozinci în Australia ți se dă o amendă de 20 lire. Și adaugă: Iar în Filipine te trimite la închisoare.

Douăzeci de lire sînt douăzeci de lire. O sumă destul de mare. Dar mă îndoiesc că un asemenea sistem îi poate împiedica să gîndească și să acționeze pe cei zece milioane de „Smith"-i, care au participat direct sau indirect la cel de-al doilea război mondial.

Masa de seară o luăm la familia Posen. La ei ne simțim foarte bine, ca acasă. Mai tîrziu a venit și *mister* Gordon Cartwright, un meteorolog american care a iernat la *Mirnîi* și care a călătorit împreună cu noi pe vapor pînă-n Australia. De aici el va pleca cu avionul în America. Se pare că și el e apăsat de același dor de casă ca și noi. Nu știu ce formalități vamale îl vor reține la Adelaida încă vreo cîteva zile. Vorbește bine rusește și e în relații foarte bune cu membrii expediției noastre. E prețuit și respectat ca un savant cu multă experiență și ca unul care, deși e „*mister*", a rămas în întreaga perioadă a iernării și a călătoriei un coleg bun.

La întrebarea corespondenților ziarelor australiene dacă stațiunea sovietică de cercetări *Mirnîi* este o bază pentru avioanele-rachetă și pentru submarine, *mister* Cartwright a răspuns printr-un „nu" categoric. E de presupus că partizanii politicii lui Dulles vor mistui cu greu această afirmație a colonelului american Cartwright, atît de contrară politicii lui Dulles.

În vizită la familia Posen a venit și o pereche de estonieni — soț și soție. Soția e o doctoriță tînără care lucrează împreună cu doctorul Posen, în aceeași clinică. Soțul e inginer electrotehnic.

— Vorbiți limba estonă? mă întreabă inginerul.

— Vorbesc.

— Dar în Estonia aveți voie să vorbiți?

— Cum adică? întreb eu mirat.

— Aveți voie să vorbiți limba estonă? precizează inginerul.

Eu strîng din umeri.

— Va să zică, degeaba ni s-a... începe inginerul, dar nu-și termină fraza.

— *Mister* Smuul, aveți ocazia să vorbiți în limba maternă ! spune cu satisfacție doctorul Posen.

Ne întoarcem pe vas cu puțin înainte de miezul nopții. Centrul de radioficare urează oaspeților dragi noapte bună și în rusește, și în englezește, probabil nu pentru prima oară. Dar pe bordul „Cooperației“ e multă lume. Iar în salonul de muzică se dansează.

În patul meu dorm unul lîngă altul patru copii, în vîrstă de la șase luni pînă la doi ani. Iar în patul lui Kunin doarme încă un copil. Părinții lor dansează.

— Cînd ai izbutit să-i faci, Iuhan Iurievici ? mă întreabă Kunin (australienii îi spun *mister* Kunin) și arată spre *baby* ai mei.

— Dar dumneata ? Și, arătînd spre copilul lui, adaug : A, da, dumneata ai mai fost în Australia acum doi ani.

În ușă apare o doamnă. Văzînd că prichindeii dorm, ne cere scuze și pleacă. Copiii au fost luați din cabina noastră abia peste o jumătate de oră.

28 februarie 1958

Nu departe de marea grădină zoologică din Adelaida se află o altă grădină zoologică, ceva mai mică : „*koalafarm*“. Aici se cresc pentru grădinile zoologice din întreaga lume micii urși marsupiali „koala“, aborigeni neajutorați și hazlii ai Australiei. Ei își petrec cea mai mare parte a vieții dormind în copaci și ținîndu-se cu labele fie de vreun seamăn de-al lor, fie de trunchiul copacilor. Sînt niște viețuitoare foarte drăgălașe, cu ochișorii rotunzi ca doi nasturi, ca ochii ursuleților-jucării, și cu trupul greoi. La început i-am văzut doar pe cei cîțiva care erau închiși în cuști. Mai tîrziu am văzut că majoritatea acestor animale dorm încremenite parcă, cocoțate în vîrful unor eucalipți giganți. Se și hrănesc cu frunzele acestor eucalipți.

Mai sînt aici canguri tineri și pui de canguri, cîțiva papagali, un șarpe lung de un metru și jumătate, o broască mare și verde, o cămilă și un leu de mare. Leul de mare este dresat să execute sărituri în apă. Pe o scară anume construită pentru el, se urcă într-un turn, iar cînd vreun vizitator aruncă un pește în bazin, dumnealui sare jos de la o înălțime destul de mare ca să-și primească tratația. Noi nu am avut pește și de aceea, tot timpul cît am stat în grădina zoologică, leul de mare a zbierat cu glasul lui răutăcios și puternic.

În aceeași zi am fost primiți la Universitatea din Adelaida. Această Universitate, relativ mică, este înzestrată cu un excelent muzeu geologic, a cărui cea mai prețioasă parte o constituie colecția de pietre a lui *sir* Douglas Mowson, un mare cercetător polar. Facultatea de geologie a universității din Adelaida îi poartă numele.

Iar seara oaspeți, oaspeți și iar oaspeți. Vasul e ticsit de ei, aproape că n-ai cum să circuli dintr-un loc în altul. Am și eu oaspeți : o familie de estonieni, alcătuită din soț, soție și un băiat de șase ani. Ei se află în Australia din anul 1950. (În ultimii zece ani în Australia au imigrat, mai exact au fost aduși, aproape un milion de oameni. Acum în această țară din fiecare opt locuitori unul e emigrant.) Cum trăiesc ei ? Într-un fel, trăiesc și ei. Soțul lucrează la „Holden“ și cîștigă 18 lire pe săptămînă. Sînt oameni simpli și vorbesc despre lucruri simple : că înainte vreme aici nu puteai găsi pîine neagră, dar că acum au început s-o fabrice anume pentru colonia estonă. (La Adelaida sînt aproape șase sute de emigranți estonieni.) Ei spun că în Australia e totuși mai bine decît în Germania Occidentală, unde fuseseră înainte, că viața de muncitor e viață de muncitor, și că pe gratis nu capeți nicăieri de mîncare. La emigranții estonieni, ca și la cei ruși, se întărește pe zi ce trece dorința de a se reîntoarce în patrie, deși li se pun numeroase piedici.

Musafirii mei se interesează cum se trăiește în Estonia, ce se construiește acolo, cum mănîncă oamenii, cît cîștigă și cum se îmbracă. E adevărat oare că o sută de mii de tineri și tinere din Estonia au fost trimiși

să muncească pe pămînturile înțelenite? Nu, nu este adevărat. E adevărat oare că în școlile estoniene este permisă limba estoniană? Desigur! Și alte asemenea întrebări. Toate informațiile lor sînt furnizate de gazetele emigranților, care apar în Suedia și America, și față de care trebuie să spun că emigranții, cu fiecare an ce trece, au o atitudine tot mai sceptică și mai plină de neîncredere. Mi-aduc aminte că în *Velis-Eesti* sau în *Teataia* lui Rei [1] am dat cîndva peste o rubrică intitulată cam așa: *Vești proaste din patrie*. Aici sînt prezentate asemenea vești proaste atît de absurde și de contradictorii, în cantități atît de mari și cu atîta furie isterică, încît un om cu judecată sănătoasă consideră aceste știri drept ceea ce sînt în realitate: minciuni ale unor scribi vînduți, fără patrie, lipsiți de rușine și de orice rădăcini în popor. Și oaspeții mei le privesc în bună măsură la fel, cu toate că torentul acesta tulbure și murdar al minciunilor, cu care au fost inundați ani de zile, a depus și în sufletul lor un sediment. Îi iubesc ei oare pe comuniști? Nu. Le sînt oare pe plac orînduirea socialistă, colhozurile, naționalizarea întreprinderilor și minelor? Nu cred, deși pe vremea burgheziei ei fuseseră simpli salariați ce nu aveau nici fabrici, nici mine și nici imobile care să le aducă venituri. Visaseră, desigur, să aibă o casă, poate chiar o fermă și un cont personal la bancă. Făcîndu-și o extrem de confuză imagine despre orînduirea sovietică, ei văd și astăzi în ea orînduirea care i-a privat de ceea ce nici n-avuseseră.

Despărțirea a fost cam tristă. Ei îmi vorbesc despre mașina de spălat rufe cumpărată în rate, despre răcitorul cumpărat în rate și despre automobilul pe care de-abia se pregătesc să-l cumpere în rate ce vor dura mulți ani. Se pare însă că nici ei nu sînt convinși că această „sfîntă treime" atît de caracteristică emigranților de aici și folosită adesea ca argument suprem, cu un fel de convingere naivă și cu o anumită lăudăroșenie, ar putea să înlocuiască zăpada estonă

---

[1] *Velis-Eesti* („Estonia de peste graniță"), *Teataia* („Vestitorul") — ziare ale emigranților estonieni. Rei — om politic al Estoniei burgheze. fugit peste graniță (n. red. ruse).

— Va să zică, aveți tot? Ce vă mai trebuie? l-am întrebat eu pe soț.

— Tallinul. Și un pahar de votcă.

Patria este un cuvînt intraductibil. Conținutul lui e prea mare. Oaspetele meu l-a exprimat prin două noțiuni. Și, despărțindu-mă prietenește de el, m-am gîndit că „Tallinul și un pahar de votcă“ e o definiție destul de reușită.

Cîteva minute după aceea, a apărut un alt estonian, un „matroz plin“ — după cum singur s-a recomandat — de pe vasul suedez „Varravonga“, care staționa lîngă „Cooperația“. El a părăsit Estonia în 1936, a navigat tot timpul pe vase suedeze și engleze, a atins vîrsta de peste patruzeci de ani, a obținut gradul de „matroz plin“ și vorbește cu accentul pe care-l au țăranii din zonele de coastă ale raioanelor Kunda și Loksa. Datorită faptului că în cabină sînt și niște australieni veniți în vizită la Kunin, îmi dau seama că englezeasca acestui bătrîn lup de mare este extrem de săracă și școlărească. Ceva mai tîrziu, cînd l-am condus pe „Varravonga“, m-am convins că la fel stau lucrurile și cu suedeza lui. Musafirul meu s-a dovedit a fi unul din acele tipuri pe care astăzi le întîlnești rareori printre marinari. El a cutreierat lumea întreagă, a poposit în diferite porturi, a fost prin orașe mari și bogate, a văzut relieful de coastă al tuturor continentelor, și totuși n-are habar de nimic. În timpurile străvechi și sălbatice ale corăbiilor cu pînze asemenea specimene erau poreclite „smintiții mărilor“, iar „smintiții“ de pe veliere erau niște sălbatici. Orașe și țări ei nu vedeau pentru simplu motiv că nu se duceau niciodată mai departe de prima cîrciumă din port. Dar omul acesta nu-i cîtuși de puțin un sălbatic. El poartă un costum bun, pantofi de lac, cîștigă o mie de coroane suedeze pe lună și are o cabină pentru două persoane. De Estonia își amintește tot atît ca și de Suedia sau Anglia, în care a trăit, ori de Sidney, unde se află provizoriu. Ciudată creatură: „matroz plin“ — sînt douăzeci si doi de ani de cînd e „matroz plin“.

Seara, încă un musafir, a treia vizită. Ieri el a încercat de două ori să dea de mine, iar astăzi a trecut de cîteva ori pe lîngă vas, dar nu s-a putut hotărî să urce scara. Ne-am întîlnit numai pentru că matrozul de cart m-a chemat pe punte.

— Iată-l. Nu pricep ce spune.

Această întîlnire este grea pentru amîndoi, deşi ne vedem pentru prima oară şi desigur pentru ultima. Musafirul meu e un om în vîrstă, foloseşte o limbă literară foarte corectă, deşi uneori în vorbirea lui se strecoară cîte un cuvînt din dialectul sud-estonian. Din explicaţiile lui încîlcite şi cam nelegate am înţeles doar că are 59 de ani (arată ca unul de 70), că a fugit împreună cu copiii din Estonia în 1949 (soţul fiicei lui a servit în „legiunea estonă“ fascistă), a ajuns în Germania Occidentală şi în anul 1950 a fost adus aici pe un vas american. Nu are nici un fel de pretenţii faţă de Puterea sovietică, nici o duşmănie împotriva ei. Nu-l interesează prea mult dacă în patrie va găsi de lucru sau dacă va căpăta locuinţă. „Mă vor primi oare?“ Iată ce-l nelinişteşte. Aflu că nu se împacă cu copiii, nu se împacă din pricina „problemelor estoniene“. El vrea în Estonia. Spune că e prea bătrîn ca să înveţe germana sau engleza, că s-a săturat să trăiască „printre străini“ şi că „catolicii“ şi „misionarii mormoni“ vor să-l scoată din minţi pe el, un luteran cinstit.

Şi deodată:

— Aici nu-i nici măcar un cimitir ca lumea, nimic!

Nu sînt de acord. Cimitirele din Australia, cel puţin cele din Adelaida, nu sînt rele.

— N-au nici un copac, n-au pic de umbră!

Mai stăm de vorbă încă mult timp, şi tot despre acelaşi lucru. E un om bătrîn şi vrea acasă, chiar dacă nimeni dintr-ai lui nu l-ar aştepta acolo. Se simte în Australia ca într-o închisoare. Aici e căldură şi nisip, întreaga vegetaţie arde, şi apoi nu are nici prieteni. Şi-ţi pare foarte ciudat să-l auzi plîngîndu-se că aici „nu există nici un fel de viaţă obştească“. Ce-o fi vrînd să înţeleagă prin asta — casă populară, cooperativă de producători de lapte, întovărăşire agricolă? Nu ştiu.

După informațiile mele, și la Adelaida există o așa zisă „Casă a Estonianului“.

Furtuna a smuls din rădăcini un copac care creștea pe țărm și l-a aruncat în mare. Valurile au purtat copacul spre celălalt țărm. Acolo era același soare, aceleași stele pe cer, acolo bătea vîntul și era pămînt, și el avea parte de un sol fertil. Rădăcinile copacului smuls își trăgeau vlaga din pămîntul țărmului. Una din crengile tulpinii sale a înverzit din nou, totuși copacul mort n-a mai prins viață.

Mi-am petrecut musafirul în port. Nu-mi venea a crede că va avea destule puteri să îndepărteze toate piedicile pe care cercurile antisovietice le îngrămădesc în calea oamenilor dornici să se întoarcă în patrie. Peste un minut spinarea lui gîrbovită, de bătrîn, a dispărut după colțul clădirii antrepozitelor.

Peste o lună, poate peste o lună și jumătate, eu voi fi din nou în patrie. Iar el va umbla din nou pe străzile încinse, cu miros de asfalt din Port-Adelaida, se va gîndi că aici nu există „viață obștească“, și se va întoarce iarăși la modestul său vis de bătrîn despre un cimitir în care să fie umbră.

Pe „Cooperația“ e o înghesuială de nedescris. Asemenea înghesuială și învălmășeală, în care oamenii se pierd și se caută mereu, strigă unul la altul, se salută și-și iau rămas bun peste capetele altora, nu poți vedea decît cu ocazia cine știe cărei mari sărbători. În salonul de muzică tineretul localnic ne face o demonstrație de *rock-and-roll*. N-am ce zice. Dacă pînă acum unele prejudecăți din „apusul de aur“ au împiedicat fetele să-i convingă sincer pe spectatori că picioarele lor sînt drepte, de jos pînă sus, și că șoldurile lor își datorează rotunjimea nu numai artei croitoricești, iată că acum *rock-and-roll*-ul a măturat în sfîrșit aceste piedici.

Pe vas nu poți face un pas fără să vezi apărînd înaintea ta, în întreaga ei acuitate și complexitate contradictorie, problema emigranților, problema oamenilor smulși din patrie, cu psihologia lor, cu năzuințele lor, cu visurile și îndoielile lor.

Eu împart pe emigranți în trei categorii :

1) Oameni care consideră Uniunea Sovietică drept unica lor patrie (chiar dacă au o altă cetățenie). Printre ei sînt și bătrîni și tineri, oameni cu profesii diferite, care au emigrat din cauze diferite. Dorul lor de patrie nu este de loc prefăcătorie sau cabotinism lacrimogen. Pentru ei „Cooperația" reprezintă cîteva sute de metri din teritoriul patriei și nu-i de mirare că vin aici cu bunici și cu sugaci. Printre oaspeții noștri această categorie este cea mai numeroasă.

2) Oameni care stau la cumpănă. Acestora nu le prea place să spună cum și de ce și-au părăsit țara — în vorbele lor se strecoară întotdeauna un fel de tendință de a se justifica. Iar noi nu prea sîntem dornici să le ascultăm spovedania. Despre un anumit interval de timp dintre anii 1941—1944 mulți dintre ei vorbesc vag, grăbindu-se să sară la descrierea existenței lor penibile — despre care noi am luat cunoștință de mult — în lagărul vest-german pentru refugiați. Deși nu declară că doresc să se întoarcă în patrie, ei manifestă un mare interes față de Uniunea Sovietică.

Acești oameni sînt la răscruce de drumuri.

3) Oamenii din această categorie stau întotdeauna pe șezlongurile comode de pe puntea „Cooperației". Îi descoperi lesne, pentru că pe vas ei sînt cei mai izolați. La apariția lor, cîte unii din membrii expediției se scoală mai degrabă din politețe decît din curiozitate, și la primul prilej caută să se retragă. Aceștia sînt cei ce „uită" zilnic pe vas teancuri mari de ziare și reviste dintre cele mai reacționare. Împreună cu acești *dandy*, îmbrăcați țipător, urcă pe vas ciorapi suprapestriți de ultima modă. Cum pantalonii acestor indivizi sînt suflecați cît se poate mai sus, toți le putem vedea ciorapii. Lipsa oricărui contact cu membrii echipajului sau ai expediției, precum și faptul că ceilalți emigranți îi ocolesc respectuos, dîndu-se la o parte, explică de ce oamenii aceștia nu vorbesc decît între ei. Ruseasca lor e presărată din belșug cu cuvinte englezești. Ei vorbesc despre mărcile de automobile, despre ciocnirile lor cu poliția („*bobby* mi-a luat douăzeci de lire") —

într-un cuvînt, despre viața pe picior mare. Pe cît înțeleg, rolul și misiunea lor constă în a ne explica nouă, comuniștilor din echipaj și din expediție, ce paradis ne așteaptă dacă vom fugi de pe „Cooperația". De altfel ei devin pe zi ce trece mai tăcuți, iar în ochii lor apare un fel de expresie nedumerită și rugătoare. Totuși continuă să-și uite pe vas ziarele.

Pe punte rulează filmul *Noapte de carnaval*. Și pe vas, și pe chei e atîta lume că nu mai poți răzbate. Filmul are un succes uriaș. Apariția pe ecran a lui Ilinski în rolul lui Ogurțov e primită invariabil cu aclamații și rîsete. Totul e acoperit de rîsul plin de bucurie, răsunător și melodios, al copiilor. E ciudat și neobișnuit să auzi acest cor păsăresc noaptea în portul întunecos, printre vasele amuțite.

1 martie 1958

Azi după-amiază a avut loc o recepție la filiala din Adelaida a Asociației pentru prietenia sovieto-australiană. Membrii locali ai Asociației au venit să ne ia cu mașinile lor. Eu și Kunin am luat loc în mașina prietenului nostru comun John James Mitchell, care ne-a vizitat de cîteva ori pe vas. Mitchell este un activist al Sindicatului muncitorilor din Port-Adelaida, el însuși muncitor portuar, membru al Partidului Comunist din Australia. Pentru acei dintre noi care-i cunosc pe englezi numai din literatură, el pare un englez tipic. Statură mijlocie, o față slabă, ușor pistruiată, cu trăsături regulate, și niște ochi melancolici, de un albastru intens. Vorbește cu glas domol și n-are nimic din ceea ce-i caracterizează adesea pe „boss"-ii sindicali din Apus, satisfăcuți de ei înșiși peste măsură. Mitchell, ca și acei dintre tovarășii lui comuniști pe care i-am văzut în Australia, se ocupă mult de problemele teoretice, citește mult. Condițiile pentru activitatea lor sînt grele și complicate, ei pot fi oricînd supuși represiunilor, iar oamenii care-i consideră pe comuniști dușmanii lor de moarte, adică dușmani ai capitalismului, sînt în stare să facă

orice ca să-i compromită. Dar în această luptă necontenită și nesîngeroasă, comuniștii se țin excelent. Mitchell mi-a oferit o culegere de versuri ale clasicului australian Henry Lawson. Așa cum a reieșit din convorbirea noastră ulterioară (la sfîrșitul căreia mi-a reproșat că nu citesc și nu vorbesc englezește), Mitchell cunoștea bine literatura universală, în primul rînd, se-nțelege, cea clasică engleză, cu toate că și pe cea rusă o cunoaște îndeajuns de bine.

Mitchell a venit să ne ia împreună cu toată familia lui — cu soția și cei patru copii. Nici unul din copiii lui nu merge încă la școală. În mașina lui Mitchell ne-am simțit plini de voie bună, deși înghesuiți. Mai întîi i-am dus acasă familia. Casa lor este aproximativ la fel cu aceea a familiei Smith și a fost, ca și ea, cumpărată în rate. Mitchell trebuie să mai plătească băncii, timp de douăzeci și doi de ani, cîte paisprezece lire pe lună, ceea ce reprezintă un sfert din venitul lui. Mașina lor e veche, valorează cu totul 50 lire. Mobila din casă e foarte simplă. Mijloacele lor sînt mai restrînse decît cele ale muncitorilor privilegiați. Dar familia Mitchell e fericită și solidară. La plecare, am văzut că doi dintre copilași plîng lîngă un tufiș înflorit — de ce nu i-am luat cu noi. Și copilul cel mai mare ne-a străfulgerat cu niște ochi mînioși, deși ne-a șoptit un „*good-bye*".

Recepția de la Asociația prieteniei s-a desfășurat într-o atmosferă cordială. Am băut cafea într-o grădină mică și nisipoasă, am mîncat struguri și am stat de vorbă fie cu ajutorul translatorilor, fie și fără ei. La recepție au luat parte medici, avocați, muncitori.

Președintele filialei din Adelaida e un om mai în vîrstă, cu o bărbie care exprimă hotărîre, cu un nas masiv și cu o voce groasă și răgușită. Ridurile îi brăzdează de-a lungul și de-a latul fruntea și obrajii, coborînd spre gît. Dar ceea ce are cu totul original sînt mîinile lui, peste ale căror încheieturi coboară niște manșete albe ca zăpada. Sînt mîini mari, arse de soare, pline de zbîrcituri și de pistrui, asprite și, pe cît mi se pare, foarte îndemînatice, mîini care au cunoscut temeinic munca grea. Asemenea mîini am mai văzut la

pescarii, dulgherii și mecanicii de vapor pricepuți. Poate că și Michel Angelo a avut astfel de mîini.

Președintele ne salută pe noi, oaspeții veniți de departe, de data asta nu dinspre nord, ci dinspre sudul înghețat, și-și exprimă convingerea că oamenii sovietici, ca și australienii, nu năzuiesc spre război, ci spre prietenia dintre toate popoarele de pe planeta noastră. El vorbește despre cuceririle științei sovietice, iar cuvîntul rusesc „sputnik“ sună foarte firesc în englezeasca lui. La urmă el ne urează să ajungem cît mai repede acasă la familiile noastre, să avem parte de un ocean liniștit în lunga călătorie ce ne așteaptă.

Din partea noastră vorbește Trești kov, la fel de cordial. El își exprimă bucuria că se află în orașul natal al eroului național al Australiei *Sir* Douglas Mowson, iar la sfîrșitul cuvîntării sale prezintă asistenței pe membrii expediției noastre.

Sprijinit de un copac stă un bărbat de vreo cincizeci de ani, îmbrăcat într-un pulover simplu, albastru. Are o față musculoasă și foarte pîrlită de soare, cu niște ochi liniștiți, cenușii, aidoma mării pe vreme rea. Ascultă cu luare-aminte pe vorbitori și fumează țigară după țigară. Îl urmăresc mai demult. Nu știu ce anume din el îmi amintește de flăcăul din tabloul lui Molly Stephens de la Galeria de artă din Adelaida. După cîtva timp, Kunin ne face cunoștință cu el. E scriitorul australian Eugene Lambers.

După recepție amabilele gazde ne duc să vedem orașul. Kunin, Kriciak și cu mine mergem în mașina lui Lambers. Interiorul ei este foarte interesant, vădind un bun înotător și un pescar pasionat. Poți vedea aici și labe de cauciuc, și o mască de scafandru, și un tub pentru respirat sub apă, simplu și comod. Vînătoarea sub apă este desigur un sport foarte instructiv, care se bucură de o mare răspîndire în Australia. În familia lui Lambers, acest sport e practicat cu asiduitate nu numai de scriitor, ci și de cei doi fii ai săi.

Un drum îngust și în serpentină ne scoate din oraș. De pe deal ni se deschide în față un peisaj foarte caracteristic Australiei pe timp de toamnă. Munți netezi și pleșuvi, pîlcuri răzlețe de copaci, iarbă arsă și veș-

tedă. Pe cît se vede, semideșertul Australiei se întinde chiar în preajma orașului, într-o liniște grandioasă și în limpezimea calmă a aerului. Și cu toate acestea împrejurimile Adelaidei nu sînt socotite deșert. Orașul însuși se așterne la picioarele noastre într-o lumină caldă și domoală. E într-adevăr un oraș frumos, alb, verde și însorit, care seamănă cu o fetiță înainte de prima împărtășanie. Și chiar alături — marea calmă, întinsă, albastră, cu triunghiurile albe ale pînzelor de iaht, cu corpurile luminoase și puternice ale vaselor de pasageri. Cît de agitată îți pare marea, fie ea chiar și liniștită, cînd o privești de pe țărm, și cît de pașnică și monotonă îți apare chiar pe vreme de furtună atunci cînd o privești de pe bordul unui vas! Probabil că în asta se confirmă originala regulă care spune că, de departe, totul e mai frumos — o regulă foarte bună pentru lirici și foarte primejdioasă pentru prozatori.

Ne întoarcem în oraș și ne oprim să bem bere într-o cafenea descoperită, unde nici duminică nu sînt prea mulți consumatori. La masa vecină, un domn uzat, a cărui față îl arată și mai bătrîn decît e în realitate, din pricina contrastului cu plastronul de un alb orbitor, întunecă strălucirea unei fete tinere. Deodată de după colț se aude parcă o rafală de mitralieră — se transmite un reportaj de pe hipodrom. Debitul crainicului este sonor, mecanic și lipsit de însuflețire. Fără a ridica sau a coborî glasul, el varsă cuvinte — nume de cai, numere, suma cîștigată — ca și cum ar bate pe o tejghea de tablă cu un ciocănel de licitație. O bună parte din cei prezenți în cafenea ciulesc urechile. Cursele sînt una din slăbiciunile australienilor, care mizează pe cai sume mari.

Mister Lambers ne duce acasă la el. Casa lui e primitoare și însorită. Multe cărți, inclusiv unele rusești, traduse în engleză: Cehov, Tolstoi, Dostoievski. Lambers ne prezintă familiei sale — soției, fiicei sale, care e pe punctul de a absolvi universitatea, fiului său, mai tînăr ca fata și care seamănă foarte mult cu maică-sa, și în sfîrșit mezinului. Acesta năvălește pe ușă plin de praf, de îndrăzneală și de pistrui: are „capul plin de soare“, iar deasupra lui poartă o cască tropicală veche.

E leit Tom Sawyer, coborît de pe paginile cărții. Băiatul se lipește îndată de Kriciak. atras de mustățile lui căzăcești și de poveștile lui (rostite într-o englezească înceată, dar inteligibilă) despre iarna antarctică și despre cei doi pinguini, Romeo și Julieta, pe care i-a luat sub ocrotirea lui pînă vor ajunge în Grădina zoologică din Moscova și care trăiesc pe „Cooperația“ sub scară.

Discuția se poartă asupra Antarcticei, asupra condițiilor de viață de acolo, asupra oamenilor care iernează pe cel de-al șaselea continent. Eu îmi împărtășesc impresiile despre *Komsomolskaia*. Lambers cade puțin pe gînduri, apoi mă sfătuiește:

— *Mister* Smuul, din asta va ieși o carte foarte bună. Sînteți poet? Acum ar fi bine să scrieți o carte despre patru oameni care rămîn singuri în mijlocul gheților veșnice; arătați cum sînt nevoiți ei să ierneze, cum în sufletul lor se zămislește treptat o ură apăsătoare și dușmănia reciprocă, cum își transformă viața într-un iad. De altfel, francezii au scris multe cărți în acest spirit.

Nu știu dacă Lambers mi-a dat acest sfat cu toată seriozitatea, dar cred că nu a fost o glumă din partea lui. În Apus tema dușmăniei reciproce e răspîndită și este tratată adeseori într-un mod impresionant și cu excepțională măiestrie.

Francezii ca francezii, dar, nu știu de ce, eu nu-mi pot închipui că la stațiunea *Komsomolskaia*, chiar în cele mai înfiorătoare condiții ale iernii, sau în fața unui eșec, s-ar fi putut petrece ceva asemănător. Gîndul că marele Morozov se va apuca să-l rontăie pe micul Sorokin, iar Fokin pe Ivanov, nu face decît să-mi stîrnească zîmbetul. Desigur însă că, la timpul lor, s-au întîmplat și asemenea lucruri. Aici, în această ambianță plăcută și familiară a unui salon australian, mi-a venit în minte cartea pe care am lăsat-o pe măsuța din cabina noastră — o carte care m-a tulburat, despre călătoriile lui Columb, cuprinzînd și scrisorile lui Columb către regele Ferdinand și regina Isabela. Mi-am adus aminte de soarta celor treizeci și nouă de oameni pe care, în anul primei sale călătorii, Columb — acest gigant du-

blat de un pigmeu — i-a lăsat după pieirea vasului „Santa Maria“ pe insula Espagnola, ca un avanpost al creștinătății, inoculîndu-le în prealabil ideile sale asupra comerțului de sclavi și a goanei venale după aur. În timpul celei de-a doua călătorii, el n-a găsit acolo decît cadavre, iar Las Casas în a sa descriere a celei de-a doua călătorii a lui Columb ne informează despre isprăvile pe care le-au săvîrșit în numele sfintei cruci acești buni catolici și vrednici supuși ai regelui Castiliei, pînă cînd i-a ajuns moartea pe deplin meritată. E limpede că ei se urau unul pe altul — goana după aur îi scosese din minți. Și e tot atît de limpede că dacă întîmplarea ar lăsa printre ghețuri patru suflete de chiaburi cu o cantitate mică de îmbrăcăminte și hrană, peste cîteva luni ei s-ar strînge de gît.

Mă îndoiesc că însuși Lambers ar dezvolta în sensul pe care mi l-a indicat situația sugerată. Deși, cine știe, poate că ar dezvolta-o.

În cursul îndelungatei noastre convorbiri, care a continuat la masa de prînz și apoi la cafea, am aflat că preocupările amfitrionului nostru sînt destul de vaste și strîns legate de viață. Ce vor deveni copiii crescuți într-un mediu în care filmele și primele cărți nu vorbesc decît despre omoruri, tîlhării și sadism, în care pornografia și semipornografia năvălesc prin ferestre și uși sub forma ieftinelor *comics*-uri ?

Ce traumatisme sufletești, ce deformări, ce cult al forței brutale aduce tinerei generații această burgheză „libertate a presei“ ? A-i feri pe copii de *comics*-uri e cu neputință — dacă le interzici, le vor citi pe furiș, iar ceea ce citesc pe furiș are un efect și mai profund. Toate acestea îl îngrijorează pe Lambers și ca cetățean, și ca părinte, și ca om care gîndește.

O problemă importantă este și religia ; Lambers este originar din Irlanda. Simți în el caracterul fiilor acestei insule neliniștite, curajul gîndirii, corectitudinea, îndărătnicia, năzuința de a urma un drum propriu. El nu e catolic, dar în Australia, și mai ales în Adelaida, biserica catolică este foarte puternică. Ea e de fapt o a doua putere de stat. La Sidney ești întrebat dacă ai bani, la Melbourne — care ți-e naționalitatea, iar la

Adelaida — dacă eşti catolic. Straiele preoţeşti te fac aici la fel de inviolabil ca şi uniforma de poliţist, clericii se amestecă în viaţa personală a enoriaşilor lor cu aceeaşi dezinvoltură cu care se plimbă prin propria lor grădină. Am impresia că relaţiile dintre Lambers şi biserica catolică nu sînt dintre cele mai bune. Iar biserica e un duşman puternic şi bogat, un duşman cu aureolă de sfînt, dispunînd de mijloace făurite din cele mai vechi timpuri pentru înrîurirea stării de spirit şi a opiniei publice.

Nu e comunist şi nu are nici o legătură cu comuniştii australieni. Cred că face parte din rîndurile acelor oameni, tipici pentru intelectaulitatea apuseană, care au privit Revoluţia din Octombrie şi Puterea sovietică în primii ei ani ca pe un experiment de mari proporţii, iar pe Lenin — ca pe un poet, aşteptînd cu interes să vadă cum se vor termina toate acestea şi la ce vor duce. Este unul dintre cei care au urmărit cu mirare cincinalele noastre antebelice, fără să înţeleagă cum se face că Rusia realizează asemenea înfăptuiri, în loc să se prăbuşească. Şi este unul dintre cei care nu s-au grăbit să-şi schimbe de urgenţă în isterie „anticomunistă“ respectul şi simpatia pe care le-au dobîndit pentru Uniunea Sovietică în timpul Marelui Război pentru Apărarea Patriei. Lambers ştie să aprecieze amploarea dificultăţilor înfruntate de oamenii sovietici şi nu se sfieşte să-şi exprime respectul faţă de oamenii tari. El ştie despre Uniunea Sovietică mai mult decît un australian mijlociu, ştie ce avem noi bun şi nu vorbeşte despre lipsurile noastre cu surîsul omului care-şi cere scuze. Pe scurt, el ne doreşte izbîndă.

Seara mergem împreună cu familia Posen să vedem filmul americano-italian *Război şi pace*. M-am dus cu o oarecare prejudecată : au reuşit oare americanii să sesize şi să redea spiritul uman şi în acelaşi timp atît de rusesc al romanului lui Tolstoi ? Dar după sfîrşitul filmului, mi-a devenit clar că *Război şi pace* e un film bun, montat cu măiestrie şi seriozitate şi că el este o realizare cu adevărat artistică. Există bineînţeles lipsuri şi în acest film, lipsuri care apar de obicei în ecranizarea oricărui roman mare, incapabilă să cuprindă toate

liniile subiectului și toate personajele cărții. Personajele principale ale filmului *Război și pace* sînt Pierre Bezuhov (Henry Fonda) și Natașa Rostova (Audrey Hepburn). Ei nu sînt chiar aceiași Pierre și Natașa pe care i-a creat Tolstoi, sînt oarecum americanizați, dar structura caracterelor lor este în esență aceeași. Se vede că regizorul filmului, King Vidor, e un bun cunoscător și interpret al lui Tolstoi, el nu-și permite abateri esențiale nici de la textul, nici de la acțiunea cărții, și nu deplasează accentele ei.

Pe Natașa n-am s-o uit multă vreme. E foarte tînără și fermecătoare, are ceva care îți dă avînt. Talentata actriță americană a știut să se contopească aici cu rolul ei. O vedeam pe Natașa acasă, veselă, însetată de viață, îndrăgostită de toți oamenii. Pe această Natașă care visează noaptea în balcon (o scenă admirabilă) prințul Andrei o aude și o înțelege pentru prima oară. Apoi o vedem pe Natașa la primul ei bal unde — înainte de a fi invitată la dans de către prințul Andrei — are parte de atîtea suferințe copilărești și totuși amare. Andrei ne apare foarte apropiat de personajul lui Tolstoi. O vedem apoi pe Natașa făcînd împreună cu tatăl ei o vizită bătrînului prinț Bolkonski, care îi primește îmbrăcat într-un halat de noapte și se poartă cu ei rece și distant. Vedem cum se înstrăinează Natașa de el, cum Marie încearcă să-i abată atenția și cum fata pleacă deziluzionată. Apoi apare Anatol Kuraghin. Scena în care Natașa, așteptînd sania lui Kuraghin, își dă seama că taina ei a fost dezvăluită și că ușa e încuiată, și umblă singură prin odaie — tînără, frumoasă, dezolată și îndurerată — această scenă este zguduitoare. E o mare realizare artistică. O vedem apoi pe Natașa absorbită de preocupări gospodărești în vederea plecării Rostovilor din Moscova, vedem cum îl descoperă ea pe prințul Andrei rănit, cît de greu suferă la moartea lui și cum își găsește în sfîrșit fericirea alături de Pierre. Excelentă, minunată actriță!

Pierre poartă ochelari, e greoi (dar slab!), neajutorat, melancolic și bun la suflet. De altfel, una din scenele cu Pierre și anume aceea în care el și Dolohov che-

fuiesc cu ofițerii este realizată de-a dreptul americănește. Tot cheful este arătat amănunțit și pe larg. Apoi se încheie rămășagul și Dolohov, stînd pe pervazul ferestrei, bea o sticlă de coniac. Totul, pînă la ultimul detaliu, e calculat pentru a atîța nervii. Și trupul lui Dolohov care se dă îndărăt, și picioarele lui pe pervazul ferestrei, și conținutul sticlei care scade cu o încetineală chinuitoare, și prăpastia ce se cască jos, adîncă de vreo sută de metri. Apoi pe pervazul ferestrei se urcă Pierre. E foarte beat, se clatină și ai impresia că trupul său greoi e gata-gata să se prăbușească pe caldarîm. Pînă ce-l vezi readus înapoi în cameră, înghiți o mare doză de spaimă. Îl vedem apoi pe Pierre în Moscova părăsită de toți, îl vedem în bătălia de la Borodino și prizonier la francezi împreună cu Karataev.

Probabil că și astăzi în Occident „sufletul rus" e conceput și interpretat după chipul și asemănarea lui Karataev, iar spiritul acestuia este aproape în întregime identificat cu înțeleapta și cumpănita stăpînire de sine a lui Kutuzov. Figura lui Platon Karataev e realizată în film cu grijă și dragoste. Fatalismul lui, calmul lui, indiferența lui față de moarte, refuzul lui de a se împotrivi răului prin violență, grija lui pentru Pierre, imensa lui bunătate — toate acestea învăluie ca o ceață crepusculară, caldă și albăstrie, dezastrul marei armate a lui Napoleon.

Regizorul este foarte aproape de Tolstoi și în ce privește reprezentarea figurilor lui Napoleon și Kutuzov. Kutuzov este bătrîn, înțelept și prudent. Spre deosebire de el, Napoleon e capricios și egoist. În marea sală a palatului devastat, el așteaptă sosirea unor soli din partea Moscovei învinse, încearcă tot felul de poziții, se pregătește să rostească un discurs scăpărător și e apucat de furii cînd i se aduce la cunoștință că moscoviții și-au părăsit orașul.

Aproape toate scenele de mase din filmul *Război și pace* sînt grandioase și captivante: și bătălia de la Borodino, și plecarea rușilor din Moscova, și apariția francezilor în oraș. Dar rareori mi s-a întîmplat să văd pe ecran ceva asemănător retragerii marei armate napoleoniene. E ceva zguduitor — vezi și inevitabilul și

pedeapsa. La fiecare apariție a ei pe drumul Smolenskului, marea armată pare tot mai mică, mai zdrențuită și mai închircită.

Iată una din scene. Ninge liniștit. Un cîmp neted, fără nici un fel de urme, presărat cu movile. Deodată goarna sună deșteptarea. Și movilele de zăpadă prind viață, de sub zăpadă se ridică rămășițele marei armate. Și pornesc șchiopătînd mai departe, spre apus. Nu le-au mai rămas nici arme, nici disciplină, nici credință. E un marș al morții.

Se poate oare pretinde și mai mult decît au dat americanii și italienii în *Război și pace?* Desigur, se poate. Și totuși filmul e o operă de artă reușită, foarte reușită.

Ne întoarcem pe vas după miezul nopții. O liniște neobișnuită ; lumina slabă și blîndă a vasului. Prin port umblă de colo pînă colo doi vameși. Portul doarme, miroase a praf și cereale.

În 1949 am locuit cîteva luni în portul provincial estonian Vîru, la hotelul *Alexandria*. Un hotel liniștit, într-un oraș care seamănă cu un sat mare. Îmi scriam cartea și visam la marele port Șanhai. Aș fi vrut să plec acolo și să stau o lună, două în port, chiar în port. Porturile, chiar adormite, au un ritm al lor deosebit, un cîntec propriu ; din ele pornesc spre depărtări multe raze, și alte raze se strîng în ele din depărtări.

2 martie 1958, duminică

Totul e închis — magazinele, cinematografele, barurile. În primele ore ale zilei, în timpul slujbei religioase, vezi puține mașini pe drumuri. Transportul orășenesc — autobuzele și troleibuzele — circulă rar între Port-Adelaida și Adelaida. Cea mai mare parte a locuitorilor au plecat încă de ieri din oraș, deși e greu să-ți închipui că în imediata apropiere a orașului Adelaida s-ar putea găsi ceva asemănător cu ceea ce numim noi verdeață și natură. Încărcarea a fost întreruptă, porțile grele ale calelor sînt închise, și pînă și oaspeții apar astăzi mai tîrziu decît de obicei. În oraș parc-ar

fi coborît din munți tăcerea pustiului, pe care n-o tulbură nici larma circulației de pe străzi, nici sirenele remorcherelor. Și în această liniște, australienii se roagă la dumnezeii lor, care se luptă între ei aidoma partidelor burgheze: metodiștii își au dumnezeul lor, baptiștii pe al lor, iar adventiștii, luteranii și mormonii au și ei cîte un dumnezeu. Se roagă și la dumnezeul cel mai puternic, care în loc de fiu l-a acreditat pe papa de la Roma.

E liniște și pe vas, încă de dimineață. După masă mă duc în vizită la o familie de estonieni, alcătuită din soț și soție. Ei vin în „Holden"-ul lor pe care îl lasă pe chei, și urcă pe vas ca să mă ia. Asupra oamenilor care au fost aduși aici din Germania Occidentală, în cala de mărfuri a unui vas militar american de transport, „Cooperația" face bineînțeles impresia unui vas de lux.

Trecem prin liniștita Adelaidă. Oameni puțini, circulație redusă. Trecem pe lîngă biserica nouă a mormonilor, în care se oficiază slujba religioasă. De afară ea nu seamănă de loc a biserică. E construită extrem de practic — fiind în același timp și biserică și club. În timpul slujbei religioase o perdea acoperă estrada, iar în timpul dansului altarul e supus aceluiași tratament, deoarece pe estradă cîntă muzica de jaz.

Oamenii la care merg în vizită sînt tineri. Cînd au părăsit Estonia, la sfîrșitul războiului, aveau cincisprezece ani și unul, și celălalt. Amîndoi au făcut în Australia studii superioare; soțul a absolvit institutul de construcții, iar soția — facultatea de medicină a Universității din Adelaida. Au cetățenia australiană, și nu numai cetățenia. Ei se consideră australieni, toate planurile lor de viitor sînt legate de acest continent, s-au obișnuit cu modul de viață și cu natura de aici. Soția are înfățișarea unei estoniene tipice, vorbește estona încă foarte bine și curat, dar soțul e nevoit să recurgă destul de des la cuvinte engleze, și chiar accentul lui e mai degrabă englezesc.

Le place oare Australia? Da, le place. Fiind încă tineri, sînt oameni destul de înstăriți. Venitul anual al soțului e de o mie de lire australiene, ceea ce depășește

cu mult venitul unui muncitor mijlociu. Discuția noastră se poartă în jurul problemelor vieții de toate zilele — chiria, veniturile, prețurile, construcțiile etc. — iar după aceea trece de la sine la relațiile dintre emigranți și „adevărații australieni". În această privință nu toate sînt în ordine. Nemulțumirile ascunse, care, după cum am observat și eu o dată pe vas, răbufnesc în atitudinea australienilor față de emigranți, nu par să fie lipsite de temei. Fetele australiene se căsătoresc rareori cu tineri emigranți. Aceștia sînt rareori primiți în familiile australiene autohtone. Și deși tinerii emigranți pot fi considerați oricum numai nu „străini lipsiți de grai", totuși aceste granițe și îngrădiri nevăzute sînt foarte trainice. Încerc să aflu de la acest tînăr cauzele.

— Noi sîntem mai harnici, declară el.

— Mai harnici? Numai despre asta este vorba?

— Nu, nu numai despre asta. Pentru a se putea menține pe propriile lor picioare, veneticii se-nvoiesc să primească uneori salarii mai mici.

Va să zică, aici e buba. Muncitorii se tem, și precum se vede nu fără motiv, că din cauza emigranților poate scădea nivelul salariilor, iar patronii văd în acești emigranți o forță de muncă mai ieftină, adică rezerve de luptă împotriva sindicatelor. Un rol nu tocmai de invidiat.

Amfitrionii mei sînt oameni simpatici și plini de tact. Ei au subliniat de la bun început că politica nu intră în sfera preocupărilor lor și că nu au nici o legătură și nimic comun cu principalii conducători ai emigrației estoniene (care sînt, în cea mai mare parte, foști „SS"-iști). Cu toate acestea, nu știu de ce, nu am reușit să trecem sub tăcere o problemă, și anume aceea a contradicțiilor mereu crescînde dintre generația mai veche și cea mai tînără a emigranților, problema înstrăinării lor reciproce. Se vede că această înstrăinare e cît se poate de firească. Generația tînără a emigranților, care, în marea lor majoritate, și-au făcut studiile în școlile din Germania Occidentală sau din Australia, s-a asimilat mai bine, ea are mai puține legături cu patria, mai puține amintiri, a prins rădăcini mai puternice și e mai lipsită de dragostea de patrie. Potrivit observațiilor

mele din Suedia și de aici, „stîlpii societății“ din timpul burgheziei, care s-au risipit prin Suedia și America și care se mănîncă între ei pentru fiecare dolar cerșit, îi sînt la fel de străini ca și emigranții din generația mai veche, care nu se pot obișnui cu o țară și o climă străină, care nu pot să-și însușească limba și obiceiurile străine, care capătă cu greu de lucru și care, cu fiecare an ce trece, sînt tot mai dornici să se reîntoarcă în insulele lor de baștină.

În modul de viață australian se pot desprinde trei trăsături :

În primul rînd, australianul, băștinaș sau proaspăt făcut, e o ființă extrem de casnică, închisă și puțin sociabilă. Aici e în vigoare principiul „casa mea — cetatea mea“. Cercul de cunoștințe este strîmt, limitat, alcătuit cu băgare de seamă și, pe cît se pare, constant. Unor necunoscuți li se deschide fără tragere de inimă ușa ; aici, casa joacă în viața oamenilor un rol de seamă.

Cea de-a doua trăsătură, de altfel foarte simpatică, este solicitudinea bărbaților căsătoriți. Ei își ajută soțiile în toate îndeletnicirile casnice, se duc în locul lor după cumpărături, muncesc împreună cu ele la bucătărie, ba chiar pun masa. Asta nu ne-ar strica nici unora dintre noi să învățăm.

A treia trăsătură, care m-a pus într-o oarecare încurcătură, este fetișismul obiectelor. S-ar părea că obiectele au aici nu știu ce putere tainică asupra oamenilor și ocupă în gîndurile și în viața lor un loc prea mare. Există aici, ce-i drept, mobilă foarte frumoasă (în această privință noi sîntem în urmă), aparate de radio bune (ale noastre nu sînt mai rele), mobilă de bucătărie foarte practică etc. Dar toate aceste obiecte nu sînt puse într-atît în slujba omului, pe cît îl domină. Cred că e vorba în acest caz de influența sistemului ratelor despre care am mai pomenit. Un scaun sau un aparat de radio pe care-l cumperi și-l aduci în locuința ta devine imediat al tău și nu te obsedează atît de sîcîitor prin prezența lui, ca un obiect pentru care trebuie să plătești lunar o anumită sumă și care se holbează la tine ca un creditor.

Ne întoarcem pe vas. Mulțumesc din toată inima amfitrionilor pentru ziua petrecută la ei într-un fel atît de interesant, și pentru sinceritatea lor. Datorită acesteia am înțeles mai limpede cîte ceva din viața continentului australian.

Seara tîrziu sînt chemat în salonul de muzică. Intru în salon și nu știu cui să mă adresez, cine anume mă caută. În jur oamenii vorbesc rusește și englezește. Doar la o măsuță din colț stau patru nemți. De la această măsuță se ridică o doamnă — lungă, lungă și foarte subțire, ca o undiță — care se apropie de mine:

— Domnule, sînteți estonian?

— Da.

— Doamne! Din Tartu?

— Nu, din Tallin.

— Doamne!

Ne așezăm. Doamna mă prezintă soțului ei neamț și altor doi bărbați, tot nemți. Doamna are foarte mult temperament. Vorbim în estonă. Începe poetic și cu însufletire:

— Țineți minte, domnule, cîntecul *Curajul Estoniei*...

— Țin minte.

— Ah! oftează doamna.

Și abia acum izbutesc s-o întreb de unde e. Aflu că e din Tartu. O interesează dacă mai există magazinul ce aparținuse tatălui ei și „cine îl ține acum". Nu prea cunosc orașul Tartu, așa încît nu pot răspunde. Dar tatăl ei, care trăiește în Australia, este foarte îngrijorat de soarta magazinului și ar vrea să se ducă să-l vadă.

— Dumneavoastră, doamnă, ați plecat de mult din Estonia? o întreb eu.

— Da, de pe vremea cînd Hitler ne-a chemat în Germania.

E singura frază pe care o pronunță fără un puternic accent străin. Se vede că a repetat-o des.

— Părinții dumneavoastră sînt germani?

— Mama e germană.

— Dar tatăl dumneavoastră?

— Tata e rus.

— Și dumneavoastră?

— Doamne, estoniană!

Soțul interlocutoarei mele mă sfredelește iscoditor, cu ochii lui spălăciți și reci. Soția îi traduce convorbirea noastră, apoi îmi comunică întrebarea lui:

— Dumneavoastră ați luptat împotriva noastră?

— Am luptat.

Sîntem politicoși, vorbim despre una, despre alta, dar conversația nu se leagă. Și ca să se sfîrșească într-un fel, doamna îmi cere să-i dau ca amintire o cutie goală de țigări „Kazbek". Îi aduc din cabina mea una plină și i-o ofer.

— Doamne, asta-i pentru mine?!

— Pentru tatăl dumneavoastră și pentru soțul dumneavoastră, ca să nu uite gustul tutunului rusesc.

4 martie 1958

Încărcarea vasului e pe sfîrșite. În cală sacii cu orz stivuiți cu grijă au ajuns pînă la iublouri. Docherii australieni lucrează calm, fără grabă. Nici pe chei și nici în calele vasului, ei nu fac vreo mișcare de prisos; macaralele se arată foarte ascultătoare față de mîinile lor dibace. Se lucrează într-un singur schimb și de aceea, seara, portul pare neînsuflețit. Ritmul de muncă nu este aici același ca în porturile noastre, și vasele staționează mai multă vreme.

Mîine trebuie să sosească în Adelaida regina-mamă a Angliei și vasul „Obi" cu expediția antarctică maritimă. Sosirea vasului „Obi" e așteptată cu emoție pe „Cooperația". O parte din membrii expediției maritime vor pleca pe vasul nostru acasă. În cinstea sosirii reginei-mame străzile Adelaidei se pavoazează. Pretutindeni steaguri și stegulețe, în vitrine portrete ale „maiestății-sale" și o sumedenie de coroane de toate dimensiunile. Venind din Port-Adelaida spre Adelaida am întîlnit în drum un alai original prin coloritul său pestriț. Toți caii erau albi și frumoși, dar nici călăreții nu erau mai prejos: cizme și vestoane negre, pantaloni de călărie strîmți și albi. Pe chiverele strălucitoare, egrete făcute din

pene, iar în mîini lăncii lungi. Cavaleriștii păreau aleși pe sprînceană — toți în plină floare, impunători, demni. În suita-călare a reginei-mame au fost aleși desigur „cei mai buni“, adică cei mai bogați tineri din Adelaida.

5 martie 1958

Dimineața „Cooperația“, încărcată acum, a fost mutată la un alt chei. După-amiază a sosit „Obi“. Întîlnirea a fost foarte cordială. Pe debarcader se plimbau tovarășii mei de călătorie în Antarctica — Markov și Zenkovici. Printre zecile de oameni care priveau în jos de pe bordul vasului „Obi“ am recunoscut figura arsă de soare a lui Golîșev, tuns chilug și de aceea părînd și mai tînăr, cu fața și mai rotundă. Apoi a apărut lunganul de Furdețki, elegant și gălăgios ca totdeauna. Ce bine e să te afli între prieteni!

M-am întîlnit aici și cu Ivar Murdmaa, estonianul din expediția maritimă, care își face aspirantura la Universitatea din Moscova. L-am recunoscut de departe — seamănă leit cu maică-sa. Ciudat lucru — în rada *Mirnîi*, vasele noastre au staționat multe zile unul lîngă altul, dar nici unul dintre noi nu bănuia măcar prezența celuilalt, fiecare își avea treburile, grijile sale proprii. Da, lumea e atît de mare și atît de mică în același timp.

Ca să putem vorbi în liniște, așa cum se cuvine să stea de vorbă doi estonieni, ne-am îndreptat spre cel mai apropiat bar din port.

Pentru majoritatea australienilor, barul este un club, un loc de întîlnire, o a doua casă. Se spune că fiecare australian bea în medie doi litri de bere pe zi. Berea e într-adevăr bună aici. La ora 4, oamenii termină lucrul și barurile sînt ticsite de lume pînă la 6 seara, pînă la închiderea lor. Soțiile vin la bar ca să-și întîlnească soții, îi așteaptă acolo. S-ar zice că berea nu-i considerată aici ca o băutură alcoolică (deși are destule grade). ci ca un articol de primă necesitate. Barul în care ne aflăm, eu cu Ivar, are două încăperi. În prima din ele, într-o sală spațioasă și lungă, se află tejgheaua cu niște

taburete înalte, de partea cealaltă a tejghelei — barmanul, iar în spatele lui — policioarele pe care sînt aşezate baterii cu tot felul de băuturi tari. Acum, la ora 4 şi un sfert, barul e plin pînă la refuz. Oamenii beau pahar după pahar, beau cu un aer sobru, serios şi se simt ca acasă. Ceea ce mă miră e că, deşi se consumă zilnic o cantitate atît de mare de bere, în Australia vezi puţini oameni graşi — rareori întîlneşti un om cu aşa-numita „burtă de băutor de bere". Muncitorii din port, clienţi obişnuiţi ai acestui bar, sînt aproape toţi uscăţivi şi înalţi.

În cea de a doua încăpere, în care ne aflăm noi, duşumeaua este din pămînt bătătorit, tavanul din scînduri albe, iar pereţii, înalţi cît un stat de om, sînt din paiantă. Uşă propriu-zisă nu există, în locul ei e ceva în genul unei porţi de magazie. În spaţiul dintre pereţii scunzi şi subţiri şi tavanul înalt pătrunde nestingherit vîntul, aducînd uneori nu numai răcoare, ci şi praf. Oamenii intră aici cu feţele sobre, dar cu timpul încep să se îmbujoreze şi sînt din ce în ce mai vioi. Discuţiile devin tot mai libere, iar cănile ciocănesc pe măsuţele de marmură un imn închinat berii australiene, aceeaşi bere a cărei scumpire cu două pence la litru poate stîrni greva generală...

Atmosfera din acest bar este cu adevărat portuară, o atmosferă pe care şi-au pus pecetea solidaritatea docherilor şi veselia lor, şi suflul oceanului din apropiere. Pînă şi cele două femei care, ocupînd încă înainte de ora patru o masă centrală, vizibilă din toate părţile localului, au cheltuit pentru obrajii lor de-a binelea uzaţi cam tot atîta vopsea cît s-ar fi consumat pentru o bucată corespunzătoare dintr-un acoperiş nou de lemn, pînă şi aceste două prietene par acum nişte femei frumoase de vîrstă mijlocie. Privirile lor focoase, chemătoare şi mult promiţătoare lunecă de la o măsuţă la alta, căutînd un om cu inimă şi cu un portofel nu tocmai gol. Pentru a înfăţişa această latură a vieţii de aici, pentru a descrie Australia între orele patru şi şase seara, ar fi nevoie de *penelul* lui Viiralt [1].

---

[1] *Eduard Viiralt* (1898—1954) — cunoscut grafician din Estonia (n. red. ruse).

Am vorbit cu Murdmaa despre bătrînul nostru Tallin, despre cunoștințele noastre comune, despre expediția oceanografică. „Obi“ a trecut pe hartă o mare porțiune din linia de coastă a Antarcticei și i-a adus multe rectificări esențiale. Avioanele expediției au debarcat nu o dată pe continent și pe ghețari grupuri de oameni de știință, care, în condiții grele, au izbutit să efectueze într-un timp scurt o muncă de seamă. Vasele noastre „Obi“ și „Lena“, care au navigat acolo în anii 1956 și 1957, au precizat mai mult decît o pătrime a liniei de coastă a întregii Antarctice și nu s-au mărginit numai la linia de coastă. Dacă se adaugă la aceasta cercetările oceanografice, măsurătoarea adîncimilor, investigațiile meteorologice, geologice, glaciologice, magnetologice și altele, fotografierile din avion etc. devine limpede că cele două spărgătoare de gheață „Obi“ și „Lena“ și-au gravat numele în piatra istoriei descoperirii și cercetării Antarcticei, legînd pentru totdeauna de acest continent lipsit de fluvii denumirile celor două fluvii rusești.

„Obi“ a venit aici din Noua Zeelandă, de la Wellington, unde nu demult s-au întîlnit cercetătorii ruși, americani, englezi, francezi și australieni ai Antarcticei. Se pare că această întîlnire nu i-a satisfăcut peste măsură pe oamenii noștri de știință și nu le-a sporit cunoștințele. Atît colaboratorii științifici cît și presa din Noua Zeelandă au acordat o înaltă apreciere referatelor prezentate de oamenii de știință sovietici, precum și celor prezentate de francezi și australieni, deoarece ei au adăugat cîte ceva nou la ceea ce se știa pînă atunci. Dar americanii, care desfășoară o muncă sistematică de cercetare a Antarcticei încă din anul 1929 și care au deci o mare experiență, au venit ca și englezii cu referate destul de superficiale.

Trebuie însă firește să se țină seama că această părere nu este a unui specialist, ci a unui om care se bizuie pe pure impresii personale și care, e locul s-o spun, nutrește un profund respect față de munca uriașă depusă pe cel de-al șaselea continent de către cercetătorii englezi și mai ales americani. Însăși crearea la Polul Sud a stațiunii americane de cercetări *Ammundsen-*

Scott, exclusiv cu ajutorul aviației, a fost o faptă cu adevărat eroică, primejdioasă și în același timp minuțios concepută. Activitatea științifică și organizatorică desfășurată de amiralul Evelyn Byrd, care a ajuns al doilea după Ammundsen la ambii poli ai globului pământesc, conferă numelui său dreptul de a fi păstrat în amintirea istoriei și în cea a generațiilor viitoare ca numele unuia din cei mai mari cercetători ai Antarcticei. Dar în ultimele sale articole scrise înainte de moarte, Byrd a pus accentul îndeosebi pe importanța militară a continentului antarctic ca bază de aviație și de arme-rachetă, a subliniat posibilitatea folosirii strîmtorii Drake pentru trecerea flotei de război americane din Oceanul Pacific în Oceanul Atlantic. Americanii verifică în Antarctica modul cum funcționează la temperaturi extrem de joase tancurile și aviația de război ; ei afirmă prea des că Antarctica poate fi folosită ca un poligon și ca o bază de lansare a rachetelor și îi văd viitorul tocmai în această perspectivă. Iar dacă am adăuga la aceasta uraniul, care s-ar putea să se ascundă sub gheţurile veșnice, atunci...

Și în vreme ce două detașamente de exploratori polari în frunte cu doctorul în științe englezul Fox și cu Hillary, cuceritorul muntelui Everest, străbăteau, primii în lume, de la un capăt la altul platoul de gheață al Antarcticei, în vreme ce ei realizau cea dintîi expediție transantarctică *terestră*, care s-a terminat cu întîlnirea la Polul Sud și care a stîrnit ecouri puternice în întreaga presă mondială, în același timp atitudinea predominantă militaristă a unor state față de Antarctica, știința îmbrăcată în uniformă, știința militaristă, constituiau o stavilă esențială în calea efectuării unor *cercetări cu adevărat colective*, în calea realizării unui adevărat schimb de informații între oamenii de știință și între state — stavilă camuflată, potrivit obiceiului, cu perdeaua de fum a afirmațiilor unor diplomați și oameni politici occidentali în legătură cu „expansiunea sovietică în Antarctica".

Membrii expediției maritime care urmează să plece acasă se mută pe „Cooperația". Se mută pe acest vas și o parte din colecțiile adunate și aparatura științifică. Se întorc în patrie toți membrii grupului de aviație al expediției, cartografii și geologii. În oceanele pe care le va cerceta „Obi" și în țările pe care le va vizita, ei nu au ce face. În vuietul de glasuri noi de pe vasul nostru, nu recunosc decît foarte puține.

Mîine părăsim Australia. Pe vas au venit să-și ia rămas bun de la noi vechile noastre cunoștințe. Iată familia Posen, iată și fața simpatică a lui Mitchell; în cabina noastră vine apoi și *mister* Lambers.

Am discutat pe îndelete cu Lambers despre literatură, mai ales despre cea engleză și americană, deoarece dintre australieni îmi sînt cunoscuți doar Hardy și Lawson. Ne bucurăm de fiecare scriitor, de fiecare carte pe care o cunoaștem amîndoi. Cărțile sînt ca niște punți între oameni. Ne dăm seama că nu avem chiar atît de puțini cunoscuți comuni, ba mai mult, părerile noastre nu sînt chiar așa de deosebite. Începem cu autorul preferat al amîndurora, Dickens, prețuit deopotrivă de către tineri și bătrîni, dar ceva mai puțin de către oamenii de vîrstă mijlocie, care au predilecție pentru operele ce ridică anumite probleme. Ne întoarcem apoi la Thackeray, și ne oprim la *Bîlciul deșertăciunilor* și *Henry Esmond*. Dar irlandezii, întocmai ca și englezii, și precum se vede ca și noi, sînt într-o oarecare măsură oameni ai tradiției și de aceea în discuția noastră despre literatura clasică se întîmplă adesea să nu exprimăm păreri proprii, simpatii sau antipatii personale, ci opinii tradiționale consfințite de timp și susținute de comentariile cercetătorilor. Căci într-adevăr, Dickens poate să pară uneori sentimental și dulceag, pitorescul și suculentul *Tom Jones* al lui Fielding poate să dea impresia că trece peste limita fină ca o lamă de brici a bunei-cuviințe și a gustului artistic, *Ulenspiegel*, această carte pătrunsă de patosul luptei și dragostei de libertate, poate să pară un amestec de realism viguros și de misticism, iar *Decameronul*, care-și bate joc de popi, de călugări și de

femeile îngăduitoare, poate să pară prea senzual, ceea ce îi și determină pe părinții care se respectă să-l ascundă de odraslele lor. Dar toate aceste opere sînt creațiuni ale epocilor respective și în același timp fac parte din patrimoniul întregii omeniri.

Printre scriitorii de frunte din trecutul apropiat și mai puțin apropiat, există și scriitori asupra cărora părerile noastre sînt pînă acum total divergente. În librăriile din Adelaida nu am găsit nici o ediție nouă a lui Dreiser. S-ar părea că după moartea lui Dreiser, patria lui a devenit Uniunea Sovietică, unde acest scriitor este atît de iubit și atît de citit. Se pare că nici Lambers nu-l consideră un artist prea mare. Dar atitudinea noastră față de Jack London s-a dovedit a fi identică, atît în ce privește povestirile lui marine, cît mai ales în ce privește romanul *Martin Eden*. Aș vrea să amintesc aici că după război această carte nu a apărut încă la noi în traducere estoniană. În schimb a fost editat *Călcîiul de fier*, care în ciuda vechii popularități a lui Jack London printre cititorii noștri mai zăcea pînă deunăzi în rafturile librăriilor. Talentul lui London e puternic și contradictoriu, dar avea oare vreun rost să se editeze tocmai această operă a lui, ce-i drept sănătoasă prin tendința ei, totuși slabă pentru London din punct de vedere artistic?

Ne-am amintit de romanul lui Maugham *Muchie de brici*, al cărui misticism se îmbină de altfel cu un realism sănătos. Pe lîngă prezentarea critică și expresivă a aristocrației americane a capitalului, a burgheziei franceze și a împietritei aristocrații engleze, în acest roman găsim puse pe picior de egalitate și doctrina indiană yoga și transmigrația sufletelor, și negarea deplină de către eroul principal a realității obiective (cu asentimentul vădit al autorului), și filozofia abnegației, și propovăduirea ascetismului. După părerea lui Lambers, coexistența tuturor acestor elemente în cadrul aceleiași opere literare e cu totul firească.

Părerile noastre au coincis și în ceea ce privește nuvela lui Hemingway *Bătrînul și marea*. Ca și milioane de alți cititori ai acestei cărți, noi vedem în ea un imn închinat mării, vieții și luptei. Într-adevăr printre căr-

țile din ultimul timp e greu să găsești o operă care să răspundă cu atîta strălucire cerinței lui Nekrasov, care nu poate fi împlinită decît de un geniu:

Riguros, urmează doar
Legea limpede-ntre toate:
Vorba s-o înghesui, dar
Dă-i ideii libertate.

Îi arăt lui Lambers ediția estoniană a acestei cărți și, cuminte, trec sub tăcere existența postfeței la această carte, care nu poate fi caracterizată altfel decît „ciudată". Din păcate, la noi adeseori se întîmplă așa: descoperim o operă literară de valoare, o traducem, o citim, începem s-o îndrăgim, iar apoi, cînd ajungem la postfață, ne străduim să găsim în ea aceeași dragoste și același respect față de autor, față de talentul său.

Postfața însă se agață spasmodic, cu încăpățînare, de toate greșelile autorului, de insuficienta lui maturitate ideologică, îl critică pe scriitor pentru ceea ce *nu a zugrăvit*, nu a scris, și nu pentru tot ceea ce a zugrăvit cu atîta talent. Cu un sentiment similar de nemulțumire am citit postfața lui Anisimov la două lucrări foarte bune ale scriitoarei Puimanova și anume *Oameni la răscruce de drum* și *Jocul cu focul*. Pînă acum nu mă pot dumeri care-i punctul de plecare al autorilor unor astfel de postfețe, în ce anume văd ei sensul muncii lor?

Conversația noastră ajunge la *Americanul liniștit* al lui Greene, unul din romanele occidentale care m-a răscolit mai mult în ultimii ani, și care mi-este apropiat, fiindu-mi străin în același timp. Exotism, atmosferă de țară străină, compoziție originală și un realism necruțător. Minunata Fuong, care e la fel de greu de înțeles ca sufletul unei plante sau ca graiul unei păsări, înflorește ca o floare neștiută de nimeni alături de cinicul și grosolanul Fowler; acest Thomas Fowler, cu pipele de opiu pe care le fumează în fiece seară, cu părerile lui tăioase și laconice, cu teama lui față de îndepărtata Anglie, cu marea lui dragoste pentru Fuong, cu înțelegerea cruzimii și lipsei de sens a războiului, cu stăruitoarea lui tendință de a fi obiectiv — da, acesta

e un personaj! Și în sfîrșit Pyle, acest „american liniștit", *gentleman* în vorbe și în lucruri mărunte, impertinent în lucrurile mari și esențiale. Iată o carte destinată serilor de meditație. Căci *Americanul liniștit* pune multe probleme, și nu numai de literatură. Probleme asemănătoare există și în Australia. Australienii nu pot să-i sufere pe americani, vorbesc despre ei cu enervare. Tot astfel cum educația și mediul au determinat caracterul, purtările și moartea lui Pyle, așa și aici s-a ajuns la o opoziție antiamericană ascunsă, ca urmare a îngîmfării americanilor, a nerușinatei lor presiuni economice, a convingerii lor că lumea afară de Statele Unite nu este altceva decît o tejghea de bar pe care fiecare yankeu își poate întinde picioarele încălțate în bocanci cu talpă groasă!

Din cercul cunoștințelor noastre comune fac parte și Upton Sinclair, Sinclair Lewis, Arthur Miller, Steinbeck, Caldwell... Dar despre mulți scriitori despre care Lambers mi-a vorbit cu mult respect eu nu știu nimic și nici nu am auzit vreodată de ei. E vorba mai ales de filozofii și psihologii din Occident. Lambers m-a sfătuit cît se poate de stăruitor să citesc cartea lui Langwidge *Despre ceea ce este deosebit de confuz și neclar în domeniul emoțional-sexual al degenerescenței.* Se vede că asemenea probleme îl interesează. El însuși a scris o carte despre viața deținuților unei închisori de drept comun. Vădind o cunoaștere temeinică a problemei, mi-a vorbit amănunțit despre moartea de sete, despre tot ce suferă, trăiește, simte și vede omul înaintea unei asemenea morți în deșertul Australiei de nord. Lambers a studiat această problemă și vrea să scrie despre ea.

Am sentimentul că cititorilor din Occident li se stîrnește în mod artificial interesul pentru chinuri, pentru moarte, pentru pieire, pentru ură, pentru sadism, pentru sexualitate, li se stîrnește în mod artificial curiozitatea pentru omul anormal în curs de degenerare. Piața literară dictează autorilor legile ei. Cei mai slabi li se supun de îndată și în întregime. Cei mai puternici, deși recurg adesea la aceeași sferă tematică, izbutesc chiar în cadrul ei să-și păstreze omenia și talentul. Iar cei mai neprincipiali și mai puțin talentați constituie cauza

numărului din ce în ce mai mare de morți din pricina setei morale în rîndurile tinerei generații — sete de o mie de ori mai periculoasă pentru societate decît aceea pe care o rabdă oamenii în pustiurile Africei și Australiei. Fără îndoială că Lambers nu se numără nici printre scriitorii din prima categorie și nici printre cei din ultima. E prea puternic și prea curat pentru asta.

Cărțile, ca și oamenii, își au soarta lor. Dar soarta cărților în Australia, și prin urmare și viața scriitorilor, nu sînt cîtuși de puțin de invidiat. Dacă în casa unui australian mijlociu găsești uneori cărți, selecția lor e mai mult decît săracă. Legătura dintre carte și cititor e slabă aici. Tirajele sînt mici, de cîteva sute de exemplare, și acelea zac în librării cîte un an întreg. În Australia e greu să trăiești numai din scris. Principala sursă de venit a scriitorilor o constituie colaborările la ziare, la televiziune și la radio. În ultimele trei săptămîni, Lambers a cîștigat ca scriitor, adică numai din vînzarea cărților sale, în total 7 lire, de două ori mai puțin decît cîștigă pe săptămînă un muncitor prost plătit. Edițiile frumos tipărite sînt neobișnuit de scumpe, din care pricină cărțile devin o distracție accesibilă numai oamenilor cu stare. Pentru cei mai săraci rămîn *comics*-urile, ziarele, cinematograful și hipodromul.

Lambers ne-a părăsit seara tîrziu. În scurt timp noi ne-am cunoscut bine și, strîngîndu-ne pentru ultima dată mîna, ne-am exprimat speranța de a ne mai întîlni din nou cîndva, însă nu aici, ci în Uniunea Sovietică.

Către seară pe scara vasului coboară încet spre chei un domn bătrîn, ținînd la braț o doamnă cu părul cărunt. Conducătorul expediției maritime, Treșnikov, doctorul Kort și căpitanul Ianțelevici însoțesc această pereche. Domnul, îmbrăcat într-un costum negru, are o față prelungă de intelectual, autentic engleză, care aduce cu fața lui Bernard Shaw. El se apropie încet, împreună cu cei ce-l petrec, de limuzina sa neagră, iar doamna cărunță — soția lui — se așază la volan. Domnul își ia rămas bun de la toți și după ce se îndoaie mult din spate se instalează la locul său — mașina pare prea joasă pentru statura lui dreaptă și bine legată, înaltă de șapte picioare.

Este cunoscutul cercetător al Antarcticei *Sir* Douglas Mowson, erou național al Australiei, care își încheie viața la Adelaida.

7 martie 1958

Astăzi „Obi“ și „Cooperația“ au părăsit Adelaida. Cheiul era plin de oameni veniți să ne petreacă, membri ai Asociației pentru prietenia sovieto-australiană. Și în timp ce remorcherele ne trăgeau de lîngă chei, ei aruncau pe puntea noastră serpentine colorate. Vasele se îndepărtau treptat de chei, noi și cei ce ne petreceau țineam capetele panglicilor de hîrtie, care se întindeau tot mai mult, formînd între noi și continent o punte pestriță și șubredă.

Dar cealaltă punte care în aceste zile i-a unit pe marinari și pe membrii expediției cu australienii lucizi și cu judecată sănătoasă, puntea asta, deși mai puțin pestriță și decorativă, nu-i atît de șubredă. Noi nu am încercat cîtuși de puțin să-i transformăm în comuniști pe cunoscuții noștri din Australia, fără de partid sau aparținînd partidelor burgheze, și nici ei n-au căutat să ne transforme pe noi în adepți ai „sfintei inițiative particulare“, dar ne-am înțeles foarte bine unii pe alții, fiind încredințați că pe pămînt, pe această planetă de culoarea mării albastre, a zăpezii albe, a pustiului galben și a pădurii verzi, oamenii pot și trebuie să se înțeleagă între ei.

Zece zile în Australia, și încă în unul și același oraș, e prea puțin pentru a auzi despre toate, a vedea, a înțelege și a simți totul. Adelaida nu-i decît una din porțile Australiei, unul din cerculețele de pe imensa ei hartă galbenă, unul din nodurile de la care pornesc firele drumurilor înspre orașele din interiorul acestui continent pîrjolit. Noi am văzut Australia numai prin această poartă. Dar oamenii pe care i-am întîlnit aici au fost totuși reprezentanți ai australienilor, ai țării lor, ai modului lor de viață, ai obiceiurilor lor, ai felului lor de a gîndi. Oamenii aceștia au mîini inteligente, cu care s-au făurit și se făuresc multe lucruri

bune și minunate pe acest continent străin nouă. Aici, ca și la noi, oamenii se nasc și mor; ca și la noi ei știu să rîdă și să plîngă și, deși trăiesc la antipod, ei nu sînt totuși cîtuși de puțin antipozii noștri. În covîrșitoarea lor majoritate ei au, ca și noi, aceeași minunată menire: a fi om pe pămînt.

8 martie 1958

Azi-dimineață „Obi" și „Cooperația" staționau din nou laolaltă lîngă insula Kangaroo în golful Emu. Am luat de pe „Obi" carburanți pentru Diesel. Deși țărmul era aproape și golful închis, băteau valuri puternice săltînd în sus cînd „Obi", cînd „Cooperația". Puntea întinsă de pe „Cooperația" pe „Obi" se balansa ca un leagăn. Pentru a trece de pe o covertă pe alta, trebuia să aștepți un moment prielnic. Cu toate baloanele de plută pentru abordaj, corpurile vaselor se ciocneau uneori gemînd și scrîșnind. Puntea înaltă a lui „Obi" a intrat în veranda noastră de la tribord, spărgînd trei geamuri și crestînd adînc pereții metalici. Nu e chiar așa de simplu să te alimentezi cu combustibil în largul mării.

Am fost de cîteva ori pe „Obi". Un vas puternic, cu motoare puternice, cu laboratoare bune și cu un echipament de navigație excelent. Dar condițiile de viață ale colaboratorilor științifici par acolo mai rele decît cele existente pe bătrîna și buna noastră „Cooperația". În multe cabine stau cîte șase persoane.

Deoarece „Obi" e un spărgător de gheață, colaboratorii științifici au trebuit să fie cazați în calele vasului, transformate în încăperi de locuit. Această împrejurare se face simțită.

Alimentarea cu carburanți s-a terminat. Ne luăm rămas bun de la cei de pe „Obi". Dau fuga pentru ultima oară în cabina lui Murdmaa, îl găsesc apoi pe operatorul de cinema Ezov, care stă tocmai la pupa, chiar deasupra elicei, îl găsesc pe Golîșev și pe Oleg Voskresenski, care a fost încadrat aici în expediția maritimă. Ne îmbulzim apoi la balustradă în timp ce vasele se

depărtează unul de altul, schimbăm ultimele fraze, dar iată că vasele s-au îndepărtat şi mai mult şi trebuie să strigăm. „Obi“ se îndreaptă spre răsărit, iar noi navigăm aproape direct spre apus, spre Marele Golf al Australiei.

Suflă vîntul, valurile bat dintr-o parte şi din cealaltă, orizontul e acoperit de o ceaţă uşoară. Insula Kangaroo se îndepărtează de noi şi apoi dispare cu totul. „Cooperaţia“ începe să desfăşoare un fir invizibil, lung de opt mii cinci sute de mile, care o despart de primul port de escală — Suezul.

Uşoara legănare a vasului, care ne-a devenit atît de familiară, are un efect somnifer, vibraţia lină a corpului vasului îţi dă senzaţia unei mişcări îndelungate şi neîntrerupte. Adormind, am văzut în vis casa unde mi-am petrecut copilăria, şopronul mare unde vîjîiau patru vîrtelniţe şi unde torcea un motan. Femeile cîntau

Cu totul orb şi cu toiag
Umblă acolo craiul lor...

Cineva intră în cabină, îi zvîrle cu jumătate de glas cîteva cuvinte lui Kunin şi, referindu-se probabil la zona tropicală a Oceanului Indian, rosteşte în limba latină :

— *Hannibal ante portas* [1].

9 martie, Marele Golf al Australiei

Cine vrea să ştie ce este timpul şi spaţiul, trebuie să călătorească pe un vas încărcat cu membrii unei expediţii şi burdusit cu cereale australiene, pe un vas pe care nu funcţionează decît un singur Diesel şi care-şi croieşte drum printre valuri cu o viteză de cinci noduri pe oră. Iar pînă la portul de unde-ai pornit mai sînt zece mii de mile ! Se vede că acela care a rostit cel dintîi

[1] Hannibal la porţile cetăţii (în l. lat.) — strigăt de alarmă al romanilor înspăimîntaţi de înaintarea victorioasă a lui Hannibal pînă la porţile Romei. A devenit o expresie deseori folosită cu sens de primejdie mare (n. r.).

vorba „toate trec“ era foarte departe de adevărul absolut. Vasul, timpul, gîndurile — toate s-au oprit în loc; într-o oră de navigație drumul de întoarcere se reduce pe hartă la cîteva fracțiuni de milimetru. Cînd într-o carte vine fericirea mult așteptată pentru care s-a suferit și care pare veșnică, se scrie de obicei: „timpul s-a oprit în loc“, „timpul a încremenit“, „timpul și-a încetat goana“. Dar timpul poate să stea pe loc și sub niște nori joși și cenușii, pe o apă vineție care plescăie încet. În Marele Golf al Australiei nici nu poți vedea altceva decît întrebarea tristă, apăsătoare, ca un cîntec de jale:

— Oare cînd?

11 martie 1958

Pe vremea corăbiilor cu pînze a existat un termen marinăresc: „încărcătură de maimuțe“. Dar nu m-am gîndit niciodată că voi avea prilejul să călătoresc pe un vapor cu o „încărcătură de papagali“ și încă nu în sens figurat, ci la propriu. Am încercat să număr cîți papagali au fost achiziționați în Australia, dar de fiecare dată m-am încurcat în numărătoare. Izolați sau perechi, ei trăncănesc în toate cabinele, legănîndu-se în coliviile lor frumoase. În unele cabine există chiar cîte două colivii. Pe vas nu se mai discută decît despre dragostea papagalilor, despre știința papagalicească, despre tipurile și caracterele lor, despre talentele și despre limba lor. Unii, cei mai tineri membri ai expediției, în cea mai mare parte tractoriști și constructori, au fost porecliți la rîndu-le, însă pe nedrept, papagali, pentru că și-au cumpărat în Australia cămăși viu colorate: pe pînza lor galbenă sar canguri, dorm urși „koala“ și cresc eucalipți.

Ieri a venit la mine unul din membrii expediției, candidat în științe, un om mai în vîrstă, serios și preocupat, care oricît de ciudat ar părea seamănă cu papagalul pe care și l-a cumpărat, deși în activitatea sa științifică nu-i lipsește cîtuși de puțin spiritul de inde-

pendență și nu vădește nici un fel de apucături papagalicești. Are o față rotundă, ochi rotunzi, iar nasul lui îți amintește de ciocul unui papagal. Ei bine, omul acesta a început să-mi reproșeze cu toată seriozitatea că mi-am irosit valuta pe nimicuri și nu mi-am cumpărat un papagal. Am avut un schimb de idei în această importantă problemă.

El: Ar fi trebuit să cumperi. În Estonia e o raritate.

Eu: Nicidecum. Noi avem mai mulți papagali decît ne trebuie.

El: Și de unde se aduc?

Eu: Noi înșine îi creștem.

El: Papagali? În Estonia? Și ce rasă?

Eu: Rasa acelora care umblă în rochii negre și în haine negre.

El: A, va să zică asta era... așa ceva avem și noi... și trăncănesc mult?

Eu: Mult. Și tot ce spun e adevărat. Nu fac decît să citeze și se dau peste cap ca să lege logic un citat de altul.

El: Va să zică, dumneata recunoști că papagalul seamănă uneori foarte bine cu omul?

Eu: Da, recunosc și chiar îmi pare foarte rău că nu mi-am cumpărat un papagal. Mi-ar fi mult mai ușoară viața dacă el ar sta într-un colț al camerei mele și mi-ar băga zilnic în cap că și cu un creier păsăresc poți să-i mulțumești pe unii oameni și chiar să prosperi cîteodată.

Bineînțeles, mai toți papagalii de pe „Cooperația" sînt mici, încă nu știu să vorbească, doar ciripesc și cîrîie, în coliviile lor nu au loc certuri de familie. Bărbații îi îngrijesc cu o dragoste de-a dreptul părintească și stau ore întregi în fața coliviilor de sîrmă. Și e mai bine că papagalii nu sînt atît de mari și învățați. Se spune că în timpul uneia din expedițiile maritime precedente, niște oameni iresponsabili l-au învățat în taină pe papagalul unui profesor să folosească expresii nedelicate, încît la Moscova profesorul a fost nevoit să-și vîndă pasărea, pe care nu i-o putea cumpăra decît un burlac singuratic... Printre papagalii noștri există și

unul mai mare, care a costat mult mai scump decît ceilalți numai datorită mărimii sale. Cele două pene roșii din coadă au costat și ele circa o jumătate de liră în plus. Din păcate, aceste pene i-au căzut — s-a dovedit că fuseseră lipite.

Îmi vine greu să scriu despre orice altceva, afară de papagali. De ieri vremea se menține frumoasă, coliviile cu papagali sînt scoase la aer și două dintre ele atîrnă chiar deasupra iubloului meu, care dă pe puntea de promenadă. Păsări frumoase, vioaie și simpatice. Dimineața mă apucă o dorință puternică de a le suci gîtul. Somnul meu cel mai bun e între orele șase și șapte dimineața, chiar înainte de a mă deștepta. Dar la ora șase răsare soarele și, de îndată, prin iubloul deschis năvălește larma nu prea melodioasă a sfatului păsărilor. Să mai dorm e cu neputință. Așa că și fără să fi cheltuit valută, mă edific pe deplin ce pasăre minunată e papagalul și de ce proprietarii acestor păsări nu-și atîrnă coliviile lîngă cabinele lor, ci lîngă a mea. Dar atitudinea asta, atît de nedreaptă, e provocată bineînțeles de mahmureala omului somnoros. În cursul zilei eu îi admir pe papagali cu aceeași plăcere ca și proprietarii lor, și nu fac nici un fel de observații critice la adresa lor.

Alți doi reprezentanți ai împărăției păsărești de pe vas trăiesc sub scara de sub punte, lîngă bocaportul celei de-a treia cale. Sînt pinguinii imperiali Romeo și Julieta. În Australia ei fuseseră favoriții vizitatorilor vasului, în jurul lor se îngrămădeau tot timpul copii, deși pinguinii, ca și cum s-ar fi obișnuit deja cu oamenii, nu-i prea luau în seamă. Ei cer multă atenție și grijă, mai ales acum, o dată cu venirea căldurii și apropierea tropicului. Cu toate că nu au avut încă de suferit căldura adevărată, îți poți da seama ce greu o vor duce acești doi locuitori ai ghețurilor în zona tropicelor. Pînă la primul port sovietic răspunderea lor o poartă Kriciak, și această răspundere este legată de multe griji și bătaie de cap. Pentru Romeo și Julieta s-a construit un mic bazin special, în care ei se scaldă de cîteva ori pe zi. Setea nu și-o potolesc cu apă, ci cu gheață. Sînt hrăniți cu pește congelat și cu

colțunași siberieni cu carne, de asemenea congelați. Se pare că preferința lor se îndreaptă spre colțunași. Deși am ieșit de mult din zona climei antarctice, ei continuă să mănînce foarte copios. De unde și cantitatea abundentă de găinați, afînat și galben, pe care nu-i cine știe ce plăcut să-l cureți.

De altfel toate aceste neajunsuri mărunte nu i-au împiedicat cîtuși de puțin pe pinguini să devină de mult răsfățații noștri ai tuturor — alimentarea lor e urmărită de vreo zece curioși, iar dacă păsările nu au poftă de mîncare se îngrijorează nu numai Kriciak, ci și mulți alții. Pinguinii au rămas oarecum în urmă cu creșterea, dar în genere ei sînt liniștiți, prietenoși, gravi și se plimbă pe covertă urmînd unul și același itinerar, lung de vreo zece metri ; în față — mai înalt, Romeo, iar în spatele lui — mai scundă, Julieta. E limpede că s-au atașat unul de celălalt (se pare că pinguinii au relații de familie foarte statornice) și își tot vorbesc unul altuia, numai că lipsa de mobilitate, provocată de neobișnuința cu mediul, precum și necunoașterea lui Shakespeare îi fac să nu joace scena cu balconul, deși pe vas există mari posibilități pentru această scenă. Ei iau cu plăcere parte la exercițiile de gimnastică matinală pe care Furdețki le face la bocaportul celei de-a treia cale.

Și cred că nu visează altceva decît gheață.

13 martie, Oceanul Indian

Coordonatele noastre seara — 33°43′ latitudine sudică și 113°35′ longitudine estică. Ieșindul sud-vestic al Australiei a rămas la nouă mile și jumătate la răsărit de noi, și de-aici înainte, pînă la Golful Aden, nu vom vedea nicăieri pămîntul. Pe muchia deluroasă și joasă a pămîntului s-a așezat semiîntunericul cenușiu-închis al serii, stingînd tonurile galbene, potolite, caracteristice Australiei. Iar ceea ce n-a apucat să ascundă întunericul, din ce în ce mai compact, nu se poate vedea clar din pricina luminii puternice a faru-

lui, care-ți împunge ochii cu acele razelor sale. Avem un nou curs: 354, adică aproape nord. Apoi ne vom abate mult spre apus și vom trece piezișs ecuatorul.

Pe vas s-a statornicit din nou ritmul domol al calmului marin — fără un asemenea ritm nu poți trăi pe ocean. El e determinat de patru elemente: preferansă, lectură, domino, dar mai ales — muncă. A juca preferansă și domino, a citi și a face băi de soare — toate acestea sînt îndeobște specialitatea tractoriștilor și constructorilor, mai pe scurt, a tehnicienilor, care n-au de dat socoteală pentru munca lor în fața conducerii expediției. Pe cînd conducătorii detașamentelor științifice vor trebui să prezinte dări de seamă cu privire la rezultatele muncii lor și de aceea rămîn cîteva ore pe zi în cabină, unde scriu, transpiră, cugetă, drăcuiesc și iarăși scriu. Treșnikov a anunțat că cei ce nu-și vor preda în termen dările de seamă riscă să rămînă toată vara fără concediu la Moscova sau la Leningrad, și amenințarea asta a avut efect. Sala de cinematograf a fost ocupată în întregime de către cartografi, care stau aici de dimineață pînă seara și lipesc pe hărți fotografii aeriene, alcătuind treptat un tablou exact și verificat al litoralului Antarcticei. Kriciak zăbovește ceasuri întregi la mașina de scris; cu aceeași ocupație se îndeletnicește și secretarul științific al expediției, Grigori Bregman; ceilalți însă preferă să scrie de mînă. Treșnikov, care e foarte exigent cu ceilalți, nu se cruță nici pe sine, și ori de cîte ori treci pe lîngă cabina lui, îl vezi aplecat asupra mesei. Doar rareori își face apariția în fumoar ca să joace o partidă de domino.

Vladimir Mihailovici, vecinul meu de cabină, dispare dis-de-dimineață. Cea mai mare parte a zilei și-o petrece în atelierul de tîmplărie de la prova vasului, apoi desenează sau citește undeva pe punte în vreun colțișor liniștit, iar dacă-i mai rămîne timp, predă lecții de engleză la doi prieteni de ai lui.

„Nu am liniște, nu am liniște, nu am liniște..."

Da, pentru un om cum e Kunin, liniștea înseamnă moarte, de aceea își caută mereu de lucru — nasul lui coroiat, de vultur, adulmecă mereu cîte ceva, și atunci Kunin dispare pentru toată ziua într-una din încăperile

vasului sau în labirintul de ateliere. Cu toate acestea și el, și Kriciak au obiceiul să spună la masă că nu prea au chef de muncă și că amîndoi sînt, pesemne, leneși din născare. Îi ascult cu o nedisimulată invidie și îmi spun: „Ce bine ar fi să fi avut și eu o asemenea «lene din născare»!“ Deoarece în ciuda lipsei de spațiu din cabină, nu știu de ce, pe vreme de calm, gîndurile îmi fug care încotro, oceanul le spulberă, și le înghite cu totul. Uneori văd chiar cum sub oglinda lui netulburată, netedă ca sticla, se duce în jos ca un oblete argintiu cîte o frază reușită, cîte un cuvînt expresiv sau cîte o jumătate de strofă. Simt cum oceanul stoarce din mine toată vlaga, nedîndu-mi nimic altceva în schimb decît o circumferință perfectă de argint, seara, și o oglindă în flăcări, ziua. Ceea ce numim „rezistența materialului“ se ridică vizibil în fața mea ca un zid de piatră. Tot ce am scris înainte îmi apare searbăd și cenușiu, numai ceea ce e încă în stadiul de concepție îmi pare bun, dar pentru a ajunge la acest bun trebuie să străbat măcar un pas prin zidul de piatră al „rezistenței materialului“.

Nu știu dacă e drept sau nu, dar am uneori impresia că multora dintre noi, scriitorii estonieni din tînăra generație, ne vine greu să ne hotărîm a face acest pas, atît de inevitabil și fără de care nu se poate naște o calitate nouă și în genere ceva nou. Este rezultatul unei false atitudini față de propria noastră educație și față de munca noastră. Ne-am obișnuit să pretindem si de la cititori și de la critici respect și pietate față de munca scriitorului, față de talentul lui, față de reușitele și chiar nereușitele lui, dar adesea nu sîntem noi înșine în stare să ne privim opera cu ochiul critic al omului care privește de la distanță, din perspectiva pe care o avem și noi în clipele de oboseală și epuizare, în clipele cînd ne corectăm în modul cel mai cinstit și sever lucrarea. Noi formulăm pretenții față de alții, dar nu față de noi înșine. Și cred că aceasta este una din cauzele productivității scăzute a multor scriitori tineri. Noi scriem: „constructorul construiește“, „tencuitorul tencuiește“, „pescarul pescuiește“ etc. etc. și vorbim despre asta ca despre cel mai firesc lucru, fără vreun gînd viclean, întrucît ce poate fi mai obișnuit

decît că muncitorul muncește? Dar despre faptul că scriitorul scrie, că el își termină o operă nouă, noi încă nu ne-am deprins să vorbim ca despre ceva cu totul normal și cotidian. Nu, noi vrem ca acest fapt să fie întotdeauna înconjurat de o aureolă strălucitoare, înapoia căreia încercăm adesea să ascundem o sterilitate îndelungată, care este de multe ori rezultatul lenei și a huzurului. ceea ce însă nu ne hotărîm să mărturisim. La asta eu aș mai adăuga „teama de viață", această mare expertă în fabricarea de motive și pretexte, în descoperirea de vinovați și în acoperirea huzurului devenit îngăduitor cu tot felul de paravane — această cucoană durdulie, care ține în brațe un copilaș de un an, adică respectivele toane, în vreme ce deasupra patului se apleacă soacra — adică veșnica nemulțumire. Iar de după paravan apare uneori fața prelungă și crispată a maiestății-sale „Pretenția". În cinci ani — o culegere de poezii, într-un an — o cărticică pentru copii sau o nuvelă de o jumătate de coală, iar cînd vine vorba despre critică, atunci vreo două recenzii, deși acestea se scriu în genere doar la onomastici. Și ne declarăm mulțumiți, totalizăm toate acestea și susținem că literatura progresează. Îmi aduc aminte cum în timpul războiului, la Iaroslavl, vorbind despre construirea comunismului în fața unui ansamblu artistic estonian, oratorul — un actor — a subliniat mai ales împrejurarea că în noua epocă muncitorul va lucra numai două ore pe zi. Atunci regizorul Kaarel Ird a strigat de la locul său:

— Actorul va primi un singur rol pe an, iar celor tineri și celor mai puțin talentați nu li se va distribui nici unul!

Se spune că această perspectivă l-a indispus mult pe orator.

Eu, însă, sînt ispitit să cred că ni se întîmplă adesea să creăm pentru noi înșine o lume artificială, o epocă artificială a zilei de muncă de două ore, iar dacă ni se reproșează că scriem puțin și uneori prost strigăm că ni se face o nedreptate.

Nu vă supărați, colegi de aceeași vîrstă cu mine! Reproșurile din această ieremiadă le adresez în primul

rînd mie însumi, deși la nevoie, și dacă doriți, puteți firește să treceți în contul vostru ceea ce va rămîne după ce-mi voi primi partea. Mă întristează și mă înfurie valurile care plescăie surd dincolo de bord, pîlpîirile farului, care luminează tot mai slab oceanul dincolo de pupa, precum și sentimentul neputinței și al datoriei neîmplinite, sentiment pe care nu-l pot reda și care mă roade.

14 martie 1958

Valuri puternice, de gradul 7—8, urlă vîntul. Pregătim gazeta de perete pentru 16 martie. Ziua alegerilor. Mai precis, Kunin o pregătește. Textul a și fost lipit, mai rămîne să se scrie manșeta și titlurile și să se deseneze caricaturile. Unele din acestea sînt foarte reușite, mai ales cele care-i înfățișează pe membrii expediției. Întrucît salonul de muzică e acum în întregime pus la dispoziția oamenilor de știință și celor ce-și pregătesc dările de seamă, ne-am instalat la colțul roșu al echipajului. Dar și de acolo a încercat să ne scoată, de trei ori pînă acum, îngrijitoarea, supărată foc pe noi. E o fată drăguță, o „frumusețe din Arhanghelsk", trupeșă, dar mlădioasă, cu mîini și picioare frumoase, cu niște ochi albaștri iscoditori, acum foarte răi, cu o față rotundă și cu un năsuc simpatic, presărat din belșug cu pistrui. Ea spală dușumeaua din careul ofițerilor (care e în același timp și sufragerie, și colț roșu) și ne ocărăște de cîteva ore în șir fără încetare, și fără prea mult respect. Ne ocărăște cu glas domol și deslușit, fără accente puternice. Noi toți — eu în calitate de redactor, iar Kunin și Furdețki în calitate de colaboratori — aflăm acum adevărata noastră valoare: sîntem niște leneși și niște mîzgălitori, niște artiști afurisiți (cuvîntul „artiști" sună în gura ei ca o insultă foarte înjositoare), niște dobitoci bătrîni și niște gunoieri, niște derbedei, niște obraznici etc. etc. Întrucît contribuția mea la ziarul de perete a și fost adusă, stau liniștit; Furdețki izbutește uneori să mai stre-

coare cîte un cuvînt, două, dar e ca și cum ar turna gaz pe foc, iar Kunin, politicosul și binecrescutul Kunin, cel cu glas domol, mormăie, în timp ce pune culoare pe una din caricaturi:

— Doamne, oare nu erau destule rele de tot felul pe lume că ai mai creat și femei?!

Acestea, mi se pare, sînt cuvintele lui Gogol. Dar „frumusețea din Arhanghelsk", neținînd seamă de nimic, continuă să ne ocărască, iar mie îmi face plăcere să o privesc de la locul unde mă aflu: ce fată drăguță! Cu cîtă dibăcie freacă mîinile ei înroșite linoleumul cu cîrpa udă! Iar ochii ei care aruncă săgeți „mîzgălitorilor", de sub șuvița de păr ce i-a căzut pe frunte, și care sînt gata să ne prefacă în scrum sclipesc și strălucesc aidoma unor stele. Din cînd în cînd izbește cu piciorul într-un scaun ca și cum și acesta ar face parte din echipa de „gunoieri", care lucrează la gazeta de perete, și se exprimă foarte bărbătește și cît se poate de puțin măgulitor la adresa noastră. Deoarece ne aflăm chiar la pupa, masa noastră e săltată în sus și în jos, iar iublourile sînt acoperite mereu de apă. Culorile puse pe hîrtie se șterg adesea, iar pensula lasă dîre neprevăzute. Dar „frumusețea din Arhanghelsk" nu vrea să știe nici de tangaj, nici de vînt și nici de faptul că de vreun sfert de oră nimeni nu i-a mai spus vreun cuvînt; ea ocărăște într-una gazeta noastră de patru metri (!) și munca noastră menită să-i reeduce pe oameni, și de altfel și pe dumneaei. E plăcut să asculți trilurile ei de ciocîrlie, să-i vezi ochii plini de mînie și să-ți aduci aminte ce angelică era la seratele dansante din salonul de muzică.

Deodată fata, care tocmai ștergea cu cîrpa un picior de scaun, amuțește, mișcările ei furioase devin gingașe, șuvița de păr ce-i căzuse peste ochi dispare sub broboadă, și auzim glasul ei minunat și amplu, care nu ni-e însă destinat nouă, pe cît se pare! Acest glas care-ți răscolește sufletul cîntă:

Nu, eu nu-s brunet,
Nu, eu nu-s poet...

Şi încă ceva în acelaşi gen, despre nu ştiu ce jurăminte de dragoste.

În uşă se iveşte unul din membrii tineri ai expediţiei, un brunet cu păr bogat şi cu privire de poet. Fata îl observă şi, parcă fîstîcindu-se, se ridică în picioare, îşi îndreaptă bluza, ne zîmbeşte amabil şi ne aduce scrumiera, pe care i-o cerusem în repetate rînduri, şi ne roagă să nu aruncăm pe jos mucurile de ţigări. Cei doi tineri încep să şuşotească în pragul uşii. Din cîte-mi dau seama, vocabularul „frumuseţii din Arhanghelsk“ a secat de-a binelea, şi-a pierdut suculenţa, vigoarea, expresivitatea — acum toate expresiile ei sînt alese şi literare. Iar brunetul înalt, care ne-a scutit pentru un timp de rolul de „gunoieri“, nu face decît să repete într-una cînd implorător, cînd dezmierdător, cînd cu un fel de mustrare în glas :

— Dunia, Dunicika !

Sub vestonul Dunicikăi s-au şi conturat, abia perceptibil, aripioarele albe. Ochii ei au căpătat o strălucire blîndă, glasul i-e melodios şi gingaş. E veşnica poveste, care se repetă în fiecare zi, a fluturelui ce iese din goaşă desfăcîndu-şi aripile pestriţe şi viu colorate. Pînă acum cîteva clipe noi văzusem un mic crocodil, şi deodată...

Mă vei purta — cred în minuni ! —
Pe-aripile-ţi mîngîietoare
În sus, spre rai, chiar de-o să cad
De pe-a sa culme ameţitoare !

Ei îşi şoptesc multă vreme ; prin sala de mese, zgîlţîită într-una, numele „Dunia“ şi „Tolea“ plutesc ca un freamăt uşor. Kunin şi Furdeţki scriu titlurile, iar eu aştept cu nerăbdare clipa cînd fata ne va arunca din nou o privire de tigroaică şi va începe să ne explice cît e de grea crucea pe care o reprezentăm noi pentru gîtul ei frumos. Dar această clipă n-a mai venit. Tolea a plecat, însă Dunia a rămas la fel de blîndă. Ea nu ne mai caută nod în papură, ba privind caricaturile lui Kunin le şi laudă. La rugămintea lui Vladimir Mihailovici, ea îi aduce din bucătărie apă pentru acuarele,

după care eu fusesem nevoit să merg taman pînă-n partea centrală a vasului — Dunia nu voia să ne dea nici un strop.

Dincolo de pereții exteriori ai vasului, bate un vînt de gradul 6—7. Dar oceanul din sufletul Duniei e însorit și neted ca o oglindă.

Mare minunăție!

16 martie 1958

Ziua alegerilor pentru Sovietul Suprem. „Cooperația" ține de portul Murmansk, astfel încît noi votăm pentru candidații circumscripțiilor electorale de acolo. Biografiile candidaților ne-au fost transmise prin radio.

Pînă la ora 7 dimineața am votat toți. Și pe vas s-a așternut o liniște sărbătorească, mai solemnă decît oricînd. Lîngă bazin s-au strîns o sumedenie de oameni, unii fac plajă, alții privesc pur și simplu apa, iar alții se îndeletnicesc cu tot felul de jocuri. Seara, în salonul de muzică se dansează. La cererea celor mai tineri membri ai expediției și a personalului feminin, se organizează seri de dans de două ori pe săptămînă, de regulă pe puntea de la pupa. Sînt puțini dansatori, dar mulți spectatori.

Astăzi am fost pe la aviatori. I-am găsit acolo pe Furdețki și pe bătrînul aviator polar Kaminski, pe mecanicul de bord și pe radiotelegrafiști. Kaminski e un om trecut de cincizeci de ani, cu părul tuns scurt, cu o față lată și osoasă. Anii i-au crestat pe față zbîrcituri care seamănă cu niște scrijelituri de cuțit pe un lemn de stejar, privirea ochilor lui albaștri e tînără și calmă. La citit folosește ochelari. Citește enorm, citește zile întregi, meditativ, fără grabă, revenind din cînd în cînd la vreo pagină dinainte. Și îi place să discute despre literatură, despre cărți.

Acum pe vas circulă din mînă-n mînă *Bătălie în marș* a Galinei Nikolaeva; poți auzi discuții despre această carte și în cabine, și pe punți. Kaminski pregătește o conferință despre ea și o va ține probabil abia în Marea Roșie. Nu știu ce va ieși din această confe-

rință. Mai toți oamenii de pe vas sînt tehnicieni legați într-o măsură mai mare sau mai mică de construcția de mașini și aparate complicate, și de problemele puse de folosirea practică a acestora. În discuțiile care au loc apar întotdeauna pe primul plan probleme tehnice, problema descrierii exacte a proceselor de producție. Problemele omenești, pasiunile oamenilor, slăbiciunile și calitățile lor — toate acestea rămîn undeva, pe planul al doilea. Dar cînd se ajunge și la ele, îți dai seama că mai toți membrii expediției, și cei tineri și cei bătrîni, au față de eroii din literatură pretenții foarte mari și nu iartă nimic. Ei vor ca eroul să fie curat, să fie activ și să nu se teamă de primejdii. În largul mării se cere de la oameni mai mult decît pe uscat, iar în expediții încă și mai mult decît în largul mării. Această exigență trece inevitabil și în domeniul literaturii, iar eroinelor li se pretinde o forță și o puritate deosebită. Și uneori cu o deosebită ușurință li se atribuie epitetul de flușturatice, ba chiar și altele mai rele.

Am vorbit despre eroul temerar. Acesta e favoritul nostru al tuturor, față de el se manifestă o mare îngăduință. O clasă aparte o constituie aici cercetătorii polari: Amundsen, Nansen, Scott, Sedovii, cei patru Papanin, Cikalov, Gromov, Byrd, Mowson. Toți s-au făcut vestiți prin călătoriile lor printre ghețuri și deasupra ghețurilor. Dar băștinașii și vînătorii de foci din Oceanul Înghețat de Sud, dintre care mulți au fost în Extremul Sud înaintea primilor descoperitori recunoscuți, n-au făcut decît să falsifice însemnările din jurnalele de bord, pentru a nu da în vileag locurile de vînat. Populația băștinașă și căpitanii portughezi, care în goana lor după piper descopereau insule noi și întregeau harta lumii, nu se dădeau în lături să taie gîtul concurenților lor pentru un sac de piper. Asemenea oameni erau în stare, pentru o nimica toată, să spînzure un marinar pe vergă — ei aveau apucăturile celor mai crunți despoți, însă istoria uită de marinarii spînzurați și îl încununează cu laurii primului descoperitor pe vînătorul de piper. Pare-se că ceea ce îi face pe exploratorii, aviatorii și marinarii polari să-i așeze atît de sus pe acești neînfricați aventurieri e profesiunea lor, pre-

cum și asemănarea dintre caracterele lor cu acelea ale temerarilor din trecut.

Discutăm despre cartea cea mai cerută din biblioteca vasului, o carte pe care după ce-o citești o pui tăcut deoparte și care ne-a zguduit profund prin documentarea ei riguroasă și prin pasiunea cu care exaltă un curaj eroic, dar lipsit de noimă. Este vorba de cartea unui comandant de submarin japonez, intitulată: *Înecații. Flota submarină japoneză în războiul din 1941—1945.* Autorul este unul din puținii comandanți de submarine japonezi care au rămas în viață după bătăliile navale cu flota americană. Americanii au scufundat de fapt întreaga flotă submarină a Japoniei. Și *Înecații* nu-i altceva decît o înșirare cronologică a morților, o istorie a acestei lupte fără sens cu moartea, și un act de acuzare împotriva amiralității japoneze. Deși încă la începutul războiului flota submarină japoneză era învechită, rămasă în urmă, ea a fost silită să execute operațiuni imposibile în cursul războiului. Cu ajutorul ei s-a încercat să se aprovizioneze garnizoanele japoneze de pe insulele Oceanului Pacific blocate de forțele armate maritime și aeriene ale Americii. Spre țărm erau lansați din torpile saci cu orez. S-au construit purtătoare de avioane submarine pentru bombardarea Canalului Panama, dar ele n-au fost utilate cu instalații-radar, deși Japonia dispunea deja de asemenea instalații. Submarinele japoneze au ocolit de două ori Capul Bunei Speranțe, au trecut „urlătoarea" cuprinsă între paralelele 40—50 din Oceanul Atlantic, au ajuns în apele europene și s-au întîlnit, la bazele germane de pe coastele Franței, cu submarine germane. Aceasta a constituit o faptă vitejească a unor comandanți și marinari curajoși. Dar ceea ce te zguduie mai mult în *Înecații* e capitolul referitor la oamenii-torpilă, care au apărut în Japonia înainte de înfrîngerea ei. Nici unul dintre oamenii lansați din aparatul special de torpilare nu s-a reîntors, nu există nici un fel de informații cu privire la cele trăite de acești oameni sortiți morții. Numai Japonia, numai japonezii erau în stare să facă un asemenea pas. El avea fără îndoială la bază o atitudine față de viață pe care noi n-o putem înțelege, precum și

convingerea unui sinucigaș, conștient de sfîrșitul care-l așteaptă, că altfel nu se poate. Oamenii-torpilă erau instruiți în școli speciale, după absolvirea cărora primeau o uniformă specială și trăiau ca niște oameni care a doua zi trebuiau să fie omorîți. Ei erau îmbarcați apoi pe submarine, intrau la momentul potrivit în torpile și ultimul strigăt pe care apucau să-l transmită prin telefon era: „Trăiască împăratul!“

Întreaga carte e pătrunsă de calmul fatalist al autorului, care înșiră impasibil numele tovarășilor morți și numerele submarinelor ce nu s-au întors la bază. Ca manieră de a scrie, aceasta este cea mai „rece“ și cea mai apăsătoare carte. Dar noi îi *recunoaștem* valoarea. De ce? Riscul disperat, veșnica tendință spre un sfîrșit fără ieșire — în aceasta constă puterea ei de fascinație, asemenea unei priviri hipnotice de șarpe.

În lunga sa viață de aviator, Kaminski a făcut zboruri de sute de mii de kilometri deasupra ghețurilor. El a văzut și a trăit tot ce se poate vedea și trăi în cursul unor asemenea zboruri. Eu știu că el ține un jurnal foarte voluminos și desigur foarte bogat în fapte. M-ar interesa să știu dacă își dă seama că el este unul dintre cei mai neprihăniți, mai activi și mai neînfricați oameni. Se vede că nu-și dă seama. Viața lui, trecută și prezentă, i se pare la fel de firească precum pîinea de pe masă sau ca aerul din jur și de sub aripile avionului său.

18 martie 1958

Aproape în orice colectiv există contradicții interne, tabere, luptă de opinii, nepotriviri de gusturi și ciocniri între caractere. Toate acestea există desigur și printre unii din oamenii noștri de știință — tocmai în acest domeniu se ascund cei mai încîlciți și în același timp cei mai tainici curenți subterani.

Dar în acest calm și nesîngeros război se conturează cît se poate de deslușit două grupuri de adversari: cei care țin cu *Spartak* și cei care țin cu *Dinamo*. Pe mine m-a uimit încă la *Mirnîi*, și chiar în interiorul An-

tarcticei, faptul că unele din tractoare erau împodobite cu fanioanele *Spartak*, iar altele cu fanioanele *Dinamo*. M-au uimit și fețele oamenilor într-o zi cînd, provocat la o discuție, am adus elogii unei asociații care nu era a lor. Ulterior, din cauza acestei poziții echivoce, din cauza acestei neapartenențe la una dintre tabere, am ajuns nu o dată în situații penibile. Pentru a găsi o ieșire din impas am intrat în *Kalev* din Tallin — se înțelege fără forme și fără să aduc faptul la cunoștința conducerii asociației. Am preferat din prudență echipa *Kalev* asociațiilor *Dinamo* și *Spartak* din Tallin, deoarece denumirile acestora din urmă m-ar fi atras inevitabil în una din cele două tabere.

— Ura pentru *Dinamo* al nostru! exclamă vechiul meu prieten Vladimir Gavrilov, cîștigînd o partidă de domino și schimbînd o lungă, puternică și demonstrativă strîngere de mînă cu partenerul său, tot dinamovist.

— O simplă întîmplare! Soarta se joacă cu omul!

Și unul din cei care a pierdut, tovarășul de cabină al lui Gavrilov, Igor Tihomirov, un pasionat admirator al echipei *Spartak*, neputîndu-și ascunde amărăciunea, scoase un oftat.

— Întîmplare? ripostă vesel Gavrilov. De unde pînă unde întîmplare? *Dinamo* v-a bătut și o să vă bată întotdeauna. Bravo, *Dinamo!* Tremură, Europă! Sîntem o forță!

Nu există prieteni mai apropiați și dușmani mai înverșunați ca Vladimir Gavrilov și Igor Tihomirov. Amîndoi sînt medicii expediției: Tihomirov e medic de boli interne, iar Gavrilov stomatolog. Gavrilov a lucrat ca medic și bucătar la stațiunea *Vostok*, chiar de la înființarea ei. Iar Tihomirov a lucrat la *Mirnîi*, dar a fost și el la *Vostok* cu trenul de tractoare, în calitate de medic-bucătar. Numai pe tractoare el a parcurs pe gheața antarctică aproape patru mii de kilometri.

E cu neputință să găsești oameni care să semene mai puțin unul cu altul la înfățișare. Gavrilov e mic și îndesat, poartă ochelari cu sticle rotunde, prin care te privesc niște ochi căprui ale căror priviri agere, vioaie și iscoditoare au ceva de pasăre. Are o față rotundă, un nas energic și e foarte puternic pentru statura lui.

El îi convinge uneori cu pumnul său de fier pe cei ce se îndoiesc de puterea de atac a echipei *Dinamo*. Teama plină de respect față de puterea lui m-a silit să mă manifest urgent ca admirator al echipei *Kalev*.

Gavrilov e un adversar plin de temperament, care se străduiește nu știu din ce pricină să pară sceptic. Dacă cineva se arată prea convins de vreun lucru, sau dacă se laudă, el îi aruncă de obicei expresia atotcuprinzătoare, mai exact atotacuzatoare:

— Gură-spartă!

Însă de dreptatea propriei sale cauze el nu se îndoiește. Nu, mai degrabă se aprinde, glasul lui și așa destul de sonor devine pițigăiat, iar ochii încep să împroaște scîntei.

Igor Tihomirov e înalt, calm, chibzuit și gînditor. El citește mult, ca și Gavrilov, dar părerile lui despre cărțile citite îl silesc pînă și pe arțăgosul Gavrilov să se domolească. Una din sprîncenele lui Tihomirov e întotdeauna ridicată, ceea ce face ca figura lui să capete un aer mefistofelic. E greu să-l scoți din sărite, însă cînd izbutești furiile îl țin mult. Dacă în discuție a fost atinsă o problemă comună tuturor oamenilor (Tihomirov atinge întotdeauna probleme mai ample și mai cosmice decît cele abordate de Gavrilov), iar el nu a reușit să-și convingă adversarul, i-o retează scurt:

— N-ai obraz! În loc de obraz ai... Și ilustrează prin ce anume e înlocuit obrazul adversarului.

Pe mine m-a dăscălit de cîteva ori, bineînțeles în cazurile în care ne aflam în controversă, prevenindu-mă:

— Am să te învăț eu să iubești libertatea!

Pentru independentul și iubitorul de libertate Tihomirov asta e cea mai groaznică amenințare; el pronunța această frază în mod diferit în împrejurări diferite, dar întotdeauna cu autoritate.

Cînd treci pe lîngă cabina lor și-ți arunci privirea prin iublou, îl vezi adesea pe Igor, lungit pe pat, cu o carte pe piept. Cu mîinile sub cap, el cugetă adînc la ceva, iar Gavrilov, stînd în fața lui, se străduiește din răsputeri să-și abată prietenul de la această filozofare stearpă și să-l atragă într-o discuție practică.

— Poftim! spune el. Se gîndeşte! Şi la ce s-o fi gîndind?

— Nu mă tulbura! îi face semn cu mîna Tihomirov, ridicîndu-se totuşi.

— Ştii la ce se gîndeşte el? mă întreabă Gavrilov. La o nouă teorie a dominoului. Nu doarme nopţi întregi. Vrea să priceapă de ce a pierdut ieri şi o să piardă şi mîine. Dar ce să-i faci? Dacă-i cu *Spartak* trebuie să piardă. Echipă slabă, deh...

Şi de aici începe iar.

În cele din urmă ei apar în fumoar, se aşază la masă şi pornesc să bată pietrele. Uneori, ca o excepţie, ei joacă împreună dînd pentru un timp uitării rivalitatea dintre *Spartak* şi *Dinamo*. Gavrilov joacă pătimaş şi hazardat, iar Tihomirov, tăcut şi calculat. După ce cîştigă, Tihomirov spune:

— Vă învăţ eu să iubiţi libertatea!

Iar Gavrilov demonstrează că ei amîndoi, prieteni din cabina numărul 107, ar fi devenit campioni ai „Cooperaţiei", dacă culorile asociaţiilor lor le-ar fi permis să joace întotdeauna împreună. Dinamoviştii sînt desigur mai tari, dar pentru *Spartak* e bun şi un jucător cum e Igor...

Şi de aici începe din nou...

O vreme superbă. Astăzi am trecut pentru a doua oară tropicul Capricornului, la 98°50′ longitudine estică, şi am intrat în zona tropicală. Tropicul e din nou în faţa noastră — de astă dată în Oceanul Indian. Ne aşteaptă zile dogorîtoare.

Iar undeva departe de noi, aproape în linie dreaptă spre sud, începe domnia iernii. Ieri la *Vostok* au fost 67 grade sub zero. Şi asta la începutul iernii.

20 martie 1958

Se face din ce în ce mai cald, cu repeziciune. Viteza e destul de bună, ne ajută alizeul de sud-est. Încă de la începutul călătoriei de întoarcere, căpitanul Ianţelevici s-a arătat atît de prevenitor încît mi-a îngăduit

să vizitez puntea de comandă și sala mașinilor. Pe un vas care poartă o expediție, aceste locuri sînt cele mai liniștite. Puntea de comandă îndeosebi pare izolată de restul lumii — agitată, guralivă și meastîmpărată — adică de punțile inferioare. Aici vezi rareori alți oameni decît timonierul și persoanele din comandamentul vasului. Și intrînd pe ușa punții de comandă te potolești și tu.

De obicei eu vin ziua, după ora două. Prin ușa îngustă care duce în cabina ofițerului cu navigația, vezi capul cărunt al lui Anatoli Savelievici aplecat deasupra hărților maritime. La această oră el își termină de obicei calculele de amiază și se duce în camera lui, sau la mecanici care-i dau multă bătaie de cap: Dieselele „Cooperației" au început să se oprească prea des, piesele s-au uzat și s-au învechit, defectele reparațiilor efectuate înainte de plecarea în cursă se fac simțite în fiece zi. Iar cînd oceanul este calm, ca de pildă acum, Anatoli Savelievici apare destul de rar pe punte. Atunci schimbă cîteva fraze scurte și măsurate cu timonierii, „fotografiază soarele" cu sextantul său personal ca să verifice calculele, stă aplecat deasupra hărții cam vreo jumătate de oră — va trebui poate să aducă mici modificări cursului — apoi pe punte nu mai rămîn decît „Anatolii", așa cum îi numin noi, prietenește, pe toți timonierii „Cooperației". Pe primul secund îl cheamă Anatoli, pe al treilea tot Anatoli, iar al patrulea, Okorokov, e chiar Anatoli Anatolievici. În schimb, pe Oceanul Înghețat de Sud sau pe Oceanul Înghețat de Nord, și pretutindeni unde e nevoie de marea experiență a căpitanului de cursă lungă, a căpitanului mărilor de gheață, Anatoli Iantelevici stă pe punte cîte zece ore în șir. Dintre toți comandanții de vas pe care am avut fericirea să-i văd, el e unul din cei mai norocoși, mai abili, mai calmi și mai ursuzi. Și de bună seamă, unul din cei mai severi. Însă această ultimă însușire nu se manifestă decît față de echipajul ce i-a fost încredințat, nu și față de expediție.

Anatoli Savelievici își părăsește hărțile. Și aproape la aceeași oră, în fiecare zi, din cabina timonierului iese al doilea secund, singurul care nu este Anatoli,

Veniamin Nikolaevici Krasnoiurcenko. Cartul lui durează de la amiază pînă la orele 16. Veniamin Nikolaevici îmi aduce jurnalul de bord, din care copiez date în legătură cu poziția noastră la amiază, cu cursul nostru, cu temperatura apei și a aerului, cu intensitatea și direcția vîntului, cu viteza vasului, cu distanța parcursă în douăzeci și patru de ore. În fiecare zi încerc să descopăr ceva neobișnuit, dar a găsi așa ceva în jurnalul de bord e mai mult decît greu. „Cartul s-a predat“, „cartul s-a primit“... De șase ori în douăzeci și patru de ore, după cum e și firesc, o dată cu cartul se schimbă și scrisul. Și nu vezi nimic altceva afară de cifre, care indică meridianele estice și paralelele sudice, ce descresc treptat, precum și variații slabe în viteza vîntului și în tăria valurilor. Și totuși aici e întreaga istorie a vasului, a oamenilor lui, a curselor lui, dar cît va mai trebui să vagabondez și să învăț înainte de a putea să citesc acest poem sever, să înțeleg frumusețea lui cumpătată!

Vorbim încet despre starea timpului și despre mare, timonierul manevrează fără grabă maneta („Cooperația“ nu are timonă) cînd la stînga, cînd la dreapta, acul girobusolei se mișcă prea în silă — totuși indicațiile lui sînt mai convingătoare decît indicațiile busolei magnetice. Prin ușile deschise și ferestrele mari pătrunde lumina egală și intensă a oceanului, învăpăind, dincolo de prova vasului, depărtările nesfîrșite ce se întind pînă la linia orizontului. Pești zburători lasă în urmă dîre lungi pe apa liniștită. Nu se zărește nici o pasăre. Contururile norilor sînt haotice și fantastice. Iar în fața provei fug valurile, în fiece zi noi și totuși aceleași. Doar aceste bătăi egale ale elicei ne spun că sîntem în mișcare.

În cabina timonierului distanțele parcurse devin vizibile. Măsori cu compasul drumul lăsat în urmă și vezi cum itinerarul nostru taie de-a curmezișul meridianele și paralelele, linia lui neagră, subțire și ascuțită pare pe harta albă o săgeată în zbor. Unul din capetele unei rigle lungi e înfipt în punctul lîngă care cineva a scris foarte caligrafic: „20—III—58, 12.00“, iar celălalt în punctișoarele risipite vraiște ale arhipelagului de corali Chagos, care se întinde în spirală spre nord. Penița

marcatorului de cursă înregistrează automat pe hîrtie drumul străbătut, iar ecranul radarului mă priveşte ţintă cu ochiul său verde, care e stins acum.

Linişte.

22 martie 1958

Coordonatele la amiază: 13°50′ latitudine sudică şi 85°20′ longitudine estică. Temperatura apei 29°, a aerului 28°. Acelaşi alizeu de sud-est. Viteza — zece noduri. În cabină e zăduf şi umezeală. Aproape toţi locatarii cabinelor de clasa a treia s-au mutat pe punte. Deasupra bocaportului primei cale, o mare prelată, iar deasupra bocaportului celei de-a doua cale, prelate întinse pe nişte grătare metalice rotunde. Sub ele e ceva mai răcoare decît în cabine. Papagalii se simt bine, ceea ce ne şi comunică încă dis-de-dimineaţă cu glasurile lor puternice şi stridente. Lucrul e fără spor, nu numai la mine, ci şi la alţii, deşi o parte din membrii expediţiei asudă zilnic la dările lor de seamă, conform orarului pe care şi l-au impus.

23 martie 1958

În Atlantic, la aceeaşi latitudine, a fost mult mai răcoare. E drept că aici plouă des (3.000 mm. precipitaţii anual), dar aceste ploi te răcoresc numai pentru foarte scurt timp. Nu simţim de loc alizeul slab din spate, deşi el ne măreşte viteza cu o bună jumătate de nod. Toţi se plîng că nu le mai funcţionează creierii. Oamenii latitudinilor reci nu se simt la largul lor în această baie imensă, adîncă şi fără hotare, cu apă albastră, adică în porţiunea Oceanului Indian situată între tropicele Racului şi Capricornului. Totul e cald, greţos de cald: aerul, apa din sticle şi din bazin, şi pînă şi „okroşka“ [1]. Aproape nimeni nu mai admiră albastrul

[1] Ciorbă care se consumă rece (n. t.).

oceanului și stabilitatea timpului frumos. Toți visează o bere rece.

Seara eu și Kunin vizionăm un film din șalupa de salvare numărul 5. Aici e mai aproape de cer și de stele. Astăzi am observat că Crucea Sudului s-a lăsat mult mai jos, iar deasupra oceanului plutește Carul Mare. Încă vreo două zile și vom vedea Steaua Polară. Nopțile sînt foarte întunecoase, iar stelele tropicale strălucesc puternic. Toată seara deasupra oceanului au scăpărat fulgerele. N-am auzit nici un tunet, dar fulgerele izbucneau la orizont ca niște flori de foc, desfăcîndu-se. Părea că nu răsar de sus, ci de jos, din apă.

24 martie 1958

Coordonatele — 8°30′ latitudine sudică și 78°50′ longitudine estică. Sînt stăpînit de aceeași dorință ca și secara tînără care dă în pîrg : cît mai puțină dogoare și cît mai multă apă rece ! Dar dușul nu funcționează — i s-a defectat un mecanism.

25 martie 1958

Arșiță. Din fericire, dinspre nord a început să adie un vînt slab. Oceanul este neted și orbitor de albastru. Peste vreo două zile vom trece ecuatorul, dar zona tăcerii se va sfîrși probabil abia la paralela zece. Pe punte e un chin să umbli desculț — pînă și lemnul este fierbinte, iar treptele metalice ale scărilor îți ard pur și simplu tălpile. Romeo și Julieta nu mai ies de sub scară, și-au pierdut apetitul. Ciocurile lor întredeschise se lasă pe piept. Julieta seamănă cu o călugăriță care se roagă.

Am petrecut o jumătate de oră în sala mașinilor. Lucrează amîndouă Diesele. Chiar cînd cobori aici de pe punte, deasupra căreia dogorește soarele, simți că ai nimerit parcă în tinda iadului. Corpul vasului iradiază căldura apei oceanului, la care se mai adaugă dogoarea mașinilor, dogoarea marilor lor mase meta-

lice, mirosul de ulei ars și un vuiet egal, monoton. Aici totul e fierbinte — și parapetele metalice, și dușumeaua de fier care trepidează, și însăși încăperea, învelită într-o rețea de țevi gigantice și de fire de tot felul. Se întinde ca un puț din fundul vasului pînă la punte. La tropice, cea mai grea și istovitoare viață o duc motoriștii.

Cînd te uiți la „Cooperația“ de pe puntea de promenadă de deasupra cabinelor de clasa a II-a și a III-a îți pare că frumosul nostru vas seamănă cu un porc spinos. Din fiecare iublou iese fie o foaie de placaj, fie una de tablă, sau o bucată de mucava groasă, îndoită ca o jumătate de cilindru. Sînt ventilatoarele de fabricație locală ale cabinelor. Aspectul lor nu e prea frumos, dar nu știu de ce se armonizează perfect cu corturile de pe punte, cu organizarea oarecum boemă a vieții noastre. Sistemul ultramodern de răcire funcționează bine, dar botmanul și Kunin îl blestemă — ajunge să pierzi din vedere o bucată de tablă sau de placaj că dispare fără urmă.

Dintre membrii echipajului, secundul Anatoli Donia are cel mai mult de-a face cu membrii expediției. Lui i se prezintă doleanțele în legătură cu hrana, apa, baia ș.a. El e un fel de tampon între comandantul vasului și expediție. Acest rol nu este dintre cele mai ușoare, deoarece, dacă de hrană toți sînt mulțumiți, nu același lucru se poate spune și în ce privește aprovizionarea cu apă. Iar cînd unul din Dieselele „Cooperației“ se oprește și viteza se micșorează, secundul e nevoit să audă multe lucruri neplăcute. Oamenii umblă mînioși și zbîrliți, turbează de furie văzînd dîra slabă, abia vizibilă, lăsată de vas. Pînă și cei mai calmi explodează uneori, ocărînd vasul — obiect neînsuflețit — ca pe o soacră urîtă. Donia ascultă calm aceste ocări, și dezlănțuitul tovarăș pleacă de lîngă el oarecum răcorit : chiar dacă vorbele lui n-au ușurat munca grea a mecanicilor și nu au mărit viteza vasului, omul a spus totuși ce avea pe suflet.

Anatoli Donia e un om cumsecade și un tovarăș bun. Aproape toți îl strigă fie de-a dreptul pe nume, fie spunîndu-i „secundul“ — aluzie la funcția lui de se-

cund. Am petrecut multe seri în cabina încăpătoare a lui Donia, vorbind cu el despre mări, despre călătorii, despre noi și despre planurile noastre. Din pricina abajurului verde, întreaga cabină, inclusiv obiectele din ea, și pereții, și colțurile, și noi înșine — era învăluită într-o semiobscuritate plăcută, care o făcea să pară spațioasă și enigmatică: doar pe masa rotundă cădea lumina puternică a lămpii. După plecarea din Australia, am mai avut un tovarăș la întîlnirile noastre: un mic papagal al lui Donia, pe care-l ducea în dar fiicei sale. Papagalul zbura liber prin cabină, se învîrtea pe sîrma întinsă anume pentru el și făcea ca întreaga atmosferă să fie foarte familiară. Donia își răsfăța pasărea (ea făcea parte dintr-o rasă de papagali mărunți, cu glas plăcut), care se așeza adesea pe degetul lui și începea să cîrîie.

Astăzi Donia a venit în cabina mea, s-a așezat pe un scaun și a stat, poate un sfert de oră, posomorît și tăcut. Pe cîte îmi amintesc nici o ceartă, nici una din pretențiile în legătură cu serviciul nu i-a provocat o asemenea indispoziție.

— A fugit, spuse el în sfîrșit cu amărăciune în glas.

— Cine a fugit?

— Papagalul. Australianul.

— Cum așa?

— Prin iublou.

Donia acoperea întotdeauna cu tifon iubloul deschis, dar de data asta a uitat s-o facă. Nu a trecut nici o jumătate de oră, și frumoasa pasăre a zburat în largul oceanului. Numai că de aici pînă la uscatul cel mai apropiat, pînă la arhipelagul Chagos, e prea departe pentru ca pasărea să poată ajunge. Se prăpădește papagalul. Și asta ne amărăște cel mai mult.

De altfel ediția de seară a jurnalului-radio s-a făcut ecoul acestui eveniment, difuzînd un lung necrolog în care erau înșirate nobilele însușiri sufletești și meritele dispărutului și se exprimau condoleanțele întregului colectiv față de stăpînul papagalului, ca și față de rudele din Australia ale celui pierdut fără veste. Necrologul a fost citit cu glas cuvios și îndoliat de către crainicul Kriciak.

26 martie 1958

Hendrik V. van Loon, autorul minunatei cărți *Mări și oameni*, își începe lucrarea cu următoarele cuvinte:

„Istoria călătoriilor pe mare este un martirolog, iar în cazul de față camerele de tortură în care au fost azvîrliți oamenii ce au aruncat o sfidare zeilor Timpului și Spațiului s-au numit vapoare".

Zăpușeală. Apa e ca oglinda, nici o adiere de vînt. Nu lucrează decît un singur Diesel, toată ziua. Ne tîrîm cu o viteză de șapte mile pe oră. Aici, în această zonă a tăcerii, Oceanul Indian pare cu totul lipsit de viață. Nici o pasăre, nici un vas, nici un fum la orizont. Un deșert de apă — albastru, imens și dogorîtor. Florile în glastre primite de Kunin în Australia se ofilesc văzînd cu ochii și nu știm ce să facem ca să le salvăm. Transpirăm la nesfîrșit.

Cînd izbutesc să-mi adun însă gîndurile îmi dau seama ce dar e acesta: să vezi și această față a oceanului.

26 martie 1958

La ora 7 și 21 minute am traversat ecuatorul la 68°10′ longitudine estică și ne-am mutat în emisfera nordică. Printr-un întreit și puternic urlet, sirena „Cooperației" și-a luat rămas bun de la emisfera sudică. Majoritatea membrilor expediției, care se înapoiază în patrie, au fost pentru ultima oară în emisfera nordică în noiembrie 1956, adică acum aproape un an și jumătate. Pentru ei întoarcerea sub stelele Carului Mare e un eveniment emoționant. Cerul nocturn, pe zi ce trece mai familiar, trezește și în mine sentimentul apropierii de casă, deși apele ce se întind în fața provei vasului — golful Aden, Marea Roșie, Mediterana și Marea Neagră — îmi sînt necunoscute și străine. Dar a vedea aceleași stele! Vorba cîntecului popular finlandez:

Tu eşti departe-n patrie, iar eu
Mă canonesc printre străini, sihastru.
Sîntem alături numai cînd privim
Aceleaşi stele de pe ceru-albastru...

Eu nu am privit însă de atîta timp nici măcar aceleași stele! Visez apa rece și cenușie a strîmtorilor estoniene, sărbătorile populare și ceea ce a cîntat preaînțeleptul Solomon în a sa *Cîntarea cîntărilor*. Sufletul meu, îmbibat de sare ca o scrumbie estoniană, se îndreaptă spre stele. Dar — stop!

Azi după-amiază am întîlnit primul vas după plecarea din Australia. Era o electromotonavă mare și scundă, sub a cărei etravă se umflau mustăți groase de spumă, și care înainta cu o viteză de aproximativ 14—15 noduri. Vom fi nevoiți probabil să privim nu o dată cu invidie asemenea vase rapide. Mult mai tîrziu am văzut un cîrd întreg de păsări și de pești zburători mari. Peștii zburători au apărut de vreo cîteva zile, dar pînă acum erau foarte micuți, ca niște sardele de Baltica. Ei zboară multă vreme deasupra apei, întocmai ca păsările, solzii lor capătă nuanțe frumoase în lumina soarelui. Iar la tribord se zbenguia un cîrd mare de delfini, care a dispărut în depărtare, după ce a tulburat apa.

Liniște și căldură la superlativ. Oțelul șlefuit al oceanului oglindește și norii, și aripioarele desfăcute, și piepturile lucioase ale peștilor zburători. Doar apa de dincolo de pupa „Cooperației" freamătă, vălurindu-se ușor.

31 martie 1958

Citesc:

Mistere,
supunere,
fatalism!
Ferestre zăbrelite,
chervane, caravane,
grădini cu fîntîni țîșnitoare.
Sultani oglindindu-se-n tipsii de argint,
dănțuitoare-n mlădios alint.
Maharadjah și padișah,
un șah
de-o mie și unu ani.

Parcă ar atîrna de minarete
coturni de sidef.
Femei sulemenite cu cîrmîz
ţes la război,
mişcînd alene piciorul trandafiriu,
şi-n turnul geamiei,
luptînd cu vîntul,
un muezin cu barba verde
îngîna lungi versete din Coran.
Acesta-i Orientul
văzut
de scriitorul european.
Acesta-i Orientul
acelor cărţi care se tipăresc
cu miile într-un minut.[1]

Sînt versuri din poezia lui Nazim Hikmet dedicată lui Pierre Loti *(Orientul şi apusul)*. Ele mi-au venit în minte astăzi, cînd m-am înfuriat pe ocean, pe circumferinţa netedă a apei sale neînsufleţite, pe cerul pustiu, înalt şi luminos de deasupra ei, pe vas, unde la puntea de comandă indicatorul arată 115 rotaţii de elice pe minut, iar *lochul* indică 9,5 noduri, pe mine însumi pentru că dogoarea şi tăcerea nu s-au mărginit să plutească deasupra oceanului şi a punţii încinse, nu s-au mărginit să umple cabina cu această tristeţe cenuşie-albastră, dar au devenit unica temă a gîndurilor mele, unica realitate de netăgăduit pe care puteam să mă înfurii. Desigur, aceasta s-a putut întîmpla din pricină că, undeva, în tainiţele sufletului meu, învăluisem tropicalul Ocean Indian cu o falsă aureolă, care la faţa locului s-a spulberat ca fumul. Ah, marea, marea! Pe uscat noi o împodobim cu paietele şi panglicile cu care Pierre Loti idealizează Orientul, atîrnăm de ea zurgălăi şi pocnitori, o sulemenim, ca şi cum ne-am teme să-i vedem faţa fără farduri. Peste vreo două zile, la stînga noastră va apare Africa, iar la dreapta Arabia — „seraiuri, caravane“. La răsărit de noi, însă, va rămîne Marea Arabiei, pe care a plutit corabia de pelerini răzvrătiţi „Patna“, corabia din romanul lui Conrad *Lordul Jim*, una din cărţile mele preferate. Ce monotonie! Mi-aduc aminte de săptămînile petrecute la pescuit scrumbii în Atlanticul de Nord

[1] În romîneşte de Virgil Teodorescu (n. r.).

și am impresia că acolo oceanul nu a fost niciodată așa de mort. Țin minte cum, în timpul unei furtuni care ne-a prins, vreme de trei zile, undeva între Islanda și insula Jan Mayen, umblam ca niște oameni beți prin coridoarele înguste ale vasului, înfășurați în mantalele slinoase aruncate deasupra salopetelor noastre jilave, care duhneau a scrumbie ; țin minte cum traulerul nostru era zgîlțîit, aruncat în sus și în jos, încît nici nu puteam să ne dăm seama ce fel de valuri ne scuturau. Da, acolo n-a fost lucru ușor — mai ales pentru mine care nu eram încă obișnuit — dar aici, în această parte a Oceanului Indian, mi-e mult mai greu, mai greu sufletește. Ai senzația că în ocean, în acest recipient de o imobilitate perfectă, s-au contopit sub ochii tăi o mulțime de destine omenești necunoscute, cenușii și banale. Și nici un tremur nu e în stare să tulbure această mare a timpului, nici o bucurie, nici o pasiune, nici un sentiment, fie el cît de puternic, nici măcar deznădejdea cea mai adîncă.

Am impresia că nu sînt singurul pe care calmul acesta enervant al oceanului îl copleșește. Mulți dintre membrii expediției, mistuiți într-ascuns de dorul de casă, afirmă că sînt sătui de mare pînă în gît. Îndată ce unul din Diselele „Cooperației“ încetează să funcționeze (ceea ce se întîmplă des) și viteza vasului scade, se aud exclamații de mînie. Doamne, caravelele lui Columb făceau cîte 14 noduri, corăbiile cu pînze, care transportau ceai, cîte 18 noduri, iar noi ne tîrîm adesea pe cearșaful de plumb al oceanului cu o viteză de 6—7 noduri ! Și asta în a doua jumătate a secolului douăzeci, cînd undeva, în tăriile pîrjolite, lunicii noștri gonesc cu o viteză de 8.000 metri pe secundă !

Privim țintă oceanul. Ce de cuvinte frumoase mi-a fost dat să aud despre mare de la oamenii din inima continentului, care vedeau pentru prima oară golful Tallinului de pe piedestalul monumentului „Rusalka“ ! Pe cînd în vocabularul prietenilor mei pescari, atît de bogat în calificative pentru cele mai diferite lucruri, nu există nici o expresie care să caracterizeze frumusețea mării. Vei găsi la ei cuvinte bune și frumoase despre femei și despre ogoare, despre grîne și despre pă-

duri, și despre tot ceea ce, de obicei, închide orizontul — cuvinte alături de care pălește orice metaforă literară. Dar marea, chiar frumoasă sau liniștită, le pare deosebit de necruțătoare acelora care călătoresc spre casă și în fața cărora se așterne spațiul ei aparent infinit, care înghite nesățios și nepăsător zi după zi. Dorul de casă ne face să fim nedrepți față de ocean și față de vapor.

Seara. La tribord, la vreo milă și jumătate de „Cooperația", se vede un vas. A trecut probabil prin Suez și se îndreaptă spre Australia. Are aceeași culoare ca și norii cenușii de deasupra apei, și pare o bucată ruptă din ei. Două catarge semănînd cu două chibrituri, pe vîrfurile cărora se văd două lumini albe ca două punctișoare tăcute și imobile. Ai impresia că vasul acela poartă ca încărcătură Timpul și Spațiul, atît de ostile nouă.

2 aprilie 1958

Am ieșit totuși la drumul mare...

Dimineața pe la orele 6 am văzut pentru prima oară după Australia uscatul. E continentul african, Somalia italiană, Capul Guardafui. „Cooperația" l-a ocolit printr-un semicerc și a intrat în golful Aden. Adio ocean! Sau la revedere? Cine știe? Am scris și am gîndit despre el lucruri nedrepte. Oceanul desigur nu se sinchisește — n-o să devină nici mai bun, nici mai rău din pricina spuselor și gîndurilor mele și nici n-o să-i treacă prin minte să se supere pe mine. El e infinit, atît în calmul cît și în mînia lui. Îmi vine în minte înțeleptul Platon, cu învățătura lui despre „suflete". După părerea lui Platon la carul sufletului sînt înhămați doi cai — calul bărbăției și calul dorinței. Iar în car stă înțelepciunea. Din păcate (asta o știm foarte bine din descrierile călătoriilor pe mare) în largul oceanului și calul bărbăției și calul dorinței se urcă samavolnic în car, înhamă în locul lor înțelepciunea și încep s-o biciuiască. Și atunci noi nu mai putem privi oceanul cu același calm cu care ne privește el. Aceste înțelepte rîn-

duri vor fi cuvîntul meu de rămas bun adresat Oceanului Indian.

La babord, mistuindu-se în ceață din ce în ce mai tulbure, se întinde Somalia. În dreptul farului, așezat chiar în creștetul capului Guardafui, ea a fost foarte aproape de noi, la un kilometru sau un kilometru și jumătate. Stînci întunecate, cafenii, pe alocuri de un gălbui spălăcit, lipsite de vegetație și umiditate. Ele se aruncă abrupt în mare și sînt încinse de razele soarelui. Între stînci, spre apa albastră, coboară văi joase, lipsite de viață și de culoare, troienite de nisipul deșertului și semănînd cu niște rîuri sau cu niște limbi de ghețari. Nici o barcă de pescar, nici o casă, nici un suflet viu pe acest țărm singuratic și trist. Pe fondul unei stînci cafenii luminate de soare apare un pește care sare din apă și cade cu un plescăit înapoi, probabil în gura care îl pîndea.

Aici sînt mai multe vase. Dar Golful Aden e destul de larg pentru ca unele din ele să fie dincolo de linia orizontului. Noi nu le vedem decît pe acelea care se îndreaptă spre Australia sau plutesc de-a lungul coastei răsăritene a Africei, spre miazăzi.

Vedem primii rechini, lipsiți ce-i drept de orice agresivitate; după ce înoată un timp înaintea vasului, ei dispar. Totuși e un pește hidos. Acest cap teșit, de mîncău, acest colorit murdar și mișcările acestea neobrăzate. Fără să vrei te prinzi mai zdravăn cu mîinile de balustradă. Pe-aici sînt mai multe păsări, totuși nu atît de multe cîte s-ar cuveni să fie în apropierea unei coaste. Pe apă plutesc plante acvatice verzi, smulse pesemne de pe fundul mării.

După un răstimp îndelungat, vîntul devine din nou ceva mai răcoros. Și pentru prima oară după trecerea ecuatorului, apa din bazin începe din nou să se răcorească : 24°. Temperatura aerului : 27°.

Începînd de astăzi trăim după ora Moscovei. De la plecarea noastră din Australia, am avut șase zile de cîte douăzeci și cinci de ore : ora din Adelaida e cu șase ore înaintea celei din Moscova. Acum noi vom res-

pecta ora Moscovei și pe longitudinea Port-Saidului, și pe cea a Alexandriei, și pe cea a Dardanelelor, și pe cea a Odesei. În sfîrșit, măcar o certitudine.

4 aprilie 1958

Dimineața am trecut prin strîmtoarea Bab-el-Mandeb și am intrat în Marea Roșie. La stînga noastră e Africa, la dreapta peninsula Arabia. În sfîrșit valuri nu prea mari, vuietul melodios al mării și o briză caldă la pupa. Mergem cu o viteză bunicică pentru noi — în ultimele douăzeci de ore am parcurs 205 mile. După-amiază la stînga noastră a rămas insula Tsugar — una din cele mai mari din Marea Roșie. Foarte aproape de ea, pe alocuri la un kilometru, trece o mare cale maritimă. Un peisaj uimitor: munți conici negri (înălțimea celui mai mare munte din Tsugar, Fota, e de 2047 m), povîrnișuri stîncoase și întunecate învăluite în pîcla galben-cenușie, aproape incoloră, atît de specifică Mării Roșii, care atenuează liniile tăioase ale contururilor. E ciudat să plutești pe niște valuri atît de albastre, atît de mari și cu un plesoăit atît de vesel, deasupra cărora e atîta nisip. Pustiul năvălește în mare, gura ți se usucă, te ustură ochii, iar între dinți scrîșnește pulberea fină, invizibilă, a nisipului. Cînd vîntul suflă dinspre peninsula Arabică sau dinspre pustiul african, praful de nisip reduce vizibilitatea pînă la 50 m.

La dreapta noastră rămîne insula Abu-Ali — o îngrămădire de stînci abrupte, de aceeași culoare cu care sînt însemnate pe hărți podișurile pustii. Pe cel mai înalt punct al insulei, un far. Oricît am cercetat, și prin binoclu și cu ochiul liber, peretele stîncos care intră abrupt în mare, n-am fost în stare să descoperim un loc unde să poată acosta un vas sau o barcă. Probabil că personalul farului duce o viață stranie, singuratică și monotonă, specifică arabilor: de jur împrejur, albastrul mării (Marea Roșie e foarte albastră, chiar de un albastru-închis), la răsărit insula Tsugar cu priveliștea

ei înată parcă din *Infernul* lui Dante, în aer — praf de nisip, iar pe cer — un soare enorm, cum se întîmplă să vezi uneori într-o pădure care arde. Corăbiile trec, venind dinspre miazăzi și dinspre miazănoapte, și deși valurile siajului lor, în formă de coadă de pește, ajung pînă la stîncile insulei Abu-Ali, înseși vasele rămîn pesemne pentru cei din far tot atît de îndepărtate ca și stelele nopții.

Multe vase, cel mai adesea tancuri petroliere. Aici, în Marea Roșie, am văzut cea mai frumoasă priveliște din cîte mi-a fost dat vreodată să văd în călătoriile mele pe mare. Am întîlnit petrolierul danez „Anna Marska" cu o deplasare de 13.000 tone, cu suprastructurile albe și carena albastră ca cerul. Totul în acest vas — și corpul lui întins și zvelt, și liniile lui oarecum avîntate, și cununa de spumă albă de pe pieptul lui albastru — ne-a făcut să-l admirăm cum ai admira un om frumos. Cît de minunat poate fi uneori un vas — un adevărat basm de oțel! O urmăream încă pe „Anna" care se depărta, cînd deodată a apărut, despicînd apa și vîntul cu pieptul său albastru ca cerul, sora ei geamănă — „Emma Marska". Ele urmau același curs, în direcția strîmtorii Bab-el-Mandeb, se făceau tot mai mici, și în cele din urmă au dispărut în pulberea de nisip care plutea deasupra mării, întocmai ca cele două surori din poveste — în ceața înrourată de deasupra focului de vreascuri din pădure aprins în noaptea de 24 iulie. Seara, pe punte rulează filmul *Crucișătorul Potiomkin*. Printre sarturi, de deasupra ecranului, privește în jos luna, iar de o parte și de alta trec pe lîngă noi luminile unor vase.

5 aprilie 1958

Mobilizare sanitară. Eu și Kunin spălăm (probabil pentru a cincea oară) cabina, frecînd pînă la lustru părțile de alamă.

6 aprilie 1958

Marea e minunată. Din față bate un vînt răcoros, foarte plăcut. Viteza e bună. Peste trei-patru zile intrăm în Suez.

Nu mai țin minte precis de cîte ori ni s-a schimbat ruta în drumul nostru de la *Mirnîi* spre Marea Roșie. La început se spunea că vom călători spre Europa prin Capetown. Apoi că vom merge de-a dreptul spre nord și că primul port în care vom intra nu se cunoaște. Apoi s-a vorbit despre Australia, despre Melbourne. După aceea despre Wellington, în Noua Zeelandă, unde ar fi trebuit îmbarcată pe vas expediția maritimă, urmînd să ne întoarcem de acolo în patrie prin canalul Panama. În cele din urmă a apărut ceva precis — Adelaida. Însă de cînd am părăsit Australia și pînă astăzi cea mai statornică a fost următoarea variantă a drumului de întoarcere: prin canalul Suez la Alexandria, unde vom fi transbordați pe „Pobeda" care urmează să plece din Alexandria la 19 aprilie și să sosească la Odesa la 25. În această variantă noi am fi stat în Egipt o săptămînă întreagă.

De azi-dimineață nu se mai vorbește despre altceva decît despre noul nostru itinerar: fără să zăbovim prea mult în Egipt, vom pleca spre Pireu, în Grecia, unde ne vom transborda pe vasul de pasageri „Krim", care părăsește Grecia la 13 aprilie, astfel încît s-ar putea să ajungem acasă cu o săptămînă întreagă înainte de termen. Cred totuși că nici aceasta nu este ultima variantă.

Deși toate aceste noi și presupuse itinerarii îți dau un oarecare sentiment de nesiguranță, ele constituie totuși o excelentă distracție în viața monotonă de pe vas. Călătorești în gînd pe drumuri pe care piciorul tău nu va călca poate niciodată, deși rămîne mereu și eventualitatea că va călca.

Începe febra împachetării.

7 aprilie 1958

La ora 14,30 am traversat tropicul Racului și am ieșit din zona tropicală. Vremea caldă și însorită se menține, din față bate același vînt slab. Varianta greacă

a itinerarului rezistă de două zile. Dar va dăinui ea oare multă vreme?

Dimineața au venit să mai zburde în valurile de la prova vasului un cîrd de delfini. Erau aproape treizeci. Peștii zburători sînt aici mai mici decît în Oceanul Indian, în schimb delfinii sînt cu mult mai mari. Ei ne-au urmărit multă vreme. Din cauza lor am fost nevoiți să întrerupem „simpozionul".

„Simpozionul", ca formă de muncă organizatorică, a apărut la noi după ce am plecat din Australia. El a existat și înainte, în latitudinile calde ale Atlanticului, însă pe atunci încă nu căpătase drepturile unei adunări generale a expediției. De fapt nu este chiar o adunare generală. Participarea la „simpozion" nu este obligatorie, deși el întrunește întregul colectiv chiar și fără această obligativitate. Cinematograful, dansul, spectacolele artiștilor amatori, ca și prezentarea doleanțelor către comandant și secund — în toate aceste treburi „simpozionul" reprezintă de fapt o putere supremă. Ședințele lui nu sînt conduse de un președinte permanent, nu există nici secretar și, aparent, ele se desfășoară fără nici un fel de ordine. Aceste ședințe se țin întotdeauna pe teugă, sub cerul albastru și sub soarele arzător, ele au ceva stihinic, ceva primar, care lipsește adunărilor din careul ofițerilor.

Să aruncăm o privire asupra celor care iau parte la aceste ședințe. Toți sînt fără cămăși, numai în chiloți. De pe unii se jupoaie al treilea rînd de piele, unii au pielea roșie, alții sînt ca ciocolata, iar unii — mai ales cei tineri și activi — sînt negri de tot. Unii și-au adus cîte un prosop și o pătură pe care te poți distra expunîndu-ți la soare burta sau spinarea. Toți sînt în picioarele goale.

Începe „simpozionul": unul se răsucește într-o rînă și aruncă o privire oratorului (sau oratorilor), altul își ridică doar capul, iar preferansiștii și dominiștii continuă să-și vadă de treaba lor. Asta însă nu împiedică pe nimeni dintre ei să dea cu gura la momentul oportun.

Ședința „simpozionului" de astăzi a început de la sine. La ordinea zilei o singură problemă, puțin im-

portantă. Dacă varianta greacă va cădea (deocamdată nu a căzut) și noi ne vom transborda la Alexandria pe „Pobeda“, atunci cei care vor dori vor avea posibilitatea să meargă la Cairo și să cheltuiască acolo șase lire egiptene. Cît ai clipi din ochi se lămurește că o parte vor să meargă, iar o parte nu. Și conducătorii detașamentelor primesc sarcina de a alcătui lista celor doritori.

Însă adevărata ședință nu se termină cu asta, ci abia începe. E atinsă o astfel de problemă, încît pînă și jucătorii își lasă preocupările lor și se amestecă în dezbateri. Gavrilov face o mutră posomorîtă și indispusă, iar Tihomirov are un aer condescendent și îngăduitor. Aceleași sentimente contradictorii, la unii disimulate mai bine, la alții mai prost, se zugrăvesc și pe fețele celorlalți. S-a întîmplat ceva extraordinar, care le-a stîrnit unora o satisfacție reținută, iar altora o vădită nemulțumire.

— „Va să zică l-au ucis pe Ferdinand al nostru!“ rostește cineva cunoscuta frază cu care începe *Bravul soldat Sveik.*

Pe Gavrilov parcă l-a înțepat un gărgăun. Răsuflînd adînc, el își umflă masiva cușcă toracică și expiră apoi încet aerul, dar nu însoțește cu nici un cuvînt acest oftat impresionant.

Șahtior a întrecut echipa *Dinamo* din Moscova cu scorul de 2—1!

Scandal. Unde mai pui că partizanii lui *Spartak* au o atitudine cît se poate de jignitoare, afișează o condescendență compătimitoare, ca și cum ar înțelege profund criza sufletească a „dinamoviștilor“. Ei tac, dar chiar tăcerea poate fi uneori semnificativă și mai ucigătoare decît discursul celui mai iscusit orator. Pe chipurile partizanilor lui *Dinamo* citești derută și stupoare. Abia acum îmi explic de ce într-o zi, pe stadionul *Dinamo* din Moscova, era cît p-aci să mănînc bătaie cînd mi-am exprimat sentimentele într-un loc nepotrivit și într-o ambianță nepotrivită, adică în mijlocul partizanilor taberei adverse. Pe cît mi-am putut da seama, comportarea pasionaților fotbalului este cel mai puțin subordonată rațiunii. E o dezlănțuire de patimi, de emoții puternice,

o bucurie plină de abnegație a victoriei sau amărăciunea înfrîngerii. În evul mediu din cauza unor emoții atît de puternice cavalerii își împlîntau unul în altul lăncile, iar domnițele leșinau la pieptul curtezanilor lor. În mijlocul pasionaților fotbalului simți că te afli din nou în vremurile copilăriei societății omenești și devii tu însuți un copil.

— Da, doi la unu. L-au bătut pe *Dinamo* al vostru, l-au bătut, spune Tihomirov. Și cine l-a bătut? Nici măcar *Spartak*, ci *Șahtior!*

Mîinile puternice ale lui Gavrilov se încleștează pe parapet.

— Ei, și ce, ce dacă l-au bătut? începe el cu glasul plin de mînie și arțag. Se întîmplă. *Dinamo* rămîne totuși o echipă! (Și el înșiră toate succesele echipei *Dinamo* în meciurile de campionat și în cele pentru cupă, toate victoriile ei din timpurile istoriei moderne.) Cea mai bună echipă! Pe cînd *Spartak*... (Și înșiră înfrîngerile suferite de *Spartak*, toate cîte au fost și chiar mai multe.) Iar cînd *Dinamo* pleacă peste graniță joacă acolo cu echipele cele mai puternice. Mai ții minte meciul cu Anglia? (Un nou pomelnic.)

— Doi la unu, de la *Șahtior!* spune unul din „spartakiști", încercînd să-l readucă pe Gavrilov la actualitate și pe teren național.

Dar Volodea continuă:

— Iar dacă se întîmplă ca și *Spartak* să fie trimis undeva, atunci e trimis pe vreo insulă din Oceanul Pacific sau Oceanul Indian, unde are de jucat cu niște triburi sălbatice, care încă nu cunosc bocancul. Jucătorii își leagă cu un curmei trei degete de la picior și bat mingea desculți. Iar *Spartak*, bineînțeles, cîștigă cu paisprezece la zero, și după asta se mai și laudă cu scorul!

— Lasă-l în pace pe *Spartak*. Doar nu *Spartak*, ci *Dinamo* a mîncat bătaie cu doi la unu.

— Ce tot dai zor cu „a mîncat bătaie"! Știu eu și singur că a mîncat! Dar din considerațiuni de stat *Șahtior* n-ar fi trebuit să cîștige. (Această logică îi uluiește pe unii.) Căci ce efect va avea asta asupra minerilor?

De bucurie, în săptămîna următoare ei vor scoate la suprafață cu un milion, ba nu, cu zece milioane, dar ce zic eu, cu o sută de milioane de tone mai puțin. (Gavrilov ne descrie procesul acestei fantastice scăderi a extracției într-un stil foarte colorat.) Dacă *Șahtior* ar fi cîștigat cu *Spartak*, atunci nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar dacă a cîștigat cu *Dinamo* — nenorocirea e inevitabilă !

Aici intervine întregul „simpozion". Mîini și picioare vînjoase, arse de soare, se pun în mișcare, pentru a demonstra tehnica loviturii mingii, limbajul începe deodată să abunde în termeni de specialitate. Pentru rezolvarea problemelor celor mai importante se recurge la Semeon Gaigherov, fost jucător de fotbal. După un timp rivalitatea dintre *Dinamo* și *Spartak* e înmormîntată sub mormanul de probleme abstracte, iar pe teugă domnește fotbalul — domnește aproape o oră, în mod suveran și absolut.

Mare albastră de tot, vînt blînd, plăcut, soare. Multe vase care trec pe lîngă noi. Ne-am obișnuit într-atîta cu ele, încît doar vreun vas mare de pasageri întrerupe pentru o clipă „simpozionul" nostru. Acesta nu se termină, însă, decît atunci cînd în fața provei apar doi rechini.

8 aprilie 1958

În sfîrșit se cunoaște itinerarul cel nou și, după cum sperăm, definitiv, precum și termenele definitive. Mergem la Alexandria, unde la 13 aprilie ne transbordăm pe „Pobeda", ajungem la 16 la Beirut, la 19 ne reîntoarcem la Alexandria, plecăm de acolo în seara aceleiași zile, la 21 ajungem la Pireu, la miezul nopții îl părăsim, poposim pentru cîteva ore la Istambul, Varna și Constanța, iar la 25 aprilie ajungem la Odesa. În felul acesta pentru Egipt ne rămîne aproape o săptămînă. Nu e exclus să fim chiar mîine seară la Cairo, dacă bineînțeles nu se va schimba din nou ceva.

Noaptea spre 10 aprilie 1958,
Cairo, hotel LUNA PARK

Adineauri un om de serviciu al hotelului m-a condus în camera mea. E un mahomedan tînăr cu ochii negri, cu un nas de vultur și cu obrajii de culoarea pergamentului. Am încercat un sentiment ciudat în timp ce mă conducea pe coridor. Călca fără să se audă. Purta un caftan alb, lung pînă la tălpi, încins cu un șnur roșu și aducînd întrucîtva cu un anteriu sau cu un halat. Ciucurele negru al fesului său roșu se legăna dintr-o parte în alta. Pe coridoarele cufundate în semiîntuneric, așa cum sînt lăsate ele de obicei noaptea, mi se părea că sînt împresurat de liniște și umbre, că am nimerit pe neașteptate într-un loc cu totul străin și necunoscut. Însoțitorul meu a deschis o ușă, a intrat, a aprins lumina și, încrucișîndu-și mîinile pe piept, mi-a făcut o plecăciune atît de adîncă, încît n-am mai văzut decît partea de sus a fesului său roșu. Apoi a ridicat din nou capul, m-a privit țintă cu ochii lui scînteietori și a rostit cu un glas gutural:

— *Russ, karașo!*

După care a zîmbit, și a plecat tot așa de neauzit cum venise.

Cercetez camera. Un pat larg cu o pernă mititică, un scaun, un dulap, lîngă pat o măsuță cu lampă de noapte, un lavoar. Asta-i tot. O fereastră dă într-o curte interioară, ca o fîntînă de adîncă, pe fundul căreia nu se vede nici o mișcare. Celelalte ferestre sînt fie întunecoase, fie astupate cu obloane. Dar sus, un crîmpei de cer întunecos, presărat cu puține stele și învăpăiat de luminile și reclamele marelui oraș. Prin fereastră se aud slab, din depărtare, sunetele străine și tulburătoare ale orașului nocturn.

...Am ajuns în rada portului Suez la ora 9 seara. „Cooperația“ și-a aruncat ancorele destul de aproape de oraș. Prin binoclu și cu ochiul liber am privit orașul și ecluza canalului. Un oraș cu totul modern, mai ales clădirile de pe țărm, din apropierea portului. Se vede că Suezul e un oraș tînăr, deși primele informații asupra lui datează din secolul al zecelea. În secolul al

șaisprezecelea, după cucerirea lui de către turci, Suezul a început să joace un rol important ca port militar și comercial, dar ulterior și-a pierdut treptat importanța și măreția. Orașul a prins din nou viață o dată cu deschiderea, în anul 1869, a Canalului Suez. Acum are (după datele din 1952) 115.000 locuitori.

Seara am fost transportați cu bărcile la țărm. Oficiul de turism, care și-a asumat grija vizitei noastre la Cairo, ne-a trimis la dană mașinile sale. Am trecut prin Suez. Orașul ne-a produs și de aproape aceeași impresie, ca și din radă : un oraș modern și bogat. Atîta doar că cei 115.000 locuitori ai săi sînt înghesuiți pe o suprafață prea strîmtă, deoarece nisipurile pizmașe ale pustiului înconjurător refuză să cedeze spațiul orașului, silindu-l să-și întoarcă fața spre mare.

Am plecat la Cairo. Soarele care plutea chiar deasupra șoselei ne privea drept în față cu ochiul său galben-roșcat, mare și obosit. Deși ferestrele mașinii erau închise, simțeam între dinți scrîșnetul nisipului. Peisaj monoton, trist, jalnic. Iarba rară și aspră, nisipul gol, copăcei piperniciți și case singuratice. În depărtare patru cămile cu niște călăreți negri în spinare, parcă lipiți de șa. Gîturile înalte ale acestor „corăbii ale deșertului", mersul lor legănat, cocoașele și picioarele lor lungi, iar în urmă șesul galben, vălurindu-se ușor sub cerul de un albastru-pal, cu marginile roșcate. Asemănarea cu marea e uimitoare, ca și contrastul cu ea. Deodată se întunecă, pe cer încep să strălucească stele, mai putem deslușI doar o fîșie îngustă de pămînt necunoscut, atît cît cuprinde lumina farurilor. Panglica de asfalt a șoselei, siluetele copacilor de-a lungul ei, zidul unei case care a nimerit întîmplător în fîșia de lumină și cîte o cămilă singuratică, sunînd încet din clopoțeii atîrnați la gît și călărită de un egiptean tăcut. Trecem în goană prin Egipt, dar nu-l vedem, l-am văzut abia cînd luminile orașului Cairo au împurpurat o fîșie de cer.

Primele impresii din Cairo, seara tîrziu. Străzile, acum liniștite, pe care ne îndreptam spre hotelul *Luna Park* sînt cu totul europene. Și îmbrăcămintea trecătorilor întîrziați — tot europeană. Nu însă și fețele lor. Există, chiar în acest Cairo care e pe punctul de a se

duce la culcare, ceva sărbătoresc și tulburător. Pretutindeni pe ziduri afișe laconice, înfățișînd un iatagan pe un fond de stele.

La hotelul *Luna Park* am fost primiți ca niște musafiri mult așteptați. Chiar în timpul cinei am auzit deseori cuvintele care s-au transformat apoi într-un refren constant: „*Russ, karașo!*“ Nu am izbutit, cu toate străduințile „englezilor noștri“, să explicăm de unde venim. Dacă am fi spus că venim din lună și nu din Antarctica ar fi fost mai ușor de înțeles și mai firesc pentru ei. Repetau într-una: „*Antarktis, Antarktis*“, dar se vedea că această denumire nu era legată în conștiința lor de vreun pămînt sau de vreo mare. Lucru cu totul de înțeles: puterea lui Allah și spiritul lui se întind deasupra minaretelor, deasupra oazelor, deasupra pustiurilor și deasupra rîurilor dătătoare de hrană, pe cînd cu mările reci, cu zăpezile și ghețurile profetul nu a avut niciodată vreo legătură.

Ce lux — să dormi din nou într-un pat adevărat și într-o cameră, deși străină, dar adevărată!

Noapte bună!

Noaptea spre 11 aprilie 1958,
Marea Mediterană

Ați fost la Cairo? Probabil că nu, în orice caz cea mai mare parte dintre voi nu ați fost. Eu am dormit la Cairo o noapte, am umblat prin el o zi, însă pentru a-l cunoaște vă sfătuiesc să deschideți volumul 19 al Marii Enciclopedii Sovietice, la paginile 371 și 372, și să citiți tot textul cuprins între articolele „Kainsk“ și „Kairov“. După o zi petrecută într-un oraș pe care ai dori să-l cercetezi, să-l studiezi, să-l înțelegi și, poate, să-l descrii în linii mari, te alegi cu puțin — cu cîteva idei și informații fragmentare, cu un caleidoscop de nume și cifre noi, și în afară de asta tocmai faptul că încerci să afli cît mai mult e o garanție că nu vei afla și nu vei vedea mai nimic. Am umblat prin Muzeul Egiptean din Cairo. M-am uitat la mumii, la faraonii și faraoanele de piatră, la boii sacri, la străvechile portaluri, la basoreliefuri și fresce, la statui și statu-

ete, la monedele antice. Am privit o neobișnuit de bogată cultură a antichității, atîrnată pe pereți și în standuri, expusă în vitrine. Treceam pe lîngă ea ca prin fața unei gărzi de onoare și aveam impresia că ochii faraonilor, dăltuiți în piatră cu mii de ani înainte, ne priveau ironic. Într-o singură zi nu poți înțelege tot ce poporul Egiptului antic a creat timp de veacuri — atît de depărtat de noi și străin, atît de puternic și minunat. Simți doar dorința de a veni din nou aici pentru a cutreiera liniștit și atent sălile acestea scăldate într-o lumină crepusculară. Chiar de n-ar fi decît această dorință și tot ai avea de ce să fii recunoscător. Micul cap de gips al împărătesei Nefretite, cumpărat de mine la Cairo, mă privește acum de pe masă și parcă mi-ar spune și el :

— Întoarce-te !

Am vizitat moscheea Muhamed-Ali. Să citez aici date, dimensiuni, descrieri ? N-ar avea rost, deoarece deocamdată ele sînt moarte și pentru mine. Vezi aici covoare minunate, scăldate într-o lumină care seamănă cu aceea a lumînărilor, deși e electrică ; vezi apoi balcoanele strîmte destinate femeilor — ele nu au covoare și sînt despărțite de restul încăperii printr-o perdea. Arhitectura moscheii Muhamed-Ali îți dă impresia desăvîrșirii lucrului încheiat, totul aici pare că s-a așezat de la sine la locul său, iar noi, stînd în ciorapi pe covorul roșu, ne exprimăm în șoaptă admirația față de arhitectul, de mult dispărut, care s-a priceput să construiască în orașul acesta cu lumini orbitoare o clădire în care e atîta răcoare, semiîntuneric, aer și frumusețe neobișnuit de armonioasă. Cît privește istoricul acestei moschei, povestit nouă de către ghidul care cunoștea bine limba rusă, el ni s-a părut cu totul obișnuit, aidoma istoricului oricărei alte moschei.

Și totuși ce zi bogată ! De la Cairo ne-am repezit pînă la Ghizeh, pe malul stîng al Nilului. Desigur că noi, în Uniunea Sovietică, sîntem deprinși cu fluvii de proporții atît de gigantice, încît vestitul Nil, tatăl Egiptului, artera lui principală, fluviul lui sacru care-l hrănește, nu ne-a uimit prin nimic — nici prin lățimea lui, nici prin iuțeala cursului său, nici prin albastrul lui celest.

De altfel, cînd vii de pe ocean, unde ochiul se deprinde cu proporții inexistente pe uscat, orice fluviu îți lasă o impresie modestă.

Dar după cum un aisberg gigantic nu se poate compara cu nici un munte, și după cum tăcerea dogorîtoare a oceanului nu se poate compara nici cu cea mai profundă tăcere de pe uscat, tot astfel nu vei putea compara cu nimic cunoscut piramidele egiptene. Mașinile noastre au început să urce spre piramidele din Ghizeh; în urma noastră veneau, pe cai și pe cămile, vreo sută de egipteni (ca să-i fotografiem călări). Și deodată pe fundalul cerului au apărut vîrfurile celor trei piramide din Ghizeh. Prima din ele e piramida lui Keops. În jurul ei se așternu nisipurile, și ea însăși, cu triunghiurile galbene ale zidurilor ei masive, pare că iese din nisip. De aici, de jos, nu vezi nimic în spatele ei afară de cerul albastru și chinuit de sete; de altfel, ai impresia că doar cerul și pustiul sînt vrednice de a-i servi drept fundal.

Știam că piramida lui Keops a fost construită cu aproximativ 2700 ani înaintea erei noastre. Mai știam că a construit-o pentru sine, ca pe un ultim adăpost, faraonul Keops din dinastia a patra egipteană și că 200.000 sclavi au lucrat la acest adăpost timp de treizeci de ani, îngrămădind unul peste altul cuburi de piatră grele de cîte două și jumătate pînă la trei tone. Știam de asemenea că înălțimea piramidei e de 146 metri și că, prin urmare, e mai înaltă decît turla catedralei Oleviste din Tallin. Dar fiecare latură a fundamentului pătrat al piramidei e atît de lungă, încît înălțimea ei nici nu ne-a atras atenția la început. Abia mai tîrziu, cînd începi să-ți plimbi privirea de la un bloc de piatră la altul și le vezi cum se îngustează spre vîrf, cînd compari dimensiunile piramidei cu dimensiunile oamenilor, caselor și diferitelor obiecte, cînd o privești de departe și zărești lîngă ea statura unei cămile, care pare minusculă ca o jucărie — simți că graiul îți piere.

Mergem spre criptă. Un culoar îngust săpat în piatră șerpuiește printre zidurile zgrunțuroase, și trebuie să te apleci mereu ca să nu te lovești la cap. Treci apoi într-un coridor înclinat care duce spre vîrful piramidei,

unde se află și cripta. Pereții acestui coridor înclinat, alcătuiți din blocuri de piatră gigantice, sînt șlefuiți. O singură privire în sus e de ajuns ca să-ți curme respirația : coridorul strîmt și înalt urcă la un unghi de aproape 45° și pare lung cît o viață întreagă. Lumina de zi face ca fețele oamenilor să pară străvezii și bătrîne. Începem să urcăm printr-un coridor înclinat cu pereții de lemn și dușumeaua metalică. Aproape că ne tîrîm de-a bușilea. Aerul e uscat și miroase a var. Eu mă aflu aproximativ în mijlocul grupului nostru. Aud respirația accelerată și greoaie a celor din fața mea, iar uitîndu-mă în urmă văd cum se tîrîie după mine douăzeci de oameni cu fețele palide-verzui și cu cearcăne negre în jurul ochilor. Ne oprim să ne tragem răsuflarea. Coridorul înalt și strîmt nu se mai isprăvește. Simți deasupra capului mii de tone de piatră și ai senzația că prin coridor plutește suflarea îmbibată de var a mileniilor.

Am ajuns în criptă. Și aici e lumină de zi. O încăpere strîmtă și înaltă, de o simplitate grandioasă, cu pereții de piatră șlefuită. Un sarcofag mare din granit șlefuit, în care odinioară zăcea mumia lui Keops. Schimbăm între noi cuvinte cu jumătate de glas, deoarece, chiar și goală, această criptă te impresionează negrăit de puternic. Numai cîțiva metri ne despart de soarele luminos, de nisipurile fierbinți, de cerul albastru și de arabii cu cămilele și cu preocupările lor negustorești. Acum însă ai impresia că pînă la toate acestea e grozav de departe. Aici, în interiorul piramidei, parcă privești prin lupa timpului. Acesta este tărîmul lui Osiris, zeul împărăției subpămîntene — tărîmul liniștei și al mileniilor, unde totul pare neschimbător sau supus unei transformări la fel de lente ca și aceea care are loc la o adîncime kilometrică sub ghețurile veșnice.

Cînd ne vedem din nou la soare, răsuflăm ușurați. Chipul de piatră al Sfinxului, al giganticului Sfinx din Ghizeh, care pare copleșit de gînduri triste, privește în depărtare. Întinzîndu-și calm și măreț trupul de leu, el înfruntă arșița soarelui. Pe spinarea lui puternică stau cinci milenii.

Da, trebuie neapărat să mă mai întorc aici !

Am plecat din Cairo tîrziu, pe răcoare și întuneric. Cînd am ajuns la Ismailia am cotit pe drumul paralel cu Canalul, care duce la Port-Said. Patrule militare ne-au oprit nu o dată pentru control, lăsîndu-ne însă numaidecît să ne continuăm drumul. Aici, în zona Canalului, ca de altfel în întregul Egipt, se duce lupta cu contrabanda de stupefiante.

Văzut de pe șosea, Canalul Suez pare ciudat. Drumul pe care înaintează mașinile noastre nu este cu mult deasupra nivelului apei. În multe locuri acest rezervor artificial, drept ca o săgeată, se ascunde de noi îndărătul dunelor de nisip. Apoi reapare deodată, sticlindu-și oglinda nocturnă, neagră ca smoala, pe care tremură reflexele felinarelor, ca niște mere de aur. Dar peste o clipă ambele maluri ale Canalului Suez s-au și contopit cu întunecosul pustiu Sinai, care înghite nepăsător fîșioara îngustă de apă sărată, adîncă de treizeci și cinci de picioare. Și, deodată, vezi în mijlocul pustiului vapoare, cu luminile lor de semnalizare, cu iubloul pe care înaintează mașinile noastre nu este cu mult deasupra nivelului apei. În multe locuri acest rezervor artificial, drept ca o săgeată, se ascunde de noi îndărătul dunelor de nisip. Apoi reapare deodată, sticlindu-și oglinda nocturnă, neagră ca smoala, pe care tremură reflexele felinarelor, ca niște mere de aur. Dar peste o clipă ambele maluri ale Canalului Suez s-au și contopit cu întunecosul pustiu Sinai, care înghite nepăsător fîșioara îngustă de apă sărată, adîncă de treizeci și cinci de picioare. Și, deodată, vezi în mijlocul pustiului vapoare, cu luminile lor de semnalizare, cu iublourile și punțile lor luminate, deslușești pe trupurile lor masive suprastructurile și catargele puternice, solid construite. În primul moment ai senzația că ai văzut o cămilă în mijlocul oceanului. Vasele, care în largul mării par totdeauna înalte și puternice, îți par mărunte aici. Ai impresia că ele se micșorează pe fondul deșertului, care se ridică treptat spre linia orizontului.

În sfîrșit iată-ne la Port-Said Bem cafea în clădirea joasă a vămii, apoi mergem în port pentru a întîmpina „Cooperația". Se aud strigătele guturale ale barcagiilor, chemările schimbate de pe șalupe și vapoare. Farurile clipesc, pe valurile lenețe și unsuroase se răsucesc ca niște șerpi reflexele alungite ale luminilor. O poveste dintr-o contemporană *O mie și una de nopți*. Iar la dreapta, scufundat în noapte, orașul Port-Said, unde în anul 1956 „polițiștii" englezi și francezi au ras de pe fața pămîntului două cartiere muncitorești. Pe cerul întunecos plutește luna galbenă. Iar eu îmi recit cu glas

scăzut versurile din *Balada celor douăzeci și șase* [1] a lui Esenin :

Ca pe-un dovleac
Noaptea
Rostogolește
Luna.
Marea de țărmuri izbește
Într-una.
Iată, pe-o noapte ca asta
Cu ceață,
Pe-acești viteji
I-a secerat
Un detașament de engleji.

Din canal ies mereu vase. Multă vreme nu am izbutit să găsim „Cooperația" — pe Canal toate vasele merg cu reflectoarele aprinse la maximum, orbindu-te, încît corpurile vaselor îți par la fel. În cele din urmă am găsit „Cooperația". Fără să-și încetinească mersul, vasul a trecut înainte, iar noi am sărit din bărcile cu motor pe scara care atîrna deasupra apei.

12 aprilie 1958, Alexandria

Ieri la 11 aprilie, am intrat în rada portului Alexandria. Apa mării, a Mării Mediterane, era presărată cu pete galbene în toată partea de lîngă coastă — ai fi zis că se legănau în ea calcani uriași de Baltica. Dar nu erau decît aluviuni de nisip, ramificații submarine ale pustiului însetat, formate de valurile de după furtună. Valuri grele, care durează multe zile, izbesc în bordajul „Cooperației". Loviturile lor cadențate și sîcîitoare încetează abia după ce vasul își aruncă ancorele, și se întoarce cu prova spre vînt.

Alexandria văzută de pe mare, iată o adevărată priveliște! Pe țărmul aproape drept, orașul se întinde pe o distanță de cîteva mile — alb ca zăpada, frumos, impresionant, sclipind sub razele soarelui necruțător. Strălucesc fațadele albe îndreptate spre mare ale caselor europene de cîte zece etaje. Săgețile minaretelor

[1] În romînește de George Lesnea (n. r.).

aeriene se întind spre cer. Singurele pete întunecate sînt cheiurile cenușii ale portului, turnurile înnegrite de fum ale macaralelor și un mare vas comercial al Republicii Federale Germane, ale cărui borduri negre acoperă, atunci cînd vasul se deplasează, etajele inferioare ale caselor, în timp ce coșul trece pe sub semilunele minaretelor. Iată însă că remorcherele au dus vasul și vedem din nou întregul oraș, prea frumos ca să fie adevărat. Sulemenită și fără văl, ni se arată fața lui europeană. Desigur însă că orașul are și o altă față ascunsă acum, cu ochi negri, mai autentică, arăbească. Pesemne că această față e mai modestă și mai pestriță.

Alexandria însăși, ca și natura din jurul ei, e mai bogată în vegetație decît celelalte orașe ale Egiptului. Asupra Alexandriei se întind binefacerile Deltei Nilului.

Un oraș nou, fie el Alexandria sau centrul raional al vreunei periferii estoniene, te emoționează întotdeauna. Cel din urmă te emoționează prin ritmul său tineresc de dezvoltare, prin cartierele noi care se ridică, prin tradițiile noi care se creează. Iar Alexandria te emoționează prin vechimea ei, prin istoricul și prezentul ei.

Despre Alexandria știu puține lucruri. Știu că a fost întemeiată de Alexandru Machedon în anul 332—331 î.e.n. Cunosc frînturi izolate ale diferitelor culturi, amestecate aici într-un singur torent: greacă, romană, egipteană, iudaică. Cunosc de asemenea cîțiva scriitori ai antichității care acum aproape două mii de ani au privit probabil de pe același țărm Marea Mediterană. Aici știința și literatura erau în plină înflorire, aici au fost puse pentru prima oară, de către greci, bazele studiului exact al naturii. Dar secolul al IV-lea, secolul creștinismului tînăr și bătăios, a pus capăt acestui studiu, și Alexandria a încetat să mai ființeze ca un centru al științelor. Engels a denumit cruciadele „un grandios monument al nebuniei omenești". Cînd episcopul Teofil a poruncit în anul 391 să se distrugă biblioteca din Alexandria, care număra șapte sute de mii de manuscrise și care era pe atunci cel mai bogat tezaur al științelor, din descoperirile cărora multe aveau să fie înghițite după aceea în bezna vremurilor, în această acțiune s-a manifestat același fanatism obtuz și ne-

bunesc, care cu cîteva veacuri mai tîrziu va împinge zeci de mii de oameni să plece în cruciade pentru „eliberarea mormîntului domnului“.

Aici s-au născut cîntecele profetice ale Sibillei, oglindind atitudinea păturilor de jos ale populației evreiești elinizate față de imperiul roman. Sibilla se adresează astfel Romei :

„Vai ție, vai, furie, prietena șerpilor veninoși ! Amuțește, oraș ticălos, care înainte răsunai de cîntece triumfătoare !... Nu vor mai fi jertfe pe altarele tale... Îți pleci capul, lăudăroasă Romă ! Focul te va înghiți, bogățiile tale vor pieri, lupii și vulpile îți vor cotropi ruinele și totul va fi ca și cum nici n-ai fi fost.“

În 1517 turcii au distrus Alexandria, ca și cum nici n-ar fi fost. Iar în secolul al XVIII-lea, pe locul unde acum privesc spre mare fațadele albe, trăiau numai 6.000 oameni. Privind de pe vasul care staționa în radă, mi s-a părut, nu știu de ce, că am mai văzut Alexandria. Nu cea de acum și nici cea de pe vremea lui Alexandru Machedon ! Nu Alexandria jefuită a anului 391, peste care s-a abătut norul negru al raselor călugărești, și nici orașul care a căzut în anul 1517 pradă iataganelor turcești, tîlhăriilor și focului. Nu, eu am văzut ceva deosebit, un amestec din toate acestea. Dar unde ? În *Alexandria*, cartea a IV-a a *Războiului Iudeilor* de Feuchtwanger, pe care o citisem mai demult. Acea Alexandrie a fost un oraș mare, cu o populație de 1.200.000 locuitori, un oraș harnic și ahtiat după distracții, principala piață mondială, reședința împăraților antichității. Aici era un muzeu, o bibliotecă splendidă, un mausoleu cu sarcofagul de cristal al lui Alexandru cel Mare, un teatru, un hipodrom, șantiere navale, ateliere meșteșugărești. Muzeul din Alexandria întrecea muzeele din Roma și Atena. Sălile erau mai bune decît cele romane. Aici, în suita împăratului Vespasian, a venit Josephus Flavius. Aici el s-a lăsat biciuit pentru a scăpa de soția sa Mara ; și tot aici el și-a cumpărat titlul de cetățean roman și s-a îndrăgostit de Dorion, fiica pictorului Fabulus.

În ochii mei această invizibilă Alexandrie era legată de numele lui Dorion, care era o fată destul de înaltă

și zveltă, cu părul bălai, cu un căpșor prelung, cu o frunte bombată și mare, cu niște ochi de culoarea mării. „Frumoasă fată", spunea despre ea împăratul (Feuchtwanger, *Războiul iudeilor*). Și, lucru ciudat, Alexandria anului 1958, care se găsea la o jumătate de milă de mine, și-a pierdut pentru o clipă trăsăturile contemporane și mi-a apărut așa cum o zugrăvește Feuchtwanger. Asupra acestui oraș al primului secol se apleacă Dorion cu pisica ei sacră în brațe. Pînă la mine ajunge chiar glasul răutăcios al fetei și rîsul ei ca un behăit, dar îmi dau seama îndată că această halucinație auditivă e provocată de semnalele sacadate ale remorcherelor și de claxoanele automobilelor de pe țărm.

Alexandria de astăzi e o adevărată poartă a Egiptului. Ea are, potrivit datelor din 1947, 920.000 locuitori ; 80% din exportul și importul Egiptului trec prin Alexandria.

Azi-dimineață remorcherele ne-au tras la chei. Și abia au apucat odgoanele să unească într-un singur tot „Cooperația" și cheiul, că pe vas a năvălit ceva de nedescris, ceva specific arab, caracteristic numai deșertului. Gura mi-e iar uscată și nările mi se umplu de miresme probabil caracteristice multor porturi orientale. Iar în fața ochilor mei se întinde portul cu totul european, clocotind de viață, puternică arteră comercială, care pulsează din plin. Industria egipteană, care abia se creează, primește prin portul Alexandria utilaj modern, mijloace tehnice moderne. Prin portul Alexandria mașinile agricole moderne ajung la felahi, care se despart, încet dar sigur, de mijloacele antice, de pe vremea faraonilor, de lucru a pămîntului. Foarte aproape de noi staționează patru vase sovietice. Iar în fața lor, pe chei, se întind în șiruri drepte tractoare cu remorci și autocamioane purtînd mărci sovietice. În port sînt și trei vase poloneze, de pe care se descarcă mașini. Dar judecînd după pavilioanele vaselor, și Germania Occidentală joacă un rol foarte important în comerțul exterior al Egiptului. De aici, din Alexandria, pleacă spre fabricile textile din Europa bumbacul — adevărata valută egipteană.

Și totuși chiar aici, în portul utilat cu macaralele cele mai moderne, cu tehnica cea mai nouă, simți și celălalt

oraș, orașul deșertului. Alături de autocamioane trec căruțe lungi trase de cîte doi cai sau catîri, încărcate cu lăzi de fructe sau baloturi de bumbac. Roțile lor trec huruind peste șinele de cale ferată. Pe chei, în fața „Cooperației", se produce un actor negru, a cărui recuzită se compune dintr-o haină uzată cu niște buzunare interioare enorme, un pachet de cărți de joc, două batiste colorate, un șoarece alb, doi șoimi și patru pui... Vreo zece negustori și-au expus marfa la marginea cheiului : jucării, valize, poșete de damă, țigări. Totul în această mică piață e pestriț, viu colorat și în cantitate redusă. Negustorii au numai timp din belșug. Ei stau pe cheiul prăfuit, își holbează ore în șir ochii somnoroși, sau, înfuriindu-se pentru o clipă, sar în sus și se încaieră între ei, pentru ca apoi să se așeze alene la loc și să se uite la oamenii de pe bord, și atîta tot. Oamenii amorțesc, doar umbrele lor nu încetează, după cum e și firesc, să se miște de la apus spre răsărit. Cred că una din trăsăturile caracteristice țărilor înapoiate o constituie atitudinea unora dintre locuitorii lor față de timp, pe care-l irosesc fără rost.

Îi tratăm cu țigări pe vameși și pe polițistul care stă lîngă scară. Ei le primesc cu recunoștință, dar nu le aprind. De ce oare ?

Un deget cafeniu ne arată soarele amiezii, dar noi nu pricepem nimic.

— Ramazan !

Pe cîte ne dăm seama, e vorba de un fel de post, care dovedește însă cît e de sever și necruțător Allah față de fiii săi. În timpul ramazanului, de la răsăritul și pînă la apusul soarelui, un mahomedan nu are voie nici să mănînce, nici să bea, nici să fumeze. (Fumatul în genere este interzis de religie, dar egipteanul din zilele noastre nu respectă întotdeauna aceste opreliști.) De la răsăritul soarelui și pînă la asfințit, el trebuie să se țină departe de femei și chiar să-și alunge din cap orice gînduri despre sexul frumos. În schimb, în nopțile de ramazan, el e stăpîn : mănîncă, bea, petrece.

Mergem în oraș. Vînt. Între dinți scrîșnește nisipul. Deasupra teritoriului imens al portului răsună claxoanele mașinilor, scrîșnetul macaralelor, răgetele măgarilor,

fornăitul cailor, glasurile guturale ale egiptenilor, exclamații cu care urechea noastră nu e deprinsă. Treimea noastră — Kunin, Mihail Kuleșov și eu — parc-am fi trei tuburi de orgă. La stînga merge Kunin, care e cu o jumătate de cap mai scund decît mine, în mijloc eu, iar la dreapta Mișa Kuleșov, căruia eu îi ajung doar pînă la umăr. Coardele vocale ale lui Kunin și Kuleșov emit sunete joase, iar eu mă desfășor undeva în registrul mijlociu.

Sîntem înconjurați de copii egipteni, care ne urmează în pas alergător — îi uimește și îi entuziasmează statura gigantică a lui Kuleșov. Mie și lui Kunin ne e foarte greu ca, fără a ne pierde demnitatea, să ținem pasul cu el — face niște pași pe măsura staturii lui. Dar băieții nu ne slăbesc de fel. Ei nu cerșesc nimic. Nu, își oferă doar serviciile. Sînt gata să ne arate orașul, să ne ducă în magazine bune și ieftine, iar dacă dorim chiar și în locurile unde nu se respectă ramazanul. Suita noastră este ageră, plină de curiozitate, agasantă și uneori de-a dreptul nerușinată. Din dorința de a ne servi mai bine, toți se dușmănesc reciproc. Ei se adresează exclusiv lui Mișa Kuleșov, care se uită la ei ca de la înălțimea unui amvon. După toate regulile logicii lor, el nu poate fi decît comandantul și șeful nostru.

— *Ship* „Cooperation“ ? întreabă copiii, arătînd spre „Cooperația“, care strălucește, albă.

— *Yes*, acest *ship* este „Cooperația“, răspunde Kuleșov.

— O, *russ!* O, *russ!* A, *sputnik!* exclamă cu însuflețire copiii, fără să-și ia ochii de la Kuleșov, care pentru ei este întruchiparea vie a acestui „o, russ“ și a acestui „a, sputnik“.

— Ce cîntă ei acolo, Vladimir Mihailovici ? îl întreabă pentru orice eventualitate Kuleșov pe Kunin, cu toate că și fără tălmaci totul era clar.

— Despre sputnik și despre Rusia, răspunde Kunin.

— Ia te uită, știu ! rostește mișcat Kuleșov. Și ne mai arată și drumul...

Ne apropiem de ieșirea din port. S-ar părea că a sosit timpul ca băieții să-și formuleze pretențiile econo-

mice, dar nu, ei se arată preocupați de ceva mai important. Învîrtindu-se în jurul lui Kuleșov, se lovesc cu pumnii peste bicepsurile lor de băiețandri și strigă cuvîntul „atlet“, pe care noi îl deslușim cu greu din pricina larmei de glasuri din port. Și atunci Kuleșov, strîngînd pumnul, îndoaie un braț, iar cu cealaltă mînă se bate peste mușchiul umflat, de dimensiunile unui glob de mărime mijlocie.

— *Yes, atlet*, spune el. *Yes, sputnik! Yes, haraşo!* E clar, vrăbioilor?

În această frază abruptă, vezi tot caracterul și toată puterea lui, întreaga lui atitudine față de patrie și față de știința sovietică. Pentru copii acest lucru este limpede. Și ei mută discuția pe tărîm economic:

— Piaștri! Țigări!

Aceste cuvinte sînt rostite în engleză, în germană, în franceză. Și în aceeași clipă Kuleșov rămîne cu un pachet gol de țigări „Belomor“. Cît privește piaștrii noștri, deocamdată nu ni-i ating. După ce ieșim pe poartă, suita noastră se rărește. Doar trei băiețandri ne urmează pînă la căderea serii, ca niște umbre. Ei merg cînd înaintea, cînd în urma noastră, alungînd de lîngă noi alte călăuze. Băieții nu intră cu noi în magazine, ci ne așteaptă în stradă, pînă ieșim, după care aleargă la patron și-și încasează probabil comisionul minuscul ce li se cuvine pentru suma cheltuită de noi.

M-am ales cu două impresii puternice de pe urma acestei zile: una mi-a lăsat-o Alexandria, cealaltă Mișa Kuleșov. Am venit aici împreună cu Kuleșov din Antarctica, dar abia astăzi l-am văzut cum trebuie.

Voi începe cu el, cel mai înalt și, poate, cel mai puternic din întreaga expediție a doua. L-am remarcat de fapt pe acest tractorist încă în Marea Roșie, în timpul discuției asupra romanului Galinei Nikolaeva. Șezînd pe dușumea în salonul de muzică, a luat nu o dată cuvîntul, s-a înflăcărat, dar după fiecare intervenție se pomenea pus în impas. Și atunci a hotărît să-și noteze ideile. Cu acest prilej mi-au atras atenția mîinile lui. Kuleșov a luat un stilou obișnuit: în palma lui stiloul apărea micuț ca un chibrit. Și am avut impresia că am un fel de iluzie optică. Deodată, însă, Kuleșov a apucat

stiloul între degetul mare, arătător și inelar și a început să-l deșurubeze — cu atîta delicatețe și băgare de seamă, de parcă ar fi mînuit o fiolă fragedă sau ar fi pus la punct o brichetă capricioasă.

Te uiți la Kuleșov — un adevărat rus. Și nu este vorba numai de statura lui atletică, ci de întreaga lui înfățișare. Mișa are o față simplă și voluntară. Granița părului său des, castaniu, înspicat cu destule fire argintii, se întinde pînă pe frunte. Nas puternic, gură mare, bărbie rotundă. Iar de sub sprîncenele stufoase și grele te privesc cu curiozitate doi ochi care par somnoroși. Dar ori de cîte ori se înfiripă vreo discuție, acești ochi se înviorează, devenind înguști și parcă țepoși. Sau se aprind în ei lumini vesele, cînd cineva povestește frumos ceva. Dar fie că exprimă șiretenie sau tristețe, ei își păstrează totdeauna asemănarea cu ochii unui urs. Ei seamănă cu ochii regelui pădurilor în ziua trezirii sale din hibernare, sau în clipa cînd mormăilă își croiește, plin de hotărîre, drum prin desiș spre prisacă, iar alteori exprimă mulțumirea de sine, de miere, de stupar și de tot ce se-ntîmplă în lumea ursului care se întoarce de la prisacă. Și în același timp sînt ochii unui om inteligent, setos de învățătură, care-i înviorează și-i împodobesc fața.

Kuleșov vrea să știe tot. N-am apucat bine să întoarcem capul în altă parte că el a și intrat în vorbă cu un student din Germania Occidentală, care a hoinărit cîteva luni prin Africa răsăriteană și a rămas acum, fără un ban, la Alexandria, unde încearcă să se angajeze ca marinar pe un vas care să-l ducă la Hamburg. Kuleșov îl tratează la bar cu bere, iar Kunin, care vorbește destul de bine și nemțește, le traduce declarațiile reciproce de prietenie. Păcat că Kuleșov nu comandă vasul, pentru că l-ar fi dus pe acest tînăr la Hamburg și tot drumul i-ar fi pus întrebări despre ceea ce văzuse în Somalia și Abisinia. În schimb, a și avut timpul să se împrietenească cu barmanul egiptean, de la care trebuie neapărat să afle ce este „ramazanul“ și ce rost are. „Spune-i, Vladimir Mihailovici“, „Întreabă-l, Vladimir Mihailovici“, i se adresează el mereu lui Kunin.

Pe una din străzile extrem de prăfuite și murdare

din preajma portului, se află un magazin de anticariat. Cercetăm obiectele din vitrină, al cărei geam e acoperit cu un praf vechi de cîteva luni, care abia-abia lasă să treacă razele soarelui. Vezi aici și statuete de faraoni, și arme, și șei de cămilă, și farfurii de argint sau aramă, și tablouri înfățișînd privelişti de pe Nil sau minarete. Toate aceste obiecte uzate și prăfuite par o povestire exotică, legată și de ziua de ieri și de cea de azi. Ele sînt îngrămădite intenționat în jurul exponatului principal al vitrinei — un fotoliu cu picioarele strîmbe, îmbrăcat în catifea roșie. Pe speteaza fotoliului atîrnă inscripția:

„Fotoliul Regelui Faruk. Şapte lire."

Poate că e doar o reclamă înșelătoare, deși s-ar putea să fie și adevărată. În orice caz această recuzită regală sau pseudoregală nu prea se potrivește cu șeile de cămilă și cu pistoalele înnegrite. Și Kuleșov ajunge la următoarea concluzie logică:

— Prețul regilor e în scădere.

Și încă cum! Această scădere e foarte vădită în Orientul Apropiat. Căci pentru fotoliul cu pricina se cere prețul dublu — un adevărat cumpărător îl va putea obține chiar cu trei lire. Dar e și mai probabil că fotoliul va fi nevoit să se mai prăfuiască și să se decoloreze multă vreme în ambianța asta atît de nepotrivită. În cele din urmă, se va ivi și un cumpărător, dar oare va plăti mult pentru rege?

Ca și oamenii, orașele au un caracter, un suflet, o fizionomie proprie, trăsăturile lor specifice. Toate acestea, desigur, se schimbă în funcție de cine, de unde, cînd și cum le privește. Tallinul are cîteva fețe: matinală, de amiază și de seară — și fiecare din ele arată altfel, privită din locuri diferite. Înfățișarea centrului nu seamănă cu aceea a peninsulei Kopli, raionul riveran — cu Nîmme. Pînă și umbletul oamenilor diferă, după locul de unde se trag: la Kadriorg ei merg liniștit și fără grabă, în apropierea fabricilor au pasul greoi și sigur, iar în centru ne silim să păşim energic și sprinten, ca și cum prin ferestre ne-ar urmări mii de ochi. În

centru oamenii au un mers mai teatral. Dar în genere Tallinul are aspectul unui om al muncii — metalurgist, constructor de mașini, țesător sau marinar.

Tartu e un oraș inteligent, un oraș tînăr, orașul tineretului. Dar arborele înțelepciunii a lăsat aici un lăstar parazitar: nicăieri oamenii n-o fac pe deșteptii mai mult ca la Tartu. Aici nu se învață numai cum se mînuiește cuvîntul, ci și cum poate fi el schimonosit. Aici se poartă, mai mult decît în orice alt loc, discuții inutile, care te fac să-ți dai seama că minunata limbă estonă acoperă uneori cu întreaga ei splendoare un spațiu mort. Această pălăvrăgeală tipic scolastică crestează pe fața frumoasă a orașului Tartu cîteva riduri în plus. Și am impresia că tocmai pentru a scăpa pe de o parte de atmosfera rece, calculată a Tallinului, iar pe de alta — de trufașa plutire în nori a celor din Tartu, răposatul Siutiste s-a declarat poet al Tapaei. Dar și Tartu și Tallin sînt orașe frumoase și simpatice.

Capetownul nu poate fi văzut decît din profil. Privită dintr-o parte, fața lui pare albă, satisfăcută, plină, curată, îngrijită, disprețuitoare, cu o gură puternică și cu un nas olandez ireproșabil. Din această parte se vede și urechea enormă, care se silește să prindă cele mai slabe manifestări de nemulțumire în adîncurile pămîntului negru și care poruncește creierului să pună în funcțiune bastoanele. Cealaltă jumătate a feței e neagră, cu buze de negru, cu ochi negri și arzători, cu urme de suferință, dar sfidătoare și curajoasă. Iar vina faptului că aceste două jumătăți nu alcătuiesc o singură față o poartă rasismul.

Da, orașele au caractere proprii, suflete proprii. Poate că le vedem mai bine în primele zile, ba chiar în prima zi, înainte de a ne contopi cu ele, înainte de a deveni o părticică din ele. Obișnuința tocește adesea ascuțimea privirii. Desigur, una e să privești pe îndelete și amănunțit un peisaj, și cu totul altceva este să-l vezi pentru o clipă, la miezul nopții, la sclipirea unui fulger. Dar trebuie să știi să privești și într-un fel, și în celălalt. În timpul călătoriei noastre am văzut, totuși, multe locuri doar la lumina fulgerului și ni s-au

întipărit în minte numai amănuntele pe care am apucat să le observăm în această străfulgerare.

Alexandria e un conglomerat de naționalități. Vezi aici și egipteni, și italieni, și greci, și o mulțime de armeni. Cei din urmă se apropie adeseori de noi, pentru a sta de vorbă despre Erevan, orașul visurilor lor. Ei vorbesc despre el ca mahomedanii despre Mecca: cu duioșie, plini de visare și de adorație, iar ochii lor negri scapără atunci.

Cele mai multe fețe europene se văd aici pe faleză — pe luxoasa magistrală asfaltată deasupra căreia zgomotele orașului se contopesc cu cele ale mării. Întîlnești și egipteni, mai cu seamă bogați. Ei merg în limuzine elegante, foarte puțini dintre ei poartă fesuri, iar femeile care stau lîngă ei sînt îmbrăcate după ultima modă. Sînt reprezentanții capitalului național, care își consolidează pozițiile în economia țării. Acest capital se folosește în mod abil de sentimentele naționale și nu suferă de un exces de sentimentalism.

Cu numai cîteva colțuri de stradă mai încolo — o altă Alexandrie. Acolo sînt destule femei care poartă văl și rochii în formă de sac, din pricina cărora trupurile lor par lipsite de formă și personalitate. E drept că cele mai multe dintre ele nu sînt tinere. Cele tinere și frumoase nu-și ascund de lume fața.

Multe fesuri ieftine și șalvari bărbătești, aidoma unor fuste, lungi pînă la pămînt și cusute jos ca un sac — se lasă doar niște găuri pentru picioare. Caftane vărgate, lungi pînă la glezne. Dughene mici, unde marfa e scoasă și pusă în vînzare sub ochii cumpărătorului.

Ne-au atras atenția covoarele din piei de cămilă. Și n-am apucat bine să intrăm în prăvălie că patronul ne-a și condus în încăperea din fund, unde doi muncitori lucrau asemenea covoare. Ne-au plăcut și blidele de aramă cu gravuri fine și elegante, și ni s-a arătat cum sînt lucrate. În general aici domnesc negustorii — egipteni, greci, armeni.

Multe cafenele mici, în fața cărora, pe trotuar, stau oameni în poziții nemișcate — mijindu-și ochii, se holbează la trecători. Pe lîngă ei timpul se scurge alene și fără folos, tîrîndu-se aidoma dunelor deșertului. „Ur-

sita ți-e scrisă în cer, și pe pămînt n-ai puterea de a schimba nimic din ea“, scrie pe fețele lor tuciurii și enigmatice.

Dar viața clocotește și aici — intensă, trainică, pestriță, gălăgioasă. Colcăie sentimentele și pasiunile, iubirea, ura, bunătatea, venalitatea, fanatismul religios și bucuria muncii, executate cu măiestrie. În aramă sau argint apare un păienjeniș fin de linii, de sub mîinile cafenii ale meșterilor ies mii de noi sfincși, piramide sau palmieri, iar între două linii paralele curge, licărind — de data asta nu albastru, ci roșu — Nilul. Tot aici se confecționează fesurile, mașini moderne de cusut tivesc rufărie și îmbrăcăminte pentru magazinul vecin. Pe străzi umblă vînzători cu tablale și-și strigă marfa. Ajunge să te oprești un minut, două, că simți cum pe pantofii, și așa lucioși ca oglinda, încep să umble periile lustragiului. Adesea vezi că sînt doi, cîte unul la fiecare picior, și dacă n-ai destulă hotărîre pentru a pune capăt la timp acestei activități neîntrerupte — atunci adio piaștri.

Pe la amiază, atacurile negustorilor ambulanți și energia neînduplecată a lustragiilor, care nu te lasă să te oprești măcar pentru un minut și să privești liniștit în jur, ne-au adus la disperare. Mă simțeam cu totul neajutorat și lipsit de apărare și, în afară de asta, am văzut că apucasem să cumpăr o sumedenie de fleacuri inutile și absurde, printre care și un ceasornic-brățară de copil, din ciocolată. Observasem totodată că de oamenii care poartă fes nu se apropie nimeni. Iar dacă se agață totuși cineva de el, ajunge ca omul cu fes să facă un semn cu mîna pentru ca gălăgiosul vînzător să plece în căutarea unei victime cu o înfățișare exterioară mai europeană. Pornind de la această constatare, am făcut cea mai inteligentă achiziție pe ziua de azi — mi-am cumpărat cu treizeci de piaștri un fes. Vînzătorul, un tînăr cu mustăți negre, care bodogănea fără încetare, mi l-a pus în cap și mi-a spus, în loc de „la revedere“, numele lui Allah și un „*very good*“.

Din acea clipă în jurul meu s-a făcut liniște. Kunin și Kulești erau atacați ca și mai înainte, dar de mine (mai exact: de fesul meu) căutau să se țină cît mai

departe pînă și băieţandrii care ne urmau necontenit. Un singur lustragiu, îndrăzneţ și obraznic, s-a năpustit eu aceeași înverșunare asupra pantofilor mei. Eu am încercat să scap de el prin gestul disprețuitor pe care-l învățasem, dar nu a avut efect. Lustragiul arăta cu degetul spre ochii mei și repeta nu știu ce cu o furie înverșunată.

Culoarea ochilor n-o poți schimba, iar ochii mei cenușii nu se potriveau, vădit, cu fața unui rob al lui Allah și cu fesul. Lawrence, faimosul spion englez, care a trăit mult timp printre arabi și a fost poreclit de ei „șeicul cu ochii albaștri“, scrie cîtă spaimă provocau ochii lui albaștri femeilor deșertului. „Cerul străbate prin craniu!“ credeau ele.

Se vede că și în mintea lustragiului s-a născut o asemenea bănuială în ceea ce mă privește. Și totuși eu mi-am procurat cu treizeci de piaștri o jumătate de zi relativ liniștită.

Seara am fost în cartierul gării din Alexandria, socotită a fi una din principalele frumuseți arhitecturale ale orașului. Pe noi însă nu ne interesa nici gara, nici partea „europenizată“ a cartierului, care e aici foarte mare și vizibilă în toate, începînd cu îmbrăcămintea și terminînd cu firmele de neon ale restaurantelor. Ne interesa ceea ce avea vrco legătură cu deșertul, cu felahii, ceea ce se infiltra și în Alexandria, punîndu-și pecetea pe această mare poartă maritimă, deschisă spre interiorul țării și din interior spre mare.

Aici, în împrejurimile gării, vezi seara mari turme de oi. Fiecare din ele e însoțită de cîte doi ciobani sau de cumpărători călări pe cămile. În jur e semiîntuneric și gălăgie. Tremură jalnic glasurile și cozile animalelor chinuite de sete. Ele se înghesuie în jurul berbecilor — cu capetele spre mijlocul cercului și cu dosurile în afară. Cercurile acestea albe și asimetrice pe asfaltul cenușiu sau negru, behăiturile neajutorate, ce se amestecă în corul claxoanelor stridente ale automobilelor, cocoașele amenințătoare ale cămilelor și siluetele pomilor pe planul din fund te dezorientează. Te întrebi fără să vrei: „Unde am nimerit?“ Pe coapsa fiecărei oi e o pată roșie de vopsea. Asta înseamnă că mîine,

mai exact încă azi-noapte, spre dimineață, oaia va fi trimisă la abatorul din Alexandria.

Iar printre mașini, măgari și cămile, își fac loc, ocolindu-le mereu, băiețandri pe biciclete — sînt comisionarii birturilor. Mulți poartă pe după umeri cîte o oaie tăiată. Și întrucît mîinile li-s ocupate, bicicliștii țin în dinți coada netunsă a oii. E în acest mod de a transporta carnea ceva primitiv și sălbatic. La fiecare hop, animalul tăiat sare de pe un umăr pe altul, la lumina felinarului se văd sclipind spițele ce se învîrtesc, se aude soneria bicicletei, apoi biciclistul dispare cu povara lui în crepusculul mereu mai dens — ca un lup în pădure.

Intrăm într-o cîrciumă de clasa a treia. La mesele lungi stau negustori ambulanți, muncitori, soldați și grade inferioare ale armatei egiptene. Ca și la noi, în țara egalității de drepturi, unde în unele republici cu clima mai caldă frecventarea de către femei a unei ospătării de mîna a doua trece din rutină drept cea mai mare necuviință (ceea ce nu se spune despre lenea bărbaților și despre porunca din Coran, tradusă de ei în viață, care afirmă că „femeia e o cămilă care trebuie să-l poarte pe bărbat prin deșertul vieții"), tot astfel și aici, într-o asemenea cîrciumă nu vei vedea nici o femeie. În vreme ce ni se caută un chelner care să cunoască engleza, noi privim în jur. Cît de diferite și în același timp asemănătoare sînt fețele oamenilor din jur! Toți au ochii negri și mai toți ochii aceștia sînt oblici. Culoarea pielii variază între galben (galben ca pergamentul) și cafeniu-închis. Nasurile sînt de cele mai multe ori acviline, dar unii bărbați mai închiși la culoare au nasuri turtite ca negrii, iar buzele lor sînt mai proeminente și cărnoase. Ici, colo, vezi și profiluri eline, aproape antice.

La noi nu se uită de loc prietenos. Oricum, aceasta nu-i o cîrciumă pentru bogătași, pentru albi, pentru necredincioși.

Față de masă nu există. Mîncarea e servită pe niște frunze verzi. Cuțit și furculiță nu capeți. În mijlocul mesei un castron cu sare și condimente. Becurile ne-

acoperite aruncă din tavan o lumină puternică, formînd umbre fantastice.

În cele din urmă a fost găsit (probabil în cîrciuma de alături) un chelner care știa engleza. Comandăm fripturi de oaie cu cartofi. Ni se aduc, special pentru noi, o față de masă, farfurii și furculițe. Comandăm la friptură bere *Stella*, cea mai populară în Egipt. Carnea de oaie, preparată cu o mare cantitate de legume, pare pentru dinții noștri delicați cam prea tare. Dar ne impresionează în mod deosebit condimentele. Sînt multe și atît de iuți, încît simți că-ți ia foc gura, iar din ochi îți curg lacrimi.

Din toate părțile birtului, luminat de becuri în jurul cărora roiesc gîze și fluturași, se întind către noi firele paralele și invizibile ale privirilor iscoditoare.

Ieșim. Kuleșov, căruia îi mai arde încă gura de focul infernal al condimentelor, exclamă :

— Cămila !

— Care cămilă ?

— Berbecul pe care l-am mîncat a fost cămilă ! declară categoric Kuleșov. Și la obiecțiunile noastre răspunde : Grumaz de cămilă, pe cuvîntul meu !

Și cum a-l convinge de contrariu e cu neputință, cădem de acord că totuși cămila a fost gustoasă.

Trecem pe lîngă o geamie sărăcăcioasă, înghesuită între case. Ușa e larg deschisă. O lumină blîndă cade pe covorul roșu și pe credincioșii îngenuncheați, care cînd își îndreaptă spinările, cînd se bat cu frunțile de dușumea. În pragul ușii sînt așezate șiruri de sandale scîlciate și papuci de lemn. Ceva mă face să mă opresc. Sînt tălpile goale ale celor ce se roagă, îndreptate spre stradă, tălpi de oameni săraci.

Nu-i adevărat că poți ghici caracterul și soarta unui om numai după trăsăturile feței lui. Unui bun observator îi pot spune multe tălpile. Probabil că ele sînt la fel la toți săracii din lume. Oricare ar fi culoarea lor, forma tălpilor și a degetelor mari este aceeași la toți ciobănașii care aleargă desculți după vite, de dimineață pînă seara. Sînt aceleași și tălpile bătucite ale pescarilor. Desenele negre de pe picioarele plugarului, care umblă prin miriștile toamnei, seamănă cu desenele

de pe picioarele cafenii și crăpate ale îndepărtaților lui frați, care s-au mutat din deșert la oraș, unde își petrec toată viața umblînd. Mă uit îndelung și nu văd în acest original front nici un călcîi bine întreținut și cu pielea fină. Cerul și vîntul pecetluiesc soarta omului pe obrazul lui, iar pămîntul aspru — pe tălpile lui.

Stau pînă cînd imamul își termină slujba de zi. Credincioșii se scoală și se încalță tăcuți, picioarele lor își pierd din nou aspectul original. Cîteva priviri, țepoase ca niște lăncii, îmi sfredelesc ochii. În ele deosebești aceeași dușmănie față de necredincioși, exprimată foarte bine de un mare scriitor, care a fost și un om mare:

„Nemișcat în faldurile încremenite ale straiului său albastru, Muian mă judecă:

— El spune: tu mănînci salată ca o capră și carne de porc, ca un porc. Femeile tale nerușinate își arată obrazul; el le-a văzut cu ochii lui. El spune: tu nu te rogi niciodată. El spune: la ce-ți trebuie avioanele tale, radioul, Bonnafusul tău, dacă îți lipsește adevărul?“

Și deși eu înțeleg aceste opinii, deși mi le explic aproape la fel, totuși cu mult mai puternic mi se întipăresc în minte călcîiele întrezărite cu cîteva minute înainte, prin ușa deschisă a geamiei, pe o stradă plină de praf din Alexandria. Despre adevăr se mai poate discuta. Dar nu are nici un sens să discuți dacă le sînt necesare avioanele și radioul. Da, ele sînt necesare. Și mult mai important e să știi ce cale vor alege aceste călcîie crăpate, cafenii și aspre, care constituie un fel de pașaport pentru 95% din populația Continentului Negru, ai cărei pași răsună tot mai solidar și mai amenințător, umplînd de furie și spaimă sufletele de păianjeni ale apusului.

16—17 aprilie 1958, pe bordul vasului „Pobeda“ care navighează spre Beirut.

Prin țări îndepărtate
Am umblat
Cu neastîmpărul meu

cînta lîngă parapet o călugăriță tînără, în timp ce eu mă îndreptam spre cabina noastră mare, aproape luxoasă. Cei doi bărbați care-o însoțeau pînă la Beirut și care semănau cu niște corbi stăteau întinși în șezlonguri. Iar pupila lor, care se retrăsese departe de ei ca să n-o audă, fredona într-o limbă necunoscută mie, cu glas scăzut, dar cristalin și pur, această melodie a lui Beethoven. M-am uitat pe furiș la mîinile ei gingașe, cu degetele lungi întinse pe parapet, m-am uitat la chipul ei, a cărui paloare de crin părea bolnăvicioasă sub gluga neagră. Pe fondul Mării Mediterane — cenușie și mohorîtă — se contura profilul ei delicat și auster.

Prin țări îndepărtate
Am umblat...

E limpede că fata asta în straie călugărești scumpe și elegante duce cu ea amintiri puternice, o stăruitoare tristețe și un viu neastîmpăr.

Am intrat în cabină, dar melodia continua să mă obsedeze, nu-mi dădea pace, și în jur au început a se învîrti, ca într-o horă, toate impresiile care în ultimele zile mi-au copleșit sufletul cu o nelămurită și molcomă tristețe. Fiindcă toți purtăm cu noi un neastîmpăr, care dăinuie atîta timp cît trăiește și imaginația noastră, cît sufletul nu ne-a fost încă insensibilizat de rutină. Și din cînd în cînd, cîntecul lui trist exprimă tot ce e bun în noi: amintiri de care nu avem de ce să ne fie rușine, tinerețea care se duce, oameni pe care-i iubim și care ne sînt un sprijin, visuri în care devenim așa cum adeseori nu sîntem, dar cum ar trebui să fim totdeauna, ochi care ne privesc cu asprime, rîsete fericite și cuvinte calde, și sentimentul mare și sfînt, care se numește dragoste de patrie.

Despre ce îmi cînți tu, ortacul meu de drum, neastîmpărul meu? Despre tovarășii mei care trăiesc pe ger în mijlocul ghețurilor, despre cei ce călătoresc împreună cu mine pe acest vapor și de la care în curînd îmi voi lua rămas bun, probabil pentru foarte mult timp, despre cîntecele încă nescrise și despre vaporul pe care îl părăsim?...

Da, despre vaporul pe care îl părăsim... De fapt, cartea mea s-a încheiat în seara zilei de 13 aprilie, la aceeași oră la care „Cooperația“ a pornit din portul Alexandria spre larg.

„Pobeda“ a sosit la Alexandria în ziua de 13 la amiază. I-am urmărit apropierea. Corpul său mare și alb, purtînd pe el suprastructurile de pe punte și fagurii cu multe caturi ai cabinelor, se zărea deasupra digului ca un hotel plutitor. Și cu cît se apropia mai mult, cu atît mai minusculă și mai strîmtă părea „Cooperația“. Cunoșteam tonajul vasului „Pobeda“. Știam că are o viteză de 16 noduri. Tocmai aceasta din urmă — viteza „Pobedei“ — ne stîrnise compătimire față de vasul nostru, o compătimire asemănătoare aceleia pe care o resimțim față de bătrîni.

În cea de-a doua jumătate a zilei ne-am mutat pe „Pobeda“. Despărțirea de echipajul vasului a fost nițeluș cam rece. E drept, „Cooperația“ trebuia să plece peste cîteva ore, iar graba stîrnită de această împrejurare lega echipajul de mîini și de picioare, dar... Oricum, vasul nostru a efectuat o cursă eroică, depășind ca distanță lungimea ecuatorului, a înfruntat ghețuri și furtuni. Astăzi însă el pleacă spre Gibraltar, urmînd să-și ducă încărcătura la Rotterdam, pentru ca peste o lună, o lună și jumătate, să intre în Riga sau Leningrad ca un vas obișnuit, care aduce cărbuni din Polonia. Iar „Pobeda“, care transportă expediția, va fi probabil primită la Odesa cu saluturi de sirenă, cu marșuri executate de fanfare, cu discursuri și îmbrățișări ale rudelor. Toate acestea, însă, le merită cu prisosință bătrîna, credincioasa „Cooperația“ și echipajul ei! Probabil că noi pluteam deja cu gîndul spre Odesa, în timp ce echipajul se gîndea la Gibraltar, și de aceea oamenii nu au găsit cuvintele calde și bune pe care ar fi trebuit să le spună.

Și totuși ele stăteau pe buzele tuturor, chiar și pe buzele acelora care blestemaseră cel mai mult „Cooperația“ în Oceanul Indian, comparînd-o cu un „galoș vechi“. Îmi aduc aminte cum pe Oceanul Indian, cu ocazia prezentării unui jurnal cinematografic în care se arăta un convoi de vase lîngă Kronstadt, pe ecran a apărut

„Cooperația". Și întrucît tocmai în ziua aceea ne tîram cu un singur Diesel, spectatorii au fluierat „Cooperația". Acum, însă, amintindu-ne de această împrejurare, ne simțim ca și cum am fi jignit un om de treabă.

„Cooperația" a plecat seara. Noi toți stăteam pe puntea „Pobedei", pe ringul de dans, și în clipa cînd a ajuns la noi urletul cunoscutei sirene, am strigat din toată inima un puternic „ura", însoțit de basul sonor și gros al „Pobedei". Am strigat așa cum îi strigi „rămas bun" unui prieten pe care îl iubești, în ciuda slăbiciunilor lui. Am pus în acel „ura" toate cuvintele pe care ar fi trebuit să le rostim în aceeași zi pe puntea „Cooperației", și în cabinele ei.

Am urmărit cu privirea vasul atît de familiar pînă cînd a fost înghițit de întunericul Mării Mediterane. Iar cînd ochiul meu a încetat să mai distingă luminile de catarg, mi-am dat seama că orașele Beirut, Pireu, Atena și Istambul, în care va trebui să facem escală înainte de a ajunge la Odesa, nu mă mai interesează. Și neastîmpărul a început să îngîne cîntecul vaporului pe care l-am părăsit.

Acum ne îndreptăm spre Beirut. Vînt de nord-vest. Marea Mediterană e zburlită și plină de coame albe. Mă uit la neliniștita mare nocturnă, la valurile care se prăbușesc și mor.

S-ar părea că și creasta noului val din viața mea — călătoria pe mare pe care am întreprins-o — e gata să se prăbușească și să se spulbere în stropi. Dar doresc fierbinte să se adeverească cuvintele poetului:

Val după val aleargă, toate mor pe rînd,
I-e leagăn unuia al altui val mormînt!

Redactor responsabil : NATALIA STĂNESCU
Tehnoredactor : AURELIA VÎNTU IONESCU

Dat la cules 25.11.1961. Bun de tipar 05.02.1962. Apărut 1962. Tiraj 25.145 ex. broşate. Hîrtie semivelină mată de 65 g/m². Format 540×840/16. Coli editoriale 16,40. Coli de tipar 19,50. A. nr. 01217. C. Z. pentru bibliotecile mari 8 S. C. Z. pentru bibliotecile mici 8 S—31=R.

Tiparul executat sub comanda nr. 12.048 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii" Bucureşti — R.P.R.

Lei 6,75